

Ref
SVENSKA
KYRKANS

GUDS

1981: 65

NOU
S

TJÄNST

Ur KB:s samlingar

Digitaliserad år 2013

National Library
of Sweden

Kyrkliga handlingar

SVENSKA
KYRKANS

GUDS
TJÄNST

1981: 65

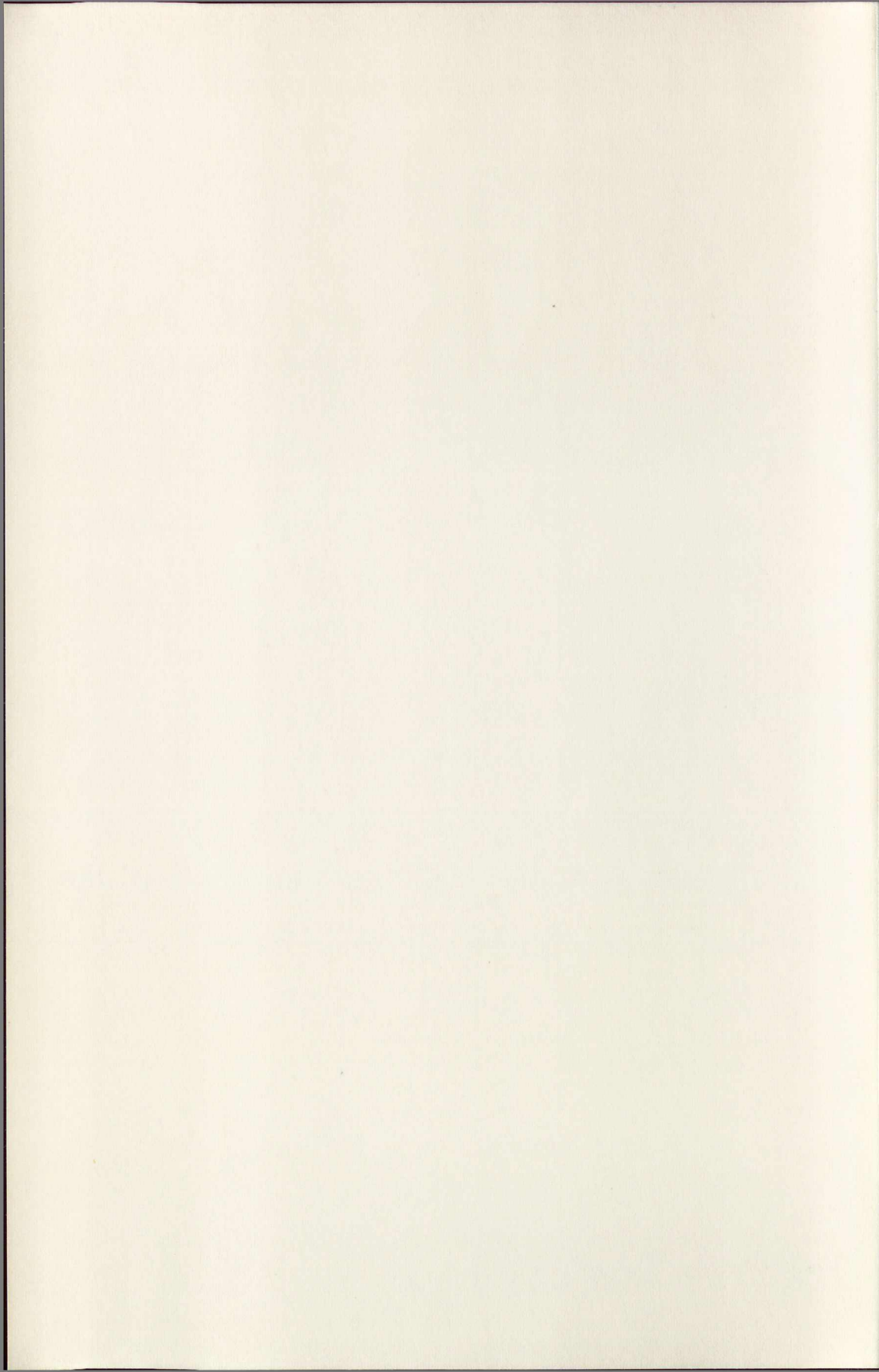
ROS

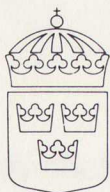
968 ÅRS KYRKOHANDBOKSKOMMITTÉ

BAND 5

Kyrkliga handlingar

Statens offentliga utredningar
1981:65
Kommundepartementet

Svenska kyrkans gudstjänst

Band 5

Kyrkliga handlingar

1968 års kyrkohandbokscommitté

Stockholm 1981

Omslag Lars Tempte
Jernström Offsettryck AB

ISBN 91-38-06348-4
ISSN 0375-250X

Gotab, Stockholm 1981

Till statsrådet och chefen för kommundepartementet

Den 15 mars 1968 bemyndigade Kungl Majt chefen för utbildningsdepartementet att tillkalla sakkunniga för att inom departementet biträda med en revidering av den svenska kyrkohandboken och övriga kyrkliga böcker i den mån de berörs av en handboksrevision. De sakkunniga antog namnet 1968 års kyrkohandbokskommitté.

Kyrkohandbokskommittén överlämnar härmed ett delbetänkande med förslag till ordningar för dop, konfirmation, förnyelsegudstjänst, vigsel och begravning (band 5). I särskilda bilagor redovisas den liturgiska utvecklingen på de här aktuella gudstjänsternas områden i Svenska kyrkan och i vissa andra kyrkor (bilaga 3-5). I själva betänkandet presenteras vidare en sammanfattning av den liturgiska försöksverksamheten med dop, konfirmation, vigsel och jordfästning.

Genom detta betänkande framläggs förslag i vad avser revision av 1942 års kyrkohandbok kap 3, 4, 7 och 9. Förslag gällande övriga hittills ej behandlade partier av kyrkohandboken kommer att presenteras i ett senare betänkande.

Kyrkohandbokskommittén har tidigare i ett delbetänkande framlagt förslag till ny evangeliebok (SOU 1979:12). Som komplettering till detta presenteras här förslag till nya evangelieböner.

Stockholm den 8 oktober 1981

Ragnar Askmark

Åke Andrén

Pehr Edwall

Harald Göransson

Britt G Hallqvist

Ragnar Lundell

Lennart Stripple

/Lars Eckerdal

Håkan Gardar

The Standard and the Kantianism

The first part of the paper discusses the historical background of the Kantianism in the 18th century. It is argued that the Kantianism was a response to the challenges posed by the new scientific discoveries and the emerging secularism.

The second part of the paper examines the Kantianism's contribution to the development of modern philosophy. It is shown that Kant's theory of knowledge and ethics has had a profound influence on subsequent thinkers.

The third part of the paper discusses the Kantianism's role in the development of modern political thought. It is argued that Kant's theory of law and justice has provided a solid foundation for the modern liberal democratic system.

The fourth part of the paper discusses the Kantianism's role in the development of modern moral philosophy. It is argued that Kant's theory of morality has provided a solid foundation for the modern moral philosophy.

Author's name

Address

City

Innehåll

1	<i>Utredningsuppdraget och dess fullföljande</i>	7
	Sammanfattning av kommitténs förslag	7
	<i>Summary</i>	13
2	<i>Gudstjänstordning</i>	20
2.1	Ritual	20
	Dop	21
	Konfirmation	54
	Förnyelsegudstjänst	65
	Vigsel	74
	Begravning	86
2.2	Musik	123
2.3	Kyrkorättslig reglering	139
3	<i>Motivering</i>	141
3.1	Allmänna principer	141
	3.1.1 Teologiska principer	141
	3.1.2 Språkliga principer	153
	3.1.3 Musikaliska principer	154
3.2	Gudstjänsttyper	155
	3.2.1 Dop	155
	3.2.2 Konfirmation	170
	3.2.3 Förnyelsegudstjänst	179
	3.2.4 Vigsel	181
	3.2.5 Begravning	190
3.3	Kyrkorättslig reglering	199
4	<i>Den liturgiska försöksverksamheten</i>	201
4.1	Försöksmaterialet	201
4.2	Utvärderingsmaterialet	201
4.3	Resultat av utvärderingen	202
	4.3.1 Inledning	202
	4.3.2 Remissinstansernas helhetsintryck av försöksliturgierna	202
	4.3.3 Det gemensamma momentet Psaltarpsalm	203
	4.3.4 Dopet	204
	4.3.5 Vigseln	214

4.3.6	Jordfästningen	221
4.3.7	Konfirmationen	228
5	<i>Förslag till evangelieböner</i>	235
5.1	Evangelieböner i 1942 års evangeliebok	235
5.2	Förslaget	236
5.3	Evangelieböners användningsområde	237
5.4	Evangelieböner	237

1 Utredningsuppdraget och dess fullföljande

Sammanfattning av kommitténs förslag

1 Kyrkohandbokskommittén tillkom genom beslut av chefen för utbildningsdepartementet 1968. Då utsågs professorn Åke Andrén, biskopen Ragnar Askmark, kontraktsprosten Pehr Edwall, professorn Harald Göransson och författaren Britt G Hallqvist att som sakkunniga biträda med en revision av den svenska kyrkohandboken. Biskop Askmark fick samtidigt i uppdrag att som ordförande leda utredningsarbetet. Efter framställning från kyrkomötet utökades kommittén genom beslut av chefen för kommundepartementet den 1 juli 1979 med kontraktsprosten Ragnar Lundell och musikdirektören Lennart Stripple.

Den svenska kyrkohandboken från 1942 innehåller tre delar. Under första etappen av vårt arbete sysslade vi med en revision av huvudparten av den första delen, *den allmänna gudstjänsten*. I ett delbetänkande (SOU 1974:66-68, 97-98) framlades förslag till reviderade eller helt nya ritual för huvudgudstjänst på sön- och helgdagar, nattvardsgudstjänster och ritual för söndagsbön och temagudstjänst.

Under den andra arbetsetappen har vårt intresse varit inriktat på den andra delen av 1942 års kyrkohandbok (HB 1942). Vi har härvid koncentrerat oss på ordningarna för dop, konfirmation, vigsel och jordfästning. Under denna tid har som sekreterare tjänstgjort tf professorn Lars Eckerdal (fr o m 1971-06-02), kyrkoadjunkten, teol dr Örjan Wikmark (1978-12-21-1980-06-30) och teol dr Håkan Gardar (fr o m 1979-10-08).

Sedan 1942 års kyrkohandbok och mässbok tagits i bruk, har det skett vissa förändringar och tillägg i dem. Av dessa har en ändring betydelse för den i detta sammanhang aktuella andra delen av kyrkohandboken: Enligt regeringsbeslut 1979-06-07 må orden "Från denna stund ägen I med församlingen tillträde till Herrens heliga nattvard" kunna utgå ur gällande konfirmationsritual (SFS 1979:675).

2 Vårt uppdrag som det formuleras i Kungl Majt:s bemyndigande den 15 mars 1968 innebär att biträda med en revision av den svenska kyrkohandboken och övriga kyrkans böcker i den mån de kan beröras av en handboksrevision. Uppdraget innebär alltså i första hand en genomgång av ritualen i HB 1942 och framläggande av förslag till förändringar i dessa. Dessutom innesluter det uppgiften att utarbeta nya ritual i den mån det finns behov av sådana inom det av kyrkohandboken reglerade gudstjänstlivet. För vissa tilläggsuppdrag redogörs i det följande.

När vi i detta betänkande begränsar våra förslag till att gälla ritual och

motiveringar till gudstjänster tillhörande andra delen av HB 1942, sker det av mer än arbetstekniska skäl. Dessa gudstjänster har nämligen det gemensamt, att de alla har en nära relation till individens liv som människa och kristen och avgörande händelser i det. Det rör sig principiellt om gudstjänster, som gestaltar evangeliet i sådana för den enskilda människan (och därmed också för omgivningen) avgörande livsskeden. Samtidigt har de konsekvenser, som sträcker sig långt utöver det enskilda gudstjänstillfället.

Av ordningarna i andra delen av HB 1942 har En moders tacksägelse eller kyrkotagningen (kap 8) numera kommit ur bruk i kyrkolivet. Förslag till ordning för denna akt presenteras därför inte. Tacksägelseböner för ett barns födelse förekommer i vårt förslag till dopordning liksom i Att bedja i dag (En liten bönbok).

Vad gäller revision avseende kap 5 (Enskilt skriftermål) och kap 6 (Sjukas nattvardsgång) i HB 1942, avser vi att lämna förslag i ett senare betänkande.

3 I HB 1942 förekommer olika ritual för *dop* av barn, unga och vuxna. Med utgångspunkt från den grundläggande övertygelsen att dopet är ett och detsamma, oavsett när i individens liv det sker, har vi utarbetat ett gemensamt ritual för olika ålderskategorier med vissa nödvändiga åldersbetingade jämkningar. Det kristna dopet innebär inlemmandet i församlingens gemenskap och hör därför hemma i dess mitt. För att denna princip skall kunna tillämpas i olika typer av församlingar erbjuds i vårt förslag ett antal alternativa ordningar. Förutom en fristående dopgudstjänst redovisas förslag till dop i högmässa, familjegudstjänst, söndagsgudstjänst och temagudstjänst. För de särskilda fall då detta är nödvändigt erbjuds en förkortad form av dopgudstjänst.

Vägledande för utformningen av dopordningen har varit uppfattningen av dopet som föreningen med Kristus och den församling, vars huvud han är, och därmed som ett livsavgörande och livsvaraktigt skeende. Ordningens centralpunkt är handlingen med vatten i den treenige Gudens namn. Böner, tydande symbolhandlingar och övriga moment har utformats med utgångspunkt från den ovan angivna grundsynen.

4 *Konfirmationsritualet* i HB 1942 är centrerat kring nattvardsadmissionen, där konfirmanderna efter att ha redovisat sina kunskaper och avlagt trosbekännelse ges tillträde till Herrens bord. Genom ovannämnda handboksändring kan denna admission numera utgå. Bakom detta ligger en tilltagande insikt om dopet som inlemmandet i den kristna församlingens hela liv och gemenskap. I detta sammanhang kan man också se ett *uppdrag* från kyrkomötet 1975 till oss att utreda frågan om kommunion före konfirmationen.

Det av oss presenterade förslaget till konfirmationsordning är präglad av övertygelsen om dopet som inträdet i den kristna församlingens fulla gemenskap. Det innehåller därför ingen nattvardsadmission. I stället är det uppbyggt utifrån en tolkning av konfirmationen som dopaktualisering. Centralpunkter i ritualet är härvid trosbekännelsen, där de unga får stämma in i kyrkans sammanfattning av den tro de döpts till och som de får växa till och mogna i, och handpåläggningen, där församlingens förbön för konfir-

manderna inför deras fortsatta liv i dopet tar sig konkret och talande gestalt.

Huvudförslaget i detta betänkande är en fristående konfirmationsgudstjänst. För de fall då det av praktiska skäl är motiverat att kombinera konfirmation och nattvardsgång i samma gudstjänst (främst vid internatkonfirmation) erbjuds också en ordning för konfirmation infogad i högmässa med nattvard.

Genom vårt förslag till konfirmationsordning jämte motiveringar samt bakgrundsredogörelsen i bilaga 3 anser vi oss också ha utfört ovannämnda utredningsuppdrag från kyrkomötet.

5 Det i detta betänkande presenterade förslaget till ritual för *förnyelsegudstjänst* innebär en nyhet i svensk handbokstradition. Bakom detta ligger övertygelsen om dopet som ett livsavgörande och livsvaraktigt skeende och grunden för såväl den enskildes som församlingens kristna liv. Gudstjänstens syfte är att liturgiskt gestalta denna dopets innebörd, då det av något skäl kan vara särskilt motiverat, t ex vid viktiga händelser i församlingens liv eller vid avgörande moment i individens personliga utveckling. I det förra fallet rör det sig härvid om en kollektiv dopaktualisering, i det senare om en individuell.

Förutom förslag till särskild förnyelsegudstjänst redovisas i betänkandet också förslag till Mässa med förnyelsehandling.

6 Av skäl som närmare redovisas i kap 3.2.4 har vi inte känt oss slaviskt bundna till utformningen av *vigselritualet* i HB 1942 utan vidtagit en rad nyformuleringar och strukturförändringar i vårt förslag. Syftet har varit, att det reviderade ritualet skall ge uttryck åt en kristen syn på äktenskapet i en ur många synpunkter ny kultursituation. Centralpunkten i förslaget utgörs, i enlighet med såväl västerländsk tradition som nutida teologiska värderingar, av makarnas offentligt deklarerade överenskommelse att leva tillsammans (konsensusförklaringen). Denna omges av tydande och konstaterande handlingar, förkunnelse, förbön och kyrkans välsignelse. Framträdande skillnader i jämförelse med HB 1942 är möjligheten till äktenskapsförklaring utan förestavande och ett alternativ med två ringar vid ringväxlingen. Över huvud ger ritualet en rad möjligheter till fri formulering av olika moment, allt detta i syfte att anknyta vigselgudstjänsten till makarnas existentiella situation.

Vid sidan av förslaget till vigselritual erbjuds i betänkandet också en ordning för Mässa med vigsel. Vi har menat, att en sådan gudstjänst skulle kunna vara naturlig för brudpar, som är vana vid att delta i församlingens nattvardsfirande. Ordningen i fråga markerar också vigselns karaktär av gudstjänst knuten till den kristna församlingens liv.

7 *Jordfästningsritualet* i HB 1942 har en kasuell inriktning. Det är bestämt av den föreliggande situationen: att på ett värdigt sätt föra en död människa till graven. Begravningsgudstjänst alt I i vårt förslag anknyter till denna ordning och söker föra den vidare i bearbetad form. Dessutom presenteras förslag till två ytterligare alternativ. Dessa innebär en begravningsgudstjänst i tidegärdens form (alt II) resp i samband med högmässa med nattvard (alt III).

Begravningsgudstjänst med anknytning till tidegård eller mässa är det vanliga i världens kyrkor. Enligt vår mening har den svenska traditionens kasuella inriktning stora förtjänster. Begravningsgudstjänst alt I bör därför ses som huvudalternativet i vårt förslag och kommer med all sannolikhet också att bli det i särklass mest brukade. Vi har dock samtidigt ansett det vara naturligt för människor, som är vana att läsa tidegården och delta i högmässans nattvard, att kunna fira en begravningsgudstjänst, som anknyter till någon av dessa gudstjänstformer.

Bakom utformningen av förslaget till begravningsordning ligger övertygelsen, att själva begravningsgudstjänsten inte är en isolerad företeelse utan står insatt i ett vidare sammanhang. Detta sträcker sig ända från sjukbädden och dödsögonblicket till det slutgiltiga avskedet vid graven. Därför har vi i rådgivande syfte lämnat förslag till ordningar för andakt vid dödsbädden, efter dödsfallet, i sorgehuset (eller vid utfärdsbön/bisättning) samt för akten vid graven. För begravning av dödfött barn eller barn som avlidit i späda ålder meddelas en särskild kasuellt utformad ordning.

8 *Den språkliga utformningen* av de nya och reviderade ritualen har skett efter samma principer som var vägledande för vårt tidigare förslag till ordning för huvudgudstjänst m m (SOU 1974:66 s 124ff). Vid återgivningen av bibeltexter har 1917 års översättning följts i moderniserad och lätt bearbetad språklig form.

Den språkliga sidan i våra ritulförslag har varit föremål för särskild granskning av vår expert i språkfrågor, professor Bertil Molde.

9 I samband med förslagen till gudstjänstordningar presenteras i förekommande fall *musik* till olika ritualpartier. Denna bygger i stor utsträckning på den gällande traditionen, dvs närmast på 1942 års mässbok. Den största musikaliska förnyelsen i vårt förslag består i möjligheten att i de olika gudstjänsternas inledning bruka sjungen psaltarpsalm. Musiken här till har överlämnats till oss från psalmkommittén, som i sitt förslag till psalmbokstillägg också ger närmare anvisningar och kommentarer.

10 Vår revision av den svenska kyrkohandboken sker under en tid av *internationellt arbete* med frågan om gudstjänstens förnyelse. Många kyrkor har på senare tid fått nya handböcker för sitt "officiella" gudstjänstliv. I andra pågår en handboksrevision. På många håll bedrivs liturgisk försöksverksamhet och i en del fall mer eller mindre uttalade försök till förnyelse vid sidan av det "officiella" gudstjänstlivet.

Vi har så långt möjligt försökt följa detta arbete. Härvid har inte minst studieresor företagna av ledamöter och sekreterare spelat en viktig roll. Sådana har under den andra arbetsetappen gjorts till DDR, England, Frankrike, Förbundsrepubliken Tyskland, Holland, Skottland och USA. I detta sammanhang har också litteraturstudier och utnyttjande av personliga kontakter spelat en väsentlig roll. Speciellt för de nordiska liturgikommisionernas sekreterare har liturgiska kontaktkonferenser arrangerats.

Vissa ledamöter och sekreterare har fått i uppdrag att närmare studera den internationella och svenska utvecklingen på de här aktuella gudstjänsternas områden och presentera resultaten härav i form av skriftliga framställningar

till kommittén. Dessa resultat publiceras i bilaga 3–5. Bilaga 3 redogör för utvecklingen vad gäller dop, konfirmation och förstagångskommunion och är skriven av Lars Eckerdal. Bilaga 4 och 5 behandlar motsvarande utveckling på vigselns och begravningens områden. De har författats av Åke Andrén resp Pehr Edwall. Dessa översikter har haft stor betydelse för vårt arbete med nya och reviderade ritual för de i detta sammanhang aktuella gudstjänsthandlingarna.

11 Genom den *liturgiska försöksverksamheten* har vi haft möjlighet att pröva våra ritual i församlingar av olika struktur samt genom utvärdering av verksamheten få del av hur församlingarna och domkapitlen uppfattat dessa ritual. Försöksverksamhet inom den i detta sammanhang aktuella delen av gudstjänstlivet har möjliggjorts genom lagen om försöksverksamhet (SFS 1971:139, resp 1975:1189). Sådan verksamhet gällande de i detta betänkande behandlade ordningarna försiggick under tiden 1972–74, vad beträffar konfirmation, och från hösten 1979 till den 1 maj 1980 i fråga om dop, vigsel och jordfästning. Härvid prövades av oss utarbetade försöksritual: Material för försöksverksamheten 7 (konfirmation), 8 (dop), 9 (vigsel), 10 (jordfästning) och 11 (musik för dop, vigsel och jordfästning). Beträffande ordningarna för dop, vigsel och jordfästning föregicks försöksverksamheten av en underhandsremiss, då ett hundratal personer inom och utom Svenska kyrkan fick yttra sig om ritualen i deras då aktuella utformning.

De synpunkter som försöksförsamlingar och domkapitel meddelat med anledning av försöksverksamheten har i hög grad kommit att påverka slutbearbetningen av våra ritualförslag. Stiftsadjunkt Lars Aldén har beträffande konfirmationen ansvarat för konstruktionen av utvärderingsinstrument resp sammanställt utvärderingssvaren. Härvid har domprost Tord Simonsson (expert åt kommittén) fungerat som granskare. En sammanställning av svar från domkapitel och församlingar rörande eventuellt bruk av försöksritualet för konfirmation efter 1974 har gjorts inom kommittésekretariatet. Utvärderingsinstrument gällande försöksverksamheten med dop, vigsel och jordfästning har utarbetats av pastor Anders Bäckström (expert åt kommittén), som också gjort en sammanställning av remissinstansernas synpunkter. Bäckström har vidare utformat den sammanfattning av hela den liturgiska försöksverksamheten som presenteras i detta betänkande (kap 4).

Med anledning av de ovan nämnda försöksritualen har också ett antal enskilda personer lämnat skriftliga synpunkter till oss.

12 Till vårt uppdrag hör också en revision av kyrkans övriga böcker i den mån de kan beröras av en handboksrevision. Vad gäller *evangelieboken* lämnades härvid i vårt delbetänkande rörande huvudgudstjänst m m förslag beträffande introitustexter, kollektböner och textläsningar. Sedan kyrkomötet 1975 genom hemställan till regeringen aktualiserat behovet av en samlad översyn av kyrkoårets struktur och evangeliebokens texter, och handlingarna i detta ärende överlämnats till oss, tillsatte vi 1976-10-14 en särskild arbetsgrupp för evangelieboksfrågor. I denna grupp utsågs som ledamöter biskopen Per-Olov Ahrén (ordf), kontraktsprosten Torsten Andersson (sekr), professorn Edvin Larsson, prosten emeritus Lars-Gösta Stensson

samt från vår kommitté kontraktsprosten Pehr Edwall och författaren Britt G Hallqvist. Arbetsgruppen insände i början av år 1979 till oss ett förslag rörande ny evangeliebok, som vi anslöt oss till och överlämnade i form av ett delbetänkande (SOU 1979:12). Efter sedvanligt remissförfarande har arbetet med ett slutligt förslag till ny evangeliebok på grundval av nämnda betänkande bedrivits av en grupp knuten till kyrkoenheten inom kommundepartementet.

Inom arbetsgruppen för evangelieboksfrågor har senare också utarbetats ett förslag till nya *evangelieböner*. Förslaget har diskuterats av oss och på grundval av de riktlinjer som härvid framkom bearbetats av vår expert Lars-Gösta Stensson. Det presenteras som appendix till detta betänkande (kap 5). Förslaget anknyter, vad gäller kyrkoårets struktur och perikoper, till det ovan nämnda slutförslaget från den till kommundepartementets kyrkoenhet knutna arbetsgruppen.

13 Under arbetet med de i detta betänkande presenterade ritulförslagen har vi haft *samråd* genom såväl direkta överläggningar som skriftliga kontakter med Svenska kyrkans liturgiska nämnd samt med representanter för Arbetsgruppen för konfirmation inom Svenska Kyrkans Centralråd, 1969 års psalmskommitté och Svenska Missionsförbundets handboks-kommitté. Dessa kontakter har varit mycket värdefulla för vårt arbete.

14 Under tiden efter avlämnandet av betänkandet rörande huvudgudstjänst m m 1974 har vi avgivit ett *remissyttrande* på anmodan från kommundepartementet. Detta avgavs 1979-08-24 och gällde en skrivelse från 1979 års allmänna kyrkomöte angående vidgad möjlighet att förrätta dop som ett led i gudstjänsten.

15 Genom skriftväxling med *författare*, vilkas texter ingår i våra förslag, har vi träffat överenskommelse om att dessa texter utan särskild ersättning får användas i agendor för gudstjänstbruk.

16 Med överlämnande av detta betänkande jämte tillhörande bilagor *föreslår vi*

att de framlagda ritualen jämte tillhörande musik får användas som alternativ till motsvarande ritual i 1942 års kyrkohandbok och musik i 1942 års mässbok,

att ett slutligt fastställande av ny kyrkohandbok och ny mässbok sker först i samband med att förslag föreligger till hela kyrkohandboken med tillhörande musik.

Summary

1 The Commission and its report

The Liturgical Commission of the Church of Sweden, appointed in 1968, hereby submits a part report.

Since 1968 the following have been members of the Commission: The Rt Rev Ragnar Askmark, D D (chairman), Professor Åke Andrén, D D, Dean Pehr Edwall, D D, Professor Harald Göransson and the writer Britt G Hallqvist, and since 1979 Dean Ragnar Lundell and the organist Lennart Stripple.

The task of the Commission has been to revise the Manual of the Church of Sweden (Den svenska kyrkohandboken) and its other liturgical books, in so far as they may be affected by a revision of the Manual.

The present Manual was legalised in 1942 and consists of three parts. During the first period, the Commission concentrated its work upon a revision of *Part I*, on Public Worship. A part report was submitted in 1974, containing liturgies of *Main Services* on Sundays and Holidays and *Eucharistic Services*. The proposed liturgies were accepted by the Synod in 1975 and permitted to be used as alternatives to the 1942 Manual for a period of ten years.

During its second stage of work the Commission has been dealing with *Part II* of the Manual.

A common denominator to all services in Part II is that they have a close relation to the life of the individual as man and Christian and to decisive events in his life and accordingly also to those around him.

This part of the report presents proposed rituals of four services: *Baptism*, *Confirmation*, *Marriage Service* and *Burial*. A ritual of a *Renewal service* is added, which is something quite new to Swedish tradition.

An essential step during this second stage has been the *liturgical trial activities*. Under the surveillance of the Chapters, such trial work has been done in at most ten parishes in each diocese. Suggestions and remarks from these parishes and from the Chapters have proved extremely valuable.

The Commission has also tried to follow *the liturgical development in other Churches*. Quite a number of study journeys have played an important part, combined with personal contacts and study of literature. The results of these studies are presented in Supplements 3–5.

During the second stage of work, Professor Lars Eckerdal, D D, Rev Örjan Wikmark, D D, and Håkan Gardar, D D, have been secretaries to the Commission.

In submitting this part report, the Commission suggests that the rituals should be permitted as alternatives to the corresponding rituals in the 1942 Manual. A new Manual should not be definitely accepted, until rituals for the whole of the Manual and music for the whole of the Mass Book have been presented.

2 Rituals

Below is given a short description of the proposed rituals and of their leading principles.

2.1 *Baptism*

The liturgy of Baptism starts from the fundamental view that Baptism is the Christian act of initiation. Through Baptism the individual is united with Christ and the congregation of which He is the Head. So Baptism has its place in the middle of that congregation. Baptism is more than a mere point – it is the decisive and on-going event. It marks the beginning of a process by which – in an intimate community with Christ and his people – man shall grow and ripen. The aim of the Commission has been to express the above-mentioned fundamental conceptions.

The same rituals are proposed for candidates for Baptism of various ages, but certain liturgical points are of course differentiated between, e.g. Baptism of an infant and Baptism of an adult.

The main liturgy consists of a *separate Service of Baptism*, celebrated as a parish service and not directly connected with the Main Sunday Service, High Mass or other.

The structure corresponds to that of High Mass: Introduction, Service of the Word, Service of Baptism and Conclusion.

The *Introduction* marks the beginning of the service. Its theme is shortly expressed in the *Introductory Words*, and after a *prayer* the ritual proceeds to an initial *act of Blessing* with the *Laying on of Hands* and *Intercession* for the candidate for Baptism.

During the *Service of the Word* (*Collects, Lessons and Homily*) the decisive and enduring meaning of Baptism for the whole of the congregation is actualized.

The main point of the ritual is its third part, the *Service of Baptism*. After a hymn it starts with the *Baptismal Prayer*, where water as the terrestrial element of Baptism stands out as the central symbol. Especially the first alternative of the Baptismal Prayer (through its epiclesis) ties in with a long liturgical tradition, which for some time has been missing in the Swedish Manual. The *Apostles' Creed* is by tradition closely connected with Baptism. In the proposed ritual it has a position close to the very act of Baptism, separated from it only by the short *Baptismal Question* (new in comparison with the 1942 Manual). The Question gives the parents or the adult who wants to be baptized an opportunity of personally expressing that they want the Baptism of the Church. But the Question does not require any other confession of faith than that which has been made by the saying of the Creed.

Neither does the Question presuppose any promises from the side of the parents or guardians, e.g. to give the candidate for Baptism a Christian upbringing.

The *Baptismal Formula* is the traditional one in the name of the Triune God. The ritual differs from the 1942 Manual in that the name of the candidate for Baptism is placed first, in order to prevent Baptism from being regarded as merely a name-giving ceremony. What has so far happened during the liturgy is then illustrated by some symbolic actions: the *Laying on of Hands* – where the spiritual gift of Baptism and its relation to daily life is expressed – the optional handing over of a *Baptismal Candle* and the *Welcoming of the newly baptized* into the congregation.

The *Conclusion* of the Baptismal Service follows the same scheme as the final part of Mass: *Intercession, Our Father, Blessing, Hymn and Words of Commissioning*.

In order to make it possible to celebrate Baptism as a parish service in different types of congregations, the report makes suggestions aiming at an integration of Baptism into High Mass, Sunday Worship (söndagsgudstjänst), Theme Worship (temagudstjänst) and Family Worship (familjegudstjänst). The guiding principle is that the 1976 Liturgy should be followed with small modifications and that the ritual of Baptism should be inserted at the place of the Creed.

Of course occasions may arise when it is not possible to celebrate Baptism in the presence of the congregation, so the Commission also provides a shorter form of Baptismal Service.

2.2 Confirmation

In the 1942 Manual the central point of the Confirmation Service is the *Admission to the Holy Eucharist*. According to a tradition which in the Church of Sweden dates back to the beginning of the 19th century, Confirmation has been the pre-requisite for admission to the Holy Eucharist. Due to the results of recent research in the field of Baptism, that conception has proved untenable. Baptism has to be considered as an integration of the baptized into the whole life and community of the Christian parish. The 1979 Synod made it possible to exclude the moment of Admission to the Holy Eucharist from the 1942 Confirmation rite. The liturgy now submitted by the Commission agrees with that synodal decision and contains no admission of that type. Instead it interprets Confirmation as an actualization of Baptism during a decisive part of life, on the border-line between the world of children and the world of grown-ups.

After an *Introduction (Hymn, Introductory Words and a Thanksgiving Prayer)* the meaning of Baptism is illustrated by *Lessons*. In the following *Colloquy* – which replaces the examination in the 1942 Manual – the starting point is Baptism and living in one's Baptism. After the *Colloquy* the confirmation candidates go up to the altar rail, thus standing at the focal point of the congregation. There they say – together with the congregation – the *Apostles' Creed*, the summary of the faith into which they have been baptized and into which they shall grow and ripen. Then the congregation makes an *Intercession* for the confirmation candidates. One of these alternative

intercessions consists of the classical Prayer of the sevenfold Gifts of the Spirit. The prayer for the confirmation candidates is tangibly continued by the *Laying on of Hands*. Its votum is an echo from corresponding words in the ritual of Baptism. Then follows – at the same place in the rite as the Eucharistic admission in the 1942 Manual – a *Blessing*, which accentuates the participation of the confirmation candidates in the life of the congregation.

During a hymn the candidates for confirmation return to their pews. The following part of the service stresses their reception into the congregation. A new *Intercession* is said, aiming at the congregation as well as the confirmation candidates, and their mutual affinity is expressed by the congregation saying the *Our Father* together with the candidates for confirmation.

The service ends with *Blessing, Hymn and Words of Commissioning*.

The report also presents an order of *High Mass with Confirmation*, for use in situations where such an arrangement might be required.

The general idea is to use the 1976 High Mass Liturgy with some necessary changes and to put the central portion of the Confirmation Service (Creed, Laying on of Hands, Blessing, Hymn and Intercession) at the normal place of the Creed (i e after the Sermon).

2.3 *Renewal Service*

During the last few years the position of Baptism in the life of the individual and in congregational life has been strengthened in most Churches of the world. On account of this liturgies have started appearing which offer a possibility of actualizing Baptism. After careful deliberations the Commission has arrived at the conclusion that a service of this type would serve a purpose in the Church of Sweden too, so the report presents an *Order of Renewal Service*.

The basic form of the service is intended to be used when one or more groups within a congregation or the whole of the congregation want to actualize the meaning and consequences of Baptism, e g at the beginning of a new working-year. It can also be used when a single person wishes to actualize the meaning of his baptism e g in a decisive phase of life.

The single moments of the liturgy are as a rule derived from parts of Baptism and Confirmation Services which stress Baptism as a life-long commitment.

The service starts with *Hymn* (optional), *Introductory Words* and *Thanksgiving* (from Confirmation Service). Then follow *Lessons* (from the Baptism and Confirmation Services), *Meditation* and *Collects* (from the Baptism Service). After that the participants may assemble at the font or the altar, and a hymn is sung.

The central part of the liturgy is the *Apostles' Creed*, said by all, and the *Renewal Prayer* with *Laying on of Hands* (optional). Most of those items (except one of the alternative prayers) are found in the Confirmation Service. The same holds true for the *Conclusion* (*Hymn*/optional/, *Final Prayer*, *Our Father*, *Blessing*, *Hymn* and *Words of Commissioning*).

The report also presents a liturgy of *Mass with an Act of Renewal*. The rite

follows the Renewal Service till the Renewal Prayer and then the order of Ferial Mass in the 1976 Liturgy. The concluding Blessing and the Words of Commissioning, however, are said according to the Renewal Service.

2.4 *Marriage Service*

The ritual of Marriage Service in the 1942 Manual is in many respects a conservative one. In its present form it goes back mainly to the 1811 Manual. In the revision now submitted the Commission tries to make structural changes and to insert new expressions. The intention has been that the Marriage-service shall express the Christian idea of matrimony in a cultural situation which in many respects has changed.

The liturgy of the 1942 Manual starts with an extensive definition of the meaning of marriage and with an exhortation to the bridal couple. The ritual now submitted looks upon the Marriage-ceremony as a joyous festival before the Creator of the world. The *Introduction (Hymn, Thanksgiving and Psalter text)* strikes a note of adoration and thanks. The following description of the *Meaning of Matrimony* stresses the view that matrimony is a gift of God and expounds that theme. *Scriptural readings* on the gift and responsibility of love underline that aspect.

According to Western tradition, matrimony is constituted by the official declaration of the partners that they wish to live together in the state of matrimony (declaration of consensus). That point of view dominates the central portion of the ritual, the *Constitution of Marriage*. The bridal couple express their consent (consensus) by answering Yes to the traditional *Questions*. The *Declaration of Marriage* fulfills the task of defining what husband and wife consider the meaning of their marriage. In order to stress that it is their mutual agreement which constitutes marriage, the bridal couple are given the opportunity of formulating freely their declaration, without the priest dictating it. The *Ceremony of Rings* and the following *Announcement of Marriage* by the priest certify what has just happened. A new detail is that it is possible to use two rings in order to stress the equality of husband and wife in their marital status.

After a hymn the service ends with an *Intercession* for the bridal couple. Five alternatives are offered, in order to make it possible to adapt the prayer to the actual situation. The Intercession may also be formulated as a free prayer. Then follow the *Our Father, Blessing and Hymn*.

The report also includes an order of *Mass with Marriage Service*. The above order is followed till the Intercession. After that the Ferial Mass in the 1976 Manual is followed, from the Preparation and onwards.

2.5 *Burial*

In Swedish Manual tradition the rite of Burial is not built upon the pattern of Mass or Breviary services but solely derived from the demands of the situation: to bring a dead person to his grave in a reverent and decent manner.

Burial Service I in the liturgy now submitted carries on that tradition.

The *Introduction (Music, Hymn, Psalter text – sung or read – and*

Introductory Words) strikes the key-note: to express the Gospel in an exposed human situation and doing that in a compassionate and personal way.

The Christian faith is further expressed in the following portion, *The Word of God* (*Sermon/Meditation, Prayer and Scriptural readings, the Apostles' Creed/optional*). Here the biblical view of death and eternal life is the focal point.

The central part of the service is the *Commitment*, whereby the deceased is committed into God's hands, with confidence and faith.

As to the *Burial formula* four alternatives are offered: 1) the traditional formula since the Reform (=the 1942 Manual), 2) a revision of that formula, 3) a formula derived from the Herrnhut tradition and 4) a new formula, which expresses the Christian view of creation and resurrection. In the first three alternatives the words are accompanied by the traditional three shovels of earth. In the last the sign of the cross may be used instead.

After the Burial formula follows the *Our Father*, said by all. That expresses a sense of belonging together in the difficult moment of saying farewell.

The service continues with *Hymn* and *Prayer*. Six alternatives are offered, in order to facilitate the adaption of the ritual to the actual situation.

The Prayer is followed by the *Farewell of the Mourners*, which is included in the rite and not left out as in the 1942 Manual.

The final portion of the liturgy (*Blessings, Hymn and Postlude*) contains a short intercession for the deceased.

The Commission also submits and order of *Burial in the form of a Breviary Service (Burial Service II)* and *in the form of Mass (Burial Service III)*.

Both these rituals represent something new to the Swedish tradition after the Reformation. The Commission holds the opinion that these alternatives are needed, even if it is probable that they will not be widely used, at any rate in the beginning.

Burial Service II contains a service in the form of a Compline.

Burial Service III combines the central portions of the Burial Service I (from the Commitment and onwards) with the 1976 Mass Liturgy.

Behind the burial rites now submitted lies the conviction of the Commission that the Burial Service stands in a wider context – from what happens at the death-bed and the moment of death to the last farewell at the graveside. So the liturgies also contain suggestions how to hold services at the death-bed, after the death, in the house of mourning, before the coffin is carried away from that house or from the hospital, when the coffin is placed in a burial chapel before the burial and at the graveside.

A special ritual is presented for use at the *Burial of a Stillborn Child* (or of a child which has died prematurely).

3 Language

The language of the new and revised rituals follows the same leading principles as those of the 1976 Liturgy. Quotations of Bible texts follow the 1917 version, sometimes slightly modified.

4 Music

The services contain music for certain parts of the rituals. The music partly follows the 1942 Mass Book, partly is newly composed.

The most important musical renewal is the possibility of using sung Psalter psalms in the introductory part of Marriage Service and Burial Services I and II.

The musical settings of the Psalms has been made by the 1969 Hymnbook Commission of the Church of Sweden. In the supplement to the 1937 Hymnbook that Commission gives some comment on the responsorial way of singing the psalms.

2 Gudstjänstordning

2.1 Ritual

Anmärkningar och teckenförklaringar:

Asterisk (*) markerar, att församlingen står upp.

Kursivering i liturgisk text visar, att anpassning skall ske till situationen (*han/hon, dessa/detta* etc).

Liturgisk text som kan uteslutas eller tilläggas har dragits in ett stycke åt höger i jämförelse med sådan text som tillhör ett fast moment i gudstjänstordningen.

Ritualmoment med kursiverad rubrik kan uteslutas.

+ anger att korstecken kan göras.

Förkortningar:

F = Församlingen

P = Prästen

(P) = Prästen eller någon annan (ev i anvisningarna specificerad) person

DOP

DOPGUDSTJÄNST

Allmänna anvisningar s 49 f.

INLEDNING

Ingång*Psalm*

Svensk psalm eller psaltarsalm med församlingsomkväde kan sjungas eller läsas.

Ingångsord

Efter psalmen eller i stället för den kan prästen säga:

P I Faderns och Sonens och den helige Andes namn.

eller

P Nåd vare med er och frid från Gud vår Fader
och Herren Jesus Kristus.

Inledningsord

Prästen säger på detta eller liknande sätt:

P Välkomna till denna gudstjänst
som vi nu skall fira tillsammans.
Hos Gud är livets källa,
i hans ljus ser vi ljus.
Låt oss därför tacka Gud som ger oss livet
och låter oss leva i ljuset.

eller

Om doptal (s 25) utelämnas, säger prästen följande eller liknande ord. Alternativt kan doptal hållas här.

P Gud vill att alla människor skall bli frälsta
och leva i gemenskap med honom.
I sin kärlek söker han oss
som han har skapat till att bli honom lika.
Han vill inte att vi skall leva utlämnade åt synden och döden.
Därför har han sänt sin Son Jesus Kristus
för att frälsa oss från det ondas våld.
Genom dopet för han in oss i sin kyrka och församling
för att vi skall få leva som Guds barn –
befriade genom förlåtelse utan gräns,

glada i hoppet om en framtid med honom.
Genom Guds nåd får vi växa i det eviga livets ljus.
Allt detta vill han ge *dessa barn/dem* som i dag skall döpas.
Låt oss tacka och bedja.

A VID BARNDOP

Bön

Prästen eller någon annan ber endera av följande böner:

- (P) Gud, vi tackar dig för *dessa* barn som du har givit livet.
Välsigna dem som bär ansvar för barnen
(-föräldrar, faddrar, vänner).
Fyll dem med din kärlek,
så att de kan ge ömhet och trygghet.
Var nära dem med din kraft,
så att deras tålamod och vishet växer.
Hjälp oss alla att leva så med varandra
att vi tillsammans får glädjas över dopets gåva.

Alla

eller

- (P) Gud, vi tackar dig för det nya liv som du har skapat,
för *de* människobarn som kommit till världen.
Vi tackar dig för den tillit du visar oss
(- föräldrar, faddrar, vänner),
för det ansvar du ger oss.
Vi tackar dig för att du hjälper oss
genom Jesus Kristus, vår Frälsare,
som tar emot oss alla, både stora och små.

Alla Amen.

eller

- (P) Gud, vi tackar dig för att en människa har blivit född.
Tack för gåvan som du har givit
och förtroendet som du har visat oss
(- föräldrar, faddrar, vänner).
Du som i Kristus var utlämnad åt människor
och beroende av dem,
ge våra händer ömhet, styrka och lugn.
Hjälp oss att ge din kärlek vidare
till *de* barn som vi har fått ansvar för.

Alla Amen.

Välsignelsehandlingen

Prästen eller någon annan läser *barnevangeliet* . Härvid kan prästen inleda:

P Låt oss höra evangeliet om Jesus och barnen.

(P) Man bar fram barn till Jesus
för att han skulle röra vid dem,
men lärjungarna visade bort dem.
När Jesus såg detta blev han upprörd
och sade till dem:
”Låt barnen komma till mig
och hindra dem inte,
ty Guds rike hör sådana till.
Sannerligen säger jag er:
Den som inte tar emot Guds rike såsom ett barn,
han kommer aldrig ditin.”
Och han tog dem upp i famnen
och lade händerna på dem och välsignade dem.

Prästen lägger handen på varje barns huvud och ber:

P Gud, du som har givit detta barn livet,
fräls *honom* från mörkrets välde
och bevara *honom* i ditt ljus, nu och alltid.

Alla Amen.

eller

P Herren bevare dig från allt ont, han bevare din själ.
Herren bevare din utgång och din ingång
från nu och till evig tid.

Alla Amen.

(Gudstjänsten fortsätter med Ordets gudstjänst.)

B VID DOP AV UNGA ELLER VUXNA

Bön

Prästen eller någon annan ber endera av följande
böner:

(P) Gud vår Fader, dig vill vi tacka
för att du låter oss leva i din värld.
Tack för att vi får möta och visa
omtanke, vänskap och uppriktighet.
Gud, du känner vår svaghet och rädsla,
våra drömmar och förhoppningar,
vår längtan efter något att tro på
och hålla oss till.
Genom Jesus har du visat oss
att din kärlek och ditt tålmod är utan gräns.
Dig vill vi älska och tjäna.

Alla Amen.

eller

- (P) Gud vår Fader, du gav oss detta liv
och vävde in din evighet däri.
Tack för att du inte tröttnar på att kalla oss
fastän vi ofta vänder dig ryggen
och går våra egna vägar.
Du drar oss till dig.
Vi överlämnar oss i dina händer.
Handla med oss som du vill –
i din helighet som dömer,
i din kärlek som förlåter,
i din kraft som förnyar.
Gud, du har skapat oss till dig.
Oroligt är vårt hjärta
till dess det finner ro i dig.

Alla Amen.

Välsignelsehandlingen

Bibelord kan inleda. I så fall kan dopkandidaterna läsa var sitt *bibelord* efter prästens uppmaning t ex:

P Ge oss nu ditt ord från Gud.

Alternativt kan någon annan eller prästen läsa ett *bibelord* eller alla sjunga en *bibelvisa* om Guds kallelse.

Prästen lägger handen på varje dopkandidats huvud och ber:

- P Gud, du som har givit *honom* (NN) livet,
fräls *honom* från mörkrets välde
och bevara *honom* i ditt ljus, nu och alltid.

Alla Amen.

eller

- P Herren bevara dig från allt ont, han bevara din själ.
Herren bevara din utgång och din ingång
från nu och till evig tid.

Alla Amen.

ORDETS GUDSTJÄNST

Psalm

Kollektbön

P Låt oss bedja.

Prästen eller någon annan kan be kollektbönen.

- (P) Gud vår Fader, vi tackar dig
som i dopet kallar oss vid namn
och ger oss del i din Sons död och uppståndelse.
Förnya i oss det liv som du har skänkt,

så att vi vandrar med honom i tro och lydnad.
Genom Jesus Kristus, vår Herre.

Alla Amen.

eller

Vid dop av unga eller vuxna.

(P) Gud vår Fader, vi tackar dig som sände Jesus
för att vi i honom skulle se vem du är.
Tack för att du genom dopet förenar oss med honom,
han som efter sin död stod upp till evigt liv.
Hjälp oss att varje dag ta hans kors på oss
och i tro följa honom genom döden till livet.
I Jesu namn.

Alla Amen.

Textläsningar

Bibeltexter enligt anvisningarna s 49 läses av prästen eller
medhjälpare. Prästen inleder: *Hör Herrens ord. Så
skriver/står skrivet i . . .* Läsningen kan avslutas:

(P) Så lyder Herrens ord.

Alla Gud, vi tackar dig.

* Läsningen fortsätter med *evangeliet*. Detta utgörs av
dopbefallningen.

Läsningen inleds med orden: *Jesus sade: . . .*

P Mig är given all makt i himmelen och på jorden.
Gå därför ut och gör alla folk till lärjungar,
döpande dem i Faderns och Sonens och den helige Andes namn,
lärande dem att hålla allt vad jag har befallt er.
Och se, jag är med er alla dagar intill tidens ände.

Läsningen kan avslutas:

P Så lyder det heliga evangeliet.

Alla Lovad vare du, Kristus.

Doptal

Om doptalet hålls på annan angiven plats i ritualen eller
de längre *inledningsorden* används utelämnas doptalet
här. I doptalet kan infogas evangelieläsning enligt
anvisningarna s 49.

DOPETS GUDSTJÄNST

Psalm

Eventuell kollekt samlas in. Prästen, medhjälpare och
de som skall döpas samlas vid dopfunten.

Dopbönen

Vatten hålls i dopfunten.

P Låt oss tacka och bedja.

Ettdera av följande alternativ används.

P Gud, vi prisar dig för att du i begynnelsen
lät din Ande sväva över vattnet
och genom ditt ord skapade ljuset och livet.
Nu ber vi dig:
Låt din Ande sänka sig över detta vatten,
så att *de* som här döps
blir renade och befriade från syndens makt.
Låt *dem* födas på nytt i Kristus
och förenas med det folk som frimodigt tjänar dig.
Gud vår Fader, dig tillhör lovet och priset och äran
och makten och starkheten
alla släkten igenom i evigheternas evigheter.

Alla Amen.

eller

P Herre vår Gud, du låter vattnet falla från skyarna därovan,
du låter det mätta den luft vi andas,
fylla cellerna i vår kropp
och dra fram i de djupa flödena i jordens inre.
Vi tackar dig för att du här vill göra detta jordiska vatten
till den nya födelsens bad.
Tack för att du valde en så enkel och underbar väg
för att frälsa oss.
Nu kommer vi på ditt ord.
Herre, uppfyll ditt löfte!

Alla Amen.

eller

P Gud, vi tackar dig
för att du i dopets källa
låter det vatten strömma fram
som skänker världen liv.

Alla Amen.

eller

P Gud vår Fader,
genom dopets vatten föder du oss på nytt
och låter oss leva som dina barn.
Därför tackar vi dig.

Alla Gud, vi tackar dig.

P Av alla som döps i vatten och helig Ande
skapar du ett folk förenat i Jesus Kristus.
Därför tackar vi dig.

Alla Gud, vi tackar dig.

P Du frigör oss och fyller våra hjärtan med din Ande
så att vi kan leva i din frid.
Därför tackar vi dig.

Alla Gud, vi tackar dig.

P Du kallar *desa dina* barn
till detta renande och förnyande vatten
för att *de* med oss och vi med *dem*
skall mogna till evigt liv.
Därför tackar vi dig.

Alla Gud, vi tackar dig.

P När vi firar detta dop
förkunnar vi dina väldiga gärningar
som är starkare än förtvivlan, ensamhet och död,
mäktigare än något som nu är och skall komma.
Därför tackar vi dig.

Alla Gud, vi tackar dig. Amen.

* Trosbekännelsen

P Låt oss bekänna den tro
som vi döps till i Kristi kyrka.

Alla Vi tror på Gud Fader allsmäktig,
himmelens och jordens skapare.
Vi tror ock på Jesus Kristus, hans enfödde Son, vår Herre,
vilken är avlad av den helige Ande,
född av jungfrun Maria,
pinad under Pontius Pilatus,
korsfäst, död och begravnen,
nederstigen till dödsriket,
på tredje dagen uppstånden igen ifrån de döda,
uppstigen till himmelen,
sittande på allsmäktig Gud Faders högra sida,
däriifrån igenkommande till att döma levande och döda.
Vi tror ock på den helige Ande,
en helig allmänlig kyrka,
de heligas samfund,
syndernas förlåtelse,
de dödas uppståndelse
och ett evigt liv.

* Dopfrågan

(Vid barndop)

Prästen frågar barnens anhöriga:

P Vill ni bära fram *era* barn till detta dop?

De anhöriga svarar:

Ja.

eller

(Vid dop av unga eller vuxna)

Prästen frågar dopkandidaterna:

P Vill *ni* ta emot detta dop?

Dopkandidaterna svarar:

Ja.

Omedelbart före dophandlingen med respektive barn kan prästen fråga barnets anhöriga:

P Vilka namn har ni givit barnet?

En av de anhöriga svarar:

NN.

* Dophandlingen

P NN, jag döper dig
i Faderns
och Sonens
och den helige Andes namn.

Alla Amen.

* Handpåläggningen

Direkt efter varje dophandling lägger prästen och eventuellt de anhöriga händerna på den döptes huvud. Härvid säger prästen:

P NN, du är Guds barn
och han har givit dig sin Ande
till hjälp att dag för dag leva i dopet.
Gud bevare dig till evigt + liv.

Alla Amen.

Välkommandet

Sedan alla har blivit döpta, fortsätter prästen med följande eller liknande ord:

P Låt oss välkomna *de nydöpta*
i vår församling.

En kyrkvärd eller någon annan säger följande eller liknande ord:

(NN), vi välkomnar *er* i Guds familj
och tar emot *er* med kärlek och förväntan.

Vid barndop kan prästen säga:

- P Jesus sade:
Den som tar emot ett sådant barn i mitt namn,
han tar emot mig.

Dopljuset

Dopljus kan överlämnas. I så fall läser prästen eller en medhjälpare följande eller annat bibelord:

- (P) Jesus sade:
Jag är världens ljus.
Den som följer mig skall inte vandra i mörkret
utan skall ha livets ljus.

Prästen kan tillfoga några egna ord, särskilt om doptal
inte har hållits.

AVSLUTNING

Förbön

- P Låt oss bedja.

Prästen eller någon annan ber en av förbönerna i urvalet
s 51 ff.

Fader vår

Som inledning kan prästen säga följande eller liknande
ord:

- P Låt oss tillsammans be Herrens bön.

Alla Fader vår som är i himmelen.
Helgat varde ditt namn.
Tillkomme ditt rike.
Ske din vilja såsom i himmelen så ock på jorden.
Vårt dagliga bröd giv oss i dag,
och förlåt oss våra skulder,
såsom ock vi förlåta dem oss skyldiga äro,
och inled oss icke i frestelse
utan fräls oss ifrån ondo.
Ty riket är ditt och makten och härligheten, i evighet.
Amen.

Välsignelsen

Prästen kan säga:

P Böj era hjärtan till Gud och tag emot välsignelsen.

P Herren välsigne er och bevara er.
Herren låte sitt ansikte lysa över er och vare er nådig.
Herren vände sitt ansikte till er och give er frid.
I Faderns och Sonens + och den helige Andes namn.
Alla Amen.

Psalm

* Sändningsord

P Ära vare Fadern och Sonen och den helige Ande.
Alla Såsom det var av begynnelsen, nu är och skall vara,
från evighet till evighet. Amen.

Etterna av följande alternativ används som sändningsord.

P Gå i frid och tjäna Herren med glädje.

eller

P Låt oss gå i frid.
Alla I vår Herres Jesu Kristi namn.

DOPGUDSTJÄNST

KORTARE FORM

Allmänna anvisningar s 49 f.

Ingång*Psalm*

En psalm kan sjungas eller läsas.

Ingångsord

Efter psalmen eller i stället för den kan prästen säga:

P I Faderns och Sonens och den helige Andes namn.

eller

P Nåd vare med er och frid från Gud vår Fader
och Herren Jesus Kristus.

Inledningsord

Prästen säger på detta eller liknande sätt. I anslutning
härtil kan doptal hållas.

P Gud vill att alla människor skall bli frälsta
och leva i gemenskap med honom.
I sin kärlek söker han oss
som han har skapat till att bli honom lika.
Han vill inte att vi skall leva utlämnade åt synden och döden.
Därför har han sänt sin Son Jesus Kristus
för att frälsa oss från det ondas våld.
Genom dopet för han in oss i sin kyrka och församling
för att vi skall få leva som Guds barn –
befriade genom förlåtelse utan gräns,
glada i hoppet om en framtid med honom.
Genom Guds nåd får vi växa i det eviga livets ljus.
Allt detta vill han ge *detta barn/honom* som i dag skall döpas.

A VID BARNDOP*Bön*

P Låt oss tacka och bedja.

Prästen eller någon annan kan be en av följande
böner:

- (P) Gud, vi tackar dig för *detta* barn som du har givit livet.
 Välsigna dem som bär ansvar för barnet
 (– föräldrar, faddrar, vänner).
 Fyll dem med din kärlek,
 så att de kan ge ömhet och trygghet.
 Var nära dem med din kraft,
 så att deras tålamod och vishet växer.
 Hjälp oss alla att leva så med varandra
 att vi tillsammans får glädjas över dopets gåva.

Alla Amen.

eller

- (P) Gud, vi tackar dig för det nya liv som du har skapat,
 för *det* människobarn som kommit till världen.
 Vi tackar dig för den tillit du visar oss
 (– föräldrar, faddrar, vänner),
 för det ansvar du ger oss.
 Vi tackar dig för att du hjälper oss
 genom Jesus Kristus, vår Frälsare,
 som tar emot oss alla, både stora och små.

Alla Amen.

eller

- (P) Gud, vi tackar dig för att en människa har blivit född.
 Tack för gåvan som du har givit
 och förtroendet som du har visat oss
 (– föräldrar, faddrar, vänner).
 Du som i Kristus var utlämnad åt människor
 och beroende av dem,
 ge våra händer ömhet, styrka och lugn.
 Hjälp oss att ge din kärlek vidare
 till *det* barn som vi har fått ansvar för.

Alla Amen.

Välsignelsehandlingen

Prästen eller någon annan kan läsa *barnevangeliet*.
 Härvid kan prästen inleda:

P Låt oss höra evangeliet om Jesus och barnen.

- (P) Man bar fram barn till Jesus
 för att han skulle röra vid dem,
 men lärjungarna visade bort dem.
 När Jesus såg detta blev han upprörd
 och sade till dem:
 ”Låt barnen komma till mig
 och hindra dem inte,
 ty Guds rike hör sådana till.

Sannerligen säger jag er:
 Den som inte tar emot Guds rike såsom ett barn,
 han kommer aldrig ditin.”
 Och han tog dem upp i famnen
 och lade händerna på dem och välsignade dem.

Prästen lägger handen på barnets huvud och ber:

P Gud, du som har givit detta barn livet,
 fräls *honom* från mörkrets välde
 och bevara *honom* i ditt ljus, nu och alltid.

Alla Amen.

eller

P Herren bevare dig från allt ont, han bevare din själ.
 Herren bevare din utgång och din ingång
 från nu och till evig tid.

Alla Amen.

B VID DOP AV UNGA ELLER VUXNA

Bön

Prästen eller någon annan kan be endera av följande böner:

(P) Gud, vår Fader, dig vill vi tacka
 för att du låter oss leva i din värld.
 Tack för att vi får möta och visa
 omtanke, vänskap och uppriktighet.
 Gud, du känner vår svaghet och rädsla,
 våra drömmar och förhoppningar,
 vår längtan efter något att tro på
 och hålla oss till.
 Genom Jesus har du visat oss
 att din kärlek och ditt tålamod är utan gräns.
 Dig vill vi älska och tjäna.

Alla Amen.

eller

(P) Gud vår Fader, du gav oss detta liv
 och vävde in din evighet däri.
 Tack för att du inte tröttnar på att kalla oss
 fastän vi ofta vänder dig ryggen
 och går våra egna vägar.
 Du drar oss till dig.
 Vi överlämnar oss i dina händer.
 Handla med oss som du vill –
 i din helighet som dömer,
 i din kärlek som förlåter,

i din kraft som förnyar.
 Gud, du har skapat oss till dig.
 Oroligt är vårt hjärta
 till dess det finner ro i dig.

Alla Amen.

Välsignelsehandlingen

Bibelord kan inleda. I så fall kan dopkandidaten läsa ett bibelord efter prästens uppmaning t ex:

P Ge oss nu ditt ord från Gud.

Alternativt kan någon annan eller prästen läsa ett bibelord eller alla sjunga en *bibelvisa* om Guds kallelse.

Prästen lägger handen på dopkandidatens huvud och ber:

P Gud, du som har givit *honom* (NN) livet,
 fräls *honom* från mörkrets välde
 och bevara *honom* i ditt ljus, nu och alltid.

Alla Amen.

eller

P Herren bevara dig från allt ont, han bevara din själ.
 Herren bevara din utgång och din ingång,
 från nu och till evig tid.

Alla Amen.

* Textläsning

P Låt oss höra Guds ord om dopet och tron.

Dopbefallningen läses av prästen eller en medhjälpare.

(P) Jesus sade:

Mig är given all makt i himmelen och på jorden.
 Gå därför ut och gör alla folk till lärjungar,
 döpande dem i Faderns och Sonens och den helige Andes namn,
 lärande dem att hålla allt vad jag har befallt er.
 Och se, jag är med er alla dagar intill tidens ände.

Psalm

En psalm, *bibelvisa* e dyl kan sjungas.

Dopbönen

Vatten hålls i dopfunten.

P Låt oss tacka och bedja.

Etterna av följande alternativ används.

P Gud, vi tackar dig
för att du i dopets källa
låter det vatten strömma fram
som skänker världen liv.

Alla Amen.

eller

P Gud, vi prisar dig för att du i begynnelsen
lät din Ande sväva över vattnet
och genom ditt ord skapade ljuset och livet.
Nu ber vi dig:

Låt din Ande sänka sig över detta vatten,
så att *han* som här döps
blir *renad* och befriad från syndens makt.

Låt *honom* födas på nytt i Kristus
och förenas med det folk som frimodigt tjänar dig.
Gud vår Fader, dig tillhör lovet och priset och äran
och makten och starkheten
alla släkten igenom i evigheternas evigheter.

Alla Amen.

eller

P Herre vår Gud, du låter vattnet falla från skyarna därovan,
du låter det mätta den luft vi andas,
fylla cellerna i vår kropp
och dra fram i de djupa flödena i jordens inre.

Vi tackar dig för att du här vill göra detta jordiska vatten
till den nya födelsens bad.

Tack för att du valde en så enkel och underbar väg
för att frälsa oss.

Nu kommer vi på ditt ord.

Herre, uppfyll ditt löfte!

Alla Amen.

eller

P Gud vår Fader,
genom dopets vatten föder du oss på nytt
och låter oss leva som dina barn.

Därför tackar vi dig.

Alla Gud, vi tackar dig.

P Av alla som döps i vatten och helig Ande
skapar du ett folk förenat i Jesus Kristus.

Därför tackar vi dig.

Alla Gud, vi tackar dig.

P Du frigör oss och fyller våra hjärtan med din Ande,

så att vi kan leva i din frid.

Därför tackar vi dig.

Alla Gud, vi tackar dig.

P Du kallar *detta ditt* barn
till detta renande och förnyande vatten
för att *det* med oss och vi med *det*
skall mogna till evigt liv.
Därför tackar vi dig.

Alla Gud, vi tackar dig.

P När vi firar detta dop
förkunnar vi dina väldiga gärningar
som är starkare än förtvivlan, ensamhet och död,
mäktigare än något som nu är och skall komma.
Därför tackar vi dig.

Alla Gud, vi tackar dig. Amen.

* Trosbekännelsen

P Låt oss bekänna den tro
som vi döps till i Kristi kyrka.

Alla Vi tror på Gud Fader allsmäktig,
himmelens och jordens skapare.
Vi tror ock på Jesus Kristus, hans enfödde Son, vår Herre,
vilken är avlad av den helige Ande,
född av jungfrun Maria,
pinad under Pontius Pilatus,
korsfäst, död och begraven,
nederstigen till dödsriket,
på tredje dagen uppstånden igen ifrån de döda,
uppstigen till himmelen,
sittande på allsmäktig Gud Faders högra sida,
därifrån igenkommande till att döma levande och döda.
Vi tror ock på den helige Ande,
en helig allmännelig kyrka,
de heligas samfund,
syndernas förlåtelse,
de dödas uppståndelse
och ett evigt liv.

* Dopfrågan

(Vid barndop)

Prästen frågar barnets anhöriga:

P Vill ni bära fram *ert* barn till detta dop?

De anhöriga svarar:

Ja.

eller

(Vid dop av unga eller vuxna)

Prästen frågar dopkandidaten:

P Vill *du* ta emot detta dop?

Dopkandidaten svarar:

Ja.

Omedelbart före dophandlingen kan prästen fråga barnets anhöriga:

P Vilka namn har ni givit barnet?

En av de anhöriga svarar:

NN.

* Dophandlingen

P NN, jag döper dig
i Faderns
och Sonens
och den helige Andes namn.

Alla Amen.

* Handpåläggningen

Direkt efter dophandlingen lägger prästen och eventuellt de anhöriga händerna på den döptes huvud. Härvid säger prästen nedanstående:

P NN, du är Guds barn,
och han har givit dig sin Ande
till hjälp att dag för dag leva i dopet.
Gud bevare dig till evigt + liv.

Alla Amen.

Välkommandet

Prästen eller någon annan församlingsmedlem kan säga:

(P) NN, vi välkomnar *dig* i Guds familj
och tar emot *dig* med kärlek och förväntan.

Vid barndop kan prästen säga:

P Jesus sade:
Den som tar emot ett sådant barn i mitt namn,
han tar emot mig.

Dopljuset

Dopljus kan överlämnas. I så fall läser prästen eller någon annan följande eller annat bibelord:

- (P) Jesus sade:
Jag är världens ljus.
Den som följer mig skall inte vandra i mörkret
utan skall ha livets ljus.

Prästen kan tillfoga några egna ord.

Förbön

- P Låt oss bedja.

Prästen eller någon annan ber en av förbönerna i urvalet s 51 ff.

Fader vår

Som inledning kan prästen säga följande eller liknande ord:

- P Låt oss tillsammans be Herrens bön.

Alla Fader vår som är i himmelen.
Helgat varde ditt namn.
Tillkomme ditt rike.
Ske din vilja såsom i himmelen så ock på jorden.
Vårt dagliga bröd giv oss i dag,
och förlåt oss våra skulder,
såsom ock vi förlåta dem oss skyldiga äro,
och inled oss icke i frestelse
utan fräls oss ifrån ondo.
Ty riket är ditt och makten och härligheten, i evighet.
Amen.

Välsignelsen

Prästen kan säga:

- P Böj era hjärtan till Gud och tag emot välsignelsen.

P Herren välsigne er och bevarer er.
Herren låte sitt ansikte lysa över er och vare er nådig.
Herren vände sitt ansikte till er och give er frid.
I Faderns och Sonens + och den helige Andes namn.
Alla Amen.

Psalm

En psalm kan sjungas eller läsas.

Om prästen inte hållit doptal i inledningen eller vid överlämnandet av dopljus, kan det ske här.

* Sändningsord

Prästen kan säga:

P Ära vare Fadern och Sonen och den helige Ande.
Alla Såsom det var av begynnelsen, nu är och skall vara,
från evighet till evighet. Amen.

Etterna av följande alternativ används som sändningsord.

P Gå i Herrens frid.

eller

P Låt oss gå i frid.

Alla I vår Herres Jesu Kristi namn.

HÖGMÄSSA MED DOP

När inget annat anges följs 1976 års gudstjänstordning.

¹ Momentet = Dopgudstjänst.

INLEDNING

Inledningsord

Prästen säger på följande eller liknande sätt:

P Välkomna till denna gudstjänst
som vi nu skall fira tillsammans.
Låt oss först tacka Gud som ger oss livet
och låter oss leva i ljuset.

A VID BARNDOP

Bön¹

Välsignelsehandlingen¹

(Gudstjänsten fortsätter med psalmen.)

B VID DOP AV UNGA ELLER VUXNA

Bön¹

Välsignelsehandlingen¹

Psalm

Skriftermål

Prästen kan inleda på följande eller liknande sätt. Vid nattvardsfirande kan i stället skriftetal hållas.

P Genom dopet förenas vi med Herren Jesus Kristus, han som har dött och uppstått för vår skull. Hans död är döden för vår själviskhet, hans uppståndelse är källan till liv i kärlek och frid. Vi är kallade att leva i vårt dop, befriade från skuld som binder, förlösta till mod att leva. Låt oss därför inför Guds ansikte be och bekänna:

Introitus

Introitus med församlingsomkväde eller gammalkyrklig introitus kan sjungas.

Herre, förbarma dig (Kyrie)*** Lovsången (Gloria och Laudamus)****ORDETS GUDSTJÄNST****Kollektbön**

Dagens kollektbön eller en av dogudstjänstens kollektböner används.

Textläsning(ar)

Dagens läsning(ar) används.

Gradualpsalm*** Evangelium**

Dagens evangelium används.

Predikan

Predikan hålls över en av läsningarna för dagen eller en särskild doptext (s 49), uppläst i samband med predikan. Denna bör alltid knyta an till dopet som skall firas.

Tillkännagivanden**DOPETS GUDSTJÄNST****Psalm¹****Dopbefallningen¹****Dopbönen¹***** Trosbekännelsen¹***** Dopfrågan¹***** Dophandlingen¹***** Handpåläggningen¹****Välkommandet¹****Dopljuset¹****Psalm**

Kyrkans allmänna förbön

Bön för de nydöpta fogas in i en förbön för kyrkan, världen, dem som är i nöd etc (t ex i ett av högmässans förbönalternativ 1-4)

NATTVARDENS GUDSTJÄNST

Om nattvard inte firas fortsätter gudstjänsten med *Fader Vår*, därefter direkt med *Avslutning*.

Tillredelsen (Offertorium)*** Lovsägelsen**

Som prefation används kyrkoårstidens prefation eller Trefaldighetstidens alt 2 eller följande. Musik s 123 ff.

P Ja sannerligen, du ensam är värd vårt lov,
allsmäktige Fader, helige Gud.
Dig vill vi prisa och välsigna
genom Jesus Kristus, vår Herre.
Han är den som kom genom vatten och blod –
icke med vattnet allenast utan med vattnet och blodet.
I dopet dör vi med honom för att uppstå med honom
och leva hans liv.
Av honom lär vi ditt namn som är Fader
och ser i honom ditt väsen som är kärlek.
Därför vill vi . . .

Nattvardsbönen**Fader vår***Brödsbrytelsen**** Herrens frid (Pax)***** O Guds Lamm (Agnus Dei)****Måltiden****Bön efter måltiden**

Påsktidens bön eller någon av de övriga används.

AVSLUTNING**ALTERNATIV A***** Tacka och lova Herren (Benedicamus)***** Välsignelsen**

Slutpsalm

Postludium

ALTERNATIV B

* **Lovpsalm**

* **Välsignelsen**

* **Sändningsord**

(* **Postludium**

Psalm

Synda

Kyrkans

Lovpsalm

Välsignelse

Sändningsord

Postludium

SÖNDAGSGUDSTJÄNST MED DOP

När inget annat anges följs 1976 års gudstjänstordning.

¹ Momentet = Dopgudstjänst.

² Momentet = Högmässa med dop.

Inledningsord²**A VID BARNDOP****Bön¹****Välsignelsehandlingen¹**

(Gudstjänsten fortsätter med psalmen)

B VID DOP AV UNGA ELLER VUXNA**Bön¹****Välsignelsehandlingen¹****Psalm***** Lovsången****Bön**

Prästen ber dagens kollektpbön eller en av dopgudstjänstens kollektpböner.

Dagens ämne kan därtill belysas genom fritt formulerade ord.

Textläsning

Dagens läsning(ar) används.

Psalm*** Evangelium****Predikan**

Predikan hålls över en av läsningarna för dagen eller en särskild doptext (s 49), uppläst i samband med predikan. Denna bör alltid knyta an till dopet som skall firas.

Tillkännagivanden**Psalm¹****Dopbefallningen¹**

Dopbönen¹* **Trosbekännelsen¹*** **Dopfrågan¹*** **Dophandlingen¹*** **Handpåläggningen¹****Välkommandet¹***Dopljuset¹**Psalm***Syndabekännelse**

Prästen kan inleda på följande eller liknande sätt:

P   Genom dopet förenas vi med Herren Jesus Kristus,
han som har dött och uppstått för vår skull.
Hans död är döden för vår själviskhet,
hans uppståndelse är källan till liv i kärlek och frid.
Vi är kallade att leva i vårt dop,
befriade från skuld som binder,
förlösta till mod att leva.

P   Låt oss inför Guds ansikte be och bekänna:

En av söndagsgudstjänstens bekännelser används.

Kyrkans allmänna förbön

Bön för de nydöpta fogas in i en förbön för kyrkan,
världen, dem som är i nöd etc (t ex söndagsgudstjänstens
förbön).

Fader vår* **Lovpsalm*** **Välsignelsen*** **Sändningsord**(*) **Postludium**

FAMILJEGUDSTJÄNST MED DOP

När inget annat anges följs 1976 års gudstjänstordning.

¹ Momentet = Dopgudstjänst.

Inledningsord

Prästen säger på följande eller liknande sätt:

P I dag skall *fyra* barn döpas.
Allra först skall vi tacka Gud
som ger liv åt dem och åt oss alla.

Bön¹**Välsignelsehandlingen¹****Sång****Nu är Guds tid***** Lovsången****Textläsning och predikan**

Prästen eller en medhjälpare läser en av dagens texter eller en av dopgudstjänstens (s 49).
Predikan bör alltid knyta an till dopet som skall firas.

Sång

Under sången samlas prästen, medhjälpare och de som skall döpas vid dopfunten. Ev kollekt upptas.

Dopbefallningen¹**Dopbönen¹***** Trosbekännelsen¹***** Dopfrågan¹***** Dophandlingen¹***** Handpåläggningen¹****Välkommandet¹****Dopljuset¹****Sång**

Kyrkans allmänna förbön

Bön för de nydöpta fogas in i familjegudstjänstens förbön.

Fader vår

* Tacka och lova Herren

* Välsignelsen

* Sändningsord¹

(*) Sång

stäm-
bön-
att b-
håll-
föra-
döpt-

Praktis-
ansyn

Deppid

medv-

Om pr-

Dopföj-

prästen

Om b-

alternat-

Ämt kon-

Orden p-

De som

vid amb-

Förel

texter:

Jes 44:1-2

Hes 36:

Rom 6:2-4

Et 4:1-6

I Joh 3:

Som eva-eg

I dopfal-

Mark 1:

Joh 7:37

TEMAMÄSSA ELLER TEMAGUDSTJÄNST MED DOP

Temamässa eller temagudstjänst kan utformas med dopet som genomgående tema enligt alternativen i anvisningar i 1976 års gudstjänstordning kap II:3 resp 4. Dophandlingen med vatten i den Treeniges namn behålls dock alltid oförändrad.

Ritualet för dogudstjänst kan med domkapitlets tillstånd användas som ordning för tematisk huvudgudstjänst.

ALLMÄNNA ANVISNINGAR

ALLMÄNT

I dopet förenas människor med Jesus Kristus för att med honom och hans folk dela korsets och uppståndelsens liv. Eftersom dophandlingen har denna livsavgörande och livsvaraktiga innebörd för både individ och församling, förutsätter dopordningen

- att de som döps (barn eller vuxna) och deras närmaste i församlingen på olika sätt (information, samtal etc) får hjälp att förbereda sig för dopet och trons livsgemenskap. I dopordningen ingår inte liturgiskt material avsett särskilt för förberedelsestiden, men enskilt eller i grupp kan man använda böner i dopliturgin eller Att bedja idag. (En liten bönbok).
- att dopet normalt firas som församlingsgudstjänst. Dopordningen innehåller därför flera ritual för dop i huvudgudstjänst eller annan form av församlingsgudstjänst. För särskilda behov finns likväl ett kortare dopritual för dop vid annat tillfälle.

Praktiska anvisningar om procession o dyl är riktlinjer att tillämpa under hänsyn till omständigheterna (kyrkorummets utformning etc).

Dopgudstjänst

Inledningen

Om procession äger rum, sker den under sammanringningen eller ev musik. Dopföljerna sätter sig i de främsta bänkarna. Under inledningsdelen står prästen och de som skall döpas i koret.

Om barn och unga eller vuxna döps vid samma tillfälle, följs inledningsalternativet B med infogande av t ex orden: "Tack för *dessa* barn som du har låtit komma till världen, och för förtroendet att ta hand om *dem* ."

Ordets gudstjänst

De som skall döpas tar plats i de främsta bänkarna eller i koret, prästen står vid ambo.

Först läses en eller två texter valda bland följande eller bland veckans texter:

Jes 44:(1-2), 3-6	Jes 48:17-18, 20-21	Jes 49:8ab, 9a, 10, 13
Hes 36:25-27	Hes 47:12	
Rom 6:3-6	1 Kor 12:12-13	Gal 3:26-28
Ef 4:1-6	Titus 3:4-7	1 Petr 2:(4-5), 9-10
1 Joh 3:1-3		

Som evangelium läses alltid Matt 28:18-20.

I doptalet kan infogas en annan evangelietext, t ex:

Mark 1:7-11	Luk 9:22-24	Joh 3:1-6
Joh 7:37b-39a	Joh 15:1-4, (5-8)	

Dopets gudstjänst

Prästen och de som skall döpas går till dopfont i koret.

Avslutning

Prästen går till altaret, de som har döpts vänder sig mot detta eller går tillbaka till sina platser.

Som förbön används en av bönerna s 51 ff.

Om procession äger rum, sker den efter sändningsorden, ev under musik.

Högmässa, söndagsgudstjänst, familjegudstjänst med dop

Dopgudstjänstens anvisningar gäller i tillämpliga delar. Om gudstjänsten utgör huvudgudstjänst, används alltid dagens läsningar, och Matt 28:18–20 läses då före dopbönen. Om gudstjänsten inte utgör huvudgudstjänst kan anvisningarna för dopgudstjänstens läsningar tillämpas. Matt 28:18–20 läses då inte på nytt före dopbönen.

Dopgudstjänst, kortare form

Dopgudstjänstens anvisningar gäller i tillämpliga delar. Om gudstjänsten firas i kyrka, står man lämpligen hela tiden vid dopfonten.

FÖRBÖNER VID DOP

1 (Vid barndop)

- (P) Barmhärtige Gud och Fader,
 barnen är vår framtid, vår oro, vår glädje.
 Till dig ber vi för *dessa* barn (NN).
 Låt *dem* få växa upp i trygghet, frihet
 och gemenskap med andra.
 Du har givit *dem* en uppgift i världen –
 hjälp *dem* att utföra den.
 Hjälp oss alla att vandra genom livet så,
 att vi upptäcker alltmer av hemligheten
 som är Jesus Kristus.

Alla Amen.

2 (Vid barndop)

- (P) Gud, du har låtit *dessa* barn (NN) födas.
 Du har skapat *dem* för livets ljus.
 Du känner *deras* skratt och tårar.
 Vi tackar dig för att vi genom dopet
 har fått gestalta din omsorg om *dem* .
 Vi ber dig:
 Ge *dem* allt *de* behöver för kroppens och själens växt.
 Ge *dem* kärlek och förmågan att själva visa kärlek.
 Välsignad vare du, Gud, för ljuset i vår värld,
 för hoppet om en barmhärtig framtid.

Alla Amen.

3 (Vid barndop eller dop av unga)

- (P) Barmhärtige Fader,
 vi tackar dig för att du genom dopet
 har befriat *dessa* barn (NN) från mörkrets övermakt
 och skrivit *deras* namn i livets bok.
 Du har låtit *dem* födas på nytt till ett levande hopp
 och tagit *dem* in i din kyrkas gemenskap.
 Låt *dem* där finna tröst och kraft.
 De skall vandra genom en farlig värld –
 led *dem* på dina vägar.
 Var med *dem* alla dagar
 och för *dem* en gång till ditt eviga rike.
 Genom Jesus Kristus, vår Herre.

Alla Amen.

4 (Vid dop av unga eller vuxna)

- (P) Gud, vi ber för NN (*dess*a dina barn)
som du nu har tagit emot i dopet.
Låt *dem* upptäcka alltmer av ditt rikes hemligheter.
Ge *dem* styrka och mod genom ordet och nattvarden
och svara på *deras* böner.
Hjälp *dem* att se och fullgöra de uppgifter
som du har i beredskap.
Låt *dem* erfara glädjen att leva med och för andra.
Bevara *dem* som dina barn
i liv och död och evighet.

Alla Amen.

5 (Vid dop av unga eller vuxna)

- P Låt oss bedja för de nydöpta.

De som har döpts kan säga:

Ja, bed för *oss* att *vi* får leva i dopets nåd
och bli till glädje för andra.

- (P) Gud, välsigna *dem* och hjälp *dem*
att ta emot ditt rike såsom ett barn.
När *de* är oroliga – ge *dem* trygghet.
När *de* tvivlar – lär *dem* att vänta, lyssna och hålla ut i bön.
När *de* har felat – förlåt *dem* för Jesu Kristi skull.
Låt *dem* möta din Son i nattvarden.
Låt din helige Ande uppfylla *dem*,
så att *de* växer till i tro och kraft
och blir fria att älska och tjäna sina medmänniskor.

En medhjälpare kan säga:

Låt oss bedja att *vi* alla får leva i dopets nåd
och bli till glädje för andra.

- (P) Gud, hjälp oss att rätt ta emot *dem*
som nu genom dopet har fogats in i din församling.
Gör ditt ord och dina bud levande bland oss,
så att *vi* möter varandra i enkel medmänsklighet och omtanke.
Påminn oss om att du genom dopet kallar oss att tjäna varandra
så som din Son tjänade.
Om allt detta ber *vi* med den bön
som vår Frälsare själv har lärt oss.

6 (Vid dop av barn, unga eller vuxna)

- (P) Herre vår Gud, himmelske Fader,
vi tackar dig för att du genom dopet
för oss från mörkret till ljuset i ditt rike.
Tack för att du lät Jesus uppstå från de döda,

så att vi ser att ljuset är starkare än mörkret.

Påminn oss om att vi alltid

skall se på Kristus som vårt ljus.

Hjälp oss genom din helige Ande

att sprida ljus omkring oss,

så att människor kan se att vi hör dig till.

Överge oss inte fast vi så ofta sviker

och begår gärningar som inte tål ljuset.

Bevara oss från det onda som hotar oss,

så att vi inte faller tillbaka i mörkret.

Gud, var du vårt ljus

både nu och i vår sista stund.

Det ber vi om i vår Herres Jesu namn.

Alla Amen.

KONFIRMATION

KONFIRMATIONSGUDSTJÄNST

Allmänna anvisningar s 62.

Inledning

Psalm

Svensk psalm, eller psaltarpsalm med församlingsomkväde med konfirmanderna eller andra som försångare.

Inledningsord

Prästen, alternativt en medhjälpare eller en kyrkvärd, inleder med följande eller liknande hälsning.

- (P) Kära konfirmander, föräldrar, släktingar och vänner,
alla är välkomna till . . . kyrka.
Ni konfirmander har länge förberett er för denna gudstjänst.
Den skall vi nu fira tillsammans med glädje.
Herren är nära!
Han är mitt ibland oss.
Låt oss bedja.

Lovprisning

Prästen eller en medhjälpare leder bönen.

- (P) Gud vår Fader, ur din hand strömmar allt liv,
du skapade oss till att leva inför ditt ansikte utan rädsla.
(Alla Gud, du är vårt hopp.)
- (P) Genom dopet har du förenat oss med Jesus Kristus
för att vi skulle vara ditt folk i världen.
(Alla Gud, du är vårt hopp.)
- (P) Ditt evangelium fyller du med din Ande,
så att det blir levande för oss
och ger oss tröst och kraft.
(Alla Gud, du är vårt hopp.)
- (P) Låt din Ande komma till oss,
så att vårt liv med andra visar
att Jesus är vägen, sanningen och livet.
(Alla Gud, du är vårt hopp. Amen.)

eller

- (P) Gud vår Fader, tack för att du gav oss livet.
Tack för att vi genom dopet hör Jesus till,
såsom stammen och grenarna hör samman.
Låt din Ande bo i våra hjärtan,
så att vi alltmer älskar dig
och kan leva i vänskap, försoning och lovsång i världen.
- Alla Amen.

Textläsning

- P Låt oss höra Guds ord om dopet och tron.

En eller två texter, valda enligt anvisningar s 62, läses av textläsare. Som avslutning efter (sista) läsningen kan prästen eller textläsaren säga:

- (P) Så lyder Herrens ord.
Alla Gud, vi tackar dig.

Samtal

Samtalet bör anknyta till lästidens arbete och aktualisera huvudpunkter i vår kristna tro. Det kan inledas eller avslutas med tal till konfirmanderna.

Psalm

Under preludiet till psalmen kan kollekt tas upp. Prästen går till altaret. Konfirmanderna samlas runt altarringen. Medhjälparna kan också gå fram.

Trosbekännelsen

Prästen inleder på ettdera av följande sätt:

- P Låt oss nu gemensamt bekänna vår kristna tro.

eller

- P Kära konfirmander.
Ni är här för att konfirmeras i den tro
som ni har blivit döpta till
och som ni alltmer får växa in i.
Låt oss nu alla gemensamt bekänna vår kristna tro.

- * Alla Vi tror på Gud Fader allsmäktig,
himmelens och jordens skapare.
Vi tror ock på Jesus Kristus, hans enfödde Son, vår Herre,
vilken är avlad av den helige Ande,
född av jungfrun Maria,
pinad under Pontius Pilatus,
korsfäst, död och begravnen,
nederstigen till dödsriket,
på tredje dagen uppstånden igen ifrån de döda,

uppstigen till himmelen,
sittande på allsmäktig Gud Faders högra sida,
därifrån igenkommande till att döma levande och döda.
Vi tror ock på den helige Ande,
en helig allmännelig kyrka,
de heligas samfund,
syndernas förlåtelse,
de dödas uppståndelse
och ett evigt liv.

Konfirmanderna, prästen och medhjälparna kan tillägga:

Detta är kyrkans tro.
Till den är vi döpta.
I den får vi leva och dö
för att uppstå till evigt liv.
Amen.

Förbön med handpåläggning

Konfirmanderna knäfaller.

P Låt oss bedja för konfirmanderna.

Endera av följande böner används.

P Gud vår Fader, du som genom dopet kallade dem
att följa Jesus som sin ende Herre,
sänd dem din Ande som en hjälpare i världen.
Ge dem förstånd och vishet,
fantasi, mod och styrka.
Fyll dem med lovsång och vördnad inför dig.

Alla Amen.

eller

P Gud, du som är all godhets källa,
låt dessa unga i din församling alltid möta
din närhet och förlåtelse.
Hjälp dem att öppna sig för livets möjligheter
och finna sina uppgifter.
Rädsla och besvikelser kommer att möta dem.
Hjälp dem då att härda ut.
Låt din Ande vara med dem
och fylla dem med glädje och förtröstan.

Alla Amen.

Prästen och medhjälparna lägger sina händer på varje konfirmands huvud. En medhjälpare kan säga konfirmandens namn, prästen fortsätter:

P NN,
du är Guds barn
och han har givit dig sin Ande

till hjälp att dag för dag leva i dopet.
 Gud bevara dig till evigt + liv.
 Amen.

Välgångsönskan

Konfirmanderna reser sig. En kyrkvärd eller prästen säger:

(P) Kära vänner.
 Ni skall gå vidare mot en okänd framtid.
 Gud sänder er som sina medarbetare.
 Använd gudstjänstens källor till förnyelse och kraft.
 Visa världen en glimt av Guds härlighet.
 Framtiden hör er till – ni hör Kristus till.
 Alla Amen.

Psalm

Under preludiet återvänder de konfirmerade och medhjälparna till sina platser.

Kyrkans allmänna förbön

Någon av förbönerna i urvalet s 63 f eller en förbön som förberetts av konfirmanderna används.

Fader vår

Prästen kan inleda med följande eller liknande ord:

P Låt oss tillsammans be Herrens bön.

Alla Fader vår som är i himmelen.
 Helgat varde ditt namn.
 Tillkomme ditt rike.
 Ske din vilja såsom i himmelen så ock på jorden.
 Vårt dagliga bröd giv oss i dag,
 och förlåt oss våra skulder,
 såsom ock vi förlåta dem oss skyldiga äro,
 och inled oss icke i frestelse
 utan fräls oss ifrån ondo.
 Ty riket är ditt och makten och härligheten, i evighet.
 Amen.

* Välsignelsen

Ettdera av följande alternativ används.

P Må Gud vår Fader i er fullborda
 det goda verk som han har påbörjat.
 Må era liv genom Andens kraft

vittna om Kristus som korsfäst och uppstånden.
Gud – Fader, Son + och Ande –
välsigne och bevarare er
och före er till det eviga livet.

Alla Amen.

eller

P Herren välsigne er och bevarare er.
Herren låte sitt ansikte lysa över er
och vare er nådig.
Herren vände sitt ansikte till er
och give er frid.
I Faderns och Sonens + och den helige Andes namn.

Alla Amen.

Psalm

*** Sändningsord**

P Gå i frid och tjäna Herren med glädje.

eller

P Låt oss gå i frid.

Alla I vår Herres Jesu Kristi namn.

HÖGMÄSSA MED KONFIRMATION

När inget annat anges följs ordningen för högmässa med nattvard enl 1976 års gudstjänstordning.
Allmänna anvisningar s 62.

¹ Momentet = Konfirmationsgudstjänst.

INLEDNING

Psalm¹

Inledningsord

Prästen inleder med följande eller liknande ord:

P Kära konfirmander, föräldrar, släktingar och vänner,
alla är välkomna till . . . kyrka.
Ni konfirmander har länge förberett er för denna gudstjänst.
Den skall vi nu fira tillsammans med glädje.
Herren är nära!
Han är mitt ibland oss.
Genom dopet hör vi samman med honom,
han som har dött och uppstått för vår skull.
Hans död är döden för vår själviskhet,
hans uppståndelse är källan till liv i kärlek och frid.
Vi är kallade att leva i vårt dop,
befriade från skuld som binder,
förlösta till mod att leva.
Låt oss därför inför Guds ansikte be och bekänna:

Syndabekännelse

Avlösning

Tacksägelsebön

Introitus

Om gudstjänsten inlets med svensk psalm, kan man här sjunga introitus med församlingsomkväde, ev med konfirmanderna som försångare.

Om introitus sjungs här, kan *Herre, förbarma dig* och *Lovsången* utelämnas.

Herre, förbarma dig (Kyrie)

* *Lovsången (Gloria och Laudamus)*

ORDETS GUDSTJÄNST

Kollektbön

Veckans kollektbön eller följande bön används.

P Gud vår Fader, tack för att du gav oss livet.
Tack för att vi genom dopet hör Jesus till,
såsom stammen och grenarna hör samman.
Låt din Ande bo i våra hjärtan,
så att vi alltmer älskar dig
och kan leva i vänskap, försoning och lovsång i världen.
Alla Amen.

Textläsning

Veckans epistel läses, ev föregången av veckans gammaltestamentliga läsning. Läsningarna kan i stället hämtas från urvalet s 62.

Om två läsningar brukas, kan psaltarpsalm med församlingsomkväde (ev med konfirmanderna som försångare) eller svensk psalm sjungas mellan läsningarna.

Gradualpsalm

* Evangelium

Veckans evangelium läses. I stället kan läsningen hämtas från urvalet s 62.

Efter evangeliet kan evangeliemotett eller annan körsång lämpad för högtiden sjungas. I stället kan en psalm sjungas.

Predikan

Predikan (vid ambo eller på predikstolen) hålls över evangeliet eller särskilt uppläst predikotext. Predikan bör anknyta till samtalet med konfirmanderna om huvudpunkter i vår kristna tro.

Ev kan några ord riktas speciellt till konfirmanderna.

Psalm¹

* Trosbekännelsen¹

Förbön med handpåläggning¹

Välgångsönskan¹

Psalm¹

Kyrkans allmänna förbön¹

NATTVARDENS GUDSTJÄNST

Tillredelsen (Offertorium)

* Lovsägelsen

Nattvardsbönen

Fader vår*Brödsbrytelsen**** Herrens frid (Pax)***** O Guds Lamm (Agnus Dei)****Måltiden****Bön efter måltiden**

AVSLUTNINGEN

ALTERNATIV A

* Tacka och lova Herren (Benedicamus)*** Välsignelsen¹****Slutpsalm**

(*) Om procession äger rum, kan den ske under musik efter psalmen eller under denna.

ALTERNATIV B

* Lovpsalm*** Välsignelsen¹***** Sändningsord**

(*) Om procession äger rum, kan den ske under musik eller sång.

ALLMÄNNA ANVISNINGAR

Ordningen förutsätter att de som skall konfirmeras i den tro som de har blivit döpta till på olika sätt fått hjälp under lästiden att aktualisera innebörden. Ordningen förutsätter också samtal härom i samband med konfirmationen. I konfirmationsgudstjänsten sker detta efter textläsningen. I högmässa med konfirmation sker det före gudstjänsten, samma dag eller dagen före.

Praktiska anvisningar är riktlinjer att tillämpa med hänsyn till omständigheterna (kyrkorummets utformning etc).

Ev ingångsprocession sker under sammanringningen eller ingångsmusik. I processionen kan förutom präst och konfirmander medhjälparna under lästiden och kyrkvårdarna delta. Konfirmander och övriga går till sina platser, prästen till ambo eller annan lämplig plats i koret.

Ev utgångsprocession kan ske under musik. Den kan i stället äga rum under den avslutande psalmsången, som i så fall föregås av sändningsorden.

Textläsning

I konfirmationsgudstjänsten läses en evangelietext, som kan föregås av en annan bibeltext. Som läsningar används texter valda bland följande eller bland veckans texter. Bibeltext(er) som utgjort ledmotiv under lästiden kan också användas.

Jes 11:1-4a, 10
Jer 17:7-8

Jes 40:28-31

Hes 36:25-28

Rom 6:3-6
Ef 2:19-22
Hebr 10:23-25

Rom 8:11, 14-16
Fil 3:12-14
Hebr 12:1-3

Gal 3:26-28
1 Joh 3:1-3

Matt 11:25-30
Joh 3:5-8
Joh 14:26-27

Matt 28:18-20
Joh 7:37-39
Joh 15:16

Luk 9:23-25
Joh 14:(15)16(17)

KYRKANS ALLMÄNNA FÖRBÖN VID KONFIRMATION

1
P Gud vår Fader, du som ser vad vi bäst behöver,
 hjälp oss att själva inse det och ta emot dina gåvor.
 Som dina barn ber vi:
Alla Herre, hör vår bön.

P Du som hör innan vi ber,
 lär oss att bli lyhörda för andras behov och villiga att hjälpa.
 Som dina barn ber vi:
Alla Herre, hör vår bön.

P Du som väntar stora ting av oss,
 ta hand om vår strävan och vår vila.
 Fyll oss med förundran över din heliga närvaro.
 Som dina barn ber vi:
Alla Herre, hör vår bön. Amen.

2
P Gud, var med oss alla,
 vi som hör ihop och går ett stycke väg tillsammans.
 Låt föräldrar och barn mötas i en ny gemenskap genom dig.
 Hjälp oss alla att förstå och respektera varandra,
 och lär oss att samarbeta med våra olika gåvor.
 Gör oss varsamma om allt som är sårbart och värnlöst.
 Öka vår förmåga att gå dina ärenden i världen.
 Ge oss alla vilja och förstånd
 att bruka din skapelse så som du har menat.
 Låt freden bli verklighet
 och ge en framtid åt jordens barn.
 Vi tackar dig för att du i Jesus har givit oss
 löftet om din närhet alla dagar intill tidens ände.
 Dig vill vi prisa, nu och alltid.
Alla Amen.

3
P Herre vår Gud,
 till dig ber vi för de unga, för oss alla.
 Hjälp oss att leva i dopets nåd,
 i den helige Andes ljus och kraft.
 Hjälp oss att frimodigt bekänna ditt namn
 inför varandra och hela världen.
 Gör klart för oss att du behöver
 medarbetare i ditt verk,
 människor som går dina ärenden.
 Av dig beror vi alla.
 Du har skapat oss, du bär och bevarar oss,

till dig längtar vi.
Låt oss en gång se dig som du är,
du vår trygghet, vår glädje, vår Gud.

Alla Amen.

4

P Gud vår Fader,
vi tackar dig för att du har sänt din Son till världen
och sprider ditt evangelium genom din kyrka.
Fullkomna henne i din kärlek,
föröka vår tro.
Vi är svaga – styrk oss med din kraft.
Vi lever i en farlig värld – skydda oss med din mäktiga hand.
När frestelser möter – hjälp oss att kämpa och segra.
När missmod och ångest kommer – förnya vårt hopp och vår kärlek.
Lär oss fira gudstjänst och dela nattvardens gemenskap så,
att vi lever nära dig och nära dem som behöver oss.
Låt våra liv bli tecken på
att Jesus är vårt och hela världens hopp,
han som dog och uppstod och lever.
Honom vill vi älska och följa,
nu och till evig tid.

Alla Amen.

FÖRNYELSEGUDSTJÄNST

Allmänna anvisningar s 73.

*Psalm***Ingångsord**

P I Faderns och Sonens och den helige Andes namn.

*eller*P Saligt är det folk som vet vad jubel är,
Alla de som vandrar, o Herre, i ditt ansiktets ljus.**Lovprisning och bön**

Någon av nedanstående psaltarpsalmer kan läsas växelvis. Det senare alternativet kan även sjungas som gammalkyrklig introitus.

- (P) Jag vill lova Herren alltid,
I hans pris skall ständigt vara i min mun.
- II Min själ skall berömma sig av Herren,
de ödmjuka skall höra det och glädja sig.
- I Lovad med mig Herren,
låt oss med varandra upphöja hans namn.
- II Jag sökte Herren och han svarade mig,
och ur all min förskräckelse räddade han mig.
- I De som skådar upp till honom strålar av fröjd,
och deras ansikten behöver inte rodna av blygsel.
- II Här är en betryckt som ropade,
och Herren hörde honom
och frälste honom ur all hans nöd.
- I Herrens ängel slår sitt läger
omkring dem som fruktar honom,
och han befriar dem.
- II Smaka och se att Herren är god,
säll är den som tager sin tillflykt till honom.
- I Herren är nära dem som har ett förkrossat hjärta
och frälsar dem som har en bedrövad ande.
- II Sina tjänares själar förlossar Herren,
och ingen skall stå med skuld
som tager sin tillflykt till honom.

Alla Jag vill lova Herren alltid,
hans pris skall ständigt vara i min mun.

(Ur Psalt 34)

eller

(P) Sänd ditt ljus och din sanning,
I må de leda mig, må de föra mig
till ditt heliga berg och till dina boningar,

II så att jag får gå in till Guds altare,
till Gud som är min glädje och fröjd.

I Såsom hjorten trängtar till vattenbäckar,

II så trängtar min själ efter dig, o Gud.

I Ära vare Fadern och Sonen och den helige Ande.

II Såsom det var av begynnelsen, nu är och skall vara
från evighet till evighet. Amen.

Alla Sänd ditt ljus och din sanning,
må de leda mig, må de föra mig
till ditt heliga berg och till dina boningar.

(Ur Psalt 42 och 43)

Prästen eller en medhjälpare leder bönen.
Något av nedanstående alternativ används.

(P) Gud vår Fader, ur din hand strömmar allt liv,
du skapade oss till att leva inför ditt ansikte utan rädsla.

Alla Gud, du är vårt hopp.

(P) Genom dopet har du förenat oss med Jesus Kristus
för att vi skulle vara ditt folk i världen.

Alla Gud, du är vårt hopp.

(P) Ditt evangelium fyller du med din Ande,
så att det blir levande för oss
och ger oss tröst och kraft.

Alla Gud, du är vårt hopp.

(P) Låt din Ande komma till oss,
så att vårt liv med andra visar
att Jesus är vägen, sanningen och livet.

Alla Gud, du är vårt hopp. Amen.

eller

(P) Gud vår Fader, tack för att du gav oss livet.
Tack för att vi genom dopet hör Jesus till,
såsom stammen och grenarna hör samman.
Låt din Ande bo i våra hjärtan,
så att vi alltmer älskar dig
och kan leva i vänskap, försoning och lovsång i världen.

Alla Amen.

Textläsningar

Textläsare eller prästen läser två till tre bibeltexter valda enligt anvisningarna s 73. Prästen inleder med följande eller liknande ord:

P Låt oss höra Guds ord om dopet och tron.

Efter läsningarna kan prästen eller textläsaren säga:

(P) Så lyder Herrens ord.

Alla Gud, vi tackar dig.

Bibelmeditation

Prästen håller meditation med grundtemat att dagligen leva i dopet.

Bön

Tyst bön

Prästen inleder den tysta bönen t ex med orden:

P Hör, o Gud, varje hjärtas tysta bön.

Bönens avslutning

Prästen inleder avslutningen med t ex följande ord.
Prästen eller en medhjälpare ber bönen högt.

P Inför ditt ansikte ber vi tillsammans.

(P) Gud vår Fader, vi tackar dig
som i dopet kallar oss vid namn
och ger oss del i din Sons död och uppståndelse.
Förnya i oss det liv som du har skänkt,
så att vi vandrar med honom i tro och lydnad.
Genom Jesus Kristus, vår Herre.

Alla Amen.

eller

(P) Gud vår Fader, vi tackar dig som sände Jesus
för att vi i honom skulle se vem du är.
Tack för att du genom dopet förenar oss med honom,
han som efter sin död stod upp till evigt liv.
Hjälp oss att varje dag ta hans kors på oss
och i tro följa honom genom döden till livet.
I Jesu namn.

Alla Amen.

Psalm

Om det låter sig göras, kan deltagarna samlas kring dopfunten eller vid altaret innan psalmen sjungs.

* Trosbekännelsen

Som inledning kan prästen säga:

P   Genom dopet och tron blev vårt språk lovsången
till Fadern som skapar och ger liv,
till Sonen som försonar och bryter väg,
till Anden som förenar och inspirerar.

P   Gemensamt bekänner vi vår kristna tro.

Alla Vi tror på Gud Fader allsmäktig,
himmelens och jordens skapare.
Vi tror ock på Jesus Kristus, hans enfödde son, vår Herre,
vilken är avlad av den helige Ande,
född av jungfrun Maria,
pinad under Pontius Pilatus,
korsfäst, död och begravnen,
nederstigen till dödsriket,
på tredje dagen uppstånden igen ifrån de döda,
uppstigen till himmelen,
sittande på allsmäktig Gud Faders högra sida,
därifrån igenkommande till att döma levande och döda.
Vi tror ock på den helige Ande,
en helig allmännelig kyrka,
de heligas samfund,
syndernas förlåtelse,
de dödas uppståndelse
och ett evigt liv.

Deltagarna kan tillägga:

Alla Detta är kyrkans tro.
Till den är vi döpta.
I den får vi leva och dö
för att uppstå till evigt liv.
Amen.

Förnyelsebönen

Ettdera av nedanstående alternativ används.

P   Gud, du som genom dopet kallade oss
att följa Jesus som vår ende Herre,
sänd oss din Ande som en hjälpare i världen.
Ge oss förstånd och vishet,
fantasi, mod och styrka.
Fyll oss med lovsång och vördnad inför dig.

Alla Amen.

eller

- P Gud, du som är all godhets källa,
låt oss i din församling alltid möta
din närhet och förlåtelse,
så att vi tar vara på möjligheterna du ger oss,
uthärdar besvikelser och rädsla
och med lugn fullgör våra uppgifter.
I Jesu namn ber vi:
Låt din Ande vara med oss
och fylla oss med glädje och tillit.
- Alla Amen.

eller

- P Gud, som dina barn ber vi:
Ge oss den tillit och den kraft
som vi behöver i din tjänst.
Tala, Herre, dina tjänare hör.
Här är vi, sänd oss på nytt.
- Alla Amen.

Prästen säger följande, antingen till var och en under
handpåläggning eller med upplyfta händer till alla
samtidigt:

- P (NN) *Du* är Guds barn
och han har givit *dig* sin Ande
till hjälp att dag för dag leva i dopet.
Gud bevare *dig* till evigt + liv.
- Alla Amen.

Psalm

Om deltagarna gått fram i koret, går de tillbaka till sina
platser, innan ev psalm sjungs.

Avslutningsbön

- P Låt oss bedja.

Prästen eller en medhjälpare ber följande bön eller en av
bönerna s 63 f eller en annan, t ex s 51 ff.

- (P) Herre, styrk oss till din tjänst,
vi som har fått del i hemligheten – Jesus.
Det ber vi.
- Alla Herre, hör vår bön.
- (P) Låt de öron som har hört lovsången
alltid lyssna efter den.
Det ber vi.
- Alla Herre, hör vår bön.
- (P) Låt de läppar som har sjungit ”helig”

aldrig tala lögn.

Det ber vi.

Alla Herre, hör vår bön.

(P) Låt de ögon som har sett din kärlek
alltid spegla den.

Det ber vi.

Alla Herre, hör vår bön.

(P) Låt de fötter som har fört oss till gudstjänst
alltid vandra ljusets väg.

Det ber vi.

Alla Herre, hör vår bön.

(P) Herre, här är vi – sänd oss
och visa oss vägen.

Det ber vi.

Alla Herre, hör vår bön. Amen.

Fader vår

Prästen kan inleda med följande eller liknande ord:

P Låt oss tillsammans be Herrens bön.

Alla Fader vår som är i himmelen.
Helgat varde ditt namn.
Tillkomme ditt rike.
Ske din vilja såsom i himmelen så ock på jorden.
Vårt dagliga bröd giv oss i dag,
och förlåt oss våra skulder,
såsom ock vi förlåta dem oss skyldiga äro,
och inled oss icke i frestelse
utan fräls oss ifrån ondo.
Ty riket är ditt och makten och härligheten, i evighet.
Amen.

* Välsignelsen

Etterna av följande alternativ används.

P Må Gud vår Fader i er fullborda
det goda verk som han har påbörjat.
Må era liv genom Andens kraft
vitna om Kristus som korsfäst och uppstånden.
Gud – Fader, Son + och Ande –
välsigne och bevarer er
och före er till det eviga livet.

Alla Amen.

eller

P Herren välsigne er och bevarer er.
Herren låte sitt ansikte lysa över er

och vare er nådig.

Herren vände sitt ansikte till er

och give er frid.

I Faderns och Sonens + och den helige Andes namn.

Alla Amen.

Psalm

* Sändningsord

Prästen kan säga t ex:

P Jesus sade:
Ni har inte utvalt mig utan jag har utvalt er,
och jag har bestämt om er
att ni skall gå åstad och bära mycken frukt,
sådan frukt som blir bestående.

P Gå i frid och tjäna Herren med glädje.

eller

P Låt oss gå i frid.

Alla I vår Herres Jesu Kristi namn.

MÄSSA MED FÖRNYELSEHANDLING

Allmänna anvisningar s 73.

¹ Momentet = Förnyelsegudstjänst.

² Momentet = Veckomässa alt 2 i 1976 års gudstjänstordning.

*Psalm*¹

Ingångsord¹

Lovprisning och bön¹

Läsningar¹

Bibelmeditation¹

Bön¹

Psalm¹

* **Trosbekännelsen**¹

Förnyelsebönen¹

Tillredelsen (Offertorium)²

* **Lovsägelsen**²

Nattvardsbönen²

Fader vår²

*Brödsbrytelsen*²

* **Herrens frid (Pax)**²

* **O Guds Lamm (Agnus Dei)**²

Måltiden²

Bön efter måltiden²

Psalm²

Välsignelsen¹

Sändningsord¹

ALLMÄNNA ANVISNINGAR

Ordningen används då församlingen som helhet eller grupp(er) i den på särskilt sätt vill aktualisera dopets innebörd och konsekvenser, t ex inför starten av ett arbetsår. Ordningen kan också användas, om enskilda personer vill göra detta, t ex i ett avgörande personligt livsskede.

Prästen leder gudstjänsten från koret, t ex vid ambo. Före trosbekännelsen går prästen till dopfunten, där dopljuset bör vara tänt, eller till altaret. Om det låter sig göras samlas alla deltagarna vid dopfunten eller altaret före trosbekännelsen och återvänder till sina platser efter förnyelsebönen.

Om enskilda personer begärt gudstjänsten, görs nödvändiga ändringar i förnyelsebönen (t ex ”. . . du som genom dopet kallade NN. . .”).

Förnyelsehandlingen kan följas av nattvardsfirande. Detta sker i så fall enligt ordningen för veckomässa alt 2 i 1976 års gudstjänstordning (fr o m Tillredelsen).

Textläsningar

Som läsningar används i första hand texter angivna för dopgudstjänst (s 49) och konfirmationsgudstjänst (s 62). En evangelietext skall alltid ingå bland läsningarna.

VIGSEL

Allmänna anvisningar s 85.

Om vigseltal hålls får detta lämpligen sin plats före sista psalmen. Vigseltalet kan också hållas före välsignelsen.

När en enklare ordning behövs kan inledningen utelämnas. Prästen börjar då akten med orden: *I Faderns och Sonens + och den helige Andes namn*. Likaså kan den avslutande psalmen utelämnas.

Inledning

Ingångsmusik

Akten inleds med orgelmusik, där så kan ske. Annan instrumental- och/eller vokalmusik kan utföras.

Psalm

Om den följande psaltarpsalmen sjungs kan momentet utelämnas.

Lovprisning

P Herre vår Gud,
underbara är dina verk,
underbart har du skapat människan.
Av din kärlek lever vi.
Dig vill vi prisa för livet som oupphörligt förnyas.

Psaltarpsalm

En av följande psaltarpsalmer eller någon annan sjungs av kör/försångare/präst med församlingsomkväde eller av kören ensam.

Psaltarpsalmen kan också läsas av prästen växelvis med församlingen eller av prästen ensam. I det sistnämnda fallet utelämnas församlingsomkvädena.

(P) Detta är den dag som Herren har gjort, låt oss jubla och vara glada.

- F Herren är min herde, mig skall intet fattas.
- (P) Godhet allenast och nåd skall
följa mig i alla mina livsdagar
och jag skall åter få bo i
Herrens hus evinnerligen.
- F Herren är min herde, mig skall intet fattas. (Psalt 23)

Äktenskapets mening

Ettdera av följande alternativ används.

- P Äktenskapet är en Guds gåva
till människors hjälp och glädje,
till inbördes stöd och fördjupad samhörighet
i mörka och ljusa dagar.
Att leva som man och hustru
är att leva i förtroende och kärlek,
ha ansvar för varandra och hemmet,
(tillsammans ta emot och fostra sina barn)
och troget stå vid varandras sida.

eller

- P Gud vill gemenskap.
Han skapade världen och satte oss att leva där.
Han vet att vi behöver varandra.
Han vet också hur lätt vi kan förstöra gemenskapen
och rubba förtroendet oss emellan.
Men Gud är kärleken.
Det visar han oss i Jesus Kristus.
I äktenskapet kan Guds kärlek ta gestalt
och omskapa människors liv.
Där provas vår vilja att ge och ta emot,
vår kraft att förstå och förlåta,
vår förmåga att dela glädje och sorg.
Att växa allt närmare varandra,
att i tro och hopp gemensamt sträcka sig mot allt
som Gud har att ge –
det är äktenskapets mening.

Textläsningar

- P Låt oss nu höra Bibelns vittnesbörd om kärlekens gåva och ansvar.
Prästen eller någon av brudparets vänner läser två eller
tre bibeltexter, valda i första hand bland följande:
- (P) Jesus sade:
Redan i begynnelsen gjorde Skaparen människorna
till man och kvinna och sade:
"Fördenskull skall en man överge sin fader och sin moder

och hålla sig till sin hustru, och de två skall bli ett.”
 Så är de icke mer två utan ett.
 Vad nu Gud har sammanfogat, det må människan icke åtskilja.
 (Matt 19:4-6)

I Höga Visan läser vi:
 Kärleken är stark som döden,
 dess trängtan obetvinglig som dödsriket;
 dess glöd är såsom eldens glöd,
 en Herrens låga är den.
 De största vatten förmår icke utsläcka kärleken,
 strömmar kan icke fördränka den.
 (Höga Visan 8:6-7)

I Första Korintierbrevet står skrivet:
 Kärleken är tålig och mild.
 Kärleken avundas icke,
 kärleken förhäver sig icke,
 den uppblåses icke.
 Den skickar sig icke ohöviskt,
 den söker icke sitt,
 den förtörnades icke,
 den hyser icke agg för en oförrätts skull.
 Den gläder sig icke över orättfärdigheten
 men har sin glädje i sanningen.
 Den fördrager allting,
 den tror allting,
 den hoppas allting.
 Så blir de då bestående,
 tron, hoppet, kärleken, dessa tre;
 men störst bland dem är kärleken.
 (1 Kor 13:4-7, 13)

I Romarbrevet står skrivet:
 Er kärlek vare utan skrymtan,
 avsky det onda,
 håll fast vid det goda.
 Älska varandra av hjärtat.
 Gläd er med dem som är glada,
 gråt med dem som gråter.
 Var ens till sinnes med varandra.
 (Rom 12:9, 10, 15, 16)

I Galaterbrevet står skrivet:
 Bär varandras bördor,
 så uppfyller ni Kristi lag.
 (Gal 6:2)

I Första Johannesbrevet står skrivet:
 Mina älskade, låt oss älska varandra,
 ty kärleken är av Gud,

och var och en som älskar
är född av Gud och känner Gud.

(1 Joh 4:7)

I Första Petrusbrevet står skrivet:

Var framför allt uthålliga i er kärlek till varandra,
ty kärleken överskyler en myckenhet av synder.

(1 Petr 4:8)

Äktenskapets ingående

* Löftena

Prästen frågar brudgummen:

P Inför Gud
och i denna församlings (alt: dessa vittnens) närvaro
frågar jag dig, NN:
Vill du taga NN till din äkta hustru (alt: Vill du leva
i äktenskap med NN)
och älska henne i nöd och lust?

Brudgummen svarar:

Ja.

Prästen frågar bruden:

P Inför Gud
och i denna församlings (alt: dessa vittnens) närvaro
frågar jag dig, NN:
Vill du taga NN till din äkta man (alt: Vill du leva
i äktenskap med NN)
och älska honom i nöd och lust?

Bruden svarar:

Ja.

* Äktenskapsförklaringen

Brudgummen och bruden vänder sig mot varandra och
avger äktenskapsförklaringen. Detta sker antingen efter
prästens förestavande (A) eller utan prästens medver-
kan annat än som vittne (B).

A OM PRÄSTEN FÖRESTAVAR ÄKTENSKAPSFÖRKLARINGEN

P Låt nu denna församling (alt: dessa vittnen) höra er
äktenskapsförklaring.

Prästen förestavar först för brudgummen:

Jag, NN,
tager dig, NN,
till min äkta hustru,
att älska dig i nöd och lust.

Prästen förestavar därefter för bruden:

Jag, NN,
tager dig, NN,
till min äkta man,
att älska dig i nöd och lust.

B OM BRUDPARET AVGER ÄKTENSKAPSFÖRKLARINGEN UTAN
FÖRESTAVANDE

Äktenskapsförklaringen formuleras på ettdera av följande sätt eller fritt av brudparet i samråd med prästen. Förklaringen skall alltid ge uttryck åt brudens och brudgummens avsikt att älska varandra i nöd och lust. Lämpligen används i förklaringen endast tilltalsnamnet.

P Låt nu denna församling (alt: dessa vittnen) höra er äktenskapsförklaring.

Brudgummen och bruden avger efter varandra äktenskapsförklaringen:

NN, jag vill älska dig,
dela glädje och sorg med dig
och vara dig trogen till livets slut.

eller

NN, jag älskar dig och behöver din kärlek.
Där du är vill också jag vara.
Med dig vill jag dela
motgång och medgång,
vardag och fest,
arbete och vila,
och älska och ära dig till livets slut.

* Ringväxlingen

Brudgummen och bruden lämnar vigselringarna till prästen. Förekommer endast en ring, görs erforderliga justeringar i ritualen.

P Gud, vi ber till dig för dessa makar
och deras liv tillsammans.
Låt *dessa ringar*
alltid påminna dem om deras förbund.
Amen.

Prästen återlämnar ringarna och kan därvid säga:

P Ge nu varandra dessa ringar
som tecken på ert förbund.

Brudgummen och bruden växlar ringar. De kan därvid säga nedanstående ord. Orden kan också formuleras fritt i samråd med prästen. Lämpligen brukas endast tilltalsnamnet.

NN, tag emot denna ring
och bär den som ett tecken på min kärlek och trohet.

* Tillkännagivandet

Sedan brudgummen och bruden mottagit ringarna fattar de varandras händer.

P Ni har tagit varandra till äkta
och bekräftat detta inför Gud och denna församling
(alt: dessa vittnen).
Ni är nu äkta makar (alt: man och hustru).
Herren vare med er på alla era vägar.
(alt: Gud välsigne er nu och alltid.)

Efter tillkännagivandet kan vigselbeviset överlämnas.
Brudparet kan som bekräftelse skriva sina namn i kyrkans *vigselbok*.

Om *vigselljus* brukas enligt anvisningar s 85 tänder brudparet det nu.

Psalm

Förbön

P Låt oss bedja.

Brudparet knäfaller.

Prästen eller någon/några av brudparets vänner ber endera av nedanstående böner. Lämpligen används endast tilltalsnamnen.

Bönen kan även formuleras fritt i samråd med prästen.

(P) Gud, vi tackar dig för denna dag,
dess glädje och förhoppningar.
Vi ber dig:
Välsigna det förbund som NN och NN nu har ingått.
Låt deras samliv präglas av tillit
och respekt för varandras egenart.
Hjälp dem att skapa ett öppet och varmt hem
(där deras barn får leva i trygghet
och deras vänner finner gemenskap).
När svårigheter möter, för dem då närmare dig och varandra.
Låt dem dag för dag ta emot glädje och kraft ur din hand.
Genom Jesus Kristus, vår Herre.
Amen.

eller

(P) Gud, vi ber för NN och NN
att de blir lyckliga i sitt äktenskap,
att de i sin samlevnad får utveckla det bästa inom sig.

Hjälp dem att ömsesidigt ge och ta emot
förlåtelse, trygghet och tröst.

Bevara dem åt varandra tvärs igenom svårigheter och besvikelser.

Låt dem upptäcka och glädjas åt nya sidor hos varandra.

Gud, vi tackar dig för alla som står dem nära,

för föräldrarna som fött och fostrat dem,

för hem och släkt,

för vännernas vänskap.

Hjälp dem att bygga vidare på den grund som är lagd

och bli till glädje för alla som behöver dem.

(Låt dem tillsammans med sina barn
uppleva familjens samhörighet och lycka).

Vi ber dig, Herre:

Bevara dem båda och oss alla i tro på dig.

Genom Jesus Kristus, vår Herre.

Amen.

eller

- (P) Du, o Gud, är livets källa,
vår tillflykt från släkte till släkte.
Välsigna det förbund som NN och NN har ingått.
Gör dem villiga att visa kärlek,
villiga att förlåta.
Inneslut oss alla i din kärlek,
män och kvinnor, föräldrar och barn.
Välsigna våra hem
och låt dem bli ett skydd för de svaga,
ett stöd för de frestade,
en viloplats för de trötta
och en förgård till vårt eviga hem hos dig.
Genom Jesus Kristus, vår Herre.
Amen.

eller

- (P) Välsigna, o Gud, dessa makar.
Tag i dina händer deras drömmar om kärlek,
så att de gestaltas i vardag och verklighet.
Visa dem att kärleken är en gåva från dig.
Låt deras hem fyllas av gemenskapens värme
(av barns lekar och skratt).
Välsigna också de hem där NN och NN har vuxit upp.
Hjälp deras närmaste att stödja dem i svårigheter
och glädjas med dem då de är glada.
Hos dig, vår Fader, är förlåtelsen och tryggheten.
Var deras ljus i mörkret
och led dem en gång till ditt eviga rike.
Genom Jesus Kristus, vår Herre.
Amen.

eller

Denna bön sjungs av prästen/försångare. Musik s
127 ff.

- (P) Helige Herre, himmelske Fader, evige Gud,
himmelens och jordens Skapare,
du som när allting var skapat skapade mannen och kvinnan
att vara din avbild.
Du gav dem nåd att vara förvaltare över allt skapat
efter din kärleks beslut.
O Gud, som har förenat man och kvinna
och givit dem din välsignelse,
se i nåd till dessa som står inför dig
och begär att av dig bliva välsignade.
Förläna dem att leva i kärlek och frid i ömsesidig trohet,
gemenskap och aktning för varandra.
Inneslut dem i din nåd, i din kraft och välsignelse
(och låt barnen bli deras ansvar och ett stöd på deras ålderdom)
och giv dem efter detta livet en evig salighet.
Genom din Son, Jesus Kristus, vår Herre.
Amen.

Fader vår

Prästen kan säga:

P Låt oss tillsammans be Herrens bön.

- Alla Fader vår som är i himmelen.
Helgat varde ditt namn.
Tillkomme ditt rike.
Ske din vilja såsom i himmelen så ock på jorden.
Vårt dagliga bröd giv oss i dag,
och förlåt oss våra skulder,
såsom ock vi förlåta dem oss skyldiga äro,
och inled oss icke i frestelse
utan fräls oss ifrån ondo.
Ty riket är ditt och makten och härligheten, i evighet.
Amen.

Avslutning

Välsignelsen

Prästen kan säga:

P Böj era hjärtan till Gud och tag emot välsignelsen.

- P Herren välsigne er och bevarer er.
Herren låte sitt ansikte lysa över er och vare er nådig.
Herren vände sitt ansikte till er och giv er frid.
I Faderns och Sonens + och den helige Andes namn.
Alla Amen.

Brudparet reser sig.

Om vigseltal hålls, får detta lämpligen sin plats här. I samband härmed kan prästen överlämna vigselbeviset, om detta inte skett tidigare.

Psalm

Utgångsmusik

Instrumental- och /eller vokalmusik kan föregå utgångsmusiken.

MÄSSA MED VIGSEL

¹ Momentet = Vigsel.

² Momentet = Veckomässa alt 2 i 1976 års gudstjänstordning.

Inledning¹**Äktenskapets mening¹****Textläsningar¹***** Äktenskapets ingående¹***Psalm¹**Vigseltal***Förbön¹**

Lämpligen används den sjungna förbönen.

Tillredelsen (Offertorium)²*** Lovsägelsen²**

Som prefation används lämpligen det tredje alternativet för Trefaldighetstiden.

Nattvardsbönen²**Fader vår²***Brödsbrytelsen²**** Herrens frid (Pax)²***** O Guds Lamm (Agnus Dei)²****Måltiden²****Bön efter måltiden²**

Lämpligen används det tredje alternativet för Trefaldighetstiden.

ALTERNATIV A

* Tacka och lova Herren (Benedicamus)²*** Välsignelsen²****Slutpsalm²***Utgångsmusik¹*

ALTERNATIV B

* Lovpsalm²*** Välsignelsen²***** Sändningsord²***Utgångsmusik¹*

ALLMÄNNA ANVISNINGAR

Vigselgudstjänsten kan utformas på tre olika sätt: 1 som fristående gudstjänst, 2 förenad med mässa samt 3 i enklare form. Om vigseltal hålls får detta beträffande 1 och 3 lämpligen sin plats före välsignelsen eller sista psalmen. Förenas vigseln med mässa, äger vigseltalet rum före förbönen.

Då en enklare ordning är önskvärd, utelämnas inledningen med ingångsmusik, psalm, lovprisning och psaltarpsalm. Prästen inleder i stället akten med orden: I Faderns och Sonens + och den helige Andes namn. Därefter fortsätter vigseln direkt med textläsningarna och akten fullföljs till välsignelsen. Den avslutande psalmen och utgångsmusiken kan utelämnas.

Beträffande vigselaktens omramning kan hänsyn tagas till lokala sedvänjor och önskemål från brudparet. Samråd skall dock ha skett med prästen.

Psaltarpsalmernas karaktär av lovsång gör det lämpligt, att de i första hand sjungs av kör/försångare/präst eller av kören ensam. I andra hand kan de läsas av prästen växelvis med församlingen eller av prästen ensam. Andra lämpliga psaltarpsalmer är nr 8, 86 och 145.

Textläsningarna bör helst inte omfatta fler än tre texter, i första hand valda bland de i ritualen anförda. Om någon eller några ur brudföljet läser någon eller några av texterna bör detta lämpligen ske i koret.

Vid avgivande av löftena står brudparet vänt mot prästen, som framställer vigselfrågorna. Därefter vänder sig bruden och brudgummen mot varandra och avger sin äktenskapsförklaring. Denna kan antingen förestavas av prästen eller direkt avgivas av brudparet. Användes fri formulering, skall samråd ha skett med prästen.

Vid bönen i samband med ringarna eller ringen kan prästen vända sig mot altaret eller stå vänd mot brudparet.

Utöver ringarna kan andra symboler eller symboliska handlingar ytterligare understryka det ingångna äktenskapet. Om församlingen äger en vigselbok, kan sålunda brudparet efter tillkännagivandet skriva sina namn i denna bok. Den bör i så fall lämpligen vara placerad i koret. Äger mässa rum i samband med vigseln, kan brudparet, efter det att de skrivit sina namn i vigselboken, sätta sig på särskilda stolar i koret. I annat fall återvänder de till vigselplatsen.

Brukas vigselljus som ett tecken på det ingångna förbundet, utformas detta moment lämpligen på följande sätt. Före vigselaktens början har en representant för vardera brudens resp brudgummens släkt tänt varsitt ljus, som placerats i koret på brudens resp brudgummens sida. Efter tillkännagivandet tar brud och brudgum var och en sitt ljus och tänder därmed gemensamt ett tredje vigselljus. Detta placeras sedan av prästen på altaret. Vid uttåget kan detta, om omständigheterna så medgiver, bäras framför brudparet av någon i brudföljet.

Äger mässa rum i samband med vigseln, kommunicerar brudparet först samt återvänder därefter till sina stolar i koret. Vid slutvälsignelsen går de dock fram till altarringen och tar emot välsignelsen knäböjande.

BEGRAVNING

Allmänna anvisningar s 115.

I ANDAKTER FÖRE BEGRAVNINGEN

A ORDNING FÖR ANDAKT VID DÖDSBÄDDEN

Denna ordning är (liksom de följande under I och III) endast råd och riktlinjer för utformningen av andakterna före begravningsgudstjänsten och efter denna.

Prästen eller någon annan leder andakten.

Psalm

Psalmen läses eller sjungs.

Trösteord

Trösteorden väljs ur nedanstående förteckning. De kan sammanföras med den följande förbönen.

Orden kan också formuleras fritt.

- (P) Så älskade Gud världen, att han utgav sin enfödde Son, på det att var och en som tror på honom skall icke förgås utan ha evigt liv.

Joh 3:16

- (P) Min Herre och Gud, du har förlossat och förvärvat och vunnit mig. Jag är din egen. Låt mig få komma och leva under dig i ditt rike. Låt mig tjäna dig i evig rättfärdighet och oskuld och salighet. Du har uppstått ifrån döden. Du lever och regerar i evighet.

M Luther

- (P) Gud skall avtorka alla tårar från deras ögon. Och döden skall icke mer vara till, och ingen sorg eller klagan eller plåga skall vara mer.

Upp 21:4

- (P) Käre Fader i himmelen, du hör vad ditt barn beder. Detta är kanske min sista bön. Förlossa mig snart. Förlossa mig från allt ont och farligt till kropp och själ. Giv mig en salig hädanfärd. Tag mig nådeligen från denna sorgedal till dig i himmelen. Amen. Ja, ja, det skall så ske.

M Luther

- (P) Herren Jesus säger: Jag är uppståndelsen och livet. Den som tror på mig, han skall leva, om han än dör.

Joh 11:25

- (P) Herre Jesus, du har dött för mig. Du har smakat döden för min skull. Du har lidit ångest och kval. Stå mig bi i min sista stund. Driv bort ifrån mig all fruktan. Uppfyll min själ med hugnad och tröst. Du hugsvalar mig. Tack, o Herre.

Augustinus

- (P) Jesus ropade med hög röst och sade: Fader, i dina händer befaller jag min ande.

Luk 23:46

- (P) Trofaste Fader i himmelen. Dina välgärningar har följt mig under hela mitt liv. Jag tackar dig för allt. Jag anbefaller alla mina kära åt ditt beskydd. Jag anbefaller mig själv och min fattiga själ åt din nåd. Herre Jesus, tag emot min ande.

J C Bring

- (P) Herren Jesus säger: Era hjärtan vare icke oroliga. Tro på Gud, tro ock på mig.

Joh 14:1

- (P) O käre Fader, övergiv mig icke. Jag fattiga människa överlämnar mig i dina händer. Jag är din. Ingen kan trösta eller undsätta mig utom du allena. Du är min osviklige hjälpare. Var mig nådig för Jesu Kristi, min Frälsares, kors och död.

Olavus Petri

- (P) Herren Jesus säger: Den som kommer till mig, honom skall jag sannerligen icke kasta ut.

Joh 6:37

- (P) O Gud, tag hand om min fattiga själ, som nu vandrar bort till ett annat land. Herre Jesus Kristus, var du min vän, när alla vänner är fjärran. Fräls mig ur mörkret. Tag bort all ängslan och gör mig fri från alla synder för evigt.

G M:s bönbok

- (P) Fader, i dina händer befäller jag min ande. Du förlossar mig, Herre, du trofaste Gud.

Luk 23:46, Psalt 31:6

Förbön

Den som leder andakten läser en eller flera av förbö-
nerna.

- (P) O Herre, jag vet inte hur jag skall kunna härda ut. Men du vet det. Gör genom din nåd det möjligt för mig, som nu verkar omöjligt. Jag orkar bara lida något litet, om det går fort över. Jag blir slagen till marken, om det varar länge. Säg min själ, att allt har en mening. Visa mig din nåd och hjälp mig igenom för ditt namns skull.

Thomas a Kempis

- (P) Käre himmelske Fader, jag klagar över min stora nöd inför dig. Jag ligger här eländig och alldeles sönderslagen. Tänk på hur svag jag är och visa mig barmhärtighet. Du har själv sagt till mig att åkalla dig i nöden, och du har lovat att höra mig. Käre Fader, hjälp mig nu efter ditt löfte. Gode Gud, hjälp.

Olavus Petri

- (P) Gud, till dig ropar jag. I mig är det mörkt, men hos dig är ljuset. Jag är ensam, men du överger mig inte. Jag är ledsen och försagd, men hos dig är hjälpen. Jag är orolig, men hos dig är vilan. Jag blir bitter och otålig, men hos dig är tålmodet. Jag förstår inte dina vägar, men du

vet vägen för mig. Åt din närhet överlämnar jag mig, Gud – mitt ljus, min hjälp, min vila, min trygghet, mitt tålamod.

Dietrich Bonhoeffer

- (P) Herre, du allena råder över mitt liv. Blir det kort eller långt hör jag dig till. Förlåt mig mina brister. Bistå mig, Herre, om jag skall genom kroppslig smärta. Hjälp mig att under plågorna minnas tröstefulla ord. Om min tanke sviktar och själen inte orkar hålla fast vid förtröstan och trygghet, låt då bilden av den Korsfäste stå för min syn, så att jag får tröst och kraft av hans lidande. Herre, jag överlämnar min ande i dina händer.

Nathan Söderblom

- (P) Kom, Herre Jesus, och dröj icke. Besök mig i frid. Kom, Herre Jesus, och för mig till dig, så är allt väl. Led min själ ut ur syndens band, så att den får fröjdas över ditt heliga namn. Herre, för mig ut ur detta livets oro till din eviga salighet. Herre Jesus Kristus, du som är min tillflykt och min lysande stjärna i livets mörker, styr mitt skepp genom vågorna, så att djupen inte uppslukar mig, och led mig hem till mitt himmelska fädernesland. Jag ropar till dig, du som är min enda tröst, och håller mig fast vid stammen av ditt kors. Rädda mig och tag mig in i din förborgade härlighet.

Augustinus

- (P) Herre Jesus Kristus, min enda tröst och hjälp. Du har burit min svaghet och blivit sargad för mina synders skull. Du Guds rena Lamm, som borttager världens synder, var du min rättfärdighet, min frälsning och förlösning. Hela mina smärtor genom ditt lidande. Låt inte ditt oskyldiga blod vara förgäves utgjutet för mig. Tag inte din helige Ande ifrån mig. Överge mig inte i min sista nöd. Hjälp mig snart igenom till evigt liv. Tänk på att jag är ditt fattiga får och du min gode herde. Tag mig på dina armar och bär mig in i paradiset glädje. Låt mig där få se ditt anlete och din härlighet.

Johann Arndt

- (P) O Herre, styrk och stöd oss alla dagar detta bekymmersfulla liv igenom, till dess skuggorna förlängs och aftonen faller på, världens brus domnar av, livets feber är över och vårt verk är fullgjort. Giv oss då, o Herre, i din nåd en trygg boning, helig vila och frid. Genom Jesus Kristus, vår Herre.

J H Newman

- (P) Vill du, min Herre och Frälsare, hämta mig snart? Är jag nära gränsen? Och är det därför min kropp är utan kraft? Jag lyssnar i tystnaden. Kommer du snart? Ja, kom, Herre Jesus. Välj för mig. Jag kan inte välja själv.

Ebba Pauli

- (P) Jesus, vår Broder och Frälsare, du som känner dödsriket, följ vår vän, när vi inte längre kan följa honom. Barmhärtige Fader, tag emot honom. Helige Ande, Tröstare, var oss nära.

Britt G Hallqvist

Syndabekännelse och avlösning

- (P) Herre, tänk på mig i din barmhärtighet
och förlåt mig för Jesu Kristi skull
vad jag har försummat och brutit.
- (P) Om vi bekänner våra synder,
så är Gud trofast och rättfärdig,
så att han förlåter oss våra synder
och renar oss från all orättfärdighet. Amen.

Psaltarläsning

Den som leder andakten läser Psalt 23 eller annan psaltarpsalm.

Fader vår

- (P) Låt oss nu gemensamt be Herrens bön.

Alla Fader vår som är i himmelen.
Helgat varde ditt namn.
Tillkomme ditt rike.
Ske din vilja såsom i himmelen så ock på jorden.
Vårt dagliga bröd giv oss i dag,
och förlåt oss våra skulder,
såsom ock vi förlåta dem oss skyldiga äro,
och inled oss icke i frestelse
utan fräls oss ifrån ondo.
Ty riket är ditt och makten och härligheten, i evighet.
Amen.

Välsignelsen

Den som leder andakten kan lägga sin hand på den sjukas huvud.

- (P) Herren välsigne dig och bevara dig.
Herren låte sitt ansikte lysa över dig och vare dig nådig.
Herren vände sitt ansikte till dig och giv dig frid.
I Faderns och Sonens och den helige Andes namn.
- (P) Herre, du trofaste Gud,
i din hand befaller jag nu min ande.

Psalm

Psalmen läses eller sjungs.

Bön för de anhöriga

Då de anhöriga är närvarande, kan andaktsstunden, om så befinns lämpligt, avslutas med en bön för dem.

- (P) Herre, du ser vår oro och smärta just nu.
 Det gör så ont i våra hjärtan inför avskedet.
 Vi ville tacka *honom* som lämnar oss,
 men det är så svårt att finna orden.
 Vi måste be *honom* om förlåtelse
 för vad vi har försummat och felat.
 Herre, hjälp oss att minnas
 att döden inte är den avgörande gränsen:
 du är ju en Gud för levande och inte för döda,
 ty för dig lever alla.
 Bevara oss i trons trygghet i liv och död.
 Låt oss en gång hos dig få återse våra kära.
 I dina händer befaller vi NN.
 I dina händer befaller vi oss själva.
 I Jesu namn. Amen.

B ORDNING FÖR ANDAKT EFTER DÖDSFALLET

Prästen eller någon annan leder akten.

Psalm

Psalmerna läses eller sjungs.

Förbön

- (P) I Faderns och Sonens och den helige Andes namn.
 Låt oss bedja.

Någon eller några av följande böner används.

- (P) Herre Kristus. Detta är vår svåra stund. Hjälp oss igenom den. Tag emot den som vi nu säger farväl till, du som ser oss alla sådana vi verkligen är. Ingenting i livet eller döden kan hindra dina händer från att fatta oss. Tack! Förlåt!

Kerstin Anér

- (P) Herre, allsmäktige Gud och Fader, förläna denna hädangångna själ den eviga fröjden och vilan för din käre Sons, Jesu Kristi, skull. Låt det eviga ljuset lysa för henne. Var henne nådig och giv henne det eviga livet. O du trofaste Herre och Frälsare, Jesus Kristus, led och för denna själ, för vilken du har utgjutit ditt heliga och dyra blod, in i Guds härlighet, och förena henne med de heligas skara för ditt namns skull. Förbarma dig också över oss och led oss på den rätta vägen, så att vi väl fullbordar vandringen och får del i de rättfärdigas uppståndelse.

Medeltida bön

- (P) O Gud, du skall en gång uppväcka dem som sover i graven och förkunna, att stunden är kommen att uppstå ur sömnen. O Gud, då gör du allting nytt: alla tårar avtorkas, all bräcklighet stannar kvar i mullen och det eviga livet börjar. Här på jorden är ju varken lyckan

eller olyckan belägen. Här är alltsammans endast ett skuggspel. Men hos dig är det verkliga livet. Giv oss en glad uppståndelse för Kristi skull.

Anders Nohrborg

- (P) Sälla är alla dina saliga, min Gud och konung, vilka har färdats över förgänglighetens stormiga hav och till sist nått fram till den fridfulla hamnen. Vänd i nåd din blick till oss, som ännu är stadda på vår farliga resa. Vi är svaga och bräckliga. Tänk på oss, styrk oss och hjälp oss väl igenom. Rädda oss från våra hjärtans likgiltighet och rädsla. Vi ryggar tillbaka för prövning och kamp. Men lär oss att kämpa redligt, så att vi vinner livets eviga krona. Behåll våra själar nära dig och för vår farkost lyckligt i land till den hamn, där du samlar de fromma för evigt.

Augustinus

Fader vår

- (P) Låt oss nu gemensamt be Herrens bön.

Alla Fader vår som är i himmelen.
Helgat varde ditt namn.
Tillkomme ditt rike.
Ske din vilja såsom i himmelen så ock på jorden.
Vårt dagliga bröd giv oss i dag,
och förlåt oss våra skulder,
såsom ock vi förlåta dem oss skyldiga äro,
och inled oss icke i frestelse
utan fräls oss ifrån ondo.
Ty riket är ditt och makten och härligheten, i evighet.
Amen.

Slutönskan

Den som leder andakten kan lägga sin hand på den dödes huvud.

- (P) Herren välsigne dig och bevare dig.
Herren låte sitt ansikte lysa över dig och vare dig nådig.
Herren vände sitt ansikte till dig och giv dig frid.
I Faderns och Sonens och den helige Andes namn.
- (P) Herren bevare din utgång och din ingång
från nu och till evig tid.

Psalm

Psalmen läses eller sjungs.

C ORDNING FÖR ANDAKT I SORGEHUSET ELLER VID UTFÄRDSBÖN ELLER VID BISÄTTNING

Prästen eller någon annan leder andakten.

Psalm

Psalmen läses eller sjungs.

Psaltarläsning

Den som leder andakten läser Psalt 23 eller 121.
Läsningen avslutas med orden:

- (P) Herren give *honom* den eviga friden
och låte sitt ljus lysa för *honom*. Amen.

Bön

- (P) Låt oss bedja.
- (P) O Gud, du vet vad som fyller våra hjärtan
när vi nu är samlade kring vår vän.
Tack för den nåd och barmhärtighet
som du bevisade *honom* under livet.
Tack också för den godhet och glädje
som du genom *honom* lät komma oss andra till del.
Ge oss nu stillhet,
så att vi i vår sorg kan känna din närhet.
I din hand befaller vi *honom*
som nu har lämnat det jordiska livet.
Tag *honom* till dig och giv *honom* liv av ditt liv.
Led oss alla tryggt genom mörker och fara hem till dina boningar.
Amen.

Psalm

Vid utfärdsbön sjungs här färdepsalmen.

Fader vår

- (P) Låt oss nu gemensamt be Herrens bön.
- Alla Fader vår som är i himmelen.
Helgat varde ditt namn.
Tillkomme ditt rike.
Ske din vilja såsom i himmelen så ock på jorden.
Vårt dagliga bröd giv oss i dag,
och förlåt oss våra skulder,
såsom ock vi förlåta dem oss skyldiga äro,

och inled oss icke i frestelse
utan fräls oss ifrån ondo.
Ty riket är ditt och makten och härligheten, i evighet.
Amen.

Slutönskan

- (P) Guds frid som övergår allt förstånd
bevare våra hjärtan och våra tankar
i Kristus Jesus, vår Herre.

eller

(Vid utfärdsbön)

- (P) Herren bevar din utgång och din ingång
från nu och till evig+tid.

eller

(Vid bisättning)

- (P) I frid vill jag lägga mig ned
och i frid skall jag somna in,
ty du, Herre, låter mig bo
avskild och i trygghet.

Psalm

Psalmen läses eller sjungs.

II BEGRAVNINGSGUDSTJÄNST

ALTERNATIV I

Inledning

Ingångsmusik

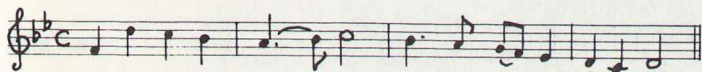
Gudstjänsten inleds med orgelmusik, där så kan ske. Annan instrumental- och/eller vokalmusik kan utföras.

Psalm

Efter svensk psalm eller som alternativ till sådan kan en av följande psaltarpsalmer sjungas av kör/försångare/präst med församlingsomkväde eller av kören ensam.

Psaltarpsalmen kan också läsas av prästen växelvis med församlingen eller av prästen ensam. I det sistnämnda fallet utgår församlingsomkvädena.

Om psaltarpsalmen läses, föregås den av svensk psalm.

(P) Her - ren är min her - de, mig skall in - tet fat - tas.

F Herren är min herde, mig skall intet fattas.

(P) Han låter mig vila på gröna ängar,
han för mig till vatten där jag finner ro.

F Herren är min herde, mig skall intet fattas.

(P) Han vederkvicker min själ,
han leder mig på rätta vägar för sitt namns skull.

F Herren är min herde, mig skall intet fattas.

(P) Om jag ock vandrar i dödsskuggans
dal fruktar jag intet ont,
ty du är med mig; din käpp och
stav de tröstar mig.

F Herren är min herde, mig skall intet fattas.

(P) Du bereder för mig ett bord
och låter min bägare flöda över.

F Herren är min herde, mig skall intet fattas.

(P) Godhet allenast och nåd skall
följa mig i alla mina livsdagar
och jag skall åter få bo
i Herrens hus evinnerligen.

F Herren är min herde, mig skall intet fattas.
(Psalt 23)

eller

(P) Min hjälp kommer från Herren, som har skapat himmel och jord.

F Min hjälp kommer från Herren,
som har skapat himmel och jord.

(P) Jag ser upp emot bergen:
varifrån skall jag få hjälp?

F Min hjälp kommer från Herren,
som har skapat himmel och jord.

(P) Han låter inte din fot slinta,
han vakar ständigt över dina steg.

F Min hjälp kommer från Herren,
som har skapat himmel och jord.

(P) Han som beskyddar Israel,
han vakar ständigt, han slumrar icke.)

(F Min hjälp kommer från Herren,
som har skapat himmel och jord.)

(P) Herren bevarar dig, i hans skugga får du vandra,
han går vid din sida.

F Min hjälp kommer från Herren,
som har skapat himmel och jord.

(P) Solen skall inte skada dig om dagen,
inte månen om natten.

F Min hjälp kommer från Herren,
som har skapat himmel och jord.

(P) Herren bevarar dig från allt ont,
från allt som hotar ditt liv.)

(F Min hjälp kommer från Herren,
som har skapat himmel och jord.)

(P) Herren skall alltid bevara dig,
när du går och när du kommer, nu och för evigt.

F Min hjälp kommer från Herren,
som har skapat himmel och jord. (Psalt 121)

Inledningsord

P I Faderns och Sonens och den helige Andes namn.

eller

P Nåd vare med er och frid
ifrån Gud, vår Fader, och Herren Jesus Kristus.

Etterna av nedanstående alternativ används.

P Vi är samlade för att följa NN på *hans* sista färd.
I vår sorg lyfter vi våra hjärtan till Gud.
Låt oss bedja.

P Gud, vi tackar dig för livet som du gav oss.
Det är underbart och gåtfullt,
fyllt av arbete och möda, fyllt av tårar och glädje
och snart förbi som en dröm.
Gud, vi tackar dig för det eviga livet,
för ditt ljus som lyser över våra korta dagar och år
och fyller dem med evighet.
Gud, vi tackar dig för din Son, Jesus Kristus.
Hjälp oss att se
att genom honom är döden
porten till det liv som aldrig dör.

Alla Amen.

eller

P Vi är samlade för att följa NN på *hans* sista färd.
Våra hjärtan är fyllda av saknad och minnen,
av undran och frågor.
(Varför löser döden de band som kärleken knyter?
Varför river döden ner det som livet bygger?
Vi vet inte svaret.
Vi vet bara hur ont det gör att skiljas
från en människa som vi har kär.)
Men vi vill inte bara se mot döden och graven.
Vi vill lyfta våra hjärtan till Gud
som är livets och dödens Herre.
Vi vill tacka honom
för att han genom Jesu död och uppståndelse
har givit oss en framtid och ett hopp.

Guds Ord

Griftetal

Griftetalet kan utformas som meditation. Det kan
avslutas med följande bön eller någon av böerna på s
119 ff.

P Låt oss bedja.

P Himmelske Fader, håll oss i din hand,
 bär oss i liv och död.
 Ge oss tröst och trygghet.
 Bevara oss till evigt liv.
 Genom din Son, Jesus Kristus, vår Herre.
 Alla Amen.

Textläsning

P Hör Herrens ord om dödens allvar
 och evighetens hopp.

Prästen läser några bibeltexter som kan väljas enligt
 anvisningarna s 116 ff.

Läsningarna kan föregå griftetalet. De kan avslutas av
 prästen med orden: *Så trösta nu varandra med dessa
 ord.*

Efter textläsningarna kan *den apostoliska trosbekännel-
 sen* läsas gemensamt. Prästen inleder i så fall med orden:
Låt oss gemensamt bekänna vår kristna tro.

Som avslutning kan en sjungen eller läst psalm förekom-
 ma.

* Överlåtelsen

Begravningsorden

P Gud, vår Fader, vi överlämnar NN i dina händer.

Prästen går fram till kistan.

Ettdera av nedanstående alternativ används.

ALTERNATIV A

Prästen låter mull tre gånger falla på kistan och
 säger:

P Av jord är du kommen.
 Jord skall du åter varda.
 Jesus Kristus, vår Frälsare, skall uppväcka dig
 på den yttersta dagen.

eller

ALTERNATIV B

Prästen låter mull tre gånger falla på kistan och
 säger:

P Av jord har Gud skapat dig.
 Till jord skall du återvända.
 Jesus Kristus är uppståndelsen och livet.

eller

ALTERNATIV C

Prästen låter mull tre gånger falla på kistan och säger:

P Vad som blir sått förgämligt,
det uppstår oförgämligt.
Vad som blir sått i ringhet,
det uppstår i härlighet.
Vad som blir sått i svaghet,
det uppstår i kraft.

(1 Kor 15:42, 43)

eller

ALTERNATIV D

Prästen tecknar korstecknet över kistan eller låter mull tre gånger falla på kistan och säger:

P Du har givit *honom* livet.
Tag emot *honom* i din frid.
Giv *honom* för Jesu Kristi skull
en glädjeric uppståndelse.

Fader vår

P Låt oss nu gemensamt be Herrens bön.

Alla Fader vår som är i himmelen.
Helgat varde ditt namn.
Tillkomme ditt rike.
Ske din vilja såsom i himmelen så ock på jorden.
Vårt dagliga bröd giv oss i dag,
och förlåt oss våra skulder,
såsom ock vi förlåta dem oss skyldiga äro,
och inled oss icke i frestelse
utan fräls oss ifrån ondo.
Ty riket är ditt och makten och härligheten, i evighet.
Amen.

Psalm

Bön

P Låt oss bedja.

En av följande böner används.
Den sista bönen kan sjungas. En läst bön kan föregå den sjungna.

P Käre himmelske Fader.
Vi tackar dig för att du genom Jesus Kristus
har skänkt oss det eviga livets gåva.

Hjälp oss att i tron hålla fast vid att intet, vare sig liv eller död,
skall kunna skilja oss från din kärlek.

(När vi mister någon som vi älskar,
hjälp oss då att inte sörja som om vi var utan hopp.)

Lär oss tacka dig för vad du gav oss
genom *honom* som var oss kär.)

När rätta stunden är inne låt oss då få dö i frid
och se dig ansikte mot ansikte, du vår frälsnings Gud.

Alla Amen.

eller

P Gud, vår Fader och Skapare,
vi tackar dig för livet som du ger oss.
Vi tackar dig för NN,
för allt det goda *han* fick ge och ta emot.
Lär oss att också tacka för döden, befriaren.
Hjälp oss att leva för de levande den tid vi har kvar.
Var du vår tillflykt när dödsfruktan griper oss.
Gud, du är den framtid vi hoppas på
när vårt jordeliv är förflutet.
För Jesu Kristi skull.

Alla Amen.

eller

P Herre Kristus.
Detta är vår svåra tid,
hjälp oss igenom den.
Tag emot *honom* som vi nu säger farväl till.
Du ser oss alla sådana vi verkligen är.
Du ser *honom* bättre än vi kunde,
förstår *honom*, älskar *honom*.
Tag emot vår saknad, vår längtan, vår skuld.
Du som är starkast av allt i himmelen och på jorden,
ingenting i livet eller i döden
kan hindra dina händer från att fatta oss.
Du lever.
Vi skall också leva.
Tack. Förlåt.

Alla Amen.

eller

P Gud, till dig ropar jag.
I mig är det mörkt,
men hos dig är ljuset.
Jag är ensam,
men du överger mig inte.
Jag är modstulen och försagd,
men hos dig är hjälpen.
Jag är orolig,

men hos dig är vilan.

Jag blir bitter och otålig,

men hos dig är tålamodet.

Jag förstår inte dina vägar,

men du vet vägen för mig.

Åt dig överlämnar jag mig, Gud,

du mitt ljus, min hjälp, min vila, mitt tålamod, min trygghet.

Alla Amen.

eller

P Herre, vår Gud, vi ber för NN.
Bered *honom* ett rum i dina himmelska boningar.
Ge *honom* det eviga livet.
Det ber vi dig, Gud.

Alla Herre, hör vår bön.

P Vi ber för oss som är samlade här i dag.
Gör vår tro starkare än vår smärta.
Ge oss hopp i sorgen.
Det ber vi dig, Gud.

Alla Herre, hör vår bön.

P Vi ber för alla som lider.
Låt dem aldrig känna sig övergivna av dig.
Vi ber för alla människor.
Hjälp dem att rätt leva och rätt dö.
Det ber vi dig, Gud.

Alla Herre, hör vår bön.

P Vi ber för din kyrka.
Låt henne visa att Jesus Kristus är Herre
över både levande och döda.
Det ber vi dig, Gud.

Alla Herre, hör vår bön. Amen.

eller

(P) O Herre Gud, du som har skapat oss
och som låter oss komma hem till dig igen.
Ge oss alla visa hjärtan,
så att vi inser livets korthet
och tar emot varje dag som en ny gåva.
Ge oss av nåd en sann tro på din Son, Jesus Kristus,
som led döden för våra synders skull
och uppstod ur graven för att ge oss ett hopp
och lever i evighet.
Lär oss dagligen dö från synden
och leva efter din heliga vilja,
och när stunden kommer, gör oss rätt beredda

att saligt skiljas hädan.

När evighetens påsk gryr över jordens gravar,
låt oss då av nåd få uppstå till evigt liv.

Alla Amen.

Amen.

Den sista bönen kan sjungas av prästen eller av försångare. Den kan följas av en eller flera av nedanstående versiklar, som sjungs växelvis av prästen/försångare och församlingen. Musik s 130 ff.

(P) Jag vet att min Förlossare lever,
Alla och han skall uppväcka mig ur graven till sitt rike.

(P) Lär oss betänka hur få våra dagar är,
Alla för att vi må undfå ett vist hjärta.

(P) För mig är livet Kristus
Alla och döden en vinning.

Avskedstagande

Avskedstagande med blomsternedläggning etc kan förekomma. Instrumental- eller vokalmusik kan utföras.

Avskedstagandet kan i stället förläggas omedelbart efter läsningen av *Fader vår*.

Då gravsättningen äger rum i omedelbar anslutning till begravningsgudstjänsten, förläggs avskedstagandet till graven.

Slutönskan

Välsignelseord

Prästen går fram till kistan.

P Herren bevara din utgång och din ingång
från nu och till evig + tid.

Prästen fortsätter:

P Böj era hjärtan till Gud och tag emot välsignelsen.

P Herren välsigne er och bevara er.
Herren låte sitt ansikte lysa över er och vare er nådig.
Herren vände sitt ansikte till er och give er frid.
I Faderns och Sonens + och den helige Andes namn.

Alla Amen.

Slutpsalm

Postludium

Instrumental- och/eller vokalmusik kan föregå postludiet.

ALTERNATIV II. I TIDEGÄRDENS FORM

Inledning**Ingångsmusik**

Gudstjänsten inleds med orgelmusik, där så kan ske. Annan instrumental- och/eller vokalmusik kan utföras.

Psalm

Följande psaltarpsalm sjungs eller läses växelvis av församlingen. Psalmen kan i stället sjungas av kör eller läsas av prästen ensam. Om psaltarpsalmen läses kan den föregås av sjungen *svensk psalm*.

- P Låt mig få bo
 Alla i din hydda evinnerligen;
 under dina vingars beskärm
 tager jag min tillflykt. (Psalt 61:5)
- I Jag lyfter mina ögon upp till bergen:
 varifrån skall min hjälp komma?
- II Min hjälp kommer från Herren,
 som har gjort himmel och jord.
- I Icke skall han låta din fot vackla,
 icke slumrar han som bevarar dig.
- II Nej, han som bevarar Israel,
 han slumrar icke, han sover icke.
- I Herren är den som bevarar dig,
 Herren är ditt skygd på din högra sida.
- II Solen skall icke skada dig om dagen,
 ej heller månen om natten.
- I Herren skall bevara dig för allt ont,
 han skall bevara din själ.
- II Herren skall bevara din utgång och din ingång,
 från nu och till evig tid. (Psalt 121)
- Alla Låt mig få bo i din hydda evinnerligen;
 under dina vingars beskärm
 tager jag min tillflykt.

Alternativt kan denna psalm sjungas av kör/försångare/
 präst med församlingsomkväde.

Guds Ord**Griftetal**

Griftetalet kan utformas som meditation.

Textläsning

P Hör Herrens ord om dödens allvar
och evighetens hopp.

Prästen läser några bibeltexter som kan väljas enligt
anvisningarna s 116 ff.

Läsningarna kan föregå griftetalet. De kan avslutas av
prästen med orden: *Så trösta nu varandra med dessa
ord.*

Responsorium

Responsoriet sjungs eller läses.

P I dina händer, Herre Gud, befaller jag nu min ande.

Alla I dina händer, Herre Gud, befaller jag nu min ande.

P Du förlössar mig, Herre, du trofaste Gud.

Alla I dina händer, Herre Gud, befaller jag nu min ande.

* Överlåtelsen

Begravningsorden

P Gud, vår Fader, vi överlämnar NN i dina händer.

Prästen går fram till kistan.

Ettdera av nedanstående alternativ används.

ALTERNATIV A

Prästen låter mull tre gånger falla på kistan och
säger:

P Av jord är du kommen.
Jord skall du åter varda.
Jesus Kristus, vår Frälsare, skall uppväcka dig
på den yttersta dagen.

eller

ALTERNATIV B

Prästen låter mull tre gånger falla på kistan och
säger:

P Av jord har Gud skapat dig.
Till jord skall du återvända.
Jesus Kristus är uppståndelsen och livet.

eller

ALTERNATIV C

Prästen låter mull tre gånger falla på kistan och
säger:

P Vad som blir sått förgängligt,
det uppstår oförgängligt.
Vad som blir sått i ringhet,
det uppstår i härlighet.
Vad som blir sått i svaghet,
det uppstår i kraft.

(1 Kor 15:42, 43)

eller

ALTERNATIV D

Prästen tecknar korstecknet över kistan eller låter mull
tre gånger falla på kistan och säger:

P Du har givit *honom* livet.
Tag emot *honom* i din frid.
Giv *honom* för Jesu Kristi skull
en glädjerik uppståndelse.

Fader vår

P Låt oss nu gemensamt be Herrens bön.

Alla Fader vår som är i himmelen.
Helgat varde ditt namn.
Tillkomme ditt rike.
Ske din vilja såsom i himmelen så ock på jorden.
Vårt dagliga bröd giv oss i dag,
och förlåt oss våra skulder,
såsom ock vi förlåta dem oss skyldiga äro,
och inled oss icke i frestelse
utan fräls oss ifrån ondo.
Ty riket är ditt och makten och härligheten, i evighet.
Amen.

Simeons lovsång (Nunc dimittis)

Lovsången sjungs eller läses växelvis av församlingen. I
stället kan lovsången sjungas av kör/försångare/präst
eller läsas av prästen ensam.

P Gud vare tack

Alla som giver oss segern
genom vår Herre Jesus Kristus.

I Herre, nu låter du din tjänare fara hädan
i frid, efter ditt ord,

II ty mina ögon hava sett din frälsning
vilken du har berett till att skådas av alla folk:

I ett ljus som skall uppenbaras för hedningarna
och en härlighet som skall givas åt ditt folk Israel.

Alla Gud vare tack som giver oss segern
genom vår Herre Jesus Kristus.

Bön

P Låt oss bedja.

P Herre, förbarma dig.

Alla Kristus, förbarma dig.
Herre, förbarma dig.

P Herre, förlossa oss från allt ont

Alla och fräls oss till ditt himmelska rike.

P Vänd ditt ansikte till oss
och giv oss frid.

Alla Amen.

Prästen ber därefter någon av kollektbönerna nedan s
119 ff.

Bönen avslutas med att alla säger:

Alla Amen.

Avskedstagande

Avskedstagande med blomsternedläggning etc kan före-
komma. Instrumental- eller vokalmusik kan utföras.

Avskedstagandet kan i stället förläggas omedelbart efter
läsningen av *Fader vår*.

Då gravsättning äger rum i omedelbar anslutning till
begravningsgudstjänsten, förläggs avskedstagandet till
graven.

Slutönskan

Välsignelseord

Prästen går fram till kistan.

P Herren bevara din utgång och din ingång
från nu och till evig + tid.

Prästen fortsätter:

P Böj era hjärtan till Gud och tag emot välsignelsen.

P Herren välsigne er och bevara er.
Herren låte sitt ansikte lysa över er och vare er nådig.
Herren vände sitt ansikte till er och giv er frid.
I Faderns och Sonens + och den helige Andes namn.

Alla Amen.

Slutpsalm

Postludium

Instrumental- och/eller vokalmusik kan föregå postludi-
et.

ALTERNATIV III. I HÖGMÄSSANS FORM

Gudstjänstmomenten överensstämmer, när inget annat anges, med ordningen för högmässa med nattvard i 1976 års gudstjänstordning.

¹Momentet = Begravningsgudstjänst alt I.

²Momentet = Begravningsgudstjänst alt II.

INLEDNING

Ingång

Som introitus används föregående söndags introitus eller introitus på Alla helgons dag eller annan lämplig introitus.

Skriftermål**Herre, förbarma dig (Kyrie)**

Som Kyrie används lämpligen alt *Herre, du blev vår broder.*

* Lovsången (Gloria och Laudamus)

ORDETS GUDSTJÄNST

Kollektbön

Som kollektbön läses någon av bönerna på s 119 ff.

Textläsning

Lämpligen används de på s 116 ff föreslagna texterna.

Gradualpsalm*** Evangelium**

Evangeliet hämtas från de på s 116 ff föreslagna texterna.

Predikan

Predikan utformas som griftetal eller meditation.

* Trosbekännelse (Credo)**Kyrkans allmänna förbön**

NATTVARDENS GUDSTJÄNST

Tillredelsen (Offertorium)

* Lovsägelsen

Som prefation kan även följande alt användas. Musik s 134 ff.

P Ja sannerligen, du ensam är värd vårt lov, Herre vår Gud,
du som sitter så högt, du som ser ned så djupt.
Du är av evighet och dina år har ingen ände,
från släkte till släkte varar din trofasthet.
Genom din Son Jesus Kristus lät du din kärlek födas i vår värld.
Genom hans död och uppståndelse
har du för oss öppnat vägen till paradiset.
Vi firar denna nattvard som himmelrikets måltid på jorden
och väntar att en gång få dricka det nya vinet i ditt rike.
Därför vill vi med dina trogna i alla tider
och med hela den himmelska härskaran
prisa ditt namn och tillbedjande sjunga:

Nattvardsbönen

Som nattvardsbön används lämpligen alt B.

Fader vår

Brödsbrytelsen

* Herrens frid (Pax)*** O Guds Lamm (Agnus Dei)****Måltiden****Bön efter måltiden**

Något av ritualets sju första alternativ används.

Psalm

ALTERNATIV A

Överlåtelsen¹

Bön¹

Avskedstagande¹

Slutönskan¹

ALTERNATIV B

Överlåtelsen²

Simeons lovsång (Nune dimittis)²

Bön²

Avskedstagande²

Slutönskan²

BEGRAVNING AV DÖDFÖTT BARN ELLER BARN SOM AVLIDIT I SPÅD ÅLDER

Inledning

Psalm

Inledningsord

Etterna av nedanstående alternativ används.

P I Faderns och Sonens och den helige Andes namn.

eller

P Nåd vare med er och frid
ifrån Gud, vår Fader, och Herren Jesus Kristus.

eller

P Vi är samlade kring NN (ert barn) som ni längtade så ivrigt efter.
Det är svårt att se någon mening i att ett barn skall behöva dö
innan det riktigt har börjat att leva.
Men också när vi inte fattar meningen
vill Gud möta oss med sin kärlek.
Vi får komma som vi är
med våra innersta tankar och känslor,
med vår tro och vårt tvivel,
vår rädsla, vår vrede och upproriskhet,
med allt som har gått sönder –
men också med vårt hopp, vår förtröstan, vår kärlek.
Vi vill be Gud att han gör det trasiga helt,
att han ger oss mod att leva vidare.

Bön

P Låt oss bedja.

Etterna av nedanstående alternativ används.

P Käre himmelske Fader,
hjälp oss att i mörka och ljusa tider,
i sorgen och glädjen vila i din kärlek,
böja oss för din vilja
och lova ditt namn.

Alla Amen.

eller

P Gud, du som är kärleken,
trösta NN och NN i deras sorg
(och alla som delar den).
Hjälp dem att ur din hand ta emot både glädje och sorg
och alltid sätta sin förtröstan

till din kärlek som aldrig sviker.

Alla Amen.

eller

P Himmelske Fader, du som sände din Son
till lidandet och döden på korset
och lät honom uppstå i härlighet,
ge oss den tro som håller ut
och tvärs igenom mörker och förtvivlan
sträcker sig mot uppståndelsens glädje.

Alla Amen.

Guds Ord

Textläsning

Prästen läser ett eller flera av följande textställen: Psalt 139:13–16, 121:7–8, Rom 8:38–39, Jes 49:15. Andra textord kan brukas.

Textläsningen kan avslutas med någon kort svensk psalm, t ex 706:2 i Psalmer och visor 76.

Griftetal

Griftetalet kan utformas som meditation.

* Överlåtelsen

Begravningsorden

Ettdera av nedanstående alternativ används.

ALTERNATIV A

P Låt oss nu överlämna detta barn (NN)
åt vår himmelske Faders kärlek.

Prästen låter mull tre gånger falla på kistan och säger:

P Av jord är du kommen.
Jord skall du åter varda.
Jesus Kristus, vår Frälsare, skall uppväcka dig
på den yttersta dagen.

eller

ALTERNATIV B

Prästen låter mull tre gånger falla på kistan och säger:

P Käre himmelske Fader.
Vi överlämnar detta barn (NN) åt dig.
Tag *det* i din famn.
Slut *det* till ditt hjärta.
För Jesu Kristi skull. Amen.

Fader vår

P Låt oss nu gemensamt be Herrens bön.

Alla Fader vår som är i himmelen.
Helgat varde ditt namn.
Tillkomme ditt rike.
Ske din vilja såsom i himmelen så ock på jorden.
Vårt dagliga bröd giv oss i dag,
och förlåt oss våra skulder,
såsom ock vi förlåta dem oss skyldiga äro,
och inled oss icke i frestelse
utan fräls oss ifrån ondo.
Ty riket är ditt och makten och härligheten, i evighet.
Amen.

Psalm

Bön

P Låt oss bedja.

P Herre vår Gud, du som är Fader
över allt vad fader heter i himmelen och på jorden.
I dina händer har vi lämnat vårt barn.
I dina händer överlåter vi oss själva.
Hjälp oss igenom vår sorg och saknad.
Bevara oss till ditt rike
och låt oss där möta våra kära igen.
För Jesu Kristi skull.

Alla Amen.

Avskedstagandet

Avskedstagande med blomsternedläggning etc kan förekomma.

Avskedstagandet kan i stället förläggas omedelbart efter läsningen av *Fader vår*.

Slutönskan

Välsignelseord

Prästen går fram till kistan.

P Herren bevara din utgång och din ingång
från nu och till evig + tid.

Prästen fortsätter:

P Böj era hjärtan till Gud och tag emot välsignelsen.

P Herren välsigne er och bevara er.
Herren låte sitt ansikte lysa över er och vare er nådig.
Herren vände sitt ansikte till er och give er frid.
I Faderns och Sonens + och den helige Andes namn.

Alla Amen.

Psalm

III ORDNING FÖR AKTEN VID GRAVEN

GRAVSÄTTNING DIREKT EFTER BEGRAVNINGS- TJÄNSTEN (JORDBEGRAVNING)

Kistan sänks ned i graven.

De sörjande tar ett sista farväl av den bortgångne.

Slutönskan

Prästen går fram till graven och säger:

P Giv *honom*, o Herre, din frid
och låt ditt ljus lysa för *honom* för evigt. + Amen.

Prästen vänder sig mot begravningsföljet och säger:

P Vår Herres, Jesu Kristi, nåd,
Guds kärlek
och den helige Andes delaktighet
vare med er alla. Amen.

Psalm

Sändningsord

P Gå i Herrens frid.

GRAVSÄTTNING EFTER KREMATION ELLER PÅ ANNAN ORT ÄN DÄR BEGRAVNINGS- GUDSTJÄNSTEN ÄGT RUM

Prästen eller någon annan leder akten.

Psalm

Textläsning

(P) I Faderns och Sonens och den helige Andes namn.

(P) En människas dagar är såsom gräset,
hon blomstrar såsom ett blomster på marken.
När vinden går däröver, då är det icke mer,
och dess plats vet icke mer därav.
Men Herrens nåd varar från evighet till evighet
över dem som fruktar honom. (Psalt 103:15-17)

(P) Jesus sade:
Jag är uppståndelsen och livet.
Den som tror på mig,
han skall leva om han än dör;
och var och en som lever och tror på mig,
han skall aldrig någonsin dö. (Joh 11:25-26)

(P) I min Faders hus är många boningar.

Och jag vill att där jag är,
där skall ni också vara. (Joh 14:2-3)

Bön

- (P) Låt oss bedja.
- (P) Herre Jesus Kristus, du som känner oss bättre än vi själva gör,
var med oss denna stund.
Du som grät när din vän Lasarus gick bort,
avtorka våra tårar.
Du som själv led döden av kärlek till oss
och blev lagd i en grav,
vaka över dem som vilar i graven.
Du som övervann döden och lever för att vi skall leva,
styrk oss till ett levande hopp.
Tack för vad du gav oss genom *honom* som vi älskade.
Hjälp oss att ta vara på de uppgifter som ligger framför oss.
Du som har lovat att vara med oss alla dagar intill tidens ände,
bliv vår styrka, vårt ljus, vår tröstare och vägvisare.
Tag vår vän till dina gårdar
och låt också oss en gång få komma dit,
för din barmhärtighets skull. Amen. (Att bedja i dag nr 183)

- Alla Fader vår som är i himmelen.
Helgat varde ditt namn.
Tillkomme ditt rike.
Ske din vilja såsom i himmelen så ock på jorden.
Vårt dagliga bröd giv oss i dag,
och förlåt oss våra skulder,
såsom ock vi förlåta dem oss skyldiga äro,
och inled oss icke i frestelse
utan fräls oss ifrån ondo.
Ty riket är ditt och makten och härligheten, i evighet.
Amen.

Slutönskan

Prästen går fram till graven och säger:

- (P) Giv *honom* den eviga friden
och låt ditt ljus lysa för *honom* för evigt. + Amen.

Prästen vänder sig mot begravningsföljet och säger:

- (P) Guds frid som övergår allt förstånd
bevare våra hjärtan och tankar
i Kristus Jesus, vår Herre. Amen.

Psalm

Sändningsord

- (P) Låt oss gå i Herrens frid.

ALLMÄNNA ANVISNINGAR

Begravningen är inte en punkt utan en linje, något som ingår i ett vidare sammanhang, som sträcker sig från dödsbädden och dödsfallet till begravningsgudstjänsten och avskedets ögonblick vid graven.

Mycket av detta hör själavården och det pastorala handlandet till och måste därför präglas av en betydande frihet. Inget dödsfall är likt något annat. Ingen människas reaktion inför döden är lik någon annans.

Ofta är det emellertid en hjälp att ha tillgång till anvisningar och liturgiska formulär, som helt eller delvis kan användas i de olika själavårdssituationerna.

Därför lämnar handboken förslag till böner och gudstjänstordningar, som i lämplig utsträckning kan användas vid sjukbädden och efter dödsfallet, vid andakt i sorgehuset, vid utfärdsbön i hemmet eller i lasarettets bisättningskapell, vid bisättning i gravkapell eller krematorium, vid andakten på kyrkogården i samband med jordbegravning eller vid gravsättning av kista på annan ort än där begravningen har ägt rum och vid gravsättning av urna efter föregången kremation.

Ritualen i avd I och III är att betrakta som råd och anvisningar. Andakterna under avd I kan ledas av präst eller någon annan.

Vid Överlåtelsen i begravningsgudstjänst alt I och II kan i alt D korstecken användas i stället för mullpåkastning.

Avskedstagandet i begravningsgudstjänst alt I och II sker normalt efter förbönsmomentet men kan i stället placeras efter Fader vår. Vid jordbegravning förläggs avskedstagandet till kyrkogården, om inte särskilda skäl talar däremot.

Begravningsgudstjänst förrättas normalt i kyrka/gravkapell eller vid graven.

Textläsningarna i begravningsgudstjänst alt I och II kan placeras före eller efter griftetal/meditation.

Musik till begravningsgudstjänst alt II återfinns enligt följande: den inledande *psaltarpsalmen* (Psalt 61 + 121) i Det svenska antifonalet (Musiken till den svenska tidegården) I s 201 eller Veckans completorier s 44. *Responsorium* i Det svenska antifonalet I s 17 f eller Veckans completorier s 12 f. *Simeons lovsång* (*Nunc dimittis*) i Det svenska antifonalet I s 204 eller Veckans completorier s 49.

FÖRTECKNING ÖVER BIBELTEXTER ATT ANVÄNDAS VID BEGRAVNINGSGUDSTJÄNST

I ALLMÄN SERIE

- a Psalt 90:1-6 (såsom gräset)
2 Tim 1:10b (liv och oförgänglighet fram i ljuset)
Joh 14:2-3 (i min Faders hus)
- b Job 14:1-2 (människan av kvinna född)
1 Kor 15:53-57 (detta förgängliga)
Joh 5:28-29 (de döda som är i gravarna)
- c Hes 37:12-13 (jag vill öppna era gravar)
Upp 1:17b-18 (jag är den förste och den siste)
Joh 3:16-17 (så älskade Gud)
- d Psalt 84:6-8 (saliga är de människor)
Rom 8:38-39 (jag är viss om)
Joh 11:25-26a (uppståndelsen och livet)
- e Vish 3:1-3 (de rättfärdigas själar)
Rom 14:7-9 (lever vi så lever vi för Herren)
Joh 5:24 (den som hör mina ord)

II KASUELL SERIE

Barn

- Jes 25:8-9 (avtorka alla tårar)
- 1 Joh 3:1-2 (vi är nu Guds barn)
- Mark 10:13-16 (låt barnen komma till mig)

Gammal människa

- Psalt 90:10, 12 (vårt liv varar sjuttio år)
- 1 Kor 13:12 (nu ser vi på ett dunkelt sätt)
- Joh 17:24 (Fader, jag vill att där jag är)

Olyckshändelse

- a Psalt 46:1-4 (en hjälp i nöden väl beprövad)
Rom 6:3-4 (döpta till hans död)
Joh 10:27-28 (mina får lyssnar till min röst)
- b 1 Sam 20:3b (inte mer än ett steg)
Jak 4:13-14 (en rök är ni)
Luk 12:6-7 (sparven)

Själv mord

- Psalt 130:1-2 (ur djupen)

1 Joh 3:20 (Gud är större än vårt hjärta)

Matt 12:20 (ett brutet rör)

III KYRKOÅRSSERIE

Advent

Jes 52:7 (glädjebud om frälsning)

Rom 13:11–12 (tiden lider)

Luk 1:78–79 (låta ett ljus gå upp).

Jultiden

a Jes 9:2–6 (det folk som vandrar i mörkret)

1 Joh 3:1–2 (se vilken kärlek)

Joh 12:44–47 (den som tror på mig)

b Klag 3:22–26 (inte ute med oss)

Hebr 2:14–15 (fruktan för döden)

Joh 12:35–36 (medan ni har ljuset)

Epifaniatiden

a Psalt 8:4–6 (nästan ett gudaväsen)

Fil 4:4–7 (gläd er i Herren)

Joh 17:24–26 (Fader, jag vill att där jag är)

b Jes 60:1–2 (ditt ljus kommer)

2 Kor 4:6 (ljuset från Kristi ansikte)

Joh 8:12 (livets ljus)

Fastan

a Jes 53:3–5 (föraktad var han)

Rom 8:38–39 (jag är viss om)

Joh 3:16–17 (så älskade Gud)

b Höga V 8:6b (kärleken är stark som döden)

Hebr 9:11–12 (en evig förlossning)

Joh 3:14–15 (kopparormen)

c Jer 17:7–8 (träd vid bäckar)

Rom 6:4–5 (sammanvuxna med Kristus)

Joh 12:24–26 (vetekornet)

Påsk-pingst

a Hos 6:1–3 (på tredje dagen)

Fil 3:20–21 (medborgarskap i himmelen)

Joh 11:25–26a (uppståndelsen och livet)

b Jes 25:8–9 (fröjdas över hans frälsning)

1 Kor 15:53–57 (du död)
 Joh 11:25–26a (uppståndelsen och livet)

Trefaldighetstiden

- a Jes 55:8–9 (så mycket högre som himmelen)
 1 Kor 15:53–57 (detta förgängliga)
 Matt 11:25–30 (kom till mig)
- b Jes 40:28–31 (de som bidar efter Herren)
 2 Kor 5:1–5 (vår kroppshydda nedbrytes)
 Matt 22:31–32 (en Gud för levande)
- c Hes 37:12–14 (jag vill öppna era gravar)
 1 Tess 4:13–14 (icke lämna er i okunnighet)
 Joh 6:37–41 (icke någon enda gå förlorad)
- d Jer 29:10–13 (jag vet väl vilka tankar)
 2 Kor 4:16–18 (därför faller vi inte modet)
 Joh 14:1–6 (era hjärtan vare icke oroliga)

Allhelgonatiden

Jer 31:9a (där ni går bedjande fram)
 Upp 7:13–17 (de vita kläderna)
 Matt 5:3–10 (saliga)

Kyrkoårets slut

Joel 2:30–32 (den som åkallar Herrens namn)
 2 Petr 3:10–13 (nya himlar och en ny jord)
 Mark 13:28–33 (sommaren är nära)

KOLLEKTBÖNER ATT ANVÄNDAS VID BE- GRAVNINGSGUDSTJÄNST

I ALLMÄN SERIE

Herre, vår Gud,
förbarma dig över oss och led oss på livets väg,
så att vi efter fullbordad vandring får del
i uppståndelsens glädje.
Genom din Son Jesus Kristus, vår Herre.

eller

Gud, du gav oss livet.
Tack för att du i dopet tog emot oss som dina barn.
Tack för att du alltid var oss nära.
Tack för att du är oss nära
då vår vandring nalkas sitt slut.
För oss genom döden
till det eviga livets glädje.
Genom din Son Jesus Kristus, vår Herre.

eller

Herre, vår Gud,
du ensam kan ge oss förtröstan och frimodighet
när döden tycks få sista ordet.
Bevara oss i tron på din Son Jesus Kristus.
Stärk oss i hoppet att NN
skall uppstå igen genom Jesus Kristus, vår Herre.

II KASUELL SERIE

Barn

Herre, vår Gud.
När livet är till ända kallar du oss hem
som barn efter en dag av lek och allvar.
Vi fick rå om detta barn några lyckliga år.
Vi tackar dig för den rika gåvan.
Nu lämnar vi den tillbaka i dina händer.
Tag emot NN som ditt barn.
Låt oss alla en gång få mötas i det himmelska hemmet.
Genom din Son Jesus Kristus, vår Herre.

Ung människa

Gud, lär oss inse hur kort vårt liv på jorden är,
och hur nära vi lever intill din evighet.
Gör oss redo att bryta upp när vår stund är inne,
antingen den kommer tidigt eller sent.

Vi sörjer NN som så snart lämnade oss.
 Tack för de år vi fick ha *honom* ibland oss.
 Låt det som här endast blev en början
 nå sin mognad i ditt rike.
 Genom din Son Jesus Kristus, vår Herre.

Gammal människa

Herre, vår Gud,
 du är vår tillflykt från släkte till släkte.
 År och dagar skiftar, men du förblir densamme.
 Din nåd bär oss i liv och död.
 Låt oss minnas och tacka för vad du gav oss genom NN.
 Tag emot *honom* i ditt rikes sabbatsvila
 efter *hans* långa arbetsdag.
 Genom din Son Jesus Kristus, vår Herre.

Medarbetare i församlingen

Herre, vår Gud,
 du har i dopet kallat oss att dö och leva med Kristus.
 Tack för vad du gav åt NN under *hans* liv
 och genom *honom* åt oss alla.
 Tag emot *honom* i ditt rike.
 Ge *honom* av nåd den trogne tjänarens lön.
 Bevara oss alla i trons trygghet
 i liv och död och evighet.
 Genom din Son Jesus Kristus, vår Herre.

Olyckshändelse

Herre, vår Gud,
 du ser vår förtvivlan.
 Den känns större än vi orkar bära.
 Kom till oss i vår ensamhet
 och tala ditt ord av tröst.
 Stilla vår oro
 och ge oss den frid som bara du kan ge.
 Du är vår enda tillflykt.
 Hör vår bön för Jesu Kristi skull.

eller

Herre Jesus Kristus,
 du ser vår sorg och ensamhet,
 våra frågor, vår oro.
 NNs död är svår för oss att fatta.
 I vår övergivenhet vänder vi oss till dig.
 Du har själv lidit dödens kval på ditt kors.
 Låt oss vid korset möta din kärlek
 som för oss från döden till livet.

III KYRKOÅRSSERIE

Advent

Herre, välsignad vare du som kommer i detta advent
för att möta oss med din nåd
och göra oss till ditt rikes barn.
Vi tackar dig för att du kan förvandla vår död till ett advent
som för oss hem till julen i ditt rike.
Herre, hör vår bön.

Jul

Herre, vår Gud,
du lät din Son födas i Betlehem
och bli lagd i krubbans halm.
Du lät honom, som var rik, bli fattig för vår skull,
för att vi genom honom skulle vinna det eviga livets rikedom.
Bevara oss i liv och död i tron på honom
som kom till oss för att föra oss hem till dig.
Genom din Son Jesus Kristus, vår Herre.

Fastan

Herre, vår Gud,
din Son led på korset för våra synder.
Han dog vår död, före oss och för oss.
Hjälp oss att i liv och död gripa om vår Frälsare
och genom honom nå fram till uppståndelsens glädje.
I Jesu namn.

Påsk

Herre, vår Gud, som uppväckte din Son ur graven,
låt oss, som i dopet är begravna med honom,
i tron uppstå till evigt liv.
Giv oss av nåd del i de rättfärdigas uppståndelse,
när evighetens påsk gryr över jordens gravar.
Genom din Son Jesus Kristus, vår Herre.

Pingst

Herre, vår Gud, du sänder ut din Ande
och förnyar jordens anlete.
Du väcker liv ur död
och låter vetekornet gro och grönska.
Låt din Ande väcka trons liv i våra hjärtan
och en dag kalla oss ut ur våra gravar
för att leva i ditt rike för evigt.
Genom din Son Jesus Kristus, vår Herre.

Trefaldighetstiden

Herre, vår Gud, du är livets källa.
I dig är det som vi lever och rör oss och är till.
Bevara oss i liv och död i din kärlek,
och låt oss av nåd få gå in i ditt rikes sommar.
Genom din Son Jesus Kristus, vår Herre.

eller

Herre, vår Gud,
du råder över liv och död.
Genom din Sons död och uppståndelse
har du brutit dödens makt
och fört liv och oförgänglighet fram i ljuset.
Hjälp oss att leva och dö i tron på honom
som leder oss genom livets dagar och år,
genom dödens sista mörker
på den trygga vägen hem.
Genom din Son Jesus Kristus, vår Herre.

Kyrkoårets slut

Herre, vår Gud,
du gav oss livets gåva.
Du ser hur vi förvaltade den.
Döm oss inte i din stränghet,
utan se på din Sons lydnad och lidande för oss syndare.
Förbarma dig över oss, i dag och i dödens stund,
och för oss för Jesu skull hem till de frälstas skara.
Herre, hör vår bön.

Allahelgonatiden

Herre, vår Gud.
Ljus är utsått för de rättfärdiga.
Låt dina helgons föresyn leda oss på rättfärdighetens väg
och ge oss av nåd del i de rättfärdigas uppståndelse.
Genom din Son Jesus Kristus, vår Herre.

2.2 Musik

Prefation vid högmässa med dop

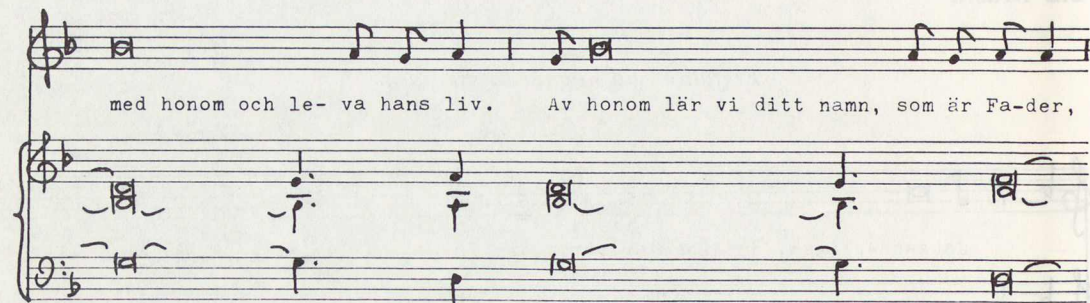
Tonus ferialis

Ja sannerligen, du ensam är värd vårt lov, allsmäktige Fader, he-li-ge

Gud. Dig vill vi prisa och välsigna genom Je-sus Kristus, vår Her - re.

Han är den som kom genom vat-ten och blod - icke med vattnet allenast

utan med vattnet och blo-det. I dopet dör vi med honom för att uppstå

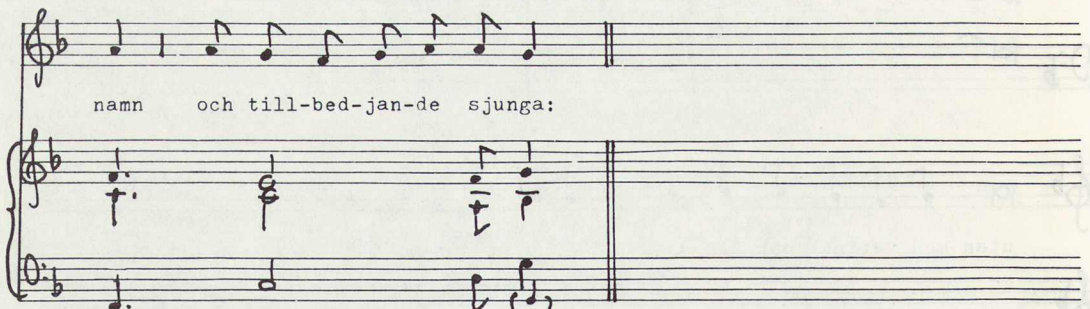
med honom och le- va hans liv. Av honom lär vi ditt namn, som är Fa-der,

och ser i honom ditt vä-sen som är kär-lek. Där-för vill vi med dina

trogna i al-la ti-der och med hela den himmelska härskaran prisa ditt

namn och till-bed-jan-de sjunga:

Tonus solemnis

II

Ja sannerligen, du en-sam är värd vårt lov, allsmåttige Fader,

he-li - ge Gud. Dig vill vi prisa och väl-sig- na genom Jesus Kris-tus,

vår Her - re. Han är den som kom genom vat-ten och blod - icke med vatt-

net al- le - nast utan med vatt-net och blo - det. I dopet dör vi med

honom för att uppstå med honom och le-va hans liv. Av honom lär vi ditt

namn, som är Fa - der, och ser i ho - nom ditt vä - sen som är kär - lek.

Därför vill vi med dina trogna i al- la ti - der och med hela den himmelska

härskaran pri - sa ditt namn och till-bed- jan - de sjunga:

Förbön vid vigsel
("brudmässan")

1897/1979

P

He-li-ge Herre, himmelske Fa-der, e-vi-ge Gud, himmelens och jor-dens

Ska-pa-re, du som när allting var ska-pat skapade mannen och kvinnan att

va-ra din av-bild. Du gav dem nåd att vara förvaltare ö-ver allt ska-pat

ef-ter din kär-leks be-slut. O Gud, som har förenat man och kvin-na

och givit dem din välsignel-se, se i nåd till dessa som står inför dig

och begär att av dig bli-va väl-sig-na-de. För-läna dem att leva i kärlek

och frid, i öm-se-si-dig tro-het, gemenskap och aktning för var-and - ra.

In-neslut dem i din nåd, i din kraft och väl-sig-nel-se och låt barnen

bli deras ansvar och ett stöd på de-ras ål-der-dom och giv dem

efter det-ta li-vet en e-vig sa - lig-het. Genom din Son,

Jesus Kristus, vår Her-re. A - men.

Bön vid begravningsgudstjänst alt I

("begravningsmässan")

1897/1979

P

O Her-re Gud, du som har skapat oss och som låter oss komma

hem till dig i-gen. Ge oss al-la vi-sa hjärtan, så att vi inser livets

korthet och tar emot varje dag som en ny gå-va. Ge oss av nåd en sann

tro på din Son, Je-sus Kris-tus, som led döden för vå-ra synders skull

och uppstod ur graven för att ge oss ett hopp och le-ver i e-vig-het.

Lär oss dagligen dö från synden och leva efter din he-li-ga vil-ja,

och när stunden kom-mer gör oss rätt be-redda att sa-ligt skiljas hä-dan.

När evighetens påsk gryr ö-ver jordens gra-var, låt oss då av nåd få

upp-stå till e - - vigt liv. A - men.

En eller flera av följande versiklar kan sjungas växelvis av prästen/försångare och församlingen

Jag vet att min Förlossa-re le-ver. Och han skall uppvä-ka mig

ur gra-ven till sitt ri - ke.

Lär oss be-tän - ka, hur få vå - ra da - gar är,

F

för att vi må und-få ett vist hjär-ta.

P

För mig är li-vet Kris - tus och dö - den

F

är en vin - ning.

Prefation vid begravningsgudstjänst alt III

Tonus ferialis

I

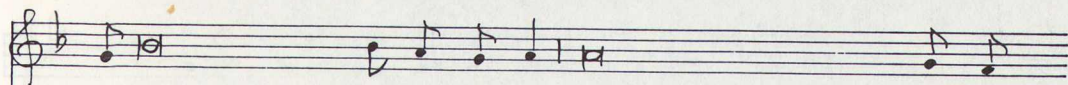
Ja sannerligen, du ensam är värd vårt lov, Her-re vår Gud, du som

sit-ter så högt, du som ser ned så djupt. Du är av evighet och dina

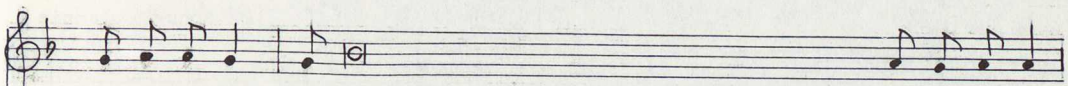
är har ing-en än-de, från släkte till släkte va-rar din tro-fast-het.

Ge-nom din Son Je-sus Kristus lät du din kärlek fö-das i vår värld.

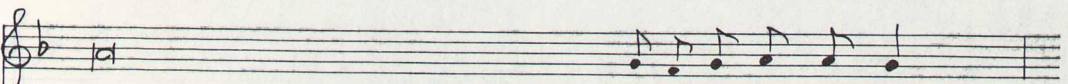

Ge-nom hans död och upp-stån-del-se har du för oss öppnat vä - gen till

pa-ra-di-set. Vi firar denna nattvard som himmelrikets mål-tid på jorden

och väntar att en gång få dricka det nya vinet i ditt ri - ke.

Där-för vill vi med dina trogna i al-la ti-der och med hela den him-

melska härskaran pri-sa ditt namn och till-bed-jan-de sjunga:

Tonus solemnis

II

Ja sannerligen, du en-sam är värd vårt lov, Her-re vår Gud, du som

sit-ter så högt, du som ser ned så djupt. Du är av evighet och dina

är har ing-en än - de, från släkte till släk- te va- rar din tro-fasthet.

Ge-nom din Son Je-sus Kris-tus lät du din kär-lek fö - das i vår värld.

Ge-nom hans död och upp-stån-del-se har du för oss öppnat vä - gen till

pa-ra-di-set. Vi firar denna nattvard som himmelrikets mål-tid på jorden

och väntar att en gång få dricka det ny - a vi-net i ditt ri - ke.

Därför vill vi med dina trogna i al- la ti- der och med hela den himmelska

härskaran pri- sa ditt namn och till- bed- jan- de sjunga:

2.3 Kyrkorättslig reglering

Regeringen föreskriver följande.

1 § Den ordning för gudstjänster och den musik som anges i bilaga till denna förordning får användas vid gudstjänster inom Svenska kyrkan såsom alternativ till den ordning och den musik som enligt gällande föreskrifter skall användas vid motsvarande gudstjänster inom Svenska kyrkan.

Medgivande enligt första stycket utnyttjas i en församling efter beslut som anges i 2-3 §§.

2 § Beslut om att anordna dop, konfirmation, vigsel och begravning enligt den ordning och med den musik som anges i bilagan fattas av kyrkorådet. Beslutet gäller för den tid som kyrkorådet bestämmer.

I ärende enligt första stycket skall kyrkorådet samråda med församlingens präster och kyrkomusiker.

3 § Oaktat beslut enligt 2 § kan dop, vigsel och begravning anordnas enligt 1942 års kyrkohandbok och mässbok efter framställning av dem som begär gudstjänsterna.

3 Motivering

3.1 Allmänna principer

3.1.1 Teologiska principer

3.1.1.1 Handlingarnas innebörd

3.1.1.1.1 Kyrkans uppgift

Den kristna kyrkan har sitt ursprung i en historisk person, *Jesus Kristus*. I det som han sade och gjorde och i det som hände kring och med honom finner kyrkan Gud själv uppenbarad och det avgörande genombrottet för den gudomliga kärleken i världen. Under de senaste århundradena har ett flertal försök gjorts att med vetenskapliga medel närma sig Jesus-gestalten. Resultaten har länge tett sig motstridande. Ofta har de mest berott på den ifrågavarande forskarens personliga och kulturella bakgrund och förutsättningar. På senare tid kan en tendens till växande samstämmighet noteras. Forskningsresultaten pekar alltmer i en bestämd riktning. Det centrala temat i Jesu liv är tjänsten åt Guds sak i världen. Viljan hos den Gud Jesus företräder syftar helt och hållet till människornas bästa, deras väl i omfattande och definitiv mening eller med ett bibliskt uttryck deras "frälsning". En central uppgift för Jesus är tjänsten åt människorna, åt de förtappade och förlorade (Matt 20:28; Mark 2:17). Denna tjänst sträcker sig enligt evangeliernas vittnesbörd ända in i döden på korset för människornas skull.

Enligt Nya testamentets enstämmiga budskap följer emellertid en fortsättning. Döden på korset var inte det sista, det slutliga nederlaget. Genom uppståndelsen på tredje dagen vänds nederlaget i seger. Frukterna av Jesu intill döden tjänande kärlek kan komma människorna till godo i form av frälsning från synden och försoning och gemenskap med Gud. För att detta glada budskap skall nå ut bland människorna, har Kristus sänd sin kyrka i världen. Dess uppgift kan endast förstås i ljuset av hans egen (Matt 20:26 ff).

Kyrkan är inte till för sig själv utan för andra. Det är en tydlig konsekvens av dess uppgift. Kyrkan är kallad till tjänst åt människorna i vid mening. Den kristna församlingen benämns i Nya testamentet ibland *Guds folk*, ett prästerligt folk på grund av sin kallelse och beredskap att tjäna i Kristi Ande (1 Petr 2:9). Den kallas *Kristi kropp*, ett uttryck som vill vara mer än en liknelse och markera en verklig livsgemenskap med honom som är huvudet

och lemmarna emellan. Den intima gemenskapen med just den Kristus som var till för andra inriktar kyrkan på tjänst åt människorna. Det verkliga subjektet är härvid Kristus själv, som utför Guds vilja att upprätta och frälsa. Hans osynliga verkande blir konkret och synligt i kyrkans handlande, som genom hans Ande kan göra frälsningsverket tillgängligt för människor i alla tider.

Kyrkans uppgift till människornas tjänst består kort uttryckt i att i ord och handling förkunna och förkroppsliga evangeliet om Jesus Kristus. En central plats i detta sammanhang intas av det liturgiska handlandet. Genom att fira gudstjänst i tacksägelse och lovsång som svar på Guds välgärningar gestaltar den kristna församlingen evangeliet. Gudstjänsten är som sådan mål i sig. Men genom att människor deltar i gestaltandet av evangeliet riktas detta evangelium också till dem. På så sätt uppbyggs den kristna församlingen i och genom gudstjänstfirandet. Tron formas av och uttrycks i liturgin. Härigenom får gudstjänsten också en missionerande karaktär. Den kristna församlingens liturgiska gestaltande av evangeliet innebär därför såväl dess eget uppbyggande som ett vittnesbörd inför världen.

Centrala moment i församlingens gudstjänstfirande är allt det genom vilket Kristus handlar i sin kyrka (sakramenten, ordet, bönen osv). Särskilt i nattvardsfirandet gestaltas evangeliets centrum, Kristi tjänande intill döden, på ett åskådligt och påtagligt sätt. Den livs- och måltidsgemenskap med honom som gång på gång uppstår kring nattvardsbordet kan från en sida sett betraktas som en fortsättning av hans bordsgemenskap med publikaner och syndare, ett av de mest konkreta uttrycken för hans uppdrag och sändning.

Också Svenska kyrkans gudstjänst har som sitt huvudsyfte att gestalta evangeliet genom och för levande människor. Även om statistik långt ifrån är en tillförlitlig mätare på hur kyrkan i sitt liturgiska handlande fullföljer denna uppgift, visar den härvidlag ett mycket tydligt resultat: Medan kyrkan i sin allmänna gudstjänst bara når en klar minoritet av människorna, är förhållandet ett annat vad gäller dop, konfirmation, vigsel och begravning. I inga andra gudstjänstformer möter Svenska kyrkans förkunnelse så många människor.¹

Detta statistikens vittnesbörd ger anledning till frågor: Vad beror det på att så många fler människor deltar i just dessa gudstjänstformer i jämförelse med de övriga? Ligger orsaken bara i en fast rotad tradition eller hänger den på något sätt samman med den mänskliga existensens grundvillkor? En analys med utgångspunkt i denna frågeställning är angelägen, när man vill utforma ritual för de här aktuella gudstjänsterna.

3.1.1.1.2 *Liv och rit*

Människans liv i världen är mångtydigt. Det är fullt av motsägelser, en blandning av glädje och lidande, trygghet och rädsla, framgång och motgång, hopp och förtvivlan, liv och död. Denna fundamentala mångtydighet sätter sin prägel på människolivet som helhet. Men den blir särskilt påtaglig i livsavgörande eller genomgripande skeden av olika slag (kriser). Dessa skeenden har det gemensamt, att de har något av övergångskaraktär i sig: De innebär en övergång från det gamla och invanda till något nytt och delvis

¹ Jfr statistiken i Religions sociologiska Institutets nykomna rapport från 1970-talet.

främmande. Till sådana avgörande skeenden hör några som hänger direkt samman med det biologiska livet: födelse och död men också att bli vuxen och inträda i arbetslivet och att älska och ingå äktenskap. Ett barns födelse inleder ett händelseförlopp som skapar en radikalt ny situation för barnet självt men också för föräldrarna och den större grupp de tillhör. Puberteten är en markant förändringsperiod både biologiskt och socialt med mer eller mindre påtagliga konsekvenser för den unge och omgivningen. Giftermålet gör en livsavgörande och unik samhörighet officiell och skapar en ny grupprelation genom nya släktskapsband. Döden innebär, att någon hastigt eller långsamt tas bort ur ett mänskligt sammanhang, och denna högst privata händelse får en rad sociala konsekvenser bland de närmaste, på arbetsplatsen osv.

I alla dessa biologiskt bestämda kriser framträder både storheten och bräckligheten i människolivet. Födelse, vuxenblivande och giftermål tycks i förstone närmast vara uttryck för det positiva och livsbärande. Men inte heller de undgår att präglas av livets egen mångtydighet: Skall mitt barn få födas friskt? Kommer det att få leva ett rikt och fullt liv eller kommer det att duka under för de hot som krig, sjukdom, svält, undernäring, miljöförstöring o dyl innebär (en fråga med särskild aktualitet för föräldrar i mindre lyckligt lottade delar av världen men på senare tid också alltmer hos oss)? Skall jag klara av att vara förälder och orka med mitt barn? Kommer jag att finna mig själv och få ett yrke jag passar till eller alls få ett arbete? Skall jag klara av min roll i de vuxnas komplicerade värld? Kommer vårt äktenskap med alla dess nyskapade relationer att hålla? Vem är jag och vem är den medmänniska jag älskar? Döendet och döden är å sin sida det yttersta uttrycket för livets bräcklighet. Men också här blir mångtydigheten märkbar: Kan jag dö i frid och kanske rent av ta emot döden som en befrielse eller kommer minnet av det jag försummat och brutit att sätta sin prägel på mitt livs sista stunder? Kan jag skiljas från en människa som står mig nära med bevarat livsmod och hopp eller kommer medvetandet om oförsonad skuld att sätta sin stämpel på hela detta händelseförlopp?

Religioner och livsåskådningar av olika slag erbjuder människan en tolkning av hennes mångtydiga liv, så att hon förmår leva med bevarad tillit. Ett av de mest genomgående dragen i hennes historia är härvid "ritualiseringen" av de nämnda övergångsskeendena, såväl de biologiskt bestämda som andra genomgripande händelser och förändringar i den enskildes och gemenskapens liv. Födelse, vuxenblivande, giftermål och död är alla avgörande händelser. Liksom andra skeenden av övergångskaraktär vittnar de om att livet är ett mysterium, något som människan inte är herre över. Det rituella handlandet är ett uttryck för människors vilja att gå in i och gestalta ett skeende som är större än ord och förstånd och genom riten tolkas livets mångtydighet. Genom att ta del i riten uttrycker den enskilde sin samhörighet med andra människor. Det rituella handlandet är samtidigt ett vittnesbörd om viljan att förbinda det personliga och sociala mänskliga livet med en makt som är högre och större och som har den yttersta kontrollen över människors öden. Riten är såtillvida djupt förankrad i människans existentiella situation men pekar samtidigt utöver denna mot något större än hon själv.

Riter förbundna med människolivets kriskeden (med en religionsveten-

skaplig term s k övergångsriter) förekommer i alla religioner. I vårt sammanhang finns varken utrymme eller anledning att konkret exemplifiera detta. Allmänt kan emellertid noteras, att riterna tämligen genomgående tycks syfta till ett förnyande och förstärkande av livet. De gör människan delaktig av ett nytt, fullkomligare och starkare liv.

Att riten är uttryck för ett grundläggande mänskligt behov bestyrks inte bara av dess genomgående förekomst inom religionernas värld. Även samhällen, som gör anspråk på att vara areligiösa, tillhandahåller ofta någon form av "rit" i det mänskliga livets avgörande situationer. Så är fallet exempelvis i många kommunistiska stater, där inte bara begravning och ingående av äktenskap får en viss ceremoniell utformning utan också "riter" för namngivning och "Jugendweihe" förekommer.

3.1.1.1.3 *Den kristna tolkningen*

Också den kristna kyrkan har kommit att engagera sig i dessa livsavgörande skeenden genom såväl själavård som liturgiska handlingar. Detta är ett konsekvent uttryck för den grundläggande uppgiften: att tjäna människorna, dem som hör till församlingsgemenskapen men också dem som söker den, eftersom gemenskapen inte är till för sin egen skull. Evangeliet gäller hela livet och måste därför komma till uttryck i alla dess skeden. Inte minst väsentligt blir detta i de krisladdade situationer, där livets egen mångtydighet så koncentrerat kommer till uttryck.

Dopet brukar föras tillbaka till Jesu "dopbefallning" (Matt 28:18–20) och säkert är, att det redan från allra första början satt sin prägel på den kristna församlingen. Dopet är den specifikt kristna initiationshandlingen, inlemmandet i församlingens gemenskap. Som sådan är det inte principiellt knutet till något speciellt åldersstadium men väl till en process under vilken den enskilde finner sin identitet som lem i församlingen. Samtidigt har dopet enligt en lång tradition karaktären av biologiskt åldersanknuten rit i samband med födelsen.

Konfirmationen hörde ursprungligen nära samman med dopet. Den kom emellertid i den västliga kyrkan att under utvecklingens lopp skiljas från detta och föras till ett senare livsskede. Därigenom har den fått ett drag av biologiskt åldersanknuten rit i anslutning till inträdet i det vuxna livet.

Vigsel och *begravning* har i jämförelse med dopet en särart. Någon "befallning" till kyrkan att utföra dessa handlingar finns inte i Nya testamentet och klart är, att åtminstone vigseln bland de första kristna inte uppfattades som en kyrkans angelägenhet. Framväxten av kristna akter för vigsel och begravning står dock i klart samband med den kristna församlingens grundläggande uppgift: att låta evangeliet komma till uttryck i alla det mänskliga livets skeden.

Dop, konfirmation, vigsel och begravning kan med en religionsvetenskaplig term benämnas *riter*. Som sådana är de, som framgår av resonemanget ovan, minst av allt något unikt. De har motsvarigheter i alla religioner och även utanför dessa. Inte heller det konkret utförda rituella handlandet är något bara för kyrkan och kristendomen utmärkande. Dopet i vatten har t ex sin motsvarighet inom många religioner, och vissa inslag i kyrkans vigselritual kan ledas tillbaka till ett förkristet ursprung. Det *specifikt kristna* i

dop, confirmation, vigsel och begravning ligger därför inte i riten som sådan utan i den *tolkning* som görs av den.

Dop i vatten förekommer, som nämnts, i många religioner. Vattensymboliken har tydligen upplevts som särskilt meningsfull, eftersom den är mångtydig som livet självt. Vattnet både dödar och ger liv. När det används i det rituella handlandet i de olika religionerna överväger ofta vattnets positiva betydelse. Vattnet och dopet skänker ett nytt och gudomligt liv, dvs nyfödelse. Den *kristna tolkningen* av dopet anknyter visserligen till den allmänmänskliga erfarenheten av vattnet och dess verkan. Men den får sin konkreta innebörd genom förbindelsen med *Kristus*. Dopet innebär död och uppståndelse till ett nytt liv. Men detta beror på dopkandidatens delaktighet i Kristi död och uppståndelse, något som fick ett konkret uttryck i den gammalkyrkliga praxis med dop genom nedsänkning. Genom denna förbindelse med Kristus får den enkla handlingen i vatten en rik och mångfacetterad innebörd (se nedan s 156 f). Det kristna dopet är inte en isolerad rit. Det ingår i ett sammanhang, en process. Det som äger rum i dophandling, övergången från död till liv i gemenskap med Kristus och det folk som tillhör honom, får med hela det följande livet att göra. Det kristna dopet är såtillvida livsavgörande och livsvaraktigt.

En pregnant teologisk tolkning av dopets livsvaraktighet ges av Luther. Hela det kristna livet är enligt honom ett dagligt dop, där den gamla människan dödas och den nya formas enligt Kristi bild. Den process som inleds med dopet och som innebär en alltmer fördjupad Kristus-gemenskap sätter sin prägel på hela livet med alla dess avgörande händelser. Ett liturgiskt uttryck för detta är *confirmationen*. Denna framstår som en aktualisering av barndopet, dess gåva och krav, vid ett avgörande livsskede på gränsen till vuxenvärlden och vill ge de berörda hjälp till att leva i dopets Kristus-gemenskap (se nedan s 173 ff). Ett annat liturgiskt uttryck för dopet som ett livsvaraktigt skeende är det i detta sammanhang lämnade förslaget till *förnyelsegudstjänst*. Det är avsett att användas, då en församlingsgrupp eller hela församlingen vill aktualisera dopets innebörd och konsekvenser men också då någon enskild vill göra det, t ex i ett avgörande personligt utvecklingsskede (se nedan s 179 ff).

Också den kristna *begravningen* anknyter till dopet. Mitt i det som för oss människor är svårast att bära – lidandet och döden – erbjuder evangeliet en ny livstydning. I dopets och påskens ljus blir det möjligt att även i detta finna gemenskapen med Kristus, den lidande och korsfäste men också den uppståndne. Mitt i allt det svåra och tunga i människolivet skänker denna gemenskap en föregripande del i Kristi liv. På detta sätt uttrycker kyrkan evangeliet i den mänskligt sett mörkaste av alla livssituationer (se nedan s 191).

Av de i detta sammanhang aktuella handlingarna intar *vigseln* i viss mån en särställning i luthersk tradition. Äktenskapet och livet i det brukar förläggas till första trosartikelns plan, skapelseplanet. Det är ett av de medel, genom vilka Gud som Skaparen håller det mänskliga livet vid makt på vår jord. Även om äktenskapet såtillvida kan betraktas som en "världslig sak", är dock också denna tolkning en kristen trostolkning, som för övrigt gjordes redan av Jesus själv (Matt 19:4-6). Därtill kommer, att skapelsen enligt kristen tro och allmänmänsklig erfarenhet är hemsökt av nedbrytande,

hotande krafter. Mitt i denna mångtydighet, som sätter sin prägel också på livet i äktenskapet, vill kyrkan uttrycka och gestalta evangeliet. Symptomatiskt är, att Luther själv kan karakterisera äktenskapet som ett "tecken" på den gudomliga kärleken i Kristus.² Vigselliturgin omfattar därför inte bara tacksägelse och lovsång inför livets Skapare. Också genom den gestaltas evangeliet i ett avgörande skede av mänskligt liv (se nedan s 182).

3.1.1.1.4 Sakramentsbegreppet

I detta sammanhang kan det vara motiverat att något beröra sakramentsbegreppet. På samma sätt som det i människans liv finns vissa koncentrerade skeden, där den mänskliga existensens grundvillkor framträder särskilt tydligt, förekommer i kyrkans liv vissa förtätade tillfällen, då evangeliet möter i särskilt påtaglig form, knutet till något synligt yttre tecken. Man talar här om *sakrament*. Dessa uppfattas som synliga yttre tecken, som inte bara talar om frälsningen utan också skänker den.

Inom den *romersk-katolska* kyrkan från medeltiden och framåt spelar sakramentsläran en framträdande roll. Påtagligt är, att av de sju traditionella romersk-katolska sakramenten, som uppfattas som gåvor till kyrkan från dess Herre, svarar fyra tydligt mot de biologiskt betingade krissituationerna: (barn)dopet, konfirmationen, vigseln och de sjukas smörjelse ("den sista smörjelsen"). Nyckelpunkter i människans existens får här en rituell form för att uttrycka, att hon är återlöst och delaktig av ett nytt liv. Längre dominerade inom katolicismen ett statiskt-punktuellt betraktelsesätt av sakramenten. Dessa ansågs osvikligt förmedla sju specifika gåvor tjänande människans salighet. Bakom ligger en grundläggande uppfattning av kyrkan som "frälsningsanstalt" med vissa nödvändiga "salighetsmedel", förvaldade av ämbetet. Detta traditionella från medeltiden ärvda schema har på senare år brutits ned förvånansvärt snabbt.

Uttryck för denna förändring ges exempelvis i Andra vatikankonciliet dogmatiska och liturgiska konstitutioner. Dessa präglas av en grundläggande syn på kyrkan inte som frälsningsanstalt utan som *mysterium* eller *sakrament*. Som Kristi kropp är den det synliga tecknet på hans, dvs Guds eget, handlande på jorden.

Bakom detta resonemang ligger en i modern romersk-katolsk teologi alltmer vanlig uppfattning av Kristus som "bassakramentet", eftersom Gud själv handlar genom honom. Kyrkan i sin tur framstår som "ursakramentet", eftersom Kristus och därmed Gud i den fortsätter sitt frälsande och upprättande handlande bland människorna. Kyrkan som "ursakrament" manifesteras i liturgins sakramentshandlingar. Dessa framstår inte längre som punktuella ämbetsriter utan är församlingsgudstjänster och gestaltar som liturgin i övrigt evangeliets centrum, påskmysteriet. När Guds folk, "de troende", firar detta, helgas nästan varje händelse i deras liv och samtidigt uppbyggs Kristi kropp och äras Gud.³

Detta synsätt innebär ett uppbrott från gamla låsta positioner under tydlig påverkan från icke-katolsk teologi. Även om terminologin kan tyckas något främmande, är det konkreta innehållet i det nya romersk-katolska betraktelsesättet en insikt om Gud som den handlande Guden, som verkar på ett unikt sätt till människornas frälsning i Kristus och som fortsätter detta

² I predikan över Ef 5 (WA 41 547-562).

³ Se bilaga 3 s 33 f.

handlande i och genom kyrkan. Den senare uppfattas inte som en av hierarkin dominerad frälsningsanstalt utan som en levande gemenskap, där något händer, och i dess liv spelar gestaltandet av evangeliet i församlingsgudstjänsten en avgörande roll.

Genom detta uppbrott har den romersk-katolska kyrkan närmat sig en position, som under intryck av modern bibelteologi börjat präglas av världens kyrkor. Härigenom öppnas en möjlighet till ökat samförstånd inom kristenheten i dessa frågor. Ett sådant kan också underlättas av att man inom *luthersk* teologi kritiskt börjat pröva vissa moment i den egna traditionen. Av de i vårt sammanhang aktuella handlingarna har dopet enligt traditionell luthersk uppfattning den särställningen, att det, men inte konfirmationen, vigseln och begravningsgudstjänsten, räknas som sakrament. Bakom ligger Luthers eget krav, att en handling för att få kallas sakrament måste vara instiftad av Jesus själv. Här är inte platsen att närmare belysa stridigheterna i sakramentsfrågan mellan Luther och hans efterföljare och den romersk-katolska kyrkan. Däremot är det intressant att notera en tendens i nutida luthersk teologi, enligt vilken man avstår från att skarpt markera gränsen mellan sakrament och icke-sakrament. Det brukar t ex diskuteras, huruvida Luther själv räknar med två sakrament (dopet, nattvarden) eller tre (även bikten). Vidare kan man ibland tala om sakramental drag även utanför de gängse sakramenten.

Eftersom det enligt luthersk syn är ordet som verkar i sakramenten och ord och sakrament båda är medel för Guds handlande i kyrkan, är inte heller gränsen mellan ord och sakrament skarp. Dop, konfirmation, vigsel och begravning är gudstjänster som firas av församlingen och där Gud handlar genom ordet. Dopet är ett dop till Jesus Kristus. Förbönen och välsignelsen i konfirmationens och vigselns sammanhang ger visshet om Guds aktiva närvaro och nåd. Och vid begravningen överlätes den döde i Herrens händer i förlitan på evangeliets budskap om en Gud, som handlar och skapar nytt också där det mänskligt sett är mörkast. Därför skulle man kunna hävda, att det finns drag, vilka kan uppfattas som i viss mening sakramental, även i konfirmationens, vigselns och begravningens sammanhang, låt vara att dessa akter inte direkt kan stödja sig på en biblisk instiftelse.

Över huvud gäller, att dop, konfirmation, begravningsgudstjänst och i viss mån även vigsel också i ett lutherskt sammanhang alla är gudstjänster, där evangeliets budskap kulminerande i påskens händelser utgör det centrala innehållet. Genom dessa gudstjänsthandlingar gestaltas evangeliet i de olika specifika livssituationerna genom och för dem som deltar.

I detta gestaltande av evangeliet spelar bruket av *symboler och symbolhandlingar* en avgörande roll. Genom djuppsykologin, antropologiska studier och moderna konstnärers, författares, filosofers och teologers arbete har vi i dag blivit alltmer medvetna om betydelsen av symboler för mänsklig kommunikation. Dessa insikter hänger samman med en ny syn på människan som en *helhet* med själ och kropp. Skall hon gå in i och gestalta ett skeende, som rör hela hennes livssituation, kan hon inte nöja sig med att uttrycka detta i ord. I stället spelar symboler och symbolhandlingar en avgörande roll härvidlag.

Symbolen har en både konkret och antydande karaktär. Just därför kan den gripa tag i hela människan med alla hennes sinnen, ge vila åt förståndet

och samtidigt hänvisa henne till den större verklighet som den symboliserar och vill sätta henne i förbindelse med. Symbolen antyder och inbjuder och är därför ett lämpligt medel för människan att gestalta ett mysterium som är större än hon själv.

I gudstjänsten kan symbolen och symbolhandlingen gestalta evangeliet på ett talande konkret sätt. Symbolen vänder sig till hela människan, och hon kan svara med hela sin varelse, i ord, sång och musik och genom åtbörder. Mot denna bakgrund är det helt följdriktigt, att symbolerna och symbolhandlingarna upplevt något av en renässans i många kyrkors liturgier. Inte minst gäller detta om de i detta sammanhang aktuella gudstjänsthandlingarna, som alla vill gestalta evangeliet i avgörande skeden av det mångtydiga mysterium som utgörs av en människas liv.

3.1.1.2 Huvudprinciper för förslaget

Resonemanget i det föregående är ett försök till principiell bestämning av de här aktuella gudstjänsthandlingarnas plats i ett mänskligt och kyrkligt sammanhang. I det följande konkretiseras hur dessa allmänna riktlinjer tillämpats i ritualarbetet i vår kommitté.

3.1.1.2.1 Övergångskaraktär

Ovan har framhållits, att dop, konfirmation, vigsel och begravning alla har karaktären av riter i avgörande livsskeden, där den mänskliga existensens grundvillkor på ett särskilt tydligt sätt står i fokus. I våra förslag har vi tagit hänsyn till att kyrkan genom dessa gudstjänsthandlingar faktiskt möter människor i sådana "övergångsskeden". Vi har härvid uppmärksammat dessa skedens speciella karaktär som uttryck för såväl livets storhet och mysterium som dess fundamentala mångtydighet. När den gudstjänstfirande församlingen just i dessa konkreta livssituationer gestaltar evangelium får den ge utlopp för tacksägelse och lovsång. Men genom det liturgiska handlandet ges också en tolkning av livets mångtydighet, som skänker hopp, mening och tröst.

Dopet som övergångshandling får en särskild karaktär genom att det inte är knutet till något biologiskt livsskede utan i första hand är initiationen till ett kristet liv i församlingens gemenskap. Detta har varit vägledande för vårt förslag. Vi har därför utformat ett gemensamt ritual för dop av olika ålderskategorier. Vi har också sökt betona dopets livsvaraktiga karaktär och liturgiskt gestalta denna i *konfirmationens* och *förnyelsegudstjänstens* dopaktualisering. Samtidigt går det inte att förneka att flertalet människor faktiskt befinner sig i ett biologiskt betingat övergångsskede, när de vid dop och konfirmation deltar i den kristna församlingens gudstjänst. Vi har därför inte velat bortse från detta förhållande. Det är skälet till att bl a vissa böner vid barndop lägger vikt också vid det biologiska födelsemotivet. Och konfirmationens dopaktualisering har utformats i medvetande om att den gäller unga människor på väg att ta steget in i de vuxnas värld.

Även om övergångssituationerna med hänsyn till sina grunddrag är något i djupaste mening allmänmänskligt, går det inte att komma ifrån att de också har en individuell färgton. Barndopssituationen, där det biologiska födelse-

motivet spelar en inte oväsentlig roll, skiljer sig naturligtvis från de förhållanden under vilka en vuxen döps. Men också i övrigt möter individuella variationer. Förstagångsbrudparets situation är en annan än deras som gifter om sig. Död vid unga år innebär på många sätt något annat än död vid hög ålder. Detta måste enligt vår mening få konsekvenser för utformningen av de liturgiska akterna. Våra ritualförslag visar därför en större *alternativrikedom* och större möjligheter till uteslutning eller tillägg av moment än nu gällande handbok. Avsikten härmed har varit, att man i högre grad än förut skall kunna ta hänsyn till de från fall till fall skiftande omständigheterna, så att evangeliet så långt möjligt kan gestaltas på ett för gudstjänstdeltagarna angeläget och engagerande sätt.

3.1.1.2.2 Sannfärdighet

Inledningsvis (s 142) konstaterades, att Svenska kyrkans gudstjänst aldrig annars har ett så brett urval deltagare som vid dop, konfirmation, vigsel och begravning. Även om detta förhållande alltjämt gäller i anmärkningsvärt hög grad, talar statistiken emellertid samtidigt om en allmän tendens till minskning i dessa kyrkliga handlingars frekvens. Minsta fluktuationerna visar begravningen. Den mest markanta nedgången gäller vigseln. Dop- och konfirmationsfrekvenserna skiftar båda kraftigt mellan olika trakter och samhällstyper. Det finns här ingen möjlighet att göra en omfattande analys av orsakerna till denna tendens. Men vi vill ändå fästa uppmärksamheten vid den "auktoritetskris", som sägs känneteckna vår tid. Kyrkorna hör till de gamla "auktoriteter" som ifrågasätts. Också Svenska kyrkans dop-, konfirmations-, vigsel- och begravningspraxis har uppenbarligen drabbats av ifrågasättandet, låt vara i skiftande grad.

När ifrågasättandet gäller de här aktuella kyrkliga handlingarna, tar det sig gärna uttryck i frågor som "Kan jag stå för det här?", "Kan jag åtminstone i någon mån identifiera mig med det som sker vid kyrkans dop/konfirmation/vigsel/begravning?", "Har jag en kristen tro?". Många gånger ligger säkert likartade frågor i luften även hos dem som verkligen deltar i dessa gudstjänsthandlingar – dopfamiljer, konfirmander, brudpar och närmast sörjande, liksom andra närvarande. Frågorna är givetvis inte alltid uttalade, men de kan finnas med som ett mer eller mindre medvetet stämningssläge.

Detta ifrågasättande tar sig givetvis olika uttryck beroende på vilken av de kyrkliga handlingarna som står i fokus. Dopfamiljer kan känna sig tveksamma inför den solidaritetsförklaring med kristen tro som dopgudstjänsten innebär liksom inför sina egna möjligheter att ge sitt barn kristen fostran. De kan anse det riktigtast att uppskjuta dopet, tills barnet självt kan ta ställning. Konfirmander kan undra, om de ärligt kan solidariser sig med konfirmationens bekännelsekaraktär. För brudpar med samboende eller skilsmässa bakom sig kan stämningen och tonen i kyrkans vigselritual te sig främmande. Vid begravning tycks situationen med hänsyn till den konstant höga frekvensen kyrkliga begravningar vara något annorlunda. Inte minst med tanke på att reella alternativ till den kyrkliga akten ofta saknas, kan ett avstående från kristen begravning te sig som ett uttryck för pietetslöshet mot den döde. Sådan vill man inte visa i den extremt utsatta situationen vid ett

dödsfall. Därtill kommer, att förhållandena bortom döden är undandragna mänsklig kunskap. Också bibelns budskap är vagt och antydande i dessa frågor (se nedan s 191). Det finns i detta sammanhang en gåtfullhet, som gör det nödvändigt med ett särskilt varsamt språk i begravningssituationen. Kanske bidrar just denna öppenhet till att så många väljer att låta kyrkan medverka här. Man kan lägga in mycket av den egna åskådningen och de egna förhoppningarna i den kyrkliga akten. Allt detta hindrar naturligtvis inte att frågor av den ovan exemplifierade typen kan vara aktuella för de närvarande i mer eller mindre medveten form.

Den identifikationsfråga som här skisserats är en fråga efter sanning, vad som är sant "för mig". Närmast gäller det alltså vad man skulle kunna kalla *sannfärdighet* eller *ärlighet*. De människor som inbjuds till eller deltar i kyrkans gudstjänsthandlingar vill uttalat eller outtalat slå vakt om sin identitet och integritet. Eftersom evangeliet är till för människor måste det också vara en strävan från församlingens sida att gestalta det så att människor kan ta det till sig. Samtidigt är liturgin bunden till en motsvarande ärlighet mot just detta evangelium som den har att i varje ny tid uttrycka på ett tydligt och troget sätt. Här tycks fältet för en konflikt öppna sig: Den enskildes krav på ärlighet mot sig själv konfronteras med den kristna församlingens uppgift att i sin gudstjänst gestalta evangeliet på ett troget och ärligt sätt. Särskilt akut riskerar denna konflikt att bli, när människor som normalt inte deltar i församlingsegenskapen söker sig till kyrkan, vilket ofta sker vid de i detta sammanhang aktuella gudstjänsterna.

Trots detta är det vår övertygelse, att de båda ovan skisserade sannfärdighetskraven inte behöver motsäga varandra. Ofta kan en gemensam bearbetning av problematiken ske genom förberedande samtal mellan representanter för församlingen och de av handlingarna närmast berörda. Människors kritik mot kyrkan och dess sätt att uttrycka och gestalta evangeliet kan då många gånger visa sig bottna i en mer eller mindre medveten solidaritet med grunddrag i just detta evangelium. Och evangeliets tolkning av människans mångtydiga liv vill hjälpa henne att vinna sin sanna personliga identitet och integritet som medlem i den kristna församlingens gemenskap. Det är såtillvida en kristen övertygelse, att sannfärdigheten mot evangeliet och människans sannfärdighet mot sig själv och sin situation djupast sett är en och densamma.

Vårt arbete med ritualen för dop, confirmation, förnyelsegudstjänst, vigsel och begravning har bedrivits under hänsynstagande till den här beskrivna problematiken. Vi har strävat efter att utforma våra förslag så, att de för så många som möjligt kan uppfattas som sannfärdiga. Ordningarna vill uttrycka människans situation i dop-, confirmations, vigsel- och begravningssammanhangen, så att hon kan känna igen sig. De vill hjälpa människor att genom evangeliet tolka den konkreta livssituation, där de befinner sig. Härvid spelar inte minst de talrika *variationsmöjligheterna* i ritualen en väsentlig roll.

Den här angivna målsättningen får emellertid inte tolkas så, att vi i våra förslag strävat efter att inskränka oss till sådant som människor intellektuellt kan uppfatta som sant. "Sannfärdighetsfrågan" hör samman med människans existentiella grundvillkor och därigenom med hela människan, som förvisso är mer än bara tanke och förnuft i snäv mening. Inte minst i

”övergångsskedena” är hennes existens öppen mot livets mysterium, mot något större än hon själv. Liturgins gestaltning av evangeliet bör då hänvisa till detta, vara något större än det människan med sina begränsade tankeresurser omedelbart kan fatta, något hon kan uppfatta med hela sin varelse, något hon kan leva och växa i. Först därigenom kan den uppfylla kraven på sannfärdighet i djupare mening.

3.1.1.2.3 *Församlingsmedverkan*

Som kristna handlingar har dop, konfirmation, förnyelsegudstjänst, vigsel och begravningsgudstjänst en ouplöslig relation till den kristna församlingen. Genom liturgin tar sig församlingens gemenskapen konkret uttryck. Evangeliet gestaltas och härigenom uppbyggs församlingen. När människor inte bara passivt åskådar det liturgiska handlandet utan själva tar del i det, ökar deras möjligheter att integrera detta och det evangelium det vill uttrycka med sina liv. Dessutom är det ett ofrånkomligt faktum, att människan kommer till församlingens gudstjänst i växlande sinnesstämningar och med olika förutsättningar, vilket ofrånkomligt påverkar hennes förmåga att ta del i den. Också ur denna aspekt är liturgins karaktär av gemenskapshandlande väsentlig. I situationer då en människa inte känner sig motiverad för gudstjänst kan hon låta sig bäras av gemenskapen. Hon behöver inte förståndsmissigt begripa allt som sker utan kan ställa sig i det liturgiska skeendets mitt och låta sig ryckas med av det.

I våra förslag har vi tagit fasta på denna liturgins karaktär av gemenskapshandlande. Dop, konfirmation, förnyelsegudstjänst, vigsel och begravningsgudstjänst måste principiellt ses som *församlingsgudstjänster*, inte som prästerliga förrättningar. Vi har därför funnit det motiverat att inom gudstjänsternas ram ge de närmast inblandade deltagarna tillfälle att ge uttryck för sin situation och sitt engagemang. Detta har emellertid skett under medvetande om att den personliga dimensionen i vissa fall gör en sådan medverkan särskilt svår och att de av dessa handlingar berörda ofta är mindre vana vid gudstjänstdeltagande i övrigt. Dessutom har vi – inte minst mot bakgrund av liturgins ovan beskrivna ”bärande” karaktär – funnit det angeläget, att den närvarande församlingen i övrigt medverkar mer aktivt än som hittills varit vanligt och därigenom bl a uttrycker sin samhörighet och solidaritet med de närmast berörda.

3.1.1.2.4 *Tradition och förnyelse*

Vår inställning till den liturgiska traditionen hänger samman med vår grundläggande ståndpunkt, att huvudsyftet för kyrkans gudstjänst är att gestalta evangeliet på ett troget, trovärdigt och engagerande sätt. Till människans villkor på jorden hör, att hon inte kan förfoga över en för alla tider och i alla hänseenden giltig form för evangeliet. Historien förändrar språk och tankekategorier, nya erfarenheter tillkommer. Detta medför, att traditionella liturgiska uttrycksformer under utvecklingens lopp i vissa avseenden kan komma att visa sig mindre väl skickade att gestalta evangeliet så att det tolkar människors konkreta livssituation. Därför har vi i vårt arbete

inte kunnat ansluta oss till en liturgisk traditionalism av restaureringskaraktär (se nedan s 182 f).

Samtidigt är det ett ofrånkomligt faktum, att ett kyrkohandboksarbete inte bedrivs i ett vakuum. Den kristna gudstjänsten är inte något för varje tid nytt. Den gällande liturgin – i vårt fall HB 1942 – har skapat ramar och förväntningar som inte utan vidare får raseras. Den bygger i sin tur på äldre liturgisk tradition, vilken i vissa delar går tillbaka till kyrkans första århundraden. För vårt arbete med ordningarna för dop, konfirmation, vigsel och begravningsgudstjänst har gällt, vad vi framhöll redan i vårt betänkande rörande huvudgudstjänst m m: "Enligt kommitténs mening vore det felaktigt att i aktualitetens namn förkasta kyrkans historiska tradition som passerad och obrukbar. Samtidigt skulle man också göra sig urarva många av de traditionsmönster, som visat sig värdefulla och brukbara för människans gudsrelation och tillbedjan."⁴ Mot den bakgrunden har äldre ordningar, framför allt de nu gällande, i avsevärd utsträckning fått tjäna som mönster vid revisionsarbetet.

En kyrkas liturgitradition kan emellertid inte heller hållas isolerad gentemot inflytelser från andra samtida traditioner. Därför innefattar ett kyrkohandboksarbete helt naturligt studier av främmande länders och kyrkors liturgier. För oss har det varit viktigt att undersöka den internationella liturgiska situationen i fråga om dop, konfirmation, vigsel och begravning, innan vi avger våra ritulförslag. Detta är anledningen till att vi utförligt redovisar internationella strömningar i våra bilagor.

Självfallet har dessa undersökningar av andra liturgiska traditioner inte varit självändamål. Avsikten har varit att studera, hur man inom de olika traditionerna sökt möta den moderna kultursituationen för att liturgin också i vår tid skall kunna fylla sitt syfte att troget och trovärdigt gestalta evangeliet.

3.1.1.2.5 Symbolhandlingar

Mot bakgrund av vad som ovan sagts om *symbolhandlingarnas* grundläggande roll och funktion i gudstjänsten (s 147 f) har vi i våra förslag lagt klart ökad vikt vid sådana i jämförelse med HB 1942. Detta står helt i överensstämmelse med de olika ordningarnas syfte att gestalta evangelium i avgörande mänskliga livsskeden. Utmärkande för alla de lagda förslagen är, att de för respektive akt centrala partierna i samtliga fall åtföljs av tydande symboliska handlingar. Efter dopet i vatten följer t ex handpåläggning och fakultativt överlämnande av dopljus. Vid konfirmationen och förnyelsegudstjänsten får församlingens förbön konkret gestalt i handpåläggningen. Vid vigseln åtföljs äktenskapets ingående av ringceremonin och ev ytterligare symbolhandlingar. Vid begravningsgudstjänsten förekommer tillsammans med orden vid överlåtelsen den traditionella mullpåkastningen men också som en alternativ möjlighet korstecken.

I detta sammanhang bör ytterligare en nyhet i våra ritulförslag i jämförelse med HB 1942 kommenteras. Vi har på vissa ställen genom direkt markering angivit plats för fakultativt *korstecken*. Korstecknet går tillbaka till en tradition från fornkyrkan, där det i själva verket var mera och tidigare utbredd än återgivandet av korset i bild. Det är ett synligt uttryck för

⁴ SOU 1974:66 s 122.

Kristus-tillhörighet, för en intim gemenskap med honom genom delaktighet i hans död och uppståndelse och för utkorelse till Guds folk. Samtidigt kan det uppfattas som en bön utan ord om Guds beskydd och välsignelse. Korstecknet är en ofta återkommande symbol i ortodox, romersk-katolsk och anglikansk liturgi. Även om det efter reformationen gradvis bortföll ur Svenska kyrkans gudstjänst för att återkomma först i de liturgiska förnyelsesträvandena i vår egen tid, har lutheranerna i åtskilliga länder, bl a Danmark och Norge, behållit det. När vi i våra ritulförslag markerat möjligheten av fakultativa korstecken, har det skett mot bakgrunden av dessa fakta och den allmänt ökade insikten om symbolhandlingarnas betydelse för liturgin.

3.1.1.2.6 *Variationsmöjligheter*

Av skäl som redan redovisats ger våra förslag större variationsmöjligheter än HB 1942. Härigenom kan hänsyn tas till de inte sällan skiftande individuella omständigheterna vid de här aktuella gudstjänsthandlingarna. Syftet är, att ordningarna i fråga skall kunna hjälpa människor att genom evangelium tolka den konkreta livssituation som de befinner sig i. Över huvud kan man under senare tid konstatera en tendens till ökad frihet på gudstjänstlivets område. För en del är sedan uppfattades allmänt den gällande kyrkohandboken som normerande i varje detalj. Den noggranna uniformiteten i hela Svenska kyrkan ansågs vara ett värde. Under det senaste decenniet har man i viss mån frigjort sig från detta ideal. Framför allt böjningsformer har ofta anpassats till nutida språk.

Vi anser det angeläget att utformningen av en framtida handbok för Svenska kyrkan inte leder till en slavisk bundenhet till en tryckt text. En sådan kan komma i strid med gudstjänstens avgörande syfte: att tillsammans gestalta evangeliet i den givna situationen. Av det skälet finns i våra förslag många gånger anvisningar, som möjliggör anpassningar till den konkreta situationen inom gudstjänstens givna ram och struktur. Detta innebär inte en inbjudan till självsvald utan till att vid varje gudstjänstillfälle gestalta evangeliet troget och trovärdigt.

3.1.2 *Språkliga principer*

Vad gäller de språkliga principerna, har vi i föreliggande förslag följt samma riktlinjer som i vårt tidigare betänkande om huvudgudstjänst m m.⁵

Därutöver har vi funnit det befogat med följande kommentarer angående sättet att använda *bibeln* och texter från den i förslagen.

Den bibliska grunden för liturgin gör det naturligt med en rikedom av bibelcitater och bibelanspelningar i kyrkornas gudstjänstritual. Ett sådant bibelbruk möter också i våra ritulförslag. Förutom direkta textläsningar förekommer bibliskt stoff också i en rad andra moment.

Ett problem härvid är, hur ordagrant man bör hålla sig till den bibliska texten. Textläsningarna erbjuder knappast svårigheter. Bibeltextern läses där direkt, på samma sätt som i huvudgudstjänsten. När bibelmaterialet skall infogas i liturgisk text av delvis utombiblisk härkomst, blir det däremot en grannlaga uppgift att rätt tolka och återge den bibliska tankegången. Vi har, i

⁵ SOU 1974:66 s 124 ff.

likhet med tidigare handboks-kommittéer, inte kunnat undandra oss uppgiften trots dess svårighetsgrad. Ett särskilt problem utgör vissa gammaltestamentliga, sammanhängande texter av psalm- och hymntyp, där somliga avsnitt lämpar sig för den liturgiska och existentiella situationen, medan andra på ett markant sätt bryter tankegången. Vi har i sådana fall tillämpat den frihet som råder i nutida liturgisk tradition (HB 1942, *Den svenska tidegården*, 1976 års gudstjänstordning). Den kasuella tankegången har fått bli överordnad princip, vilket fått till följd att verser eller versdelar i den bibliska texten vid enstaka tillfällen uteslutits.

I själva bibeltexterna har genomgående 1917 års översättning använts. Härvid har språket lätt moderniserats. Exempelvis har pluralformer av verb borttagits och vissa ålderdomliga ord och ordformer utbytt. Eftersom vi inte haft möjlighet att ta del av bibelkommissionens översättning av Nya testamentet, har vi inte kunnat ta slutlig ställning till tanken, att bibelkommissionens nyöversättningar skall kunna införas i ritualen.

3.1.3 *Musikaliska principer*

I det kristna budskapet och i trons liv kan inte allt uttryckas med språkets hjälp. Bruket av symboler och symbolhandlingar spelar därför en viktig roll i det liturgiska skeendet. Synen på människan som en helhet har understrukt vikten av att evangeliet i gudstjänsten gestaltas så rikt och fulltonigt, att människan med sina olika sinnen upplever "bredden, höjden och djupet" i det. Böner och textläsningar, psalmer och sånger, vokal- och instrumentalmusik måste bli till en syntes och formas till en samklang. Då kan gudstjänsten bli en kraftkälla för människan och få en helande funktion.

Med musikens hjälp kan mycket uttryckas som är svårt att formulera i ord. Där orden tar slut kan musiken ta vid och fortsätta. Det outsägliga får gestalt i ett musikaliskt skeende. Därför spelar musiken en så viktig roll i allt gudstjänstfirande, som vill inte bara engagera vårt intellekt utan även ge uttryck åt känslor och sinnesintryck. Inte minst påtagligt blir detta vid vigsel och begravning. Glädjen och tacksamheten får ta form i en jublande lovsång. Sorgen och smärtan kan få sitt utlopp i musik. Musiken kan här hjälpa till att skänka tröst och ro, vila och vederkvickelse. Den kan bidra till att läka och hela.

I vigselritualet och i ordningen för begravningsgudstjänst kan instrumentalmusik och vokalmusik inleda och avsluta gudstjänsten. Seden att med vokal- och instrumentalmusik inrama ett ritual är mycket gammal. Frågan om vad som skall spelas och vad som skall sjungas aktualiserades genom HB 1942, där det vid ritualen för vigsel och begravning talades om att "kyrkligt värdig musik" må kunna utföras. Vad menade man med ordet "värdig"? Uttrycket "kyrkligt värdig musik" ledde till frågan om musikalisk gränsdragning. Hur skulle gränsen dras och vem skulle göra det? Kyrkomusikerna slog vakt om kravet på god musikalisk kvalitet och ville även värna om musikens religiösa innehåll. Detta medförde, att man ibland uppfattade allmänhetens önskemål om musik vid vigsel och begravning som banala eller rentav olämpliga. I debatten om kyrkligt värdig musik kom även frågan upp hur långt man skulle kunna hävda enbart strikta musikaliska synpunkter.

Det skulle föra alltför långt att här vidareutveckla olika synpunkter på

vokal- och instrumentalmusikens innehåll. Vi avser emellertid att i vårt slutbetänkande utförligare än vad fallet är i detta betänkande belysa musikaliska aspekter i ritualen för dop, konfirmation, vigsel och begravning.

Ett nytt moment har införts i de olika ritualen i och med att en *psaltarpsalm* kan sjungas eller läsas efter eller som alternativ till den första (svenska) psalmen. Psaltarpsalmer har i århundraden reciterats i tidegården. När vi i vår tid försöker återuppliva sjungandet av psaltarpsalmer, sker det ofta i form av växelsång där församlingen sjunger ett omkväde (se t ex vid vigsel: "Detta är den dag som Herren har gjort, låt oss jubla och vara glada").

Psalmer och psaltarpsalmer har en viktig uppgift i våra ritual. Det kristna budskapet förmedlas i en poetisk form med musikalisk förtoning. Gudstjänstdeltagarna får möjlighet att aktivt medverka genom att sjunga med. Den unisona sången skapar gemenskap.

Parallellt med vårt arbete att skapa ritual har psalmkommittén arbetat fram ett förslag till ännu ett psalmbokstillägg. I detta ingår bl a nya psalmer och visor för dop, vigsel och begravning. Också musiken till de i våra ritual upptagna psaltarpsalmerna har utarbetats inom psalmkommittén och presenteras i dess förslag till psalmbokstillägg. Det tillkommer psalmkommittén att i sitt betänkande närmare utveckla sina synpunkter på psalmen, psaltarpsalmen och musiken i gudstjänsten.

Ovan framläggs ett alternativ II för begravningsgudstjänst i tidegårdens form. Här sjungs självfallet psaltarpsalmerna enligt gammalkyrklig tradition med inledande antifon och därefter växelvis samt som avslutning omtagning av antifonen. Responsoriet "I dina händer, Herre Gud, befaller jag nu min ande" är hämtat från kompletoret. Från denna tidebön härrör även Simeons lovsång (Nunc dimittis).

I begravningsgudstjänst alt I är en av bönerna en bearbetning av den s k begravningsmässan i HB 1942. Denna bön kan sjungas på den traditionella melodin i en lätt bearbetad form. Efter bönen kan de s k versiklarna följa. Vi har ansett det värdefullt, att någon av de avslutande bönerna kan sjungas, och därför funnit det naturligt att försöka bevara "begravningsmässan", som för många är känd och älskad.

I ritualet för vigsel har vi behållit den s k brudmässan från HB 1942, dock med en textlig och musikalisk bearbetning.

3.2 Gudstjänsttyper

3.2.1 Dop

3.2.1.1 Grundläggande synpunkter

Av de kyrkliga gudstjänsthandlingar vi i detta sammanhang lämnar ritulförslag till intar dopet en särställning. Ett uttryck för detta är, att det i vår liksom i övriga evangelisk-lutherska kyrkor är den enda av dessa akter, som räknas som sakrament. Dopet har också i jämförelse med dessa övriga handlingar blivit föremål för mera omfattande teologiska undersökningar. Som klart framgår av bilaga 3 har under de sista årtiondena ett intensivt, framför allt bibelteologiskt orienterat, arbete ägnats åt just dopet. Följden

har, kan man säga, blivit en återupptäckt av detta och dess avgörande roll i den enskildes och församlingens liv. Våra ritualförslag till dopgudstjänst har utarbetats under hänsynstagande till denna internationella utveckling.

Det ovan lämnade förslaget syftar till en revision av kap 3 i HB 1942. I intimt sakligt sammanhang med de olika ritualen för dop står i denna kap 8, "En moders tacksägelse" eller kyrkotagningen. Något förslag till ordning för sådan lämnas inte, eftersom denna sed knappast längre förekommer inom kyrkolivet.¹

3.2.1.1.1 *Dopets teologiska innebörd*

De senaste decenniernas "återupptäckt" av dopet har gett en ny belysning åt dess rika teologiska innebörd. Mot bakgrund härav har vi funnit det motiverat att i några korta punkter sammanfatta denna. Det har varit vår strävan att låta denna grundsyn på dopet präglade vårt ritualförslag.

a) *Dopet förenar med Kristus*: Religionsvetenskapligt sett är dopet en rit och som sådan ett vanligt fenomen i religionernas värld. Liksom den sakrala måltiden, också den ett vanligt fenomen bland religionerna, utvalts till att bli nattvardens sakrament, har denna rit valts ut till att bli dopets sakrament. Det *kristna* dopets mening måste liksom nattvardens därför sökas inte i riten som sådan utan i dess förbindelse med Kristus. Grundläggande för dopet är inte en isolerad befallning utan ett skeende, Kristi frälsningsgärning, som kulminerar i hans lidande, död och uppståndelse. Hela detta skeende appliceras i dopet på den enskilda människan. Den som döps blir Kristi egendom, och Kristus blir hans Herre. I dopet förenas människans öde med Kristi öde. Hon dör och uppstår med honom för att leva hos Gud. På så sätt får hon möjlighet att med hopp och bevarat livsmod möta motsägelserna i sin mångtydiga tillvaro. Genom dopet råder en total ödesgemenskap mellan Kristus och hans folk. De många dopen blir transparanger för Kristi dop. På samma sätt som hela hans liv var ett liv i dopet, är det kristna dopet inte bara en handling vid ett visst tillfälle utan ett livsavgörande och livsvaraktigt skeende.

b) *Dopet skänker syndernas förlåtelse*: Den som döps i vatten i den Treeniges namn, döps till syndernas förlåtelse. Genom dopet befrias människan från mörkret, främlingskapet, trældomen i syndens tjänst. Samtidigt vigs hon till ett nytt liv i ljuset, i barnaskap, i rättfärdighetens tjänst.

c) *Dopet skänker den helige Ande*: Samme Ande, som kom Jesus till del vid dopet i Jordan, kom många till del den första pingstdagen. Därefter får alla som döps del av den. Att inlemmas i kyrkan, Kristi kropp, genom dopet innebär, att man infogas i en livsgemenskap som präglas av Jesu Kristi Ande. Att bli förenad med Kristus innebär, annorlunda uttryckt, att få del av hans Ande. Det kristna dopet är därför ett dop i vatten *och* Ande.

d) *Genom dopet upptas människan i det nya gudsfolkets gemenskap*: Genom Kristus går löftet om mänsklighetens befrielse och återupprättelse i uppfyllelse. Uppväckt av Gud är han själv förstlingen av denna återupprättade mänsklighet. När en människa i dopet förbinds med Kristus, blir hon därför också själv inlemmad i den nya gemenskap, vars huvud han är. Nya testamentet använder en rad bilder för att understryka det intima sambandet

¹ Jfr Anders Gustavssons undersökning *Kyrkotagningssedens upplösning i Göteborgs stift* (Varbergs museums årsbok 1972) och ovan s 8.

mellan Kristus och den enskilde och samtidigt mellan alla dem som förs in i den återupprättade mänskligheten. Det talar om inlemmandet i "kroppen", inympandet i "vinträdet", infogandet i "tempelbygget" osv. De som varit "fjärran", "främlingar och gäster" får "medborgarskap med de heliga", utgör tillsammans "Guds husfolk", "ett konungligt prästerskap till att förkunna Guds väldiga gärningar". I dopet vinner individen sin identitet just som med-lem i denna gemenskap. Varje dop är därför i eminent mening en angelägenhet inte bara för den som döps utan också för kyrkan, manifesterad i den lokala gudstjänstmenigheten. Främlingskap och isolering har brutits ned för att den nya gemenskapen i Kristus skall byggas upp "till en Guds boning, i Anden".

3.2.1.1.2 Liturgiska och pastorala konsekvenser

Det intensiva bibelteologiska arbetet med frågan om dopets teologi och den fördjupade insikt om dess innebörd som följt härav har ställt kyrkorna världen över inför uppgiften att kritiskt pröva historiskt givna mönster och finna vägar att troget och trovärdigt ge uttryck åt dopets mening. Bilaga 3 ger rikliga belägg för att denna uppgift på senare tid blivit brännande aktuell inom alla större kyrkor och samfund. Vi vill här i några korta punkter peka på en del, som vi menar, väsentliga konsekvenser av den nya dopteologin för kyrkans liturgiska och pastorala handlande.

a) Dopet – den kristna initiationshandlingen

Som framgår av bilaga 3 har termen "initiation" blivit något av ett standarduttryck för att beteckna den enskilda människans inlemmande i den kristna församlingens gemenskap. Samtidigt talar man tämligen genomgående om denna initiation som en *process* under vilken människan kan växa in i gudsfolkets Kristus-gemenskap. Den närmare innebörden i det hela är dock inte entydig. Schematiskt kan man tala om två tolkningslinjer. Enligt den ena består initiationsprocessen av flera särskilda steg med liturgiskt åtskilda etapper, där dop, konfirmation och den första nattvardsgången utgör huvudleden. Detta synsätt företräds av den romersk-katolska kyrkan och inte minst utpräglat av en tradition inom anglikanismen, enligt vilken initiationen sker i två olika liturgiska etapper med den biskopliga konfirmationen som den avgörande.² En besläktad uppfattning växte bl a genom inflytande från pietismen fram i flera lutherska kyrkor. Den kommer till uttryck i exempelvis HB 1942, där den dopet kompletterande konfirmationen utgör ett nödvändigt villkor för tillträde till nattvarden och därmed full kyrklig "myndighet".

I anslutning till den nyare dopforskningen har ett annat synsätt vunnit terräng: Dopet är inte ett av flera liturgiska led. Dophandlingen utförs en gång för alla och behöver inte kompletteras. Däremot behöver den ständigt aktualiseras i liv och rit. Detta synsätt har, som tydligt framgår av bilaga 3, alltmer kommit att präglå såväl enskilda kyrkor som Faith and Order-arbetet med initiationen.³

I vårt förslag ansluter vi oss till den tolkningslinje som på grundval av de moderna dopstudierna ser dopet som den kristna initiationshandlingen.

² Se bilaga 3 s 50 ff, 117 f.

³ Se bilaga 3 t ex s 13, 118 f, 300 f.

Viktigt att notera är dock, att initiationen också enligt detta synsätt kan betraktas som en *process*. Dopet utgör inte en isolerad händelse utan öppnar en livslång gemenskap. Den som döps förs ju in i Kristi död och uppståndelse för att leva "i ett nytt väsende, i liv", "för Gud i Kristus". Dopet är därför mer än en handling vid ett visst tillfälle. Det är ett livsavgörande och livsvaraktigt skeende och inleder såtillvida en process, under vilken människan i intim gemenskap med Kristus formas enligt hans bild. Människan föds in i den kristna gemenskapen genom dopet för att sedan växa i den.

Övertygelsen om att dopet som den kristna initiationshandlingen samtidigt är Guds livsavgörande och livsvaraktiga frälsningshandling, som betecknar och innebär en människas befrielse från ondskans herravälde till föreningen med Kristus och hans kyrka, får enligt vår mening en rad konsekvenser för kyrkans liturgiska och pastoralala handlande:

- Dopliturgin präglas av att dopet är ett skeende, i vilket hela frälsningshistorien aktualiseras och appliceras på en enskild människa. Konstitutiv är handlingen med vatten i den treenige Gudens namn. Firandet och förkunnelsen av Guds väldiga gärningar kan och bör emellertid få så fulltoniga uttryck som möjligt, så att dopliturgin framstår som mönstret för den döptes hela liv. Genom vårt val av texter, böner och symbolhandlingar har vi strävat efter att ge vårt förslag till dopordning en sådan prägel.
- Dopberedelsen och -uppföljningen formas så, att den inte primärt framstår som instrument att förmedla en lära om dopet eller som en examination av kunskaper. Syftet blir att introducera i eller aktualisera, vad det innebär att leva i dopet, så att det klart framgår att dopet är början till ett livsvaraktigt skeende (se nedan s 160 f).
- Kyrkans arbete med barn och unga framstår som led i en fortgående inövning i att leva i dopet. Konfirmandtiden spelar en roll som viktigt men inte avslutande led i denna inövning.
- Förkunnelse, enskild själavård och fortsatt undervisning genomsyras av övertygelsen om dopet som grunden för den enskilde kristnes liv likaväl som församlingens.
- Gudstjänstens karaktär av dopåminnelse accentueras särskilt på därtill lämpliga dagar under kyrkoåret, främst vid påsk och pingst och "dopets söndag".
- Konfirmandtiden får en tydlig karaktär av dopanamnes, dvs innebär en aktualisering av dopet som Guds befrielsehandling och invigningen till ett liv i tjänst och lydnad. Vi har därför strävat efter att utforma vårt förslag till ordning för konfirmation på ett sådant sätt, att denna inte framstår som fullbordan av eller komplettering till dopet utan just som en aktualisering av detta och som en förnyad sändning till att i Andens kraft leva i dopet. Därigenom kan konfirmationen ge liturgiskt uttryck åt och markera en milstolpe på den livsvaraktiga vägen i dopet.
- Ordningen för förstagångsadmission till nattvarden omprövas. Dopet erkänns också i detta hänseende som initiationshandlingen till den församlingsgemenskap som i nattvardsfirandet upprepat förkunnar Guds väldiga gärningar (se nedan s 172 f).

b) *Ett dop – ett ritual*

Dopet måste, som ovan framhållits, förstås som den kristna initiationshandlingen. Genom detta dop förenas människan med Kristus och hans kyrka till ett liv i lydnad under Andens ledning. Det kristna dopet är därför *ett och detsamma* på samma sätt som kyrkans Herre är *en*.⁴ Detta grundläggande faktum förefaller något fördunklat i HB 1942. Där förekommer nämligen tre olika dopritual: för barndop, dop av unga och dop av vuxna. En sådan anordning kan lätt ge intryck av att det rör sig om tre olika slags dop, inte bara om olika former för ett och samma dop. För att undvika en sådan missuppfattning och för att slå fast, att dopet är ett och detsamma, även om dopkandidaternas ålder växlar, har vi valt att inte utforma skilda ritual avsedda för olika ålderskategorier. I stället har ett *gemensamt ritual* utarbetats, där endast vissa partier av naturliga skäl måst förses med åldersanpassade alternativ. Praktiskt innebär detta bl a, att barn, unga och vuxna kan döpas vid ett och samma tillfälle. Härigenom markeras på ett särskilt tydligt sätt, att dopet är ett och detsamma oavsett dopkandidaternas ålder.

c) *Dop i församlingens mitt*

Eftersom dopet innebär inlemmandet i församlingens gemenskap, är varje dop en angelägenhet inte bara för den som döps och hans eller hennes familj utan för hela kyrkan, Kristi kropp, som manifesteras i den lokala gudstjänstmenigheten. Insikten om dopets plats i den gudstjänstfirande församlingens mitt har samband både med de liturgiska restaureringssträvandena under vårt århundrade och de tidigare nämnda vetenskapliga dopstudierna. Som framgår av bilaga 3, sätter den sin prägel på så gott som samtliga moderna handböcker och liturgiförslag från de olika kyrkorna. Vi delar denna uppfattning. Dopet bör alltså inte ses som en "prästerlig förrättning" utan som en hela församlingens gudstjänst i och genom vilken Guds väldiga gärningar blir förkunnade. Denna grundsats har rönt ett så gott som entydigt bejakande under försöksverksamheten.

För att principen om dop i den gudstjänstfirande församlingens mitt skall kunna förverkligas i olika typer av församlingar, erbjuder vi ett antal *alternativa ritual*. Syftet är, att dopets livsavgörande och livsvaraktiga innebörd skall komma till uttryck genom att församlingen firar dophögtiden. Dopgudstjänsten bör därför inte bara ses som orten för ännu en dophandling utan också som ett tillfälle, då dopet aktualiseras för alla döpta. När dop firas som allmän gudstjänst, erinras deltagarna om sina dop och kan i gemenskapen välkomna dem som döps och som de har att fostra i tron.

En möjlighet att fira dop i huvudgudstjänst med jämna men inte alltför täta intervall är att tillämpa "doptermener" med flera eller färre dopdagar under kyrkoåret (se nedan s 161). Försöksverksamheten med dop gav vid handen, att denna möjlighet än så länge tillämpas endast sporadiskt. Vi vill dock peka på den som *ett* sätt att ge dopet dess plats i den gudstjänstfirande församlingens mitt.

⁴ Se bilaga 3 s 12.

d) Det pastorala sammanhanget

Det intensifierade arbetet med dopets teologi har fått som en av sina viktigaste konsekvenser, att kyrkorna världen över börjat uppmärksamma en allvarlig motsägelse mellan dopets egentliga innebörd och det egna faktiska handlandet. Teologiskt sett är dopet ett livsavgörande och livsvaraktigt skeende, som innebär en total ödesgemenskap med Kristus, kyrkans Herre. Men såväl i vår egen som i andra kyrkor tycks kyrkans handlande länge ha talat i en annan riktning. Till skillnad från vuxendop har barndop skett, även om de som begärt dopet för egen del saknat förbindelse med kyrkans liv och inte heller tänkt sörja för att barnen fostras in i det. Genom att under alla omständigheter utföra en dophandling ger kyrkan intryck av att acceptera, att dopet uppfattas som bara en från hennes liv isolerad högtidlig rit eller som ett sakrament med mekaniskt verkande effekt.

Bilaga 3 ger rikliga belägg för hur aktuell denna problematik är i världens kyrkor. Där presenteras också en rad lösningsförsök. Av dessa kan det vara skäl att uppmärksamma två olika typer, som fått ökad spridning men som vi av nedan angivna orsaker inte vill lansera. Båda de aktuella modellerna står i klart samband med synen på den kristna initiationen som en process. Gemensamt för dem är härvid försöken att liturgiskt fixera vissa moment i denna. Enligt den ena modellen gäller det att söka garantera de barndöptas kristna fostran. Därför uppmanas föräldrar (faddrar) i dopgudstjänstens inledning eller omedelbart före själva dophandlingen att bekänna sin tro och/eller avge *löften* att fostra barnen in i kyrkans liv. Den andra modellen vill söka uppnå, att dopet begärs av kristet medvetna föräldrar eller dopkandidater. Därför införs en preliminär liturgisk akt. I stället för barndop eller i väntan på ett senarelagd dop erbjuds en "*barnvälsignelse*", en akt vars centrum normalt är Mark 10:13–16 (Jesus välsignar barnen) jämte Fader vår eller välsignelse, ev under handpåläggning.⁵

Båda de här beskrivna modellerna kan ses som uttryck för en strävan att hålla dopets sakrament i helgd. De är dock enligt vår mening förenade med stora risker. Pastorala problem kan inte lösas genom liturgiska åtgärder. Modellen med löftesfrågor kan härutöver skapa en föreställning, att dopets betydelse är betingad av föräldrarnas (faddrarnas) löften och garanteras av deras förmåga att realisera dem. Också barnvälsignelsen inbjuder lätt till missuppfattning, i varje fall i en folkkyrka med hög barndopsfrekvens. Särskilt för dem som har svag förbindelse med kyrkans liv i övrigt kan det ligga nära till hands att uppfatta akten som en alternativ initiationshandling, ett "torrt" dop.

I stället för de båda av oss avvisade modellerna vill vi i överensstämmelse med en stigande praxis i Svenska kyrkans församlingar anvisa en pastoralt betonad väg, där *förberedelse och uppföljning av dopet* är det centrala. Det här presenterade ritulförslaget har som en förutsättning, att de som begär dopet – barnens föräldrar, unga eller vuxna dopkandidater – förbereds till detta och att dophögtiden följs upp av församlingen. Det är ett obestridligt faktum, att det i dag på många håll föreligger ett avstånd mellan kyrkans dopuppfattning och människors förväntningar. I ett sådant läge finns det behov av information, dialog och samtal. Människors förväntningar kan

⁵ Se bilaga 3 s 79 f, 123 f, 133 ff, 245 f.

aldrig vara utan betydelse för kyrkans handlande. Genom dialogen kan deltagarna väckas till en vilja att förstå dopets innebörd, dess livsavgörande och livsvaraktiga konsekvenser. Syftet är inte minst att genom dopberedelse och -uppföljning konkret gestalta en sida av livsgemenskapen i den kristna församlingen. Särskilt i församlingar med hög dopfrekvens kan de nyss nämnda "dopterminerna" erbjuda goda möjligheter att realisera inte bara privata dopsamtal utan också en för flera familjer gemensam introduktion och uppföljning med medverkan av präst och andra församlingsmedlemmar, t ex ansvariga för barnarbetet, andra småbarnsföräldrar etc.

I anslutning till den ibland häftiga debatten om dopsamtalen vill vi slå fast, att förberedelsen och uppföljningen av dopet bör betraktas som själavård, inte förhör. När diskussionen börjar föras i termer som "dopvägran" och dopet som en "rättighet", har man definitivt kommit in i en återvändsgränd. Då har dopets sakrament, som skulle vara präglad av evangeliets glädje, i stället hamnat under lagens förtecken. Dopsamtal – familjevis och i grupp – måste primärt ha informerande och själavårdande karaktär och hjälpa föräldrar och dopkandidater, som själva har att ta ställning till dopet.⁶

Över huvud kan man konstatera, att hemmens möjligheter, när det gäller att följa upp dopet med kristen fostran, ofta är begränsade. Dopet i församlingens mitt innebär emellertid, att denna uppföljning måste betraktas som hela församlingens ansvar. Till församlingens uppgift hör att tjäna som miljö, där den döpte kan göra erfarenheter av kristen tro och kristet liv. Viktigt är, att förkunelse, gudstjänstliv och församlingsarbetet i övrigt inriktas på att levandegöra dopets genomgripande och livsavgörande innebörd. Det är i första hand på församlingen (inte bara präst och föräldrar) det kommer an att hjälpa dem som genom dopet blivit upptagna i dess gemenskap att där finna sitt hem och sin personliga identitet.

Sammanfattande kan man alltså säga, att det krävs ett genomgripande liturgiskt och pastoralt förnyelsearbete för att dopet skall kunna återfå sin centrala plats i församlingens och den enskildes liv. Vi har försökt utforma vårt förslag till dopordning så, att det skall kunna vara ett led i denna strävan.

3.2.1.2 Gudstjänstmoment

Dopgudstjänst

Inledning

Inledningen har till syfte att leda in i gudstjänsten och kan beroende på rumsliga förutsättningar hållas vid sakristidörren eller i koret, innan dopföljerna går till sina sittplatser. Under den är siktet främst inriktat på dem som under gudstjänsten skall ta emot dopet.

Ingång

Ingången innebär upptakten till dopgudstjänsten. Genom den fakultativa psalmen ges möjlighet till ett samlande och engagerande moment, där församlingen kan delta. I *inledningsorden* uttrycks gudstjänstens speciella tema.

⁶ Se också biskopsmötets Handledning beträffande Dopet 1979 s 22 ff.

Som alternativ till svensk psalm under ingången anges sjungen eller läst *psaltarpsalm* med församlingsomkväde. Denna hämtas lämpligen från det av psalmkommittén presenterade psalmbokstillägget. Under försöksverksamheten kom alternativet med psaltarpsalm endast till användning i en minoritet av försöksförsamlingarna. Med tanke på att det rör sig om ett nyinfört inslag har vi dock inte bedömt siffrorna som uppseendeväckande låga utan bevarat psaltarpsalmen som ett fakultativt moment i vårt förslag. Påfallande under försöksverksamheten var, att psaltarpsalmen, när den användes, till övervägande delen lästes. Alternativet med *sjungen* psaltarpsalm bedömdes som alltför svårt av de flesta församlingarna. Vi har trots detta funnit det motiverat att behålla också denna möjlighet. I församlingar med de behövliga musikaliska resurserna borde sjungen psaltarpsalm kunna komma att berika gudstjänsten efter den ofrånkomliga inlärningsperioden. Om det bedöms lämpligt, kan doggudstjänsten i stället för med psalm inledas direkt med något av *ingångsorden*.

Som *inledningsord* används ett av de i ritualet angivna alternativen eller några liknande kortfattade ord. Det längre alternativet utgör en bearbetning av inledningen till barndop och dop av unga i HB 1942. Det ger en kortfattad sammanfattning av dopets innebörd och är främst tänkt att användas, om doptal inte hålls. Det kortare alternativet anslår närmast en ton av tacksägelse och lovsång vid gudstjänstens upptakt. Det brukas bara, när dopets innebörd och konsekvenser berörs i doptalet. Om sådant hålls på denna plats i ritualet, utelämnas inledningsorden.

A Vid barndop

Bönen är åldersanpassad, *välsignelsehandlingen* delvis åldersanpassad, delvis identisk vid barndop, resp ungas eller vuxnas dop.

Bön

De tre alternativen vill ge uttryck åt glädje och tacksamhet och åt insikten om ansvar för de barn som kommit till världen. De två senare bönerna är hållna i "vi-form" för att markera, att alla de vid akten närvarande (församling, föräldrar, faddrar, vänner) förenar sig i dessa ord till Gud. Det första alternativet innehåller även en förbön för barnens anhöriga ("de"). Bönen kan dock också brukas i "vi-form".

Välsignelsehandlingen

Barnevangeliet handlar inte om dopet och utgör inte något bevis för barndopspraxis under nytestamentlig tid. Vi har därför till skillnad från HB 1942 brutit ut texten ur den övriga läsningen och fört den till aktens början som inledning till välsignelsehandlingens bön under handpåläggning. Texten i fråga uttrycker visserligen inte någon befallning att återupprepa Jesu välsignelsehandling. Men den är ett av uttrycken för att hans omsorg om människan inte känner några gränser, inte heller åldersmässiga. Läsningen av barnevangeliet aktualiserar i detta sammanhang de kristnas uppgift att inte stå i vägen för barnen utan önska dem allt gott i en genom

handpåläggning personligt applicerad förbön. Reaktionen från försöksförsamlingarna visade också en klar uppslutning bakom detta förslag till placering av barnevangeliet.

Välsignelsehandlingens centrum utgörs av en *bön under handpåläggning*. I Material för försöksverksamheten 8 förekom här beteckningen "befrielsebön". Utvärderingen av försöksverksamheten visade emellertid, att denna benämning snarast skapat oklarhet i församlingarna, fr a vad gäller "befrielsebörens" relation till den gamla exorcismen. Vi har därför strukit denna beteckning. Enligt vår mening bör välsignelsehandlingen snarast ses som en församlingens förbön för dem som skall döpas. På tröskeln till dopgudstjänsten ger församlingen i bön uttryck åt sin önskan, att Gud skall välsigna barnen med allt gott och skydda dem från det ondas välde. Denna bön föreligger i två alternativ. Av dessa är det senare identiskt med det andra alternativet till votum efter Fader vår i HB 1942. Under försöksverksamheten gav en inte obetydlig del av församlingarna uttryck åt önskan att behålla dessa ord i en ny handbok. Förbörens personliga applikation markeras genom prästens handpåläggning. I Material för försöksverksamheten 8 gavs här också möjlighet till handpåläggning från de anhörigas sida. Svårigheten att få en sådan att praktiskt fungera på denna punkt i dopordningen, när man ännu inte samlats kring dopfunten, har dock gjort att vi utmönstrat denna möjlighet.

B Vid dop av unga eller vuxna

Som påpekats har det aktuella ritualpartiet anpassats efter situationen. Om unga eller vuxna dopkandidater döps vid samma tillfälle som barn, görs modifieringar i enlighet med vad som anges i det följande.

Bön

Två bönealternativ anges. Det *första* innebär en nyhet i förhållande till Material för försöksverksamheten 8. Denna bön har införts på grund av önskemål från en del försöksförsamlingar om ett alternativ mera avpassat för tonåringar och söker spegla deras existentiella situation och frågor. Det *andra* alternativet är tänkt att kunna brukas mera oberoende av den specifika dopsituationen. När även barn döps vid samma gudstjänst, används denna bön, ev med inskott (t ex efter första satsen: "Tack för *dessa* barn som du har låtit komma till världen och för förtroendet att ta hand om *dem* ").

Välsignelsehandlingen

Bibelord kan inleda välsignelsehandlingen. Genom att dopkandidaterna kan läsa var sitt bibelord, som blivit viktigt för dem, erbjuds möjligheten till ett slags vittnesbörd från deras sida. Alternativt kan prästen eller en medhjälpare (t ex en av dopkandidaterna) läsa en bibeltext eller alla sjunga en bibelvisa. Om barn och unga döps vid samma tillfälle, utelämnas detta moment.

Välsignelsehandlingens bönealternativ är desamma som vid barndop; se kommentaren ovan.

Ordets gudstjänst

I inledningsdelen koncentreras uppmärksamheten kring dem som skall döpas. Under Ordets gudstjänst aktualiseras dopet och dess livsavgörande och livsvaraktiga betydelse för hela församlingen.

Psalm

Ordets gudstjänst inleds med en *psalm*. På grund av reaktioner från en del försöksförsamlingar, som ansåg denna psalm onödigt och bidragande till att omotiverat förlänga dopakten, har momentet gjorts fakultativt. Om psalm sjungs här, bör den handla om Guds befrielsehandling genom dopet och det nya livet i Kristus genom Anden, dvs ha samma funktion som högmässans gradualpsalm.

Om inledningen hållits vid sakristidörren eller i koret, går dopföljerna nu (under preludiet) till sittplatserna.

Kollektbön

Som förberedelse till läsningarna erbjuds två alternativ till *kollektbön*, av vilka det senare är avsett att användas endast vid dop av unga eller vuxna. Bönerna är centrerade kring dopet som förening med Kristus och som ett livsvaraktigt skeende. De förenar på detta sätt i sin tacksägelse och begäran några motiv, som är utmärkande för den kristna synen på dopet och därför borde vara angelägna vid aktualiseringen av det. Kollektbönen kan utelämnas.

Textläsningar

Läsningarnas syfte är att uttrycka några väsentliga aspekter av den kristna synen på dopet och tron. Texterna väljs enligt de allmänna anvisningarna. Meningen är, att läsningarna skall innefatta gammaltestamentlig(a) text(er), episteltext(er) och evangelium. Möjlighet ges att i doptalet infoga även annan evangelietext än den obligatoriska dop- och missionsbefallningen (Matt 28:18–20). Motiveringen till att vi på detta sätt vill ge utrymme för en möjlig ytterligare evangelietext är, att dop- och missionsbefallningen knappast säger något *innehållsligt* om dopets innebörd. Den är just en befallning kombinerad med närvarolöftet.

Doptal

Redan i benämningen "doptal" ligger en markering av talets uppgift. Det måste utformas med hänsyn till den speciella situationen och har till syfte att för de konkreta människor som prästen genom dopförberedelserna åtminstone i någon mån känner aktualisera dopets mening. Samtidigt skall det leda över till den förestående dophandlingen. Talet hålls över en av de upplästa texterna eller annan lämplig text, läst i samband med utläggningen. Doptal kan också hållas på inledningsordens plats eller i samband med överlämnandet av dopljuset. Även om det enligt vår mening utgör ett viktigt led i

gudstjänsten, har det inte gjorts till ett obligatorium. Det kan utelämnas. Detta förutsätter dock, att gudstjänstens inledningsord berört dopets innebörd och konsekvenser, t ex i form av det andra, längre alternativets sammanfattning.

Dopets gudstjänst

Förkunnelsen av Guds väldiga gärningar tar nu gestalt i dophandlingen, då nya människor förenas med Kristus och hans kyrka. Denna utgör centrum såväl i gudstjänsten som helhet som i dess tredje avdelning. I sistnämnda ritualparti pekar alla de föregående momenten fram mot dophandlingen, medan de efterföljande konkretiserar och belyser dess innebörd. Sakliga men också praktiska skäl talar för att man först nu samlas vid dopfunten.

Psalm

Gudstjänsten har hittills pekat fram mot den egentliga dopets gudstjänst, som nu börjar. Detta markeras genom *psalmen*, som är en av två obligatoriska inom ramen för hela akten. I sak har den karaktär av offertorium och innebär också ett välbehövligt avbrott i ett längre talat parti. Vid upptakten till dopets gudstjänst utgör den ett samlande och engagerande moment, där hela församlingen får delta.

Dopbönen

Efter psalmen gjuts vatten i dopfunten av en medhjälpare. Enkelt och konkret markeras därmed dopets jordiska element. Denna markering bör följas av uttryck för att vattnet är det utvalda redskapet för Guds handlande. *Dopbönen* vill tjäna den liturgiska gestaltningen av sambandet vattnet – ordet – tron, ett samband som kommer till uttryck i Lilla katekesens ord: "Vattnet verkar det förvisso icke, utan Guds ord som är med och när vattnet, och tron som förtröstar på det med vattnet förenade ordet. . .". Bönealternativen har givits olika längd och inriktning för att inom den givna ramen tillfredsställa olika krav och önskemål i församlingarna. Det *första* knyter genom sin bön om Anden an till en lång liturgisk tradition, som i Svenska kyrkans dopritual slutligt bröts med HB 1811. Alternativet är ett försök att levandegöra det sakligt värdefulla i traditionen. Genom bönen om Anden markeras, att kyrkan inte förfogar över dopets frälsningsskeende. *Alternativ 2* tar sin utgångspunkt inte i frälsningshistoriska huvuddata utan i den existentiella situationen. *Alternativ 3* erbjuder en mycket kort version. *Alternativ 4* slutligen finns med för att ge församlingen en möjlighet att genom acklamationer mera påtagligt delta i bönen.

Trosbekännelsen

Trosbekännelse och dophandling har alltid varit förenade som uttryck för den intima sakliga förbindelsen mellan tro och dop. Enligt HB 1942 är den *apostoliska trosbekännelsen* – kristenhetens klassiska dopbekännelse – en

text att vid barndop stående "höra", vid ungas eller vuxnas dop däremot en bekännelse att avläggas "inför Gud och denna församling". Mot den förra anvisningen har invändningar rests i många församlingars praxis: Församlingen brukar delta i läsningen. Mot den senare anvisningen kan invändas, att den apostoliska trosbekännelsen inte alltid är den lämpligaste formen för den personliga trosbekännelsen. I stället föreslår vi det "vittnesbörd" som kan ges genom läsning av bibelord i samband med välsignelsehandlingen. Vid såväl barns som ungas eller vuxnas dop har vidare införts en dopfråga. Vårt förslag, vad gäller momentet Trosbekännelsen, är därför, att det får vara en hela församlingens gemensamma läsning, anslutande till dopbönen.

Dopfrågan

Redan i det faktum att barnens anhöriga och unga eller vuxna dopkandidater begärt dopet ligger en viljeförklaring. Vi vill emellertid genom det i förhållande till HB 1942 nya momentet *Dopfrågan* ge dem en möjlighet att i församlingens mitt och med egen mun uttrycka att de önskar att dopet sker. Detta nya moment fick som sådant ett positivt mottagande under försöksverksamheten. Däremot riktades i en del fall kritik mot dopfrågans formulering. Härvid uttalades från vissa försöksförsamlingar och domkapitel önskemål att låta frågan direkt uttrycka sambandet mellan tro och dop eller att låta den innehålla ett löfte från föräldrarnas sida att ta sitt ansvar för barnens kristna fostran. Av skäl som ovan redovisats (s 160) avvisar vi emellertid en modell med tros- eller löftesfrågor riktade till föräldrar (eller faddrar). Vad gäller sambandet mellan tro och dop, uttrycks det enligt vår mening tillräckligt tydligt i ritualet genom den dopfrågan föregående trosbekännelsen. Vi har därför valt att behålla dopfrågans formulering från Material för försöksverksamheten 8.

Fakultativt kan prästen vid barndop före dophandlingen också fråga efter barnets namn. En sådan anordning är praktisk, när flera barn döps samtidigt. Den kom också att i stor utsträckning och med genomgående positiva erfarenheter prövas under försöksverksamheten.

Dophandlingen

Dopformeln är den traditionella, men dopnamnet har i motsats till HB 1942 och i anslutning till äldre svensk tradition och internationell praxis placerats *först*, så att den långa satsen inte skall riskera att bli missuppfattad (Jag döper dig *till* NN). Den intima förbindelsen mellan namn och dophandling har emellertid bevarats som uttryck för uppfattningen, att den enskilde genom dopet "kallas vid namn", vinner sin personliga identitet just som medlem i Kristi kyrka.

Dopsättet förutsätts vara det traditionella med trefaldig vattenbegjutning under uttalande av den Treeniges namn. Man kan emellertid iaktta, att den gamla praxis med dop genom nedsänkning under hänvisning till bl a Rom 6 åter börjat tas i bruk inom kyrkor, som tidigare övergivit den. Motiveringen är, att nedsänkningen är en tydligare sinnebild för dopets mening. Från principiell luthersk synpunkt finns det inga hinder för en sådan praxis. När den döpte efter dophandlingen iförs dopdräkten, blir också det en handling som talar även utan tydningsord.

Handpåläggningen

Det kristna dopet är ett dop i *vatten och Ande*. De som förenas med Kristus och hans kyrka får del av Anden och att leva i dopet är att leva under Andens ledning. Vi har funnit det angeläget att i anslutning till äldre tradition och praxis i många kyrkor ge ett liturgiskt uttryck åt detta, inte minst som en markering av dopets livsvaraktiga betydelse. Den form vi föreslår är *handpåläggning* jämte korstecknande och tydningsord. Vi finner det naturligt att också de anhöriga inbjuds att delta. Genom handpåläggningen ges ett synligt uttryck för och en bekräftelse av det som redan skett i själva dophandlingen. Handpåläggningen är här som i bibliskt material uttryck för den personliga applikationen, korstecknandet är sinnebilden för tillhörigheten till Kristus och beseglingen av Andens gåva (Matt 16:24 f, Ef 1:13 f, Upp 7:3 f etc). Tydningsorden knyter an till själva dophandlingen och sätter dopets andegåva i relation till det dagliga livet i dopet för att mynna ut i det eskatologiska perspektivet. Handpåläggningen direkt efter dophandlingen bemöttes övervägande positivt under försöksverksamheten, trots att den utgör en nyhet i förhållande till HB 1942.

Välkommandet

Med tanke på dopets centrala plats i församlingens liv finner vi det naturligt, att mottagandet av de nydöpta i församlingen gestaltas på ett enkelt och konkret sätt. Detta sker lämpligen genom att någon representant för denna i ord uttrycker en önskan, att de som genom dopet förenats med församlingen skall i dess gemenskap både få ge och ta emot mycket. Helst bör församlingsrepresentanten använda dopnamnen vid välkommandet. Som avslutning kan prästen vid barndop läsa Mark 9:37a. Dessa ord ingår i den avslutande förmaningen i HB 1942. De fyller en naturlig funktion vid välkommandet av ett nydöpt barn i församlingens gemenskap.

Dopljuset

Som fakultativt moment anger vi möjligheten att överlämna *dopljus*, en sed som vunnit stor spridning också i Svenska kyrkan och i nästan hundra procentig utsträckning förekommit under försöksverksamheten. Symbolhandlingen kan knyta an till och fördjupa allmänmänskliga föreställningar genom tydningsorden, som utgörs av Joh 8:12 eller fritt valt bibelord. Om dopalt inte hållits tidigare, kan prästen tillfoga några egna ord, som anknyter till och tyder denna handling. För att sinnebilden skall bli pregnant bör resp ljus tändas på kyrkans stora ljus (påskljuset) i samband med själva dophandlingen. Av praktiska skäl kan de som tar emot ljusen ställa ifrån sig dessa på ett bord e dyl i närheten av sittplatserna för att ta dem med sig vid gudstjänstens slut.

Avslutning

Gudstjänsten avslutas med ett böneparti centrerat kring förbön för de nydöpta och Fader vår. Bönepartiet följs av välsignelsen och sändningsord riktade till alla gudstjänstdeltagarna.

Förbön

För att möta behoven vid olika doptillfällen och i skilda församlingar erbjuds sex olika alternativ till den avslutande förbönen. I anvisningar till resp bön anges, när de är lämpliga att använda. *Alternativ 3* ansluter till förbönen i HB 1942. Det *femte* alternativet har en från de övriga avvikande form, som påtagligt visar, att förbönen gäller såväl de nydöpta som samtliga döpta. Alternativet är avsett för dop av unga eller vuxna dopkandidater. Vi har tagit med denna bön i vårt förslag främst som en beredskap inför en möjlig framtida ökning av antalet sådana dop inom Svenska kyrkan. Det *sista* alternativet bör som regel bara brukas, om dopljus överlämnats, eftersom det i mycket bygger på ljussymboliken.

Fader vår

Bönepartiets kulmen utgörs av gemensamt läst *Fader vår*. Genom placeringen av denna bön i gudstjänstens avslutningsparti avviker vårt förslag från HB 1942. I denna tycks börens funktion dock något oklar. Placeringen förefaller främst historiskt betingad – i den gamla kyrkans katekumenriter ingick ett överlämnande av *Fader vår* till dopkandidaterna. Vi föreslår ett gemensamt läst *Fader vår* i gudstjänstens avslutningsparti som ett uttryck för de heligas gemenskap genom dopet. Denna förändring tycks i huvudsak ha mottagits positivt under försöksverksamheten, även om en del församlingar uttalade sig till förmån för placeringen av *Fader vår* i HB 1942.

Välsignelsen

Välsignelsen riktas inte bara till de nydöpta som i HB 1942, där välsignelsen fyller en funktion som i vårt förslag tillgodoses genom såväl handpåläggning som välkomnande. Vi föreslår en välsignelse över hela den gudstjänstfirande församlingen, eventuellt med korstecken.

Psalm

Förutom doppsalm kan man här använda en lovpsalm, så att dophögtiden mynnar ut i lovsång.

Sändningsord

I HB 1942 finns förutom ett *sändningsord* även ett apostoliskt maningsord (Ef 3:16–17) om att leva i dopet. Detta motiv är angeläget men bör lämpligen komma till uttryck i doptalet, där detta eller liknande bibelord kan användas. Vid dogudstjänstens slut återges därför endast sändningsorden. Dessa föregås liksom i HB 1942 av en lovprisning.

Dopgudstjänst. Kortare form

Inte minst den genomförda försöksverksamheten med dop visade, att det i vissa fall finns behov av en enklare dopordning. Även om dop bör firas som

församlingsgudstjänst, kan det av särskilda skäl (t ex sjukdom) ibland vara nödvändigt att låta det ske i en mindre grupp i kyrkan, på sjukhus eller i hemmet. Också då dop firas som församlingsgudstjänst, kan det i en del fall finnas behov av en enklare ordning. Så är det t ex en fast rotad tradition i vissa församlingar att förlägga dop antingen omedelbart före eller omedelbart efter högmässan. Vi vill visserligen förorda, att dopet infogas i själva högmässan i stället för att anslutas till denna i löst påhängd form. Men i församlingar, där den senare ordningen är fast förankrad, torde en kortare form av dopgudstjänst, möjlig att förlägga i omedelbar anslutning till högmässan, kunna underlätta övergången till en ny dopordning.

Av dessa skäl har vi lämnat förslag till en kortare form av dopgudstjänst koncentrerad kring själva dophandlingen. Då omständigheterna så kräver, kan ytterligare i ritualen angivna förkortningar göras. De enskilda momenten är genomgående hämtade från den längre formen av dopgudstjänst. För motiveringen till dem hänvisas därför till kommentaren ovan.

Högmässa med dop

Önskemål har länge funnits om möjlighet att organiskt infoga dop i *högmässan*. Principen för den ordning vi föreslår för att fylla detta behov är, att högmässoordningen i 1976 års gudstjänstordning följs med dophandlingen (Dopets gudstjänst i den särskilda dopgudstjänsten) på den plats som där anges som den normala för trosbekännelsen. Vissa angivna modifieringar *måste* härvid göras, andra *kan* göras. Högmässans struktur förblir emellertid obruten. Den föreslagna ordningen kan för övrigt medverka till att trosbekännelsens ursprungliga funktion som dopbekännelse åter blir tydlig, så att läsningen av den aktualiserar dopet även då dop inte firas.

Den föreslagna ordningen innebär, att dop kan infogas i högmässa med nattvard likaväl som i högmässa utan nattvard. Det finns starka sakliga skäl för att dophandlingen får mynna ut i nattvardsfirande – de döptas upprepade deltagande i förkunnelsen av Herrens död och uppståndelse. Mot detta kan olika praktiska skäl anföras. Enligt vår uppfattning bör båda möjligheterna erbjudas för att i församlingarna utnyttjas efter förutsättningar och behov.

Den ordning vi föreslår innebär, att den särskilda dopgudstjänstens inledning placeras före högmässans inledningsparti. I övrigt följer förslagets andra huvuddel (Ordets gudstjänst) 1976 års gudstjänstordning med ett par möjliga modifieringar från motsvarande parti i den särskilda dopgudstjänsten. Dennas avslutning motsvaras av förbön etc i högmässoordningen. I kyrkans allmänna förbön infogas dock särskild förbön för de nydöpta. Bönepunkten, som bör vara kort, kan formuleras med utnyttjande av dopgudstjänstens förbönsalternativ.

Söndagsgudstjänst med dop

För infogandet har samma princip följts som i högmässan: Dophandlingen äger rum, där trosbekännelsen normalt läses. Söndagsgudstjänstens struktur ändras inte, även om de i ritualen angivna anpassningarna kan resp skall göras.

Familjegudstjänst med dop

Dophandlingen infogas enligt samma princip som i högmässa och söndagsgudstjänst. Den placeringen är redan angiven i ritualet för familjegudstjänst i 1976 års gudstjänstordning. Självfallet gäller inte anvisningen med hänvisning till HB 1942 (1976 års gudstjänstordning s 115, mom 5). Inte heller gäller anvisningarna under mom 8 i ordningen för familjegudstjänst i 1976 års gudstjänstordning om utelämnande av Fader vår.

Temamässa eller temagudstjänst med dop

Temamässa eller temagudstjänst enligt 1976 års gudstjänstordning kan utformas med dopet som genomgående tema.

Ordningen för särskild dopgudstjänst kan såsom temagudstjänst (1976 års gudstjänstordning s 97) utgöra huvudgudstjänst under förutsättning, att kyrkorådet så beslutar och domkapitlet medger detta.

3.2.2 *Konfirmation*

3.2.2.1 Grundläggande synpunkter

Förslaget till ordning för konfirmation har utarbetats under hänsynstagande till den internationella utvecklingen, som belyses i bilaga 3, där den kristna initiationen behandlas i sina olika aspekter. Den närmare utformningen av förslaget har skett i samråd med Arbetsgruppen för konfirmation inom Svenska Kyrkans Centralråd. I vårt arbete har vi varit vägleda av följande grundläggande synpunkter.

3.2.2.1.1 *En problematisk akt*

Medan den intensiva dopforskningen under de senaste årtiondena skapat ökad klarhet om dopets innebörd, har den helt tydligt haft en motsatt effekt, vad gäller konfirmationens. Ju starkare dopet kommit att framträda som initiationshandlingen, den akt genom vilken människan på ett fullständigt och fullvärdigt sätt föds in i den kristna gemenskapen, desto mer har den gudstjänst som enligt sitt namn skall vara en bekräftelse av dopet, konfirmationen, kommit att liksom hänga i luften.

I dopbefallningen, Matt 28:18–20, ligger uppdraget inneslutet att ge de döpta kristen undervisning. I Svenska kyrkan liksom i andra lutherska kyrkor har man av hävd lagt vikt vid att ge de barndöpta sådan undervisning i trons huvudstycken. Med tiden kom denna undervisning att avslutas med en särskild akt. Ritual för denna gudstjänst infördes först i HB 1811. Drygt hundra år senare (1917) fick den officiellt namnet *konfirmation*.

Denna beteckning är hämtad från den kyrkliga traditionen. I den romersk-katolska kyrkan utgör konfirmationen ett av kyrkans sju sakrament. Den anses enligt traditionell men på senare tid allt klarare ifrågasatt uppfattning skänka en dopet kompletterande andegåva. Den sakramentala tolkningen av konfirmationen och dess teologi avvisades bestämt av reformatorerna. När akter för konfirmation med tiden började uppträda i

olika protestantiska kyrkor, kom de emellertid att tillskrivas klart sakramentala och dopet kompletterande drag, varför den praktiska skillnaden i förhållande till katolicismen många gånger varit mindre än den teoretiska.

I vår kyrka har accenterna under tidernas lopp förskjutits, vad gäller tolkningen av konfirmationsgudstjänsten. Genomgående karakteristiskt för den har dock varit, att den knutit an till det dop som skett och visat fram mot ett liv i församlingens gemenskap.

Hur denna akt med sin anknnytning bakåt till dopet och sitt framåtblickande perspektiv skall förstås i ljuset av den nya dopforskningen innebär, som ovan nämnts, ett problem. Detta är i hög grad internationellt. Utmärkande för utvecklingen världen över är nämligen, att kyrkornas traditionella konfirmationsteologier kommit att visa sig alltmer ohållbara men att försöken att sätta något nytt i stället knappast lett fram till någon säkerhet om konfirmationens innebörd. Denna utvecklingstendens illustreras entydigt i bilaga 3. Ett karakteristiskt kännetecken på försöken till nyinterpretation av konfirmationen har varit, att de tycks lyckosammare i sin ofrånkomliga avgränsning mot en traditionell, ohållbar uppfattning än i den konstruktiva uppgiften att utforma en ny konfirmationsteologi.⁷ Eftersom vårt förslag till konfirmationsritual på en del avgörande punkter bryter mot svensk handbokstradition, har också vi funnit det angeläget att markera skiljelinjen mellan den uppfattning av konfirmationen som ligger bakom detta förslag och ett par traditionella tolkningar, som präglat svensk handboksutveckling på detta område.

3.2.2.1.2 *Inte subjektiv dopbekräftelse*

När konfirmationen infördes i HB 1811 skedde anknytningen till dopet genom att moment i dopritualet återkom vid konfirmationen. De doplöften faddrarna avlagt vid dopet fick konfirmanderna nu upprepa. Bakom de s k *löftesfrågornas* centrala plats i detta ritual ligger inte minst *pietismen* och den banbrytande insats den spelade i den evangelisk-lutherska konfirmationens utveckling. Man fann denna akt som ett lämpligt tillfälle för den döpte att personligen vittna om sin trosavgörelse genom att bekräfta de löften som faddrarna givit i hans ställe vid dopet. I pietistiskt färgad kristendomsuppfattning kom därför denna subjektiva bekräftelse av dopet att ses som det väsentliga i konfirmationen. Både vid förhöret och genom löftena deklarerade konfirmanderna, att de kommit till personlig avgörelse, vilket konfirmationsberedelsen ansågs syfta till. Även sedan dopritualet förändrats, kvarstod i konfirmationsordningen trosfrågor att besvaras av konfirmanden.

Denna ordning med kollektivt avgivna personliga löften utsattes emellertid redan tidigt för kritik. Löftena bedömdes både som oevangeliska och inbjudande till oärlighet. Kritiken ledde till en omformulering av löftesfrågorna men också till att de inskränktes till en enda eller ersattes med en av prästen uttalad önskan med samma innehåll. Dessa tre alternativ är alla företrädna i HB 1942. I det förstnämnda fallet får trosbekännelsen på grund av de till den anslutande frågorna närmast edens karaktär. I det sistnämnda är dess funktion en annan: De unga stämmer in i kyrkans sammanfattning av

⁷ Se bilaga 3 t ex s 40, 83 f, 299.

den kristna tro de döpts till och som de vill växa till och mogna i. Vi finner den anförda kritiken mot kollektivt avlagda personliga löften motiverad och har därför låtit den sistnämnda synen på trosbekännelsen prägla vårt förslag. De unga konfirmeras i den tro de blivit döpta till och som de alltmer får växa in i. Detta markeras särskilt genom det längre alternativet till inbjudan vid trosbekännelsen.

Genom att utesluta löftesfrågor avgränsar sig vårt förslag klart mot den pietistiska uppfattningen av den subjektiva dopbekräftelsen som konfirmationsaktens kärna. Detta utesluter givetvis inte att konfirmandernas instämmande i trosbekännelsen framstår som en av gudstjänstens höjdpunkter. Vikten av detta kan markeras genom den fakultativa bekräftande formuleringen efter bekännelsen. Genom den kan konfirmanderna få ge uttryck åt sitt engagemang utan att kläda detta i den löftesform som av både teologiska och personliga skäl framstår som tvivelaktig.

3.2.2.1.3 *Inte nattvardsadmission*

Ovan påpekades, att ett genomgående drag hos konfirmationsritualet i svensk handbokstradition varit en anknytning bakåt till det dop som skett och ett framåtblickande perspektiv mot ett liv i församlingens gemenskap. Medan anknytningen till dopet snarast försvagats genom att den subjektiva dopbekräftelsen tenderat träda tillbaka, kan motsatsen sägas ha varit fallet om det framåtblickande perspektivet. Otivelaktigt har emellertid synfältet samtidigt inskränkts. Detta sammanhänger med att intresset alltmer kommit att knytas till konfirmationen som förberedelse till den första nattvardsgången. I vår kyrka har alltid hävdats, att elementär kristen kunskap är förutsättningen för att man skall veta, till vilket bord man går, när Herrens bord dukas. Denna uppfattning uttrycker för övrigt 1686 års ännu gällande kyrkolag. Konfirmandundervisningen kunde därför betraktas som nattvardsberedelse, och alltifrån det att ritual för konfirmationsgudstjänsten infördes i kyrkohandboken, har konfirmationen angetts som villkor för tillträde till nattvarden. Denna funktion har fått en allt skarpare formulering. Konfirmationsaktens kärna utgjordes i HB 1811 av förklaringen, att de unga var "fullberättigade medlemmar av Herrens församling" och således också ägde tillträde till nattvarden. Det citerade ledet har alltsedan 1898 fallit bort, samtidigt som löftesfrågornas betydelse i konfirmationsordningen successivt minskat. Konfirmationens funktion av att skapa tillträde till nattvardsbordet har emellertid blivit kvar. Gudstjänstens centrum har därigenom blivit en mer och mer högtidligt formulerad *nattvardsadmission* "från denna stund" i den Treeniges namn. I HB 1942 utgör nattvardsadmissionen utan varje tvivel konfirmationsritualets innehållsliga klimax. Detta har mer och mer visat sig ohållbart.

Genom den i det föregående berörda moderna dopforskningen har nytt ljus kastats över det problematiska i att betrakta konfirmationen som admissionsgudstjänst till nattvardsbordet. Mot bakgrund av de vunna insikterna om dopets innebörd, som kortfattat refererats ovan (s 155 ff) och utförligt berörts i bilaga 3, finner vi det omöjligt att hålla fast vid en sådan tolkning av aktens innebörd. Dopet måste erkännas som initiationshandling-*en* också till den församlingsgemenskap som i nattvardsfirandet upprepat

förkunnar Guds väldiga gärningar. Denna insikt har, som redovisas i bilaga 3, alltmer kommit att präglade världens kyrkor. Generellt kan man notera en märkbar strävan att avdramatisera ordningen för förstagångskommunion. I kyrkor, där konfirmationen liksom i vår egen varit nattvardsadmitterande, kan en tydlig tendens bort från denna tolkning av aktens innebörd noteras.⁸

Av dessa skäl har vi valt att i vårt ritulförslag utesluta nattvardsadmissionen. Härigenom bygger vi vidare på en handboksändring, som på initiativ av kyrkomötet genomfördes 1979. Enligt denna må orden "Från denna stund ägen I med församlingen tillträde till Herrens heliga nattvard" kunna utgå ur gällande konfirmationsritual (SFS 1979:675). Som ersättning förekommer i vårt förslag en vidgad admission. I välgångsönskan betonas de ungas delaktighet i hela församlingens liv och gudstjänstgemenskap.

Genom nattvardsadmissionens bortfall öppnas möjlighet för såväl deltagande i nattvarden under konfirmandtiden som s k familjekommunion. För detta talar för övrigt inte bara teologiska utan även pedagogiska och utvecklingspsykologiska skäl. Pastoral rådgivning och anvisningar för kommunion före konfirmationen har nyligen utfärdats av biskopsmötet.⁹

3.2.2.1.4 Dopaktualisering

Även om vi på vissa punkter genom vårt ritulförslag för konfirmation bryter med svensk handbokstradition, vill vi dock betona giltigheten av de drag som varit utmärkande för denna tradition: konfirmationens anknytning till dopet och dess framåtblickande perspektiv mot livet i församlingens gemenskap. Dessa kännetecken sätter sin prägel också på vårt förslag. Detta kan sammanfattande karakteriseras som präglade av en grundsyn på konfirmationen som *dopaktualisering*.

I dopbefallningen, Matt 28:18–20, ligger som ovan nämnts uppdraget att ge de döpta kristen undervisning. I en kyrka som vår, där barndopet är regel, förutsätts föräldrarnas och församlingens vilja att fullgöra denna uppgift. Ett viktigt led i undervisningen utgör konfirmandtiden, vars intensiva dopundervisning bygger på tidigare kunskaper och pekar hän mot fortsatt undervisning under ett liv i den kristna församlingen. Riktmärket för konfirmationsundervisningen måste vara att öva de unga att leva i sina dop och på så sätt aktualisera dopet som ett livsvaraktigt skeende. Den inövningsprocess det här gäller borde naturligtvis liksom dopet självt sätta sin prägel på hela livet. Men i den framstår konfirmandtiden som en viktigt om än inte avslutande del.

På samma sätt som dopet bör sätta sin prägel på hela konfirmationsundervisningen utgör anknytningen till och aktualiserandet av det kärnan i akten vid lästidens slut, konfirmationen. Genom böneämnen, textläsningar, trosbekännelsen och inte minst handpåläggningen, vars votum direkt anknyter till motsvarande ord i dopritualet, markeras detta samband. Grunden för ritualets välsignelsehandling och konfirmationsakten som helhet är dopet. Konfirmationen aktualiserar dopets gåva och ansvar, och de unga välsignas till att leva i sitt dop. Allt detta omges av församlingens förbön.

Jämte de ungas instämmande i församlingens trosbekännelse utgör

⁸ Se bilaga 3 s 276 ff, 279 ff, 302 f, 314.

⁹ I Om tillträde till nattvarden före konfirmationen (biskopsmötets pastorala riktlinjer 1980) och Plats vid nattvardsbordet – också för barnen (biskopsmötets folder för kyrkoråden 1980).

handpåläggningen höjdpunkten i konfirmationsgudstjänsten. I detta moment blir välsignelsen av och förbönen för konfirmanderna mycket tydlig. Därmed markeras gudstjänstens framåtblickande karaktär. Vid betoningen av välsignelsen och förbönen anknyter vi både till en internationell trend och en utvecklingstendens, som är märkbar i svensk handbokstradition. Man kan i den senare iakttä, hur välsignelsen av de unga, som endast antyds i HB 1811, mer och mer trätt i förgrunden. Konfirmanderna som på grund av sitt dop fått ta emot undervisning välsignas i konfirmationsakten till ett liv som kristna. Man kan säga, att "bekräftelsen" i konfirmationen förskjutits från den subjektiva sidan (konfirmanden) till den objektiva sidan (Gud). Konfirmationen har mera kommit att ses som en Guds bekräftelse på att dopets nåd och välsignelse alltjämt gäller. Sitt mest markerade uttryck tog sig denna utvecklingstendens i förarbetena till HB 1942. Där föreslog ärkebiskop Erling Eidem, att välsignelsehandlingen åtminstone alternativt skulle poängteras kraftigt och få utgöra gudstjänstens centrum. Förslaget förverkligades inte helt, men handboken ger möjlighet att uttala en välsignelseönskan under handpåläggningen. I vårt förslag har vi vidarefört detta uppslag. Ritualen är utarbetad på grundval av den ståndpunkten, att konfirmationen inte innebär att de unga konfirmerar sin tro utan att de konfirmeras i den.

Som sammanfattning kan sägas, att vi sökt utforma ordningen för konfirmation på sådant sätt, att den inte framstår som fullbordan eller komplettering av dopet utan som en aktualisering av detta och som en förnyad sändning till att i Andens kraft leva i dopet. Denna tolkning av konfirmationens innebörd har också mött ett genomgående positivt gensvar under försöksverksamheten. En akt med den här beskrivna inriktningen kan inte på samma sätt som dop, vigsel och begravning resa anspråk på att vara en engångsföreteelse i individens liv. En liturgisk handling, som vill uttrycka ett återvändande till dopet och dess invigning till tjänst, kunde tvärtom vara motiverad också vid andra avgörande tillfällen i den döptes liv. Av det skälet presenterar vi i detta sammanhang förslag till en upprepbar dopaktualiserande akt genom ordningen för *förnyelsegudstjänst* (s 65 ff), en nyhet i svensk handbokstradition. Mycket av innehållet i denna ordning överensstämmer med konfirmationsritualets. Härigenom reses frågan om det egenartade i den dopaktualisering som erbjuds vid ungas konfirmation.

Det egenartade hos konfirmationen återfinns mindre i den liturgiska akten som sådan än i de ungas situation. Biologiskt sett befinner de sig på väg in i livet i de vuxnas värld. I detta livsskede får de under lästiden på ett särskilt intensivt sätt ta del av den dopundervisning, vars syfte är en inövning i kyrkans tro och liv för att bygga upp en levande församling av alla döpta. Riten, som avslutar lästiden, ger liturgiskt uttryck åt och markerar en milstolpe på den livsvaraktiga vägen i dopet. Denna handling är unik i individens liv och kan inte återupprepas. Genom konfirmationsundervisningen får de unga möjlighet att på ett mera personligt och medvetet sätt ta del i församlingens liv. Allt detta ger en anstrykning av "övergångskaraktär" åt konfirmationsakten. I vårt förslag markeras detta bl a i välgångsönskan: På vägen mot en okänd framtid uppmanas de unga att hämta kraft i hela församlingens liv och gudstjänstgemenskap, som står öppen för dem.

Vi vill dock betona, att konfirmationen inte får uppfattas som steget från

omyndighet till fullmyndighet i den kristna församlingen, vilket den faktiskt är i HB 1942 genom den högtidliga nattvardsadmissionen. Dopet är och förblir den kristna initiationshandlingen. Men på den enskildes livslånga väg i dopet utgör konfirmationen en markerad och viktig station.

3.2.2.2 Gudstjänstmoment

Konfirmationsgudstjänst

Inledning

Upptakten har strukturerats för att tjäna det övergripande syftet att leda in i gudstjänsten på ett sätt som samlar och engagerar deltagarna. Den inledande *psalmen* ger alla de närvarande tillfälle att medverka. *Inledningsorden* anger gudstjänstens tema och följs av en *lovprisning*, ett moment som inspirerats av konfirmationshögtidens innebörd och stämning.

Efter ev ingångsmusik inleds gudstjänsten med *psalm*. Som alternativ till svensk psalm anges psaltarpsalm med församlingsomkväde. Genom möjligheten att konfirmanderna fungerar som försångare ger detta alternativ utrymme för aktiv medverkan från deras sida redan vid gudstjänstens upptakt.

Som *inledningsord* används det i ritualen meddelade alternativet eller fritt formulerade hälsningsord med likartad innebörd. Orden riktas både till konfirmanderna och till övriga gudstjänstbesökare. Härigenom poängteras konfirmationsgudstjänstens roll som dopaktualisering inte bara för konfirmanderna utan också för församlingen som helhet. Konfirmandernas anhöriga, vänner och övriga gudstjänstdeltagare bör alltså betraktas inte som "åskådare" av akten utan som deltagare i den. Också de blir påmind om sina dop och kallade till trosbekännelse. Enligt vårt förslag kan inledningsorden läsas av någon annan än prästen (någon medhjälpare eller en kyrkvärd). Genom detta markeras konfirmationens roll som församlingshögtid. Möjligheten att låta annan än präst uttala hälsningsorden prövades under försöksverksamheten med konfirmation och bemöttes då positivt, även om den bara utnyttjades av en minoritet av församlingarna.

Inledningspartiets avslutande moment, *lovprisningen*, utgör en nyhet i förhållande till Material för försöksverksamheten 7. Under försöksverksamheten med konfirmation restes emellertid från flera håll en önskan om en ingångsbön, gärna växelläst mellan präst och församling. Genom att i vårt förslag införa momentet Lovprisning vill vi gå dessa önskemål till mötes. Lovprisningen ger redan från början konfirmationen dess karaktär av församlingshögtid. Alt 1 ger utrymme för medverkan från konfirmanderna och övriga gudstjänstdeltagare genom acklamationer. Alt 2 har en mera uttalad böneform.

Textläsning

Gudstjänstens karaktär av dopaktualisering markeras genom urvalet av texter, som alla har samband med dopet och tron. Texten eller texterna väljs ur förteckningen i de allmänna anvisningarna. Som läsning kan dock även brukas någon annan bibeltext, som utgjort ledmotiv under lästiden.

Samtal

Samtalet har till syfte att för konfirmanderna men också för övriga gudstjänstdeltagare aktualisera huvudpunkter i den kristna tron. Detta bör ske under nära anknytning till dopet och livet i det. Aktualiseringen innebär inte bara en redogörelse för kunskaper, som konfirmanderna inhämtat. Den blir också en predikan i samtalets form om trons rikedom. Som komplettering och konkretisering kan ev ett kort kyrkospel förekomma. Vi anser det inte nödvändigt att i ritualen ge några anvisningar om formen för eller längden på samtalet. Om detta skall inledas eller avslutas med ett *tal* till konfirmanderna får avgöras av prästen. Vid utformningen av hela denna del av akten bör största möjliga hänsyn tas till den församling, i vilken konfirmationen sker.

Psalm

Under preludiet till psalmen ges möjlighet till ev kollektupptagning. Psalmen efter samtalet var i Material för försöksverksamheten 7 fakultativ. Försöksförsamlingarnas reaktioner visade dock, att inte minst praktiska skäl talar för en psalm här. Under denna kan konfirmanderna församlas vid altarringen utan att något störande avbrott i gudstjänsten uppstår.

Trosbekännelsen

Trosbekännelsen läses gemensamt av de närvarande, vilket markeras i inledningen till den. Därmed betonas än en gång konfirmationsgudstjänsten som alla de deltagandes dopåminnelse. Som kommer till uttryck i det andra alternativet till inledning, har dock just konfirmandernas medverkan i bekännelsen en särskild innebörd.

Trosbekännelsen utgör vid sidan av handpåläggningen konfirmationsgudstjänstens höjdpunkt. Den lästes vid konfirmandernas dop och genom att ta del i läsningen av den får de i ord ge uttryck för sin samhörighet med Kristi kyrka. Tillsammans med församlingen får de stämma in i bekännelsen av den tro de döpts till och som de får växa till och mogna i. Av skäl som redovisats ovan (s 171 f) ger vårt förslag till skillnad från HB 1942 inte möjlighet till någon löftesfråga i samband med trosbekännelsen. Vi finner en sådan olämplig både ur teologisk och psykologisk synpunkt. I stället ger förslaget utrymme för en fakultativ bekräftande formulering efter trosbekännelsen, där innebörden i konfirmandernas instämmande i bekännelsen konkretiseras i ord. Genom denna möjlighet tillmötesgås önskemålen från en del försöksförsamlingar, som efterlyst en starkare betoning av konfirmandernas engagemang och bekännelse inom gudstjänstens ram.

Förbön med handpåläggning

Vid sidan av trosbekännelsen är detta moment konfirmationsgudstjänstens klimax. Genom *förbönen* uttrycker församlingen sin gemenskap med de unga och nedkallar Guds välsignelse över dem inför deras fortsatta liv i sina

dop. Allt detta tar konkret gestalt i *handpåläggningen*, som tillsammans med tydningsorden ger ett klart uttryck för konfirmationens innebörd av dopaktualisering.

Redan i försöksordningen för konfirmation var motsvarande ritualparti, välsignelsehandlingen, en central punkt i akten. Detta mottogs mycket positivt i de församlingar som deltog i försöksverksamheten. Välsignelsehandlingen sågs allmänt som gudstjänstens höjdpunkt. I föreliggande förslag har detta parti byggts ut ytterligare. Välsignelsehandlingen föregås nu av församlingens uttalade *förbön* för de unga. En sådan efterlystes stundom i remissvaren från försöksverksamheten. Alt 1 är en variant av den klassiska gammalkyrkliga dop- eller konfirmationsbönen och anknyter till Jes 11:2. Dess kärna utgörs av bönen om Andens gåvor inför de ungas fortsatta liv i dopet. Alt 2 uttrycker i sak samma bön dock utan att specificera andegåvorna.

I Material för försöksverksamheten 7 var *handpåläggningen* liksom i HB 1942 fakultativ. Försöksförsamlingarnas remissvar visade emellertid en mycket stark uppslutning kring *handpåläggningen*. Denna har därför gjorts obligatorisk. Genom *handpåläggningen* markeras konfirmationens karaktär av välsignelse på dopets grund och denna välsignelses individuella applikation. Anknytningen till dopet betonas även genom orden vid *handpåläggningen*. Formuleringen av dem ansluter nämligen nära till motsvarande ord vid *handpåläggningen* efter dophandlingen i dopordningen.

I såväl *förbönen* som orden vid *handpåläggningen* spelar *Anden* och *Andens gåva* en central roll. Över huvud har den helige Ande under kyrkans historia ständigt satts i ett intimt samband med konfirmationen, vilket klart framgår av exempelvis bilaga 3. Vi vill dock med anledning av detta slå fast, att vårt förslag *inte* bör tas som uttryck för en konfirmationsteologi, som låter aktens innebörd vara att skänka en dopet kompletterande andegåva (ovan s 170). Dopet är ett dop i vatten *och* Ande och behöver som sådant *inte* kompletteras. Men aktualiseringen av det innebär också ett aktualiserande av dess andegåva, som lika litet som dopet självt är en punktuell handling i det förflutna. På så sätt framstår konfirmationen som en förnyad sändning till att i Andens kraft leva i dopet.

Välgångsönskan

Efter *handpåläggningen* reser sig konfirmanderna för att stående åhöra *välgångsönskan*. Denna sätter punkt för akten kring altaret, under vilken konfirmanderna på ett markerat sätt befinner sig i gudstjänstens centrum. Dess plats i ritualet är densamma som i HB 1942 innehas av den högtidliga nattvardsadmissionen. Av ovan redovisade skäl (s 172 f) innehåller vårt förslag ingen sådan. Som ersättning har vi velat vidga admissionen till att gälla konfirmandernas delaktighet i hela församlingens gemenskap. Som ovan antytts (s 174 f), har *välgångsönskan* utformats med hänsyn till konfirmationens funktion av "övergångshandling". Dess ord har formulerats under beaktande av de ungas ställning på gränsen till de vuxnas värld, på väg mot en okänd framtid, och deras i viss mån nya ställning som konfirmerade medlemmar i sin församlings gemenskap. Det är i denna situation de får del av den utvidgade admissionen: Som stöd och hjälp på deras vidare väg genom

livet står hela församlingens rikedom till deras tjänst. Så kan de genom sin i dopet beseglade tillhörighet till Kristus möta framtiden med hopp.

Psalm

Till skillnad från i försöksordningen har en psalm införts för att markera slutet på den utbyggda akten kring altaret. Under preludiet återvänder de konfirmerade och ev medhjälpare till sina platser.

Kyrkans allmänna förbön

I och med att de unga som konfirmerade medlemmar intagit sina platser i församlingen markeras deras integration i denna genom gudstjänstens avslutningsparti. I *kyrkans allmänna förbön* betonas denna samhörighet. Bönen gäller inte bara de konfirmerade utan alla gudstjänstdeltagarna. Under gudstjänsten har de blivit påmind om sina dop och kallade till trosbekännelsen. Nu går de tillsammans ut i världen för att med Andens hjälp leva i sina dop. Om de olika *bönealternativen* kan följande kommentarer göras: Bön 1 är en nyskriven bön, som genom acklamationer ger plats för församlingsmedverkan. Bön 2 är en vidarebearbetning av en av bönerna i Material för försöksverksamheten 7. Bön 3 är direkt hämtad från försöksordningen. Bön 4 anknyter till förbönen vid ungas konfirmation i HB 1942 och vidareför den i starkt bearbetad form. Under försöksverksamheten restes från en rad församlingar ett önskemål om en sådan bearbetning.

Fader vår

Avslutningens böneparti kulminerar genom det gemensamt lästa *Fader vår*. På detta sätt ges liksom i dopordningen uttryck för de heligas gemenskap genom dopet.

Välsignelsen

Välsignelsen uttalas över hela församlingen, vars enhet och gemenskap därmed markeras på nytt. Välsignelsen meddelas i två alternativ. Av dessa anknyter det första med avseende på innehållet direkt till konfirmationens dopaktualisering. Det andra utgörs av den aronitiska välsignelsen.

Psalm – Sändningsord

För att högtiden skall mynna ut i lovsång kan en lovpsalm användas. Gudstjänsten avslutas med *sändningsord*. Mot bakgrund av aktualiseringen av deltagarnas – främst de konfirmerades – dop manas de till ett liv i Herrens tjänst. Efter sändningsorden och som svar på dessa kan *utgångsprocession* förekomma. Denna sker i så fall under musik, som kan ha annan och lättare form än orgelpostludium. Processionen kan också ske under psalmsången, som i så fall föregås av sändningsorden.

Högmässa med konfirmation

I vissa sammanhang har det uppkommit ett behov av en ordning, enligt vilken konfirmation firas integrerad i mässa. Önskemål om en sådan ordning har rests bl a från Arbetsgruppen för konfirmation inom Svenska Kyrkans Centralråd. Vi har därför utarbetat ett förslag till *Högmässa med konfirmation* men vill dock slå fast, att denna ordning bör förbli en undantagsordning att användas vid de speciella tillfällen, då det finns särskilt behov av den, fr a vid internatkonfirmation. Vid sådan kan det många gånger av praktiska skäl vara svårt att i tiden åtskilja själva konfirmationsakten och den följande nattvardsgången.

Principen för den föreliggande ordningen är, att högmässoordningen i 1976 års gudstjänstordning följts med vissa nödvändiga jämkningar. En del av dem kan göras, andra måste göras. Sålunda anpassas högmässans inledning efter konfirmationsakten. I Ordets gudstjänst följs högmässans ordning, men textläsningar och kollektbön kan hämtas från konfirmationsordningen.

Det centrala partiet i konfirmationsordningen, trosbekännelse, förbön med handpåläggning, välgångsönskan, psalm och förbön, placeras på den plats efter predikan som 1976 års gudstjänstordning anger som den normala för trosbekännelsen. Platsen är naturlig, eftersom trosbekännelsen kan sägas aktualisera dopet i varje gudstjänst.

Fortsättningen av gudstjänsten följer ordningen för högmässa med nattvard i 1976 års gudstjänstordning. Vid nattvardsgången kommunicerar de konfirmerade först, därefter församlingen i övrigt. Under avslutningspartiet kan konfirmationsritualets alternativ till den aronitiska välsignelsen brukas.

3.2.3 *Förnyelsegudstjänst*

3.2.3.1 Grundläggande synpunkter

3.2.3.1.1 *Den internationella bakgrunden*

Som ovan framhållits (s 157 f) är dopet i ett kristet sammanhang något mycket mer än bara en punktuell handling vid ett visst tillfälle i en människas liv. Det är den kristna initiationshandlingen. Som sådan inleder det ett händelseförlopp. Dophandlingen vill ge en tydning av hela det människoliv som följer på själva akten. Såttillvida är dopet början på en process, under vilken människan i intim gemenskap med Kristus formas enligt hans bild eller för att tala med Luther "dagligen dör och uppstår med Kristus".

De sista årtiondenas "återupptäckt" av dopet och dess livsavgörande och livsvaraktiga betydelse har lett till att man inom kyrkorna världen över inlett ett arbete på att återge det dess centrala plats i församlingens liv och gudstjänst.

Som framgår av bilaga 3, är det en klart iakttagbar tendens, att *uppreparbara* liturgiska handlingar, som aktualiserar dopet, är på väg in i världens kyrkor.¹⁰ Detta gäller framför allt inom de barndöpande kyrkorna (den romersk-katolska, den anglikanska och den lutherska). En rad förslag till sådan dopaktualisering har lagts, och i en del fall har dessa också fått nedslag i

¹⁰ Se bilaga 3 s 17, 142 f, 152, 158 f, 301 f.

kyrkohandboken. Det har härvid ofta rört sig om led inom påsknattsliturgin. Men det har också börjat växa fram en särskild gudstjänstform, vars innehåll är en aktualisering av dopet och som kan firas antingen separat eller inom ramen för dop- och konfirmationsgudstjänst. Genomgående drag i denna typ av gudstjänst, som både kan gälla enskilda personers och hela församlingens aktualisering av dopet, är möjligheten till personlig deklaration av tro och överlåtelse, förnyelse av dopet, och sändningen att i Andens kraft tjäna Kristus i världen (ofta i kombination med handpåläggning och bön). Inspirationskälla har, förutom "återupptäckten" av dopet, varit den metodistiska förbundsgudstjänsten (Covenant service), som har en lång tradition men också den aktualiserats i nutiden.

3.2.3.1.2 *Den svenska situationen*

I Svenska kyrkans medvetna tradition finns ingen liturgisk handling, som uppfattas som upprepbar dopaktualisering. I detta läge har vi valt att lämna förslag till en sådan handling, *förnyelsegudstjänsten*. Vi har ingående diskuterat detta för svensk handbokstradition nya förslag och efter viss tvekan funnit tungt vägande saksäl för att lägga fram det. Avsikten är, att förnyelsegudstjänsten skall kunna användas, då en församlingsgrupp eller hela församlingen vill liturgiskt gestalta sin Kristus-tillhörighet genom dopet (t ex inför starten av ett nytt arbetsår). Den kan även brukas vid enskilda personers dopaktualisering (t ex vid ett avgörande personligt utvecklingskede).

Förslaget till förnyelsegudstjänst hör, som framgår av resonemanget ovan, samman med strävan att återge dopet dess centrala plats i gudstjänst- och fromhetsliv. Nya liturgiska former för dopaktualiseringen torde kunna bidra till att vidga perspektivet på dopets innebörd och konsekvenser. Härigenom skulle Nya testamentets centrala dopmotiv, dopet som inledningen på en reell livsgemenskap med Kristus, den korsfäste och uppståndne, kunna börja spela en mera framträdande roll i den enskildes och församlingens liv. Detta förefaller väsentligt, inte minst i en tid kännetecknad av människors desorientering och svårigheter att finna sin personliga identitet och hopp inför en i många avseenden hotande framtidsbild. I dopets ljus framstår den kristnes liv som en gemenskap med den korsfäste och uppståndne. På så sätt blir det möjligt att mitt i de personliga motgångarna, i det motsägelsefulla och skenbarligen meningslösa i tillvaron finna en mening trots allt. I allt det svåra kan den döpte finna ett uttryck för dopets gemenskap med den Kristus som måste vandra lidandets och dödens väg men också genom sin uppståndelse övervann döden. Så kan den kristne mitt i tillvarons motsägelser uppleva en delaktighet i ett liv som är starkare än döden.

Vi har mot denna bakgrund ansett, att en liturgisk handling, som aktualiserar detta dop i dess intima samband med påskens mysterium, borde kunna fungera som en väsentlig hjälp för människor att i den kristna församlingens gemenskap vinna sin personliga identitet och därigenom kunna leva med "Gud och hopp i världen". Samtidigt torde den kollektiva dopaktualiseringen i förnyelsegudstjänsten kunna klargöra, hur församlingsgemenskapen i alla aspekter bygger på dopets grund.

Också ur en annan synpunkt skulle förnyelsegudstjänsten kunna fylla en

väsentlig funktion i Svenska kyrkans gudstjänstliv. Genom den tillmötesgår ett mänskligt och kristet behov, som endast fått avsätta svaga spår inom luthersk liturgisk tradition, individens mogna personliga trosbekännelse och överlåtelse. Därigenom skulle vissa företeelser vid sidan av eller rentav inom kyrkans gudstjänstliv kunna förhindras eller åtminstone stävjas. Det rör sig t ex om sådana ting som "omdop" och vissa avarter inom den karismatiska rörelsen. Vad gäller de förra visar förekomsten av dem på ett latent behov av en dopaktualiserande gudstjänst. Vad gäller de senare, skulle förnyelsegudstjänstens aktualisering av dopet kunna vara ett sätt att hindra, att ett fenomen, som i sig innehåller flera positiva drag, råkar in i en negativ och osund utveckling.

3.2.3.2 Gudstjänstmoment

Förnyelsegudstjänst

De i gudstjänsten ingående momenten härrör till större delen från ordningarna för dopgudstjänst och konfirmation. Från den förra har hämtats sådant bönematerial, där dopets livsavgörande och livsvaraktiga betydelse står i centrum. Från den senare härrör trosbekännelsen, två av alternativen till förnyelsebön, handpåläggningen jämte en del övrigt bönematerial. För detaljkommentarer till dessa moment se s 161 ff och s 175 ff ovan.

Nya moment i förnyelsegudstjänsten är den inledande fakultativa *psaltarpsalmen*, ett av alternativen till *förnyelsebön* med särskilt markerad tonvikt på den förnyade sändningen i dopet och den fakultativa inledningen till *sändningsorden*. Också den i ritualet införda *avslutningsbönen* är en nyhet i förhållande till dop- och konfirmationsordningarna. Den ger möjlighet till församlingsacklamationer och utgör till sitt centrala parti en bearbetning av en bön från den malabariska liturgin (nr 199 i Att bedja i dag).

Mässa med förnyelsehandling

På grund av nattvardsfirandets centrala plats i den församlingssamfund som grundas på dopet har vi funnit det motiverat att också erbjuda en ordning, där förnyelsegudstjänstens dopaktualisering kombineras med nattvardsfirande. Principen för den föreslagna ordningen är, att ritualet för förnyelsegudstjänst följs t o m förnyelsebönen. Nattvardsfirandet (fr o m Tillredelsen) sker enligt ordningen för veckomässa alt 2 i 1976 års gudstjänstordning. Den avslutande välsignelsen och sändningsorden överensstämmer med motsvarande moment i förnyelsegudstjänsten.

3.2.4 Vigsels

3.2.4.1 Grundläggande synpunkter

Föreliggande förslag till ordning för vigsels har utarbetats i anslutning till den internationella utveckling som redovisas i bilaga 4. Som framgår av den, har frågorna kring vigseln under de senaste decennierna varit intensivt diskuterade i världens kyrkor, även om den rent teologiska forskningen om äktenskap och vigsels inte nått samma intensitet som den om dopet. Generellt

kan sägas, att såväl de sociala förändringarna (med den moderna jämställdhetsdebatten, obligatoriskt civiläktenskap i vissa länder m m) som den teologiska forskningen ställt kyrkorna inför problem, när det gäller att förnya och revidera vigselritualen. Inte minst den stigande frekvensen av äktenskap mellan personer tillhörande olika kristna konfessioner har härvid vållat svårigheter. Med tanke på de senare årens invandring kan sådana äktenskap också förväntas bli allt vanligare i vårt land. Inte minst av det skälet har problematiken ägnats riklig uppmärksamhet i bilaga 4. Av naturliga skäl har den dock inte kunnat få några direkta nedslag i ritualarbetet. De i detta sammanhang aktuella frågorna kan inte lösas ensidigt utan endast genom dialog mellan berörda kyrkor. Bakom vårt här redovisade förslag till ordning för vigsel ligger vissa allmänna principer. De är uttryck för vår strävan att väga samman förblivande element i traditionell äktenskapsuppfattning med de teologiska och kulturella värderingar som kännetecknar vår egen tid.

3.2.4.1.1 *Kristen äktenskapsuppfattning*

En självfallen utgångspunkt för ett kyrkligt vigselritual till skillnad från ett borgerligt är, att det bör ge uttryck åt en kristen syn på äktenskapets mening. Eftersom vår kyrka är en evangelisk-luthersk kyrka, har vi sökt bygga vårt ritual på en evangelisk-luthersk äktenskapsuppfattnings grund.

Enligt en sådan är äktenskapet en gudomlig instiftelse, som tillhör skapelsen och bidrar till att hålla den av Gud skapade världen vid makt gentemot alla de nedbrytande krafter som hotar Guds goda skapelse. Äktenskapet är en av Gud given form för gemenskapen mellan man och kvinna, en gåva till skydd för deras inbördes kärlek med därtill knutna målsättningar och förpliktelser. Denna unika gemenskap mellan man och kvinna grundas på deras eget fria avgörande. När två människor av olika kön kommer överens om att för alltid tillhöra varandra och deras beslut bekräftas offentligt, föreligger ett äktenskap. Till äktenskapets förpliktelser hör, att det förutsätter vilja hos parterna till livslång trohet. Där de naturliga möjligheterna föreligger, förutsätter det också en beredskap hos makarna att ta emot och fostra barn. Härigenom deltar de på ett särskilt och unikt sätt i Guds fortsatta skapelseverk.

Även om äktenskapet principiellt tillhör skapelseplanet betyder det minst av allt, att det specifikt kristna, evangeliet om Jesus Kristus, saknar betydelse för livet i det. Guds skapelse är hemsökt av nedbrytande krafter. Mänsklig synd och mänskligt svek får ofta nog till följd, att förhållandet mellan människor mera präglas av egoism än inbördes kärlek. Så är fallet också i makars liv tillsammans. I detta sammanhang kommer evangelium in i bilden i en kristen äktenskapsuppfattning. Kärleken, som makarna skulle skänka varandra men som så ofta överstiger deras krafter, får de i gåva av Kristus. Också förlåtelsen, utan vilken varje äktenskap till sist blir omöjligt, får de möta och kan ge vidare genom honom.

3.2.4.1.2 *Tradition och livsnärhet*

Den kristna uppfattningen av äktenskap och vigsel har bl a fått uttryck i olika liturgiska traditioner. Bland de evangeliska kyrkorna hör den svenska till

dem som bäst bevarat traditionens uttrycksformer. Vigselritualet i gällande handbok går nämligen till sina huvuddrag tillbaka till det medeltida vigselritualet. Ja, där förekommer t o m ord som har förkristet ursprung ("vårdtecken"). All tradition löper emellertid risken att den inte alltid lyckas med att till eftervärlden föra vidare det som den ser som sin uppgift att bevara. Detta kan ha flera orsaker. Ett väsentligt traditionsinnehåll kan förvanskas eller trängas undan under själva traditionsprocessen och ofta nog kan i en ny situation den traditionella formen verka som ett hinder för det innehåll den egentligen ville uttrycka. Man kan då fråga sig om den liturgiska traditionen i sig skall tillmätas ett sådant värde, att man bör sträva efter att behålla så mycket som möjligt av den traditionella formen, eller om ett nytt vigselritual skall ta sin huvudsakliga utgångspunkt i vår egen tids teologiska och kulturella värderingar.

Vi har i vårt arbete varit vägledda av målsättningen, att vigselordningen borde för dagens människor uttrycka en kristen äktenskapsuppfattning och låta de blivande makarna ingå sitt förbund med ord och formuleringar, som ansluter sig till deras egen livssituation. Vi har för att nå detta syfte känt oss oförhindrade att i det föreliggande förslaget nyformulera, strukturförändra, låna från andra kyrkor och modernisera äldre bevarade moment samtidigt som vi sökt hålla fast vid väsentliga drag i traditionen.

3.2.4.1.3 Makarnas handlande

Enligt västerländsk tradition ända från medeltiden skapas äktenskapet genom makarnas offentliga *konsensusförklaring* (deras offentligt deklarerade överenskommelse att de vill leva samman i ett livslångt förbund). Denna förklaring har därför framstått som vigselaktens centrum. Kyrkan har biträtt vid denna handling med ett omramande ritual kring makarnas löfte och som offentligt vittne till handlingens lagliga karaktär. Som framgår av bilaga 4, har kyrkan under olika tider genom sitt ämbete sökt markera prästens stadfästande som den egentliga äktenskapsstiftande akten.¹¹ Detta är dock inte i överensstämmelse med ursprunglig västerländsk tradition och luthersk teologi (se ovan s 182). I anslutning till modern teologi har under de senaste decennierna tanken på makarnas handlande som det konstitutiva vid äktenskapets ingående fått ökad tyngd och alltmer kommit att prägla kyrkornas vigselritual.¹²

Vi har ansett, att den västerländska traditionen, luthersk teologi och nutida kultursituation alla pekar i den riktningen, att ett nytt vigselritual bör lägga tyngdpunkten på makarnas gemensamma konsensusförklaring. Detta har gjort, att vi funnit anledning att diskutera dennas traditionella form. Bör äktenskapsförklaringen (i HB 1942 "löftena") som hittills förestavas av prästen eller uttalas av makarna utan förestavande? Bör det inte finnas variationer av formuleringarna, ja, bör inte makarna själva få lov att formulera sin äktenskapsförklaring, så att de upplever den som meningsfull? Möjligheten att avge äktenskapsförklaringen utan förestavande prövades under försöksverksamheten med positiva erfarenheter i de inte alltför många fall, då den användes. Vi har därför låtit den stå kvar som alternativ till det traditionella förestavandet. Vårt förslag ger också möjlighet till fri formulering av äktenskapsförklaringen. Denna formulering måste dock i så fall ske i

¹¹ Se bilaga 4 kap 1.1.

¹² Se bilaga 4 kap 1.2.

samråd med prästen (nedan s 188) och uppfylla vissa grundläggande krav om trohet i nöd och lust samt livsvaraktighet.

Föreliggande förslag till vigselordning är av nämnda skäl uppbyggt kring makarnas handlande vid äktenskapets ingående som aktens centrum. Vigselakten är emellertid samtidigt *kyrkans välsignelsehandling*. I den kyrkliga vigseln ges äktenskapsförklaringen och dess löften inför Guds ansikte, dvs med ansvar inför den allsmäktige Skaparen och i förtröstan på hans hjälp, när det gäller att leva i äktenskapet. Dettas ingående omges också av förkunnelse (läsning av bibeltexter och ev vigselstal), församlingens förbön och kyrkans välsignelse. Därigenom ges akten en kristen profil till skillnad från den borgerliga vigseln.

3.2.4.1.4 Jämställdhet

En konsekvens av det kristna evangeliet är en människosyn, som präglas av övertygelsen om alla människors *lika värde* oavsett ras, nationalitet eller kön. Olika sociala och kulturella faktorer har bidragit till att denna grundtanke först på senare tid börjat slå igenom såväl i samhället i stort som inom kyrkan. Det nuvarande vigselritualet speglar därför ännu på många punkter en passerad kvinnosyn, enligt vilken kvinnan framstår som underordnad mannen. Detta visar sig t ex i att kvinnan ensam får en ring, i löftenas formulering etc.

Vi har ansett, att vigselritualet i överensstämmelse med såväl evangeliet som nutida sociala och kulturella värderingar bör präglas av full *jämställdhet* mellan man och kvinna. Som framgår av bilaga 4, tycks detta synsätt också vara i färd med att allmänt slå igenom i kyrkorna. En konsekvens härav har blivit, att i de flesta andra kyrkor införts en möjlighet att använda två ringar vid ringväxlingen. Också vi öppnar denna möjlighet i vårt förslag. Vidare har vi formulerat äktenskapsförklaringen lika för båda makarna och även vid utformningen av andra moment tagit hänsyn till jämställdhetsprincipen.

3.2.4.1.5 Variationsmöjligheter

Vigselritualet i HB 1942 har få variationsmöjligheter. I detta kan det givetvis ligga något positivt. Just makarnas underordnande under en fast vigselordning kan sägas markera äktenskapet som en Guds gåva. De går in i en given ordning, som finns före deras eget beslut att höra samman. Å andra sidan är varje vigsel unik, eftersom varje av Gud skapad varelse är unik. Hittills har emellertid oftast vigseltalet ensamt fått anpassa vigselakten till den existentiella situationen.

Vi har ansett, att även själva ritualet mera bör anpassas till den verkliga situationen för de båda människor som skall ingå äktenskap. Detta gör att ritualet måste innehålla vissa variationsmöjligheter med alternativ avpassade för olika mänskliga situationer. Vi har dessutom diskuterat frågan om *fri formulering* av vissa moment och även givit möjlighet till sådan på en del punkter. Under försöksverksamheten med vigsel bemöttes detta med viss tveksamhet. Inte minst befarades, att en fri formulering skulle kunna äventyra momentens kristna halt. Vår övertygelse är emellertid, att denna kan garanteras genom att formuleringarna i fråga utformas i samråd med prästen, en ordning som skulle både kräva och möjliggöra fördjupad kontakt

mellan präst och brudpar före vigseln. Därför har vi trots tveksamheten från försöksförsamlingarna hållit fast vid möjligheten till fri formulering av vissa moment i vårt förslag. Sådan ges vid äktenskapsförklaringen, orden vid ringväxlingen och den avslutande förbönen.

3.2.4.1.6 *Symbolhandlingar*

Det nuvarande vigselritualet är huvudsakligen ett talat och sjunget ritual. Den enda *symbolhandlingen* är vigselringen, och dess symbolvärde har också visat sig mycket stort. Införandet av två ringar kan ytterligare förstärka detta symbolvärde. Denna möjlighet bör därför övervägas noggrant också ur denna aspekt.

Vi har dessutom diskuterat möjligheten av ytterligare symboler. I många kyrkosamfund finns vigselljus och vigselbägare, i en del förekommer överlämnande av bibel eller psalmbok. Det är tänkbart, att dessa och även andra symboler kan komma att vinna spridning också hos oss. I Material för försöksverksamheten 9 pekade vi på några sådana symboler som möjliga alternativ. Försöksverksamheten visade dock, att andra symboler än ring(ar) knappast brukades i större utsträckning. Försöksförsamlingarna var av den meningen, att för många symboler samlade på samma gång skulle kunna rycka sönder ritualen. En viss risk för detta kan naturligtvis finnas. Trots detta anger vi i ritualen möjligheten av också andra symbolhandlingar än ringväxlingen. Brudparet kan skriva sina namn i kyrkans *vigselbok* som bekräftelse på sin överenskommelse och tända *vigselljus* för att symbolisera sin förening. Vi har ansett att just dessa symboler kunde vara meningsfulla sätt att uttrycka vad som skett vid äktenskapets ingående.

3.2.4.1.7 *Församlingsmedverkan*

Det nuvarande vigselritualet är för vigselförsamlingens del oftast en akt som man lyssnar till och betraktar. Vi har funnit det angeläget, att församlingen aktivt deltar i analogi med den utveckling som skett på gudstjänstlivets område i övrigt. Vårt förslag ger därför en rad möjligheter till sådan medverkan. Inledningspartiets psaltarpsalm kan växelläsas av präst och församling eller utföras i form av växelsång, om man kan räkna med att ifrågavarande vigselförsamling har möjlighet därtill. Texterna ur bibeln om samlevnad och kärlek kan läsas av någon eller några av brudparets vänner. Detsamma gäller förbönen. Vissa av dess bönealternativ innehåller därutöver bön för vigselförsamlingen, varigenom dennas deltagande som aktiv part i gudstjänsten ytterligare apostroferas. I läsningen av Fader vår tar hela församlingen del.

3.2.4.2 *Gudstjänstmoment*

Vigsel

Inledning

Vigseln är ur kristen synpunkt först och främst en glädjens högtid inför Hans ansikte som är livets skapare och uppehållare. Av det skälet har vi i

inledningen till den föreslagna ordningen velat slå an en ton av lovsång och tacksägelse. Efter *ev ingångsmusik* och *psalm* följer därför en *lovprisning* och en *sjungen* eller läst *psaltarpsalm*, som redan från början ger vigseln dess kännetecknande lovsångskaraktär.

Den inledande *psalmen* har i vårt förslag gjorts fakultativ. Den kan utelämnas, om den efterföljande psaltarpsalmen sjungs. Det nuvarande vigselritualet börjar med en inledande beskrivning av äktenskapets innebörd och förmaning av brudparet. Eftersom vi, som nämnts, finner det riktigast att markera vigseln som en glädjens och tacksamhetens högtid, har vi här i stället fört in ett kort moment med benämningen *lovprisning*. Detta är närmast tänkt som en lovsång grundad i tron på Gud som livets skapare och förnyare. Som sådan fyller det funktionen av en gemensam lovprisning inför allt vad Gud givit oss och sätter ännu inte äktenskapet i centrum.

Läsningen eller sången av *psaltarpsalmen* efter lovprisningen konkretiserar ytterligare vigseln som en glädjens högtid. Även andra psaltarpsalmer än de i förslaget nämnda kan användas som alternativ, förutsatt att de präglas av glädje och tacksamhet. Psaltarpsalmen fyller av skäl, som redan nämnts, en väsentlig funktion i vigselordningen och utgör därför ett fast moment i vårt förslag. Under försöksverksamheten kom den också att prövas i större utsträckning än vid dop och jordfästning, även om det begränsade antalet vigslar allmänt gjort resultaten under denna något svårtolkade. Psaltarpsalmen kan läsas av prästen växelvis med församlingen eller av prästen ensam. Alternativet med *sjungen* psaltarpsalm förutsätter, att de behövliga musikaliska resurserna finns. Är så fallet kan alternativt t ex Egil Hovlands introitus "Höj jubel till Herren, alla länder" användas.

Äktenskapets mening

Från den allmänna lovsången inriktas ritualet på äktenskapet. Detta sker i den inledande beskrivningen av dettas innebörd. Denna vill i en kort sammanfattning uttrycka kyrkans syn på äktenskapet som en Guds gåva. Den har därför generell räckvidd och är inte något vigseltal som anpassats efter en speciell situation. Två alternativ meddelas. Det *förre* är centrerat kring skapelse tron och söker i några korta ord beskriva äktenskapet som en Guds gåva och del av hans skapelseordning. Det *andra* går utöver det rena skapelseperspektivet och talar om den kärlek i Jesus Kristus som är en Guds särskilda gåva och som kan ta gestalt också i äktenskapet och där omskapa människors liv. Ingetdera alternativet innehåller någon direkt förmaning till brudparet. Det är äktenskapet i sig som beskrivs.

Textläsningar

Texterna har till syfte att uttrycka något av den kristna synen på kärlekens gåva och ansvar och därmed också på äktenskapet. Beträffande textläsningarna har vi i övrigt sökt tillgodose två syften. Genom att ange *alternativa* texter har vi velat ge prästen och brudparet möjlighet att anpassa den lästa texten till den för ifrågavarande brudpar aktuella situationen. Samtidigt har vi genom anvisningen, att någon eller några av brudparets vänner kan läsa texterna i stället för prästen, givit ökad möjlighet till medverkan från

vigsselförsamlingens sida.

Om de angivna textalternativen kan följande kommentarer göras: Det *första* är den i äktenskapssammanhang klassiska texten Matt 19:4-6. Dessa Jesus-ord uttrycker sällsynt klart äktenskapets plats i Guds skapelseordning och dess karaktär av unik gemenskap och samhörighet mellan man och kvinna. Texten i fråga förekommer också i HB 1942.

Det *andra* alternativet är Höga Visans kända beskrivning av kärleken (Höga Visan 8:6-7). Textens innehåll är en lovsång över kärleken som en Guds gåva och över dess obetvingliga kraft. Med tanke på vår grundsyn på vigseln som en glädjens, tacksägelsens och lovsångens högtid har vi funnit det motiverat att ge denna text plats i vårt förslag.

Det *tredje* textalternativet utgörs av "kärlekens höga visa" ur Första Korintierbrevet (1 Kor 13:4-7, 13). Texten meddelas i ett urval avpassat efter den speciella vigselförhållandet. Dess innehåll är inte en förmaning till brudparret utan en beskrivning av den kärlek som är en Guds gåva och som möter i Jesus Kristus. Denna gåva är en omskapande kraft i människolivet och kan såtillvida komma att prägla också äktenskapets samliv mellan man och kvinna.

De fyra sista alternativen är alla hämtade från de nytestamentliga brevens förmaningspartier. Här som i sitt ursprungliga sammanhang bör de ses i samband med Guds kärlek i Jesus Kristus, som kommer människan till del som en gåva. Deras imperativ har sin grund i detta indikativ.

Äktenskapets ingående

Som framgår av själva rubriken utgör detta moment hela aktens centrum. Äktenskapet konstitueras enligt västerländsk uppfattning genom att makarna offentligt tillkännager sin avsikt att leva tillsammans i ett livsvaraktigt förbund (ovan s 183). Detta sker egentligen redan genom *löftena*, dvs de jakande svaren på de i ritualen meddelade frågorna. Innebörden i denna överenskommelse konkretiseras närmare i *äktenskapsförklaringen*. Löftena och förklaringen kan såtillvida betraktas som det centrala i detta ritualparti. Den därefter följande *ringväxlingen* har liksom prästens *tillkännagivande* närmast en konstaterande karaktär. De är olika sätt att slå fast och uttrycka vad som skett vid äktenskapets ingående.

I vårt förslag fyller *löftena* samma funktion som frågorna i HB 1942. Vi har menat, att makarnas löften till varandra föreligger redan genom det jakande svaret på frågorna. Dessa är för övrigt i det närmaste oförändrade i förhållande till HB 1942. Dock har vi infört en möjlighet till alternativ formulering. Bruket av verbet "taga" torde åtminstone hos en del brudpar leda tankarna i riktning mot en uppfattning av äktenskapet som ett ägarförhållande, något som står i motsats till kristen äktenskapssyn.

Löftena följs i förslaget av *äktenskapsförklaringen*. I HB 1942 används beteckningen "löfte" på det senare momentet. Denna benämning är dock, som antytts, enligt vår mening knappast riktig. Brudparets löften till varandra är givna redan genom att frågorna besvarats med "ja". Därmed har makarna också givit offentlighet åt sin överenskommelse om att leva samman i äktenskap. Denna överenskommelse, den s k konsensusförklaringen, är en förutsättning för äktenskapets juridiska giltighet. Eftersom denna redan

uttryckts bör äktenskapsförklaringen mindre betraktas som ett offentliggörande av brudparets överenskommelse än som en konkretisering av vad makarna menar med sitt äktenskap. Vi har därför ansett, att detta är ett moment i vigselordningen, där större *variation* än i nuvarande HB skulle vara möjlig.

I enlighet med denna grundsyn ger vårt förslag utrymme för två huvudalternativ. Det första utgörs av den traditionella av prästen förestavade äktenskapsförklaringen, dvs det moment som i HB 1942 benämns "löfte". I sak är detta ingenting annat än ett återupprepande av frågorna i jagform. Vid sidan härav ger vårt förslag också möjlighet till *äktenskapsförklaring utan prästens förestavande*. För en sådan talar det principiella skälet, att det enligt västerländsk uppfattning är makarnas handlande som utgör det konstituerande i vigselakten. Detta får en tydlig markering, om de avger sin äktenskapsförklaring utan förestavande. Eftersom denna i vigselordningens helhetssammanhang fyller funktionen av konkretisering av vad makarna menar med sitt äktenskap, meddelas den utan prästens förestavande avgivna förklaringen i två alternativ. Härigenom möjliggörs en anpassning till den för det aktuella brudparet speciella vigsel-situationen. Vi har också lämnat utrymme för ytterligare variation med hänsyn till vad som kan upplevas som meningsfullt av olika brudpar genom att ange möjligheten av fri formulering av äktenskapsförklaringen. Väljs en sådan, bör den dock utformas i samråd med prästen och ge uttryck åt brudparets avsikt att leva tillsammans och älska varandra i nöd och lust.

Försöksverksamheten med vigsel visade, att majoriteten av brudparen föredrog den traditionella av prästen förestavade äktenskapsförklaringen. I de fall, då äktenskapsförklaring utan förestavande förekom, redovisades dock genomgående klart positiva erfarenheter. I förening med de ovan angivna principiella skälen utgör detta orsaken till att vi i vårt förslag vill ge plats också för denna möjlighet.

I nuvarande vigselritual är frågorna och "löftena" skilda åt genom en bön över ringen. Vi har ansett, att frågorna (med vår terminologi "löftena") och äktenskapsförklaringen hör så nära samman, att dessa båda moment inte bör skiljas åt genom en bön. Vi har därför placerat hela *ringceremonin* med bön och överlämnande respektive mottagande efter äktenskapsförklaringen. Denna ceremoni är nämligen en symbol för och ett tecken på den officiellt deklarerade överenskommelsen.

I vigselritualet i HB 1942 förekommer endast överlämnande av *en* ring, som mannen ger kvinnan. Vi har tyckt oss bakom denna ordning skytta en äldre kvinnosyn och har därför velat ge utrymme åt ett alternativ, som mera präglas av jämställdhet mellan man och kvinna. Vi har därför infört en möjlighet att använda *två* ringar för att klart markera makarnas jämbördighet i äktenskapet. Förlovningstiden har på många håll börjat försvinna och samboende är ofta inte kombinerat med bruket av ringar. Inte minst därför upplever många unga människor det meningsfullt, att båda får ge och ta emot. Vid sidan av alternativet med två ringar har vi också behållit den gamla möjligheten att endast en ring överlämnas. Försöksverksamheten gav på denna punkt ett splittrat intryck och tydde på önskemål, att båda alternativen skulle erbjudas.

Vi har också funnit det angeläget att göra ringväxlingen och dess symbolik

till något mer än en tyst akt. I förslaget ges därför möjlighet för prästen att vid återlämnandet efter bönen uttala några ord, som anger ringarnas eller ringens innebörd. Vid själva överlämnandet kan också makarna få uttrycka denna innebörd genom de i ritualen meddelade orden eller ord som formulerats fritt i samråd med prästen.

Av juridiska skäl krävs att prästen offentligt tillkännager, att makarna genom sin deklarerade överenskommelse ingått äktenskap. Detta *tillkännagivande* möter i vårt förslag på den av hävd vedertagna platsen (= HB 1942). I ritualen som helhet fyller momentet en funktion som kommer nära ringväxlingens, konstaterandet av vad som skett vid äktenskapets ingående. Tillkännagivandet avslutas med några av prästen uttalade välsignelseord över brudparet. Härigenom markeras vigselns funktion av kyrklig välsignelsehandling.

Enligt gammal tradition har *handslaget* brukats som bekräftelse på den vid vigseln offentliggjorda överenskommelsen. Många moderna handböcker har som en möjlighet bevarat, att brudparet fattar varandras händer under vigselakten. Vi har velat ge denna sed en plats också i Svenska kyrkans vigselritual. Därför föreslår vi, att brudgum och brud skall fatta varandras händer, när prästen tillkännager, att de ingått äktenskap.

Denna plats i vigselordningen är över huvud den lämpliga för ev ytterligare symbolhandlingar, som belyser och konkretiserar innebörden av det som skett vid ingåendet av äktenskapet. *Vigselbevis* kan överlämnas och brudparet kan som bekräftelse skriva sina namn i kyrkans *vigselbok*. Om *vigselljus* brukas, tänder brudparet nu detta som tecken på det förbund de ingått.

Psalm

Avslutningen på vigselaktens centralparti kan markeras genom att en psalm sjungs.

Förbön

Genom att ange fem olika alternativ till den avslutande *förbönen* med delvis olika motiv har vi velat ge möjlighet att anpassa också detta moment till det konkreta vigseltilfallet. Bönerna är därför något olika till sin inriktning. Alla innehåller och de flesta är centrerade kring en förbön för brudparet. I vissa av alternativen vidgar förbönen sig emellertid till en förbön för hela vigselförsamlingen. Ett par av bönerna innehåller en eskatologisk utblick. Det femte alternativet är sjungen förbön motsvarande brudmässan i nu gällande vigselritual.

Vi har även velat ge möjlighet till fri formulering av förbönen. De presenterade bönealternativen kan i så fall med hänsyn till sina huvudtankar användas som modeller. För att främja vigselförsamlingens medverkan har vi infört en möjlighet för anhöriga eller vänner till brudparet att läsa förbönen.

Fader vår

Genom det gemensamt lästa *Fader vår* markeras vigselns karaktär av gudstjänst, där församlingen tar aktiv del.

Avslutning

Vigselakten avslutas med *välsignelsen*, *psalmsång* och ev *utgångsmusik*. I avslutningspartiet infogas också lämpligen *vigseltalet*, som om det hålls placeras omedelbart före slutpsalmen eller också före välsignelsen. Den förstnämnda placeringen finns angiven också i HB 1942 och under försöksverksamheten uttalade sig majoriteten av församlingarna för den.

Det nuvarande vigselritualet innehåller dubbla välsignelser. Dessa har tillkommit så, att den ena välsignelsen hämtats från den gamla brudhusfirningen och den andra från brudmässan. Vi har emellertid inte funnit det önskvärt med två välsignelser nära efter varandra i vigselordningen utan valt att i aktens slutparti behålla den välkända aronitiska välsignelsen.

Mässa med vigsel

För brudpar, som är vana att delta i församlingens gudstjänstfirande och i dess nattvardsgemenskap, kan det kännas naturligt att också vigseln sker i samband med nattvardsfirande. För att tillmötesgå sådana önskemål har vi utarbetat en ordning för *Mässa med vigsel*. Genom den markeras också vigselns karaktär av församlingsgudstjänst och inte bara privat högtid. Förslaget innebär, att ordningen för vigsel följs o m förbönen för brudparet. Därefter följs ordningen för veckomässa alt 2 i 1976 års gudstjänstordning fr o m Tillredelsen (Offertorium).

3.2.5 Begravning

3.2.5.1 Grundläggande synpunkter

Förslaget till begravningsordning är utarbetat under hänsynstagande till den internationella utvecklingen och de teologiska överväganden som redovisas i bilaga 5. Som framgår av översikten där intar det svenska begravningsritualet en särställning vid en internationell jämförelse. Det knyter inte medvetet an till vare sig mässa eller tidedgård, vilket är det vanliga i världens kyrkor. I stället presenterar det en ordning för begravningsgudstjänst, som är kasuell, dvs direkt inriktad på den föreliggande situationen: att på ett värdigt sätt föra en död människa till graven.

Denna begravningsritualets kasuella inriktning har vi funnit det värdefullt att bevara. *Alt I* i föreliggande förslag anknyter följaktligen till ordningen i HB 1942 och för denna vidare i bearbetad form. Vid sidan härav erbjuder vi emellertid också ett *alt II*, som innebär en begravningsgudstjänst i tidedgårdens form, och ett *alt III*, som ansluter begravningsgudstjänsten till högmässa med nattvard.

I HB 1942 förekommer termen "jordfästning" som beteckning på motsvarande kapitel i handboken. Vi har i stället infört benämningen

”begravning” (”begravningsgudstjänst”). Detta har sin grund i att ordet ”begravning” numera torde vara det allmänt brukade.

Vid utformandet av ordningen för begravning har vi väglett av följande allmänna principer.

3.2.5.1.1 *Kristen syn på döden, uppståndelsen och evigheten*

Självklart är, att ett kristet begravningsritual måste ge uttryck åt en bibliskt-kristen syn på döden, uppståndelsen och evigheten. Denna målsättning har under alla tider varit ett riktmärke för kyrkans arbete med begravningsordningen. Likväl kan en tydlig förändring och utveckling noteras på detta område, om man anlägger en historisk betraktelse. En orsak härtill kan vara, att det bibliska materialet många gånger är vagt och antydande i frågor som rör döden och vad som följer efter den.

Som framgår av bilaga 5 var äldre begravningsritual från medeltiden och framåt bestämda av bibliska motiv, som rör domen och den slutliga uppståndelsen från de döda. Begravningsordningarna kom i överensstämmelse härmed att präglas av botstämning och reningsriter. Trots att begravningsritualet i många avseenden är ett konservativt präglat ritual, kan en påtaglig förändring noteras under senare tid. Alla de nyare ordningarna betonar starkare uppståndelsens påskmotiv. Genom Kristus är döden besegrad och blir för den kristne en tjänare, som för honom till hans bestämmelse: att äntligen och slutgiltigt dö bort från det gamla och uppstå till det nya livet.¹³

I vårt förslag till ordning för begravningsgudstjänst har vi sökt anknyta till denna utvecklingstendens och göra påskens budskap till ett dominerande motiv. Kyrkans liturgi kan inte stanna vid döden, saknaden och minnet. Den måste kasta evighetens ljus över dessa mänskliga fakta och vittna, fast och ömt, om det som förvandlar döden och gör den till evighetens port: Kristi död och uppståndelse, den kristnes förening med honom genom dopet och tron, hoppet om uppståndelsen och det eviga livet.

3.2.5.1.2 *Verklighetsnärlighet*

Begravningsritualet måste också ta hänsyn till de sörjandes situation och där tillämpa det kristna budskapet på ett medmänskligt och själavårdande sätt. Religionssociologiska undersökningar visar, att begravningsgudstjänsten är en av de punkter, där den s k ”folkreligiositeten” tar sig sitt starkaste uttryck. Detta ställer kyrkan inför ett särskilt problem, vad gäller begravningsakten. ”Folkreligiositeten” med sitt allmänna religiösa medvetande och sin känsla för något heligt är inte oproblematiskt identisk med en kristen ståndpunkt. Men den behöver inte heller vara främmande för och en konkurrent till den kristna tron. Det gäller dock att fylla denna allmänna känsla med evangeliets innehåll.

Vår strävan vid utarbetandet av vårt förslag har varit att ge uttryck åt den kristna synen på döden, uppståndelsen och evigheten men att göra detta på ett så enkelt och verklighetsnära sätt, att budskapet kan bli fattbart och upplevas som angeläget. Begravningsordningen får aldrig ge avkall på den bibliskt-kristna realismen. Dess uppgift är att gestalta evangeliet vid ett av

¹³ Se bilaga 5 s 7, 90 f.

det mänskliga livets mest utsatta skeden. Men den måste samtidigt vara så *vid*, att den kan uppfattas som ett svar på även de vaga religiösa förväntningarna, så *mänsklig och varm*, att den kan upplevas som medmänsklig tröst och så *ljus*, att den inte gör sorgen svartare och tyngre att bära.

3.2.5.1.3 Linje

Bakom vårt förslag ligger övertygelsen, att begravningen bör betraktas som en *linje* snarare än en punkt. Man kan inte begränsa begravningen till det som sker i kyrkan/gravkapellet. Den ingår i ett vidare sammanhang. Detta sträcker sig från dödsbädden över begravningsgudstjänsten till avskedets ögonblick vid graven. Därför måste begravningen anses omfatta också det som sker vid dödsbädden, i sorgehuset, vid bisättningen, vid gravsättningen (som ofta sker utan direkt samband med begravningsgudstjänsten i kyrkan/gravkapellet). Dessa situationer har hittills i stort sett varit överlämnade åt det enskilda prästerliga initiativet. Visserligen kan man säga, att en del av de nämnda momenten mera hör hemma inom själavården än inom liturgin. Inget dödsfall är det andra likt, och det pastorala handlandet måste därför präglas av en betydande frihet. Men å andra sidan kan detta stundom ha behov av en liturgisk form, åtminstone som råd och anvisningar för prästen.

Vi har därför i vårt förslag också tagit med material till hjälp för dessa tillfällen. Som framgår av översikten i bilaga 5, är det i ett internationellt perspektiv inte ovanligt, att kyrkornas begravningsritual innefattar material också för denna typ av situationer.

Av nämnda skäl innehåller vårt förslag till begravningsordning böner och enkla liturgiska akter, som kan användas i det pastorala handlandet *före begravningsgudstjänsten*. Dessa innefattar andakt vid dödsbädden och efter dödsfallet samt andakt i sorgehuset eller vid utfärdsbön/bisättning. Vad gäller *utfärdsbönen* kan noteras, att dess ställning försvagats i och med att de flesta dödsfall nu för tiden inte sker i hemmet utan på sjukhuset. Vi har likväl ansett, att en ordning, här som i de övriga fallen närmast avsedd som rådgivande mönster, bör anges för de tillfällen då utfärdsbön hålls i hemmet eller bisättningskapellet.

Centralpunkten i begravningens sammanhang är den egentliga *begravningsgudstjänsten*, för vilken också ett fast ritual anges till skillnad från de omgivande akterna. Som ovan nämnts anges tre alternativ till utformning av gudstjänsten. Det första har en kasuell karaktär, medan det andra och tredje an knyter till tidegården respektive högmässan. Vi är medvetna om att de båda senare alternativen, om de blir fastställda, kan komma att bli ganska sällan brukade. Men å andra sidan borde det kunna upplevas naturligt för människor, som är vana att läsa tidegården och att regelbundet delta i högmässans nattvard, att fira en begravningsgudstjänst, som knyter till dessa gudstjänster. Som var att vänta blev de båda sistnämnda alternativen endast sporadiskt prövade under försöksverksamheten. Ett betydande antal av försöksförsamlingarna fann det dock rimligt, att en ny handbok skulle erbjuda dessa alternativ.

Våra råd angående utformningen av *akten vid graven* tar hänsyn till en

markant förändring av gravskicket under senare tid. Det gäller *kremationen*, som efter 1900-talets första årtionde blivit allt vanligare i vårt land. Den tycks nu vara allmänt godtagen som alternativ begravningsform, utan någon tydlig teologisk profil. Begravningsordningen måste därför enligt vår mening ta hänsyn till att på många håll det övervägande antalet begravningar sker i samband med kremation. Detta innebär, att gravsättningsakten måste få en varierande utformning, eftersom den vid jordbegravning kommer i omedelbar anslutning till begravningsgudstjänsten men vid kremation kan äga rum lång tid efter denna. Vi har därför utarbetat två olika typer av ordning för akten vid graven, den ena avsedd att användas när gravsättningen sker direkt efter begravningsgudstjänsten, den andra när den äger rum fristående från denna gudstjänst.

Begravningsens karaktär av linje innebär också, att den står infogad i ett socialt sammanhang. Begravningen är knuten till ett avgörande skede i individens och omgivningens liv och har därför karaktär av "övergångshandling". Ett dödsfall innebär alltid genomgripande omvälvningar för familj och släkt. Personliga och sociala relationer förändras. Begravningen som "övergångshandling" måste ta hänsyn till detta och underlätta de efterlevandes inträdande i den nya situationen. Genom begravningsritens offentliga karaktär får den enskilde hjälp att se sin individuella sorg insatt i ett vidare sammanhang. Riten har därigenom en avlastningsfunktion.¹⁴ Vi har strävat efter att utforma vårt förslag till begravningsordning så, att dessa funktioner inte försvåras utan underlättas.

3.2.5.1.4 Församlingsmedverkan

En begravning är en gudstjänst. Men en gudstjänst utan församlingens deltagande blir en prästerlig monolog. Man kan naturligtvis inte begära, att menigheten vid en begravningsgudstjänst skall vara beredd att svara för någon mera omfattande liturgisk medverkan. Vi anser dock, att man bör ta till vara de tillfällen som kan erbjuda sig för församlingens deltagande i liturgin. Denna ståndpunkt vann också stöd under försöksverksamheten, förutsatt att kraven på denna medverkan inte sattes alltför högt.

I vårt förslag har vi alltså, om än i måttliga former, försökt ge utrymme för församlingens medverkan. *Alt I* innehåller sålunda vid sidan av psalmsång gemensamt läst Fader vår och fakultativt läst eller sjungen psaltarpsalm (där församlingen kan sjunga eller läsa ett enkelt omkväde), den apostoliska trosbekännelsen och en avslutande bön i litanieform. Dessutom har avskedstagandet förts in i begravningsgudstjänstens ordning som ett fast moment.

Alt II ger även tillfälle till växelläst/sjungen psaltarpsalm, växelläst/sjunget responsorium, växelläst/sjunget Nunc dimittis (Simeons lovsång) samt en särskild växelläst avslutningsbön.

I *alt III* utgör begravningsakten högmässans avslutning och ingår därmed i en församlingsgudstjänst.

3.2.5.1.5 Enklare språklig form

HB 1942 kännetecknas, vad gäller jordfästningsordningen, på ett särskilt tydligt sätt av ett ålderdomligt språk. Vår strävan har varit att ge

¹⁴ Se bilaga 5 s 18 f.

begravningsordningen en *enklare språklig form*. Det angelägna i denna strävan belystes av försöksverksamheten med jordfästning. Vid utvärderingen av den var uppslutningen i det närmaste hundra procentig bakom målsättningen att språkligt förenkla och förnya ritualen.

Ritualen för begravningsgudstjänst med omgivande akter är naturligtvis i sig självt ett högtidligt ritual. Allvaret i begravningsakten inbjuder inte till de vardagliga tonfallen. Men detta fritar enligt vår mening inte kyrkan från att söka gestalta sin begravningsordning så begripligt som möjligt. En sådan strävan utesluter varken allvar och högtidlighet eller en klar biblisk förankring. Men den kan starkt bidra till att ge begravningsritualen en personlig och medmänsklig ton.

3.2.5.2 Gudstjänstmoment

I Andakter före begravningen

A Ordning för andakt vid dödsbädden

Den rådgivande ordningen för andakt vid dödsbädden består i väsentlig utsträckning av en samling *trösteord* och *förböner*. Dessa har hämtats från befintligt bönboksmaterial. Ledande urvalsprincip har varit att till vägledning för den som leder andakten sammanställa ett antal böner och tröstande ord, som skulle kunna fungera som evangelium i den här aktuella situationen. Trösteorden och bönerna föregås av en *psalm*. De efterföljs av en kort *syndabekännelse med avlösning*. Med tanke på att skuldens problematik ofta är aktuell vid en dödsbädd har vi funnit det rimligt att på detta sätt konkret ge uttryck åt den tröste- och trygghetsgrund som ligger i evangeliet. Tröst- och trygghetsmotiven dominerar också i den följande *psaltarläsningen*. Andakten avslutas med gemensam läsning av *Fader vår*, en *välsignelse* över den sjuke, och en *psalm*. Om de anhöriga är närvarande kan därefter en bön för dem förekomma. Denna tar särskild hänsyn till deras situation och problematik inför det förestående avskedet men pekar också på det kristna hoppet inför döden.

B Ordning för andakt efter dödsfallet

Den likaledes rådgivande ordningen för andakt efter dödsfallet har en mycket enkel uppbyggnad. Dess centrum är ett böneparti, som består av ett urval *förböner* jämte gemensam läsning av *Fader vår*. Det förra härrör från svenskt bönboksmaterial. Vi har i detta velat visa på några böner, som kunde vara lämpliga att använda efter ett dödsfall. Läsningen av *Fader vår* borde kunna fungera som ett moment av gemenskap i en av det mänskliga livets svåraste stunder. Bönepartiet följs av en *slutönskan*, som gäller den avlidne. Andakten inleds och avslutas med läst eller sjungen *psalm*.

C Ordning för andakt i sorgehuset eller vid utfärdsbön eller bisättning

Som rådgivande mönster anges även ett förslag till ordning för *andakt i sorgehuset*. Med angivna anpassningar kan ordningen även användas vid

utfärdsbön eller *bisättning*.

Den föreslagna ordningen har en enkel karaktär och är centrerad kring psaltarläsning, bön och psalmsång (ev läsning). Som lämplig *psaltarpsalm* anges Psalt 23 eller 121, dvs samma alternativ som vid begravningsgudstjänst alt I. *Bönen* tar hänsyn till de närvarandes sorg men präglas samtidigt av tacksamhet för allt det goda Gud skänkt den bortgångne och andra genom honom och av det kristna hoppet. Efter *psalm* (vid utfärdsbön färdepsalmen) följer gemensamt läst *Fader vår* och en *slutönskan*, vars utformning bestäms av andaktens speciella karaktär. Som avslutning anges en läst eller sjungen *psalm*.

II Begravningsgudstjänst

Alternativ 1

Inledning

Redan begravningsgudstjänstens upptakt vill anslå det för den bärande temat: att i en extremt utsatt mänsklig situation gestalta det kristna evangeliet på ett både medmänskligt och själavårdande sätt. De i ritualet införda alternativen till den fakultativa *psaltarpsalmen* har valts med tanke på dess funktion av tröst- och trygghetsord till de i gudstjänsten deltagande. *Inledningsorden* anger uttalat begravningsgudstjänstens ovan angivna bärande tema.

Inledningsvis anges i ritualet, att *ingångsmusik* utförs, där så är möjligt. *Ingångspsalmen* kan utgöras av svensk psalm eller psaltarpsalm eller bådadera. Psaltarpsalmen kan sjungas eller läsas. Dock bör här alltid sång förekomma. Därför sjungs svensk psalm åtminstone i de fall då psaltarpsalmen läses. Antingen psaltarpsalmen sjungs eller läses, kan den utföras växelvis med församlingsomkväde. De med "(P)" betecknade partierna kan därvid sjungas inte bara av prästen utan alternativt även av kör/försångare. Som exempel på lämpliga psaltarpsalmer anges av ovan redovisade skäl Psalt 23 eller 121.

Under försöksverksamheten kom alternativet med psaltarpsalm till användning bara i en knapp tredjedel av försöksförsamlingarna. Siffran kan emellertid trots allt bedömas som relativt hög för ett nyinfört inslag. Vi har därför funnit det motiverat att i vårt förslag bevara den inledande psaltarpsalmen som ett fakultativt moment.

Inledningsorden föreligger i två alternativ. I båda ges möjlighet att nämna den bortgångnes namn, ett väl mottaget inslag under försöksverksamheten. Härigenom får begravningsgudstjänsten en personlig ingress. I de två alternativen till inledningsord har vi sökt kombinera denna inriktning på den döde personligen med det kristna hoppet inför döden. Det *första* alternativet är centrerat kring en bön. Denna är hållen i en ljus ton utan att för den skull undanskymma sorgens allvar. Bönen är präglad av den kristna synen på evigheten som en redan i detta livet närvarande realitet och av påskens evangelium om ett liv som övervinner döden. Det *andra* alternativet till inledningsord är mera personligt och utförligt, när det gäller att ge uttryck åt de sörjandes situation. Också det mynnar emellertid ut i det kristna hoppet om en framtid trots allt – grundad på Jesu död och uppståndelse.

Guds Ord

I detta parti av begravningsgudstjänsten står bibelns vittnesbörd om den kristna synen på döden och det eviga livet i centrum. *Griftetalet* ger en utläggning av denna, och det efterföljs eller föregås av några lästa *bibeltexter*.

Griftetalet kan utformas på traditionellt sätt, men förslaget ger också möjlighet till griftetal i form av meditation. Efter talet/meditationen kan en bön läsas. Förutom den i ritualen avtryckta bönen kan någon av bönerna i samlingen av kollektböner att användas vid begravningsgudstjänst väljas. Vid sidan av allmänna böner finns här en kyrkoårsserie och en kasuell serie. Härigenom möjliggörs en anknytning till såväl den specifika begravnings-situationen som till kyrkoårstiden.

Textläsningen kan läggas före griftetalet. I så fall håller prästen lämpligen sitt griftetal över den sist lästa texten. Läsningarna kan emellertid också (som i nuvarande HB) följa efter griftetalet. Det kan vara meningsfullt att låta detta klinga ut i en serie själavårdande bibelord.

Texterna väljs förslagsvis ur den i bilagan angivna förteckningen. Denna är ordnad dels kasuellt, dels efter kyrkoåret. Antalet texter är inte fixerat, men vi har genom textförslaget önskat antyda, att tre stycken kan vara det normala.

Efter textläsningarna har vi som fakultativ möjlighet infört gemensam läsning av den *apostoliska trosbekännelsen*. Denna ger en koncentrerad sammanfattning av begravningsgudstjänstens trosinnehåll. Genom läsningen av den anknyts till den tröste- och trygghetsgrund inför döden som dopet med sin Kristus-gemenskap innebär. Slutorden uttrycker på ett koncentrerat sätt det kristna hoppet. Vi är dock medvetna om att trosbekännelsen kan upplevas som ett svårt moment i en känslig situation och har därför valt att göra läsningen av den fakultativ.

HB 1942 avslutar textdelen med läsande av psalmverser. Vi anser visserligen, att psalmer hellre bör sjungas än läsas men har dock inte velat utesluta möjligheten, att man läser någon avslutande *psalm*. En sådan kan fint sammanfatta texternas budskap. Den eventuella psalmen kan emellertid även sjungas.

Överlåtelsen

Ingen människa har full insikt i förhållandena bortom döden. Också det bibliska vittnesbördet är som nämnts (s 191) vagt och antydande, när det gäller att beskriva dem. Det naturliga kristna förhållningssättet inför döden är därför att överlåta den döde i Guds händer med den förtröstan som har sin grund i evangeliets budskap. Denna grundläggande ståndpunkt har fått prägla såväl rubrik som innehåll i detta för begravningsgudstjänsten centrala moment. Den kommer klart till uttryck i de *ingressord*, som inleder själva *begravningshandlingen*. Här har vi frångått ordalydelsen i HB 1942 i den förvisningen att man vid den kristna begravningen snarare överlämnar den döde i Guds händer än viger honom till gravens vila.

Efter de inledande orden fortsätter begravningshandlingen med *begravningsformeln*. Vi har angett fyra olika alternativ till sådan. Det *första* är det

traditionella (= HB 1942). Det *andra* kan betecknas som en variation på samma tema med uteslutande av orden om uppståndelsen "på den yttersta dagen". Detta kan motiveras av det bibliska materialets ovan nämnda vaga och antydande karaktär, när det gäller att teckna förhållandena bortom döden, inte minst inför frågan om det eviga livets "när?". Det *tredje* alternativet innebär läsning av 1 Kor 15:42–43. Med bakgrund i herrnhutisk tradition har denna text kommit att användas som begravningsord i vissa kyrkor och samfund. Den ger på ett mycket talande sätt uttryck åt kristen uppståndelse. Vid dessa tre alternativ följs uttalandet av orden alltid av trefaldig *mullpåkastning*. Sådan kan förekomma också efter *alternativ 4*, som innebär ett försök till nyformulering med utgångspunkt i kristen skapelse- och uppståndelse. Här kan emellertid mullpåkastningen ersättas med att prästen på angivet ställe tecknar *korstecknet* över kistan. Korstecknet är en sinnebild för tillhörigheten till Kristus och vill markera den bortgångnes delaktighet i Kristi död och uppståndelse. Av försöksverksamheten att döma föreligger ett reellt behov också av ett alternativ till den traditionella begravningsformeln och mullpåkastningen, även om dessa förordades i en majoritet av församlingarna.

I HB 1942 följs begravningsformeln av orden "Herre, Gud Fader i himmelen" etc. I vårt förslag har vi låtit dem utgå och ersatt dem med ett gemensamt läst *Fader vår*. En sådan förtrogen text, läst av alla, innebär enligt vår mening ett värdefullt moment av gemenskap i avskedets svåra ögonblick, en uppfattning som ytterligare styrks av försöksförsamlingarnas positiva reaktioner.

Psalm – Bön

Den avslutande böneakten föregås av *psalmsång*. Beträffande *bönealternativen* kan följande nämnas: *Bön 1* är en bearbetning av den tredje bönen i inledningen till jordfästningsritualet i HB 1942. *Bön 3* bygger på en av bönerna (nr 181) i Att bedja i dag. *Bön 4* återfinns också den i något annorlunda form i Att bedja i dag (nr 150). *Bön 5* är en bön i litanieform ur den romersk-katolska begravningsriten för de fransktalande kyrkoprovinserna. Bönen är starkt bearbetad. Det har synt oss viktigt att i något av bönealternativen ge utrymme för församlingens aktiva medverkan. *Bön 6* är en bearbetning av den s k "begravningsmässan" i HB 1942. Denna bön kan sjungas på den traditionella melodin i lätt reviderad form. Efter bönen kan de s k versiklarna följa. Vi har ansett, att den bör bevaras, eftersom den för många är känd och älskad. Det har dessutom synt oss värdefullt, att någon av de avslutande bönerna kan sjungas. Om bönen sjungs, kan den föregås av någon av de fem övriga bönerna.

Avskedstagande

Avskedstagandet har byggts in i själva ritualet. Vi har menat, att de sörjandes avsked är en viktig del av begravningsgudstjänsten och därför inte bör lämnas utanför liturgin. Avskedstagandet kan ske under musik. Det kan ev äga rum omedelbart efter överlåtelsen. Under försöksverksamheten utnyttjades denna möjlighet dock i endast ringa utsträckning, varför vi anser att den här

angivna platsen är den naturliga. Om gravsättningen sker omedelbart efter begravningsgudstjänsten i kyrkan/gravkapellet, förläggs avskedstagandet till graven.

Slutönskan

Momentet innebär avslutningen på begravningsgudstjänsten. Dess tyngdpunkt utgörs av *välsignelseorden*. Dessa gäller till sin första del den avlidne och innehåller en kort bön för honom. Bönen för den bortgångne innebär ett nytt inslag i förhållande till HB 1942 och även i jämförelse med sträng reformatorisk tradition, enligt vilken begravningsgudstjänsten uteslutande gäller de efterlevande. Som framgår av översikten i bilaga 5 tycks emellertid en uppmjukning på senare tid kunna konstateras i en rad protestantiska kyrkor, och böner för den döde i samband med begravning har börjat förekomma. Bönetypen möter också exempelvis i Att bedja i dag. Mot denna bakgrund har vi menat det vara viktigt och naturligt för de sörjande att under begravningsgudstjänsten formulera sin kärlek och omsorg i en bön för den bortgångne. Denna bemöttes för övrigt också mycket positivt under försöksverksamheten. Välsignelseordens andra del, den aronitiska välsignelsen, gäller däremot de efterlevande.

Begravningsgudstjänsten avslutas med en *psalm*. Efter denna markeras i ritualen möjligheten av avslutande *musik*, som utförs där så kan ske.

Alternativ II

Alternativ II utgörs av en ordning för begravningsgudstjänst, som följer dödskompletoriets¹⁵ traditionella form. Enligt vår mening ger dödskompletoriet en naturlig ram åt den kristna begravningen. Kompletoriets gång låter sig osökt användas för begravningsgudstjänstens syften. Det ger en enkel och stilla omramning åt gudstjänsten. Ordningen lämnar dessutom utrymme för församlingens liturgiska medverkan, vilket är en fördel.

Alternativ II innehåller de moment som finns med i alternativ I så när som på inledningsorden samt viss psalmsång. Dessutom förekommer i alternativ II de för kompletoriet karakteristiska momenten *Responsorium* och *Simeons lovsång* (Nunc dimittis). För att *psaltarpsalmen* skall kunna sjungas enligt tidegårdens tradition, återges den i annan lydelse än i alternativ I. Likaså har den avslutande *bönen* en annan utformning. Den utgörs av den korta litanian ur dödskompletoriet följd av en kollektbön ur samlingen av kollektböner att användas vid begravningsgudstjänst.

Alternativ III

Alternativ III utgörs av en ordning för begravningsgudstjänst i anslutning till högmässa med nattvard. Som ovan nämnts (s 192) har vi menat, att det för människor, som är vana vid att aktivt delta i kyrkans gudstjänst och är trägna gäster vid nattvardsbordet, kan kännas naturligt, att begravningsgudstjänsten sker i anslutning till högmässa med nattvard.

Vi har valt att låta högmässans struktur förbli obruten, så långt möjligt är. Därför har vi placerat själva begravningen vid slutet av den. Högmässa med

¹⁵ Tidegårdens ordning för gudstjänst när någon ligger på bår.

begravningsgudstjänst kan därmed närmast betraktas som en temagudstjänst med temat död-uppståndelse-evigt liv.

Alternativ III följer ordningen för högmässa med nattvard enligt 1976 års gudstjänstordning fram till och med bönen efter måltiden. Vissa av begravningsituationen betingade förändringar måste härvid göras, andra kan göras. Själva begravningen sker i enlighet med alternativ I eller II för om Överlåtelsen.

Begravning av dödfött barn eller barn som avlidit i späda ålder

Ordningen för gudstjänst vid begravning av dödfött barn eller barn som avlidit i späda ålder följer till sin struktur begravningsgudstjänst alt I. Dock har de enskilda momenten genomgående anpassats efter den i detta sammanhang aktuella situationen. Denna sätter sin prägel på det längre alternativet till *inledningsord* jämte de följande *bönerna*. Av dem tar alternativ 2 särskild hänsyn till föräldrarnas och övriga anhörigas sorg och ber om hjälp för dem, medan de båda andra bönerna söker tröst i tron på Gud som kärleken och i evangeliets centrala budskap. De vid *textläsningen* angivna bibelorden är likaledes kasuellt anpassade. *Överlåtelsens* begravningsord ger vid sidan av den traditionella begravningsformeln möjlighet till ett alternativ direkt utformat för begravning av barn. Med undantag av *slutbönen* följer gudstjänstens avslutning begravningsgudstjänst alt I. Bönen är kasuellt utformad. Den speglar föräldrarnas och de anhörigas sorg men ger också en utblick mot det kristna hoppet.

III Ordning för akten vid graven

För *akten vid graven* meddelas två typer av ordningar, närmast av rådgivande karaktär. Den förra är avsedd att användas vid jordbegravning i omedelbar anslutning till begravningsgudstjänsten i kyrkan/gravkapellet. Den har en mycket enkel form och består av en kort *slutönskan*, fakultativ *psalm* och *sändningsord*. Den förläggs omedelbart efter avskedstagandet, som vid jordbegravning normalt sker vid graven.

För gravsättning efter kreation eller på annan ort än där begravningsgudstjänsten ägt rum ger vi förslag till en utförligare ordning. Denna är till avslutningsdelen identisk med den ovannämnda kortare ordningen. Men *slutönskan* föregås här, förutom av inledande fakultativ *psalm*, av *textläsningar*, som ger uttryck åt det kristna hoppet inför döden, av en *bön* som gäller såväl den bortgångne som de efterlevande (nr 183 i Att bedja i dag) och gemensamt läst *Fader vår*, som här liksom vid begravningsgudstjänsten fyller funktionen av värdefullt gemenskapsmoment i avskedets svåra stund.

3.3 Kyrkorättslig reglering

Förslaget till kyrkorättslig reglering är i huvudsak konstruerat på samma sätt som motsvarande förordning (SFS 1976:SOU 204) om alternativ ordning för gudstjänster inom Svenska kyrkan. *Dop*, *konfirmation*, *vigsel* och *begravning* skall sålunda efter beslut av kyrkorådet i samråd med församlingens

präster och kyrkomusiker under en tid som kyrkorådet bestämmer få anordnas enligt i detta betänkande föreskrivna ordningar.

Vad gäller dop, vigsel och begravning skall dock i de fall, då de som begär dessa gudstjänsters anordnande så önskar, de äldre ordningarna i HB 1942 kunna användas, även om kyrkorådet beslutat om övergång till de nya ordningarna. I lagen om försöksverksamhet i fråga om ordningen för vissa kyrkliga förrättningar (SFS 1971:139) förekommer en motsvarande bestämmelse om att tjänsteförrättande präst skall förvissa sig om att den som begär dop, vigsel eller jordfästning samtycker till den av försöksverksamheten betingade avvikelserna från kyrkohandboken. I vårt förslag till kyrkorättslig reglering har detta krav på samtycke ändrats till en möjlighet att direkt begära användande av de äldre ordningarna. Bakom detta ligger praktiska skäl. Att sedan i församlingen en alternativ ordning för de här aktuella gudstjänsthandlingarna antagits fortsätta att i varje enskilt fall begära samtycke till den konkreta användningen av ordningarna i fråga kan många gånger vålla praktiska svårigheter för prästen.

Det ovan beskrivna medgivandet gäller endast för dop, vigsel och begravning, inte i fråga om konfirmation. Skälet härtill är, att de av de tre förra gudstjänsterna närmast berörda alltid utgörs av enskilda personer. Vad beträffar konfirmationen står däremot en *grupp* i centrum. Ett medgivande att på de inblandades direkta begäran använda ordningen i HB 1942 skulle i ett sådant sammanhang kunna skapa allvarliga problem.

4 Den liturgiska försöksverksamheten

En sammanfattning av Anders Bäckström

4.1 Försöksmaterialet

De av 1968 års kyrkohandbokskommitté sammanställda försöksordningarna avseende dop, vigsel och jordfästning distribuerades i september 1979 till domkapitlen och till de försöksförsamlingar som utsetts av respektive domkapitel. Försöksverksamheten beräknades först pågå till den 1 februari 1980 men förlängdes sedan till den 1 maj 1980.

4.2 Utvärderingsmaterialet

Till hjälp för utvärderingsarbetet i försöksförsamlingarna sammanställdes i mars 1980 ett utvärderingsformulär vilket skickades till domkapitlen för vidarebefordran till försöksförsamlingarna. Försöksförsamlingarna beräknades ha insänt sina svar till domkapitlen under maj månad varefter domkapitlen anmodades inkomma med svar till handbokskommittén senast den 1 juni 1980.

Remissinstanser har domkapitlen och de av domkapitlen utsedda försöksförsamlingarna i respektive stift och Svenska kyrkans liturgiska nämnd varit. Dessutom har teologgrupperna i Lund och Uppsala beretts tillfälle att yttra sig.

Svar har inkommit från:

- 77 försöksförsamlingar
- 11 domkapitel
- Svenska kyrkans liturgiska nämnd
- 5 teologgrupper
- 9 spontanremisser har dessutom inkommit.

Framställningen i det följande kommer att disponeras så, att utvärderingen avseende dop, vigsel och jordfästning i sin helhet kommer att redovisas först och att utvärderingen avseende konfirmation därefter kommer att redovisas. För denna sammanfattning och för utvärderingsarbetet avseende dop, vigsel och jordfästning svarar Anders Bäckström. Utvärderingen avseende konfirmation etapp 1-3 åren 1972-74 har utförts av Lars Aldén och utvärderingen avseende konfirmation 1980 har utförts av Håkan Gardar. En fullständig

sammanfattning av remissinstansernas synpunkter på försöksliturgierna finns tillgänglig i kyrkohandboks-kommitténs arkiv.

4.3 Resultat av utvärderingen

4.3.1 *Inledning*

Redovisningen av materialet kommer att disponeras så, att de tre remissinstansernas helhetsintryck av försöksordningarna för dop, vigsel och jordfästning först behandlas. Därefter kommer remissinstansernas synpunkter på de enskilda ritualen att redovisas. Mot slutet av respektive avsnitt kommer en sammanfattning att göras.

Redovisningen av försöksverksamheten avseende konfirmation kommer i stort att följa samma mönster.

Svenska kyrkans liturgiska nämnds synpunkter redovisas löpande.

I framställningen kommer begreppet remissinstans att reserveras för de tre remissinstanserna, d v s försöksförsamlingarna, domkapiteln och Svenska kyrkans liturgiska nämnd. Då det talas om remissorgan i texten, avses det enskilda domkapitlet eller den enskilda försöksförsamlingen.

4.3.2 *Remissinstansernas helhetsintryck av försöksliturgierna*

Det råder en relativt stor överensstämmelse mellan remissinstansernas bedömningar av de tre försöksliturgierna. Samtliga remissinstanser har ställt sig mest kritiska till vigselordningen, något mindre kritiska till dopordningen och minst kritiska till jordfästningsordningen.

Två domkapitel menar att helhetsintrycket av *vigselordningen* är positivt medan sju domkapitel menar att det är negativt. Ett domkapitel finner helhetsintrycket blandat och ett domkapitel har avstått från att svara.

Av försöksförsamlingarna har 56,3 % svarat, att helhetsintrycket av vigselordningen är positivt, medan 16,7 % svarat att det är negativt. Av de återstående församlingarna har 25,0 % haft svårt att bilda sig en uppfattning och 2,1 % har avstått från att besvara frågan.

Dopordningen är man mindre kritisk till. Fem domkapitel menar, att huvudintrycket av dopordningen är positivt, medan tre domkapitel menar att det är negativt. Tre domkapitel finner att ordningen ger ett blandat intryck.

Likaså finner 85,5 % av försöksförsamlingarna, att helhetsintrycket av dopordningen är positivt medan 5,8 % finner det vara negativt. Av de övriga församlingarna har 5,8 % svårt att bilda sig en uppfattning om ordningen och 2,9 % har avstått från att besvara frågan.

Den försöksordning som remissinstanserna i huvudsak bedömt positivt är *jordfästningsordningen*. Åtta domkapitel menar, att helhetsintrycket är positivt, medan inte något domkapitel finner den helt oacceptabel. Tre domkapitel menar dock, att ordningen ger ett blandat intryck.

Av försöksförsamlingarna är det hela 90,6 % som menar, att jordfästningsordningen ger ett positivt intryck medan 3,1 % finner den negativ. Av de övriga församlingarna har 4,7 % haft svårt att bilda sig en uppfattning och 1,5 % har avstått från att besvara frågan.

I tabellform ser resultatet av remissomgången ut på följande sätt:

Tabell. Domkapitlens och försöksförsamlingarnas helhetsintryck av de olika försöksritualen

		Positiv	Negativ	Svårt att säga	Ej svar	Summa svar
Domkapitlen	Vigsel	2 (18 %)	7 (64 %)	1	1	11 st
	Dop	5 (46 %)	3 (27 %)	3	–	11 st
	Jord- fästning	8 (73 %)	–	3	–	11 st
Försöksförsamlingarna	Vigsel	56,3 %	16,7 %	25,0 %	2,1 %	100 %
	Dop	85,5 %	5,8 %	5,8 %	2,9 %	100 %
	Jord- fästning	90,6 %	3,1 %	4,7 %	1,5 %	100 %

Antalet försöksförsamlingar som besvarat respektive utvärderingsformulär är följande: vigseln 42 st (ytterligare 3 församlingar har svarat med ett yttrande), dopet 68 st (ytterligare 3 församlingar har svarat med ett yttrande) och jordfästningen 64 st (också här har 3 församlingar avstått från att använda utvärderingsformuläret och svarat med ett yttrande).

4.3.3 *Det gemensamma momentet Psaltarpsalm*

I det följande skall de enskilda försöksordningarna studeras var för sig. Dessförinnan skall ett moment som är gemensamt för de tre ritualen beröras.

I inledningen till de tre försöksordningarna har psaltarpsalm införts som ett nytt moment jämfört med 1942 års handbok. Förslagen varierar något. Dopordningen innehåller fyra alternativ, nämligen Psaltarpsalm 23 'Herren är min herde. . .' i två sättningar (alternativ I och II), Psaltarpsalm 118:24 'Detta är den dag som Herren har gjort. . .' (alternativ III) och Psaltarpsalm 121 'Min hjälp kommer från Herren. . .' (alternativ IV).

Vigselordningen innehåller alternativen I, II och III medan jordfästningsordningen använder sig av alternativen I, II och IV.

I anvisningarna till momentet sägs, att psaltarpsalm kan läsas/sjungas i stället för svensk psalm. Den vanliga ordningen i försöksförsamlingarna har varit, i den mån psaltarpsalm använts, att både svensk psalm och psaltarpsalm använts.

Då psaltarpsalm använts har den i allmänhet lästs. I den mån psaltarpsalm sjungits har prästen i allmänhet stått för sången. Endast vid några få förrättningar har kör medverkat (t ex vid ett par vigslar då en körmedlem gift sig).

Ca 1/4 av försöksförsamlingarna har prövat möjligheten att vid förrättningarna använda sig av momentet. Om man ser till de enskilda ritualen, har psaltarpsalm kommit till mest användning vid vigsel.

Av alternativen är 'Herren är min herde. . .' (alternativ I) det i särklass mest använda.

I kommentaren till momentet menar de försöksförsamlingar som ställt sig

kritiska till momentet, att psaltarpsalm helt enkelt varit för svår att använda. Momentet är något okänt för vår tradition. De menar vidare, att det ligger en trygghet i användandet av svensk psalm som inte får underskattas. De kyrkomusiker som uttalat sig har genomgående varit kritiska både till användningen av psaltarpsalm och till psaltarpsalmernas melodier.

Utvärderingsmaterialet visar, att psaltarpsalm kommit till användning främst i stora församlingar som företrädesvis legat i mellersta och södra Sverige.

De domkapitel som berört momentet intar en avvaktande hållning. Växjö Dk t ex menar, att det knappast bör anges mer än att psaltarpsalm *kan* sjungas vid de olika förrättningarna. Härnösands Dk tillstyrker användandet av psaltarpsalm vid vigsel, medan de övriga Dk som berört frågan funnit momentet orealistiskt att införa.

Svenska kyrkans liturgiska nämnd, till sist, anser att psaltarpsalmerna skall vara fakultativa.

Utvärderingen av momentet psaltarpsalm visar på två sidor hos remissinstanserna. Dels intar man en relativt sval attityd gentemot momentet. Denna tar sig uttryck i en låg användningsgrad. Dels kan man säga, med tanke på att momentet är nyinfört, att intresset för det inte är så lågt som man i första omgången kanske finner det vara.

I den följande framställningen skall synpunkter på de enskilda försöksritualen redovisas. Redovisningen kommer att läggas upp så, att remissinstansernas inställning till de enskilda momenten först berörs. Därefter kommer synpunkter på vissa principiella överväganden att anföras. Till sist kommer en sammanfattning att göras.

4.3.4 *Dopet*

4.3.4.1 Kommentrar till dopritualet

Handbokskommittén föreslår, att dopritualet inleds med *psalm* och/eller *psaltarpsalm*. Efter detta moment läses *inledningsord*. Inledningsorden har nästan undantagslöst använts av försöksförsamlingarna. Detta gäller också de tre *bönealternativen* som upplevts positivt av församlingarna och använts omväxlande med visst företräde för det första alternativet 'Gud, vi tackar dig för dessa barn. . .'.

Härnösands Dk menar, att det ovan nämnda alternativet bör ingå som det enda fasta och att fri bön för övrigt bör tillåtas.

En nästan total enighet råder vidare om att *barnevangeliet* skall ingå i dopordningen och att momentet skall placeras i dopordningens inledning, d v s på den av handbokskommittén föreslagna platsen. De få tveksamma pekar på risken av att barnevangeliet kan uppfattas som instiftelseord till barndopet. Risken, att barnevangeliet uppfattas på detta sätt, skulle minska, om dopbefallningen (Mt 28) föregick barnevangeliet, menar de tveksamma.

Svenska kyrkans liturgiska nämnd menar, att barnevangeliet fått en för central placering. Det borde flyttas till moment 8, läsningar, och göras fakultativt. Mot denna synpunkt reserverade sig dock ordföranden i nämnden.

Växjö Dk finner textens användning motiverad. Texten måste dock inte läsas, menar man. En ingress till texten skulle kanske än mer tona ner dess karaktär av "instiftelseord".

Moment 5, *befrielsebön*, har däremot orsakat en omfattande reaktion, både i positiv och negativ riktning. Momentet befrielsebön består av tre alternativa ord som uttalas av prästen samtidigt som handpåläggning äger rum. Handpåläggningen kan ske antingen av prästen eller av prästen och de anhöriga gemensamt. Orden i ett av alternativen återfinns visserligen i 1942 års handbok, men momentet har fått en klarare markering i försöksordningen med egen rubrik.

Av de tre alternativa orden har det första 'Gud, du som har givit detta barn livet, skydda honom från mörkrets välde och bevara honom i ditt ljus, nu och alltid' och det tredje 'Herren bevara din utgång och din ingång, från nu och till evig tid' använts mest. Det andra alternativet 'Du är kallad från mörker till ljus. Guds rike tillhör dig' har endast använts av ett fåtal försöksförsamlingar.

Ca 1/10 av försöksförsamlingarna har inte brukat handpåläggning vid detta moment. Av de försöksförsamlingar som brukat handpåläggning, har prästen ensam svarat för handpåläggningen i 9 av 10 församlingar. Tveksamheten att låta de anhöriga medverka vid handpåläggningen har sin grund dels i praktiska skäl, dels i teologiska överväganden. Ovana hos de anhöriga och praktiska svårigheter överhuvudtaget anförs i den förra gruppen som skäl medan den senare menar, att detta är en av prästens uppgifter. Att ordningen innehåller två handpåläggningar, både vid detta moment, och direkt efter dophandlingen, har också medverkat till att man i vissa försöksförsamlingar avstått från att använda sig av handpåläggning vid detta moment.

Linköpings Dk menar, att momentet är mindre meningsfullt eftersom försöksordningen föreslår handpåläggning vid vattenösnigen som ett tecken på "Andens gåva". Växjö Dk menar vidare, att de anhörigas medverkan är oklar. Karlstads Dk menar, att handpåläggningen bör ersättas av korstecken. Endast en handpåläggning bör förekomma vid ett dop – nämligen efter dophandlingen. Uppsala Dk, till sist, menar, att handpåläggningen, om den överhuvudtaget skall förekomma under medverkan av lekman, endast bör finnas med fakultativt vid moment 5,2. Man menar, att det finns en risk med detta moment, nämligen att ordningens syfte att närma förrättningarnas egentliga innehåll till de deltagande kan bli det motsatta.

Svenska kyrkans liturgiska nämnd menar, att handpåläggningen bör kunna ersättas av korstecknande.

Tveksamhet redovisas också gentemot benämningen 'befrielsebön'. De positiva menar, att den ursprungliga exorcismen väl går in under momentbeskrivningen. Snarast är man kritisk mot att bönerna för litet uttrycker befrielse. Karlstads Dk menar, att orden 'skydda honom från mörkrets välde' istället bör lyda 'fräls(rädda) honom från mörkrets välde'. Linköpings Dk menar, att det är angeläget, att denna bön ger ett klart uttryck för den väldiga befrielsegärning som dopet aktualiserar. Anmärkningsvärt är emellertid, att befrielsemomentet uttunnats i de nya bönerna. Frälsa eller befria förekommer ej. Korstecken i samband med befrielsebön menar Dk vidare bör kunna användas, allt i enlighet med den frihet som alltsedan reformationen rått i denna fråga.

Svenska kyrkans liturgiska nämnd föreslår följande lydelse på alternativ 1: "Gud, du som har givit honom (NN) livet, fräls honom från mörkrets väld och bevara honom i ditt ljus, nu och alltid". Befrielsebönens tredje alternativ bör utgå då det endast är att betrakta som en välsignelse.

Skara Dk önskar ett tydligare markerande av vad dopet befriar ifrån. Korstecken får ej ersätta, men väl kombineras med handpåläggning. Momentet bör helt enkelt kallas för 'bön'. Luleå Dk framhåller, att befrielsebönen är den sista resten av exorcismen. Dopet är ett dop till den apostoliska trosbekännelsens tro men är samtidigt ett dop från något, fortsätter man. Detta från bör preciseras. Dopet bör framstå som ett faktiskt befriande från det onda.

De tveksamma till benämningen 'befrielsebön' är också kritiska mot hela tanken på befrielse. Befrielse från vad, frågar en försöksförsamling. Man fruktar, att en djävulsutdrivning ligger fördold i momentet som det nu är utformat och att folk i församlingen torde ha svårt att förstå det hela. Uppsala Dk ansluter sig till denna kritik och menar, att bönen ifrån 1942 års handbok i stället bör bibehållas. Även Växjö Dk finner benämningen 'befrielsebön' oklar. De tveksamma föreslår som alternativ formulering: 'Välsignelsebön', 'välgångsönskan', 'bön med handpåläggning' eller helt enkelt 'bön'.

På en direkt fråga i utvärderingsformuläret svarar 80 % av försöksförsamlingarna att momentet 'befrielsebön' som sådant är positivt. Man bör dock komma ihåg, att motiveringarna till omdömet kan variera. En hel del försöksförsamlingar finner momentet positivt därför att det markerar ett före och ett efter; det markerar dopets innebörd av befrielsehandling; arvsyndens närvaro understryks.

Andra finner momentet positivt därför att det är en välsignelsehandling; det förmedlar en trygghetsupplevelse. Någon positiv menar dock att formuleringen är problematisk. Den kan i och för sig göras starkare så länge det inte blir fråga om en exorcism. En annan församling är positiv till momentet men skulle hellre vilja se handpåläggningen äga rum vid Fader vår.

De kritiska försöksförsamlingarna menar, att barnen tillhör Guds rike och att någon bön om befrielse inte behövs. Momentet är alltför oklart. Man menar sig inte veta om handbokskommittén anser att momentet skall vara en exorcism eller en bön.

Försöksordningen erbjuder möjlighet till vuxendop genom utbyte av momenten 3 *bön*, 4 *bibelord* och 5 *befrielsebön*. Ordningen har under försöksperioden använts av 24 försöksförsamlingar vid något tillfälle vardera. Svaren antyder, att det i de flesta fallen varit fråga om dop av konfirmander.

Moment 3, bön, anser de flesta svarande vara lämpligt. Några anmärker dock på att bönen förutsätter en viss fromhet hos dopkandidaten, konfirmanden. En försöksförsamling menar, att formuleringen 'vi ger oss i dina händer' är mindre lyckad. Formuleringen 'överlämna' eller 'vi anförtror oss åt dig' menar man vara bättre. Ett flertal av de försöksförsamlingar som prövat vuxendop vill ha fler alternativa böner.

I sex fall har bibelordet, moment 4, lästs av dopkandidaten, i tolv fall av prästen och i ytterligare två fall av någon annan person.

De flesta församlingar anser, att momentet är lämpligt. Någon menar

dock, att uppmaningen 'Ge oss nu ditt ord från Gud' är för högtravande och föreslår i stället: 'Låt oss nu höra det bibelord som ni/du valt'.

Ytterligare en fråga har berörts av ett flertal remissorgan. Det gäller dopordningens längd. På en direkt fråga i utvärderingsformuläret till försöksförsamlingarna om man anser, att försöksordningens längd är väl avvägd, svarar endast ca 40 % av församlingarna att så är fallet. Man anser, att dopliturgin blivit för lång och omständlig, framför allt på grund av två orsaker, dels psalmernas antal, dels ordningens ordrikedom. (Någon menar också, att alltför många motiv samlats i en ordning). Man önskar helt enkelt en koncentration av en ordning som lider av momentrikedom, som man uttrycker det. Det är framför allt två passager i försöksordningen som skulle tjäna på en sådan stramhet. Dels passagen som innehåller momenten 6-7, psalm och kollektbön. Dels passagen som inleds med dophandlingen, moment 14, och avslutas med dopljuset, moment 17.

Svenska kyrkans liturgiska nämnd ansluter sig till denna kritik. Liturgin kan uppfattas så omfattande, att den ur pastorala aspekter kan bli omöjlig att följa, menar man. En förkortning bör ske.

Den första passagen utgörs således av moment 6, *psalm*, och moment 7, *kollektbön*. Moment 6, psalm, önskar försöksförsamlingarna nästan undantagslöst skall borttagas eller åtminstone göras fakultativt. Detsamma gäller kollektbönen som, om psalmen borttages, kommer att staplas på de tidigare böner som bedits. Kollektbönen har använts något oftare av försöksförsamlingarna jämfört med psalmen. Överhuvudtaget anser remissorganen, att dopordningen innehåller alltför många böner utspridda i liturgin.

Försöksordningens andra del, II Ordets gudstjänst, innehåller förutom psalm och kollektbön *läsningar* och *doptal*, moment 8 och 9. Förutom dopbefallningen Mt 28:18-20, föreslås läsningar ur Rom 6:3-5 och/eller Tit 3:4-7.

Inställningen till textläsningarna är mycket skiftande bland försöksförsamlingarna. Detta gäller inte dopbefallningen som har en självklar plats i dopliturgin utan de föreslagna texterna ur Pauli brev. En del försöksförsamlingar har uteslutit texterna, andra har läst de båda texterna omväxlande och ytterligare några församlingar har bytt ut texterna mot andra kyrkoårsbundna texter. En hel del församlingar anser texterna i och för sig vara teologiskt utmärkta men praktiskt omöjliga. Ett kyrkoråd skriver: "Vi har bara mött frågande ögon och förbryllade ansikten" då texterna lästs. De är för svåra.

Doptal har i allmänhet hållits. Flexibilitet önskas dock. Beroende på omständigheterna önskar man kunna utelämna doptalet, text om barnet skriker, eller placera om det i ordningen. Då dopakten är ansluten till högmässan har några församlingar konsekvent utelämnat doptalet.

Man menar således, att doptalet i och för sig kan utföras direkt efter textläsningarna men att flexibilitet önskas. Knappt 1/3 av försöksförsamlingarna menar text, att doptalet lika gärna kan förläggas antingen i början av dopakten eller, vilket är det vanligaste svaret, i samband med dopljusets överlämnande.

Försöksliturgins tredje del, III Dopets gudstjänst, inleds med *psalm*, moment 10, under vilket vattnet hålls i dopfunten. Några försöksförsamlingar anser psalmen vara väl placerad. Dessa anser det vara bra att vattnet hålls i

under själva doppsalmen. Man tycker därför, att psalmen skall handla om vatten, t ex svensk psalm 303.

Visserligen är kritiken mot psalm, moment 10, inte lika stark som mot psalm, moment 6. Men många försöksförsamlingar har önskat att också denna psalm skall göras fakultativ eller t o m tas bort.

Efter psalmen kommer *dopbönen*, moment 11. Det första bönealternativet 'Gud, vi prisar dig för att du i begynnelsen lät din Ande sväva över vattnet. . .' har använts mest av försöksförsamlingarna. Det tredje alternativet 'Gud, vi tackar dig för att du i dopets källa. . .' har använts näst mest. De övriga alternativen har visserligen använts men inte så frekvent.

Det första bönealternativet bejakas av de flesta remissorganen. En försöksförsamling menar, att detta alternativ är det enda som uttrycker Andens 'funktion' i dopet. En annan församling menar, att detta alternativ återspeglar något av dopets historia enligt bibeln.

Härnösands Dk anser, att dopbönen endast bör bestå av alternativ 1 och 4. Linköpings Dk menar, att åkallandet av Anden är försöksordningens största förtjänst. Den på grundval av Luthers syndafloidsbön utarbetade dopbönen ger det klaraste uttrycket för sakramentets värden. Luleå Dk instämmer i Linköpings bedömning av den s k syndafloidsbönen (alternativ 1). Genom bödens ord, fortsätter man, framgår, att det är genom Anden som dopets vatten verkar rening och nyfödelse. Man önskar dock en omformulering av bönen i anslutning till katekesen 'Guds ord som är med och när vattnet' till 'Treenige, kom i ditt heliga Ord till detta vatten'. Göteborgs Dk anser likaså att syndafloidsbönen med åkallan av den helige Ande är positiv.

Det fjärde bönealternativet anser de försöksförsamlingar som kommenterat bönen vara bäst för medvetna dopföljen. Den kan vara svårt att genomföra utan tryckt agenda.

Efter dopbönen följer *trosbekännelsen*, moment 12. Några remissorgan har kommenterat inledningsorden "Låt oss bekänna den tro som vi döps till i Kristi kyrka". Västerås Dk menar t ex, att prästens inledning bör vara enhetlig i alla gudstjänstsammanhang. Orden bör således lyda: "Låt oss gemensamt bekänna den tro till vilken NN skall döpas". Skara Dk menar, att anhörig skall kunna uttala inledningsorden. Några försöksförsamlingar förespråkar också Västerås-ordningens inledningsord.

Dopfrågan, moment 13, består dels av inledningsorden "Gud vill att alla människor skall bli frälsta. . .", dels av dopfrågan "Vill ni bära fram era barn till/ta emot detta dop?", dels av namnfrågan "Vilket namn har ni givit barnet?".

I utvärderingsformuläret tillfrågades försöksförsamlingarna om inledningsorden borde föregå dopfrågan. Visserligen menade drygt hälften av församlingarna att orden är lämpliga i detta sammanhang; man påpekade t ex gärna att orden anknöt till 1942 års handbok. Men den andra knappa halvan fann orden onödiga. I sak blir dessa ord en upprepning av dopaktens inledningsord. Man önskar i stället att ordningen går direkt över till frågorna.

De flesta menar vidare, att momentet är lämpligt placerat i dopordningen.

Däremot förs en omfattande diskussion om dopfrågans formulering. Ungefär hälften av försöksförsamlingarna anser frågan vara lämpligt

formulerad. Men även bland dem som bejakat frågans formulering finns det reservationer.

De som inte bejakar formuleringen gör det av två skäl. Dels anser man frågan vara retorisk eftersom barnet redan är framburet. Dels, som en följd därav, anser man, att formuleringen är dålig och föreslår bättre lydelse. Förslag till nya lydelse är:

'Vill ni att ert barn skall bli döpt till denna tro?' resp 'Vill du bli döpt till denna tro?'. Dessa formuleringar menar man framhäver Guds handlande bättre. Människans avgörelse understryks genom 'vill ni/du'. Ytterligare förslag är:

'Vill ni ha ert barn döpt till denna tro?'

'Vill ni att ert barn skall ta emot detta dop?'

'Vill ni bära fram era barn till att ta emot det kristna dopet?'

Några menar också att något om föräldrarnas ansvar för barnets kristna fostran borde finnas med och föreslår följande lydelse: 'Vill ni att ert barn skall bli döpt och fostrat i denna tro?' eller 'Är ni beredd att ge ert barn en kristen fostran?' Ännu en försöksförsamling föreslår: 'Vill ni tillsammans med församlingen fostra ert barn i denna tro?'

Linköpings Dk anser, att inledningsorden är onödiga. Vad Gud vill bör vara klart genom dopsamtal och genom tidigare moment i liturgin. Frågan gäller vad föräldrarna vill. Dopfrågan menar man vara positiv, men formuleringen är oklar. Det är vidare förvånansvärt, fortsätter man, att inget om den kristna fostran tas upp. Skara Dk menar också, att frågan kan kvarstå men med en mer direkt formulering. Växjö Dk menar, att dopfrågan har en naturlig plats i ritualet. Frågan är dock retoriskt ställd. Bättre vore att fråga om föräldrarnas intention att fostra barnet i tron. Karlstads Dk menar likaså, att dopfrågan är positiv. Men den bör bearbetas. I sin nuvarande lydelse är den ganska meningslös. Uppsala Dk ser dock negativt på dopfrågan. Behövs den egentligen, frågar man sig, då det måste anses självklart att den omständigheten, att barnet bärs fram till dop, är ett uttryck för viljeförklaring. Härnösands Dk önskar, att dopfrågan skall komma direkt efter trosbekännelsen och Västerås Dk, till sist, menar, att momentet som helhet bör utgå.

I 3/4 av försöksförsamlingarna har prästen frågat efter dopnamnet. Detta moment innebär en god aktivering, har många försöksförsamlingar påpekat. Föräldrarna nämner gärna själva barnets namn. Bland dem som inte frågat efter dopnamnet finns de försöksförsamlingar som menar, att denna fråga har klarats av före dopaktens början.

Namnfrågans formulering har 2/3 av försöksförsamlingarna funnit lämplig. Bland de kritiska församlingarna har förslag av denna typ framförts:

'Vad heter barnet?' 'Vilket namn har ni givit honom/henne?', 'Vilket namn har ert barn?' och 'Vad heter detta barn?'

Svenska kyrkans liturgiska nämnd till sist menar, att dopfrågan i sin helhet bör omarbetas då den i sin föreslagna form är att betrakta som retorisk. Förslag till ny lydelse för hela momentet är: 'Låt oss bekänna den tro till vilken detta barn skall döpas. Vi tro ...'. 'Vad är barnets namn?'. 'NN'. 'Vill ni att ert barn skall bli döpt och fostrat till denna tro?'. 'Ja'.

Moment 14, *dophandlingen*, har inte kommenterats av någon remissinstans.

Handpåläggningen, moment 15, kan ske antingen av prästen eller av prästen och de anhöriga gemensamt under det att prästen uttalar orden "NN, du är Guds barn och han har givit dig sin Ande ...".

De flesta remissorganen anser momentet vara lämpligt placerat direkt efter *dophandlingen*. Däremot har drygt 3 av 4 försöksförsamlingar svarat att endast präst har utfört *handpåläggningen*, samma resultat som vid den förra *handpåläggningen*. Skälen är också desamma både vad avser tveksamhet att använda sig av föräldramedverkan vid *handpåläggningen* och vad avser användandet av *handpåläggning* överhuvudtaget. Dels anförs praktiska skäl, dels teologiska (*handpåläggningen* är en prästerlig funktion), och dels finner man den dubbla *handpåläggningen* i dopordningen egendomlig.

Orden vid *handpåläggningen* finner 3/4 av försöksförsamlingarna vara lämpliga. Några tillägger dock: om *handpåläggningen* skall äga rum här. Som nämnts ovan är en del försöksförsamlingar tveksamma till den dubbla *handpåläggningen* i dopordningen, några tvekar inför tanken att skilja *handpåläggningen* från Fader vår. En försöksförsamling menar, att för att ännu tydligare uttrycka dopets och *handpåläggningens* innebörd borde orden i stället lyda: "NN, Gud har upptagit dig till sitt barn och han ger dig nu sin Ande". En annan församling frågar sig å andra sidan om kommittén menar, att dopkandidaten i själva dopet blivit ett Guds barn.

Göteborgs Dk finner *handpåläggningen* vara positiv. Linköpings Dk finner också *handpåläggningen* vara positiv men föräldramedverkan menar man kan diskuteras. Formuleringen "han har givit dig sin Ande" har gett upphov till frågor om när Anden egentligen ges. Växjö Dk menar, att det är positivt med framhävandet av sambandet dop – andemeddelelse. De anhörigas medverkan är dock oklar. Skara Dk anser, trots teologiska betänkligheter mot anhörigas medverkan, att ordningen med *handpåläggning* skall få vara kvar. Luleå Dk menar, att det positiva med *handpåläggningen* är att dop och andemeddelelse knyts samman. Ordningen knyter an till fornkyrklig praxis där smörjelsen som tecken på andemeddelelse följer omedelbart på dopet, en praxis som kommittén bort ge möjlighet till. Endast ett Dk menar att *handpåläggningen* borde uteslutas på denna plats till förmån för *handpåläggning* vid befrielsebönen, nämligen Härnösands Dk.

Sammanfattningsvis kan sägas att remissinstanserna i huvudsak ser positivt på momentet *handpåläggning*. Man är reserverad mot lekmäns medverkan av praktiska eller teologiska skäl, man frågar sig varför Fader vår inte används med *handpåläggning* och man tvekar inför tanken på två *handpåläggningar*.

Efter det att *handpåläggningen* har ägt rum välkomnas de nydöpta i församlingen av en kyrkvård eller annan person.

I närmare hälften av försöksförsamlingarna har en kyrkvård uttalat välkomstorden, i 1/3 av församlingarna har prästen uttalat orden och i resten av församlingarna har någon annan person, dvs kyrkvaktmästaren eller församlingsfadder, gjort det.

Momentet anses i och för sig lämpligt placerat men en återkommande kritik mot hela passagens längd finns. Dessa kritiker menar att de i och för sig vällovliga momenten efter *dophandlingen* kommit att framhåvas för mycket

och att en koncentration av momenten inte bara skulle framhäva dophandlingen mer utan också göra passagen smidigare. Som konkret förslag framför en försöksförsamling att välkomstorden mycket väl skulle kunna uttalas vid dopljusets överlämnande.

Bortsett från dessa synpunkter ser närmare 80 % av försöksförsamlingarna positivt på momentet som sådant. Domet som en församlingsangelägenhet framhävs på detta sätt. Församlingens ansvar betonas också. En del svarande menar dock, att orden bör kunna formuleras fritt.

Göteborgs Dk är positivt till momentet. Härnösands Dk hoppas att moment 16 och 17 skall kunna hållas samman i högre grad. Växjö Dk påminner om, att momentet markerar ett inlemmande i församlingen såväl teologiskt som kyrkorättsligt. Trots att den senare aspekten ej äger sin tillämpning i gällande lagstiftning är formuleringen användbar. Karlstads Dk anser, att momentet bör kunna uteslutas eller ges en sådan utformning som passar även när barnet som döps inte tillhör församlingen. Samma synpunkt har Svenska kyrkans liturgiska nämnd framfört.

Efter välkommandet överlämnas *dopljuset*. Utvärderingsmaterialet ger det intressanta beskedet, att dopljuset används i praktiskt taget alla försöksförsamlingar. Även om det kan antas, att de församlingar som anmält sig som försöksförsamlingar har ett större intresse för liturgiskt reformarbete, torde det vara rimligt att tolka resultatet så, att dopljusets användning numera slagit igenom helt i landet.

Vid överlämnandet av dopljuset har orden "Jag är världens ljus ..." i allmänhet använts. Några få församlingar har föredragit det andra alternativet "Vandra i ljuset ...". Däremot har en hel del fritt valda ord använts, t ex "Såsom Kristi ljus lyser för dig, så må du lysa i Kristi efterföljd" och "Tag emot detta ljus. Det påminner er om att ljuset från Kristus alltid skall lysa över ert barns väg genom livet" och Västerås-ordningens ord.

I närmare 80 % av försöksförsamlingarna har prästen uttalat orden vid överlämnandet av dopljuset. Det har känts riktigt, har en församling påpekat, att dopförrättaren överlämnar dopljuset varvid orden uttalas.

Luleå Dk påpekar, att välkommandet i församlingen och överlämnande av dopljus är en praxis i församlingarna som nu får officiell sanktion. Växjö Dk ansluter sig till momentet. Ordningen tillämpas redan ganska allmänt. Dk finner det dock vara angeläget att mer utförliga anvisningar ges för att uppnå större enhetlighet i användningen av ljussymboliken överhuvud i gudstjänsten. Härnösands Dk menar, att dopljuset bör vara fakultativt, medan överlämnandet av dopbevis bör vara obligatoriskt och kunna ske här.

Dopaktens fjärde avdelning, IV Avslutning, inleds med *förbön*. I försöksordningen finns sex bönealternativ. Av dessa har alternativ 1 "Barmhärtige Gud och Fader ..." använts mest och alternativ 3 "Barmhärtige Fader, vi tackar dig för att du genom domet ..." använts näst mest av försöksförsamlingarna. Alternativ 5 har aldrig använts och de övriga alternativen 2, 4 och 6 har tilldragit sig ett måttligt intresse.

Alternativ 1 anses vara mest förståeligt, utan konstiga ord. Bönen är mänskligt nära och centralt kristet inriktad, anför försöksförsamlingarna som skäl för användningen av det alternativet.

De domkapitel som kommenterat förbönerna menar, att en gallring bland bönealternativen bör ske och formuleringarna i vissa böner ses över.

Dopakten avslutas därefter med *Fader vår*, *välsignelsen*, *psalm* och *sändningsord*. I kommentarerna till avslutningen har två frågor berörts. Den första gäller *Fader vår*. En försöksförsamling anser, att *Fader vår* borde komma i anslutning till befrielsebönen, medan andra menar att handpåläggningen helt enkelt bör bibehållas i enlighet med HB 1942 och ske under *Fader vår*. Möjligen kunde *Fader vår* placeras tidigare i ordningen, dvs direkt efter dophandlingen.

Den andra frågan gäller fadderförmaningen från HB 1942 som man menar saknas i försöksliturgin. En önskan om bibehållande av förmaning till faddrar, föräldrar och församling om deras ansvar har berörts av ett antal försöksförsamlingar liksom av Härnösands, Göteborgs, Linköpings, Skara domkapitel och Svenska kyrkans liturgiska nämnd.

4.3.4.2 Kommentar till de principiella övervägandena

I anslutning till försöksritualet i Material för försöksverksamheten om dopet har vissa principiella överväganden gjorts av handbokskommittén. Dessa överväganden har kommenterats av remissinstanserna.

I kommentaren till försöksordningen (sid 28 ff) framhålls att kommittén utarbetat ett för olika ålderskategorier gemensamt ritual (med alternativ) för att markera att det kristna dopet är ett och detsamma oavsett dopkandidaternas ålder.

Denna principiella utgångspunkt har 9 av 10 försöksförsamlingar ansett vara riktig. De tveksamma menar, att alternativrikedomen i ett ritual av denna typ manar till att ritual dels för barn och dels för vuxna utarbetas.

Karlstads Dk är också positivt till tanken. Detsamma gäller Skara Dk. Västerås Dk menar dock, att samarbetningen av båda ritualen har lett till att båda urvattnats. Det är allvarligt att sambandet ord-dop-tro genomgående undanskymts, menar man. Liturgiska nämnden menar, att vuxendop bör skilja sig från barndop bl a genom att man vid vuxendop låter katekumenen bekänna sin tro. Denna möjlighet saknar man.

Ytterligare en grundtanke är, att dopet skall firas i den gudstjänstfirande församlingens mitt för att markera dopkandidatens inlemmande i den kristna församlingen.

Denna principiella utgångspunkt bejakar återigen närmare 9 av 10 försöksförsamlingar. Endast 7 av 10 försöksförsamlingar anser dock att försöksliturgin bidrar till att framhäva grundtanken. Ett skäl till denna tveksamhet är att man upplever dopgudstjänsten för lång, inte minst om den är ansluten till högmässa.

Karlstads Dk är positivt till grundtanken. Likaså Växjö Dk. Genom förslag till ordningar med möjlighet att infoga dopet i andra gudstjänster kan dopet alltmer föras från privatlivets – familjens sfär till församlingens mitt, fortsätter Dk. Uppsala Dk är positivt till förslagets vilja till markering av dopets plats i församlingens mitt, men det kan ifrågasättas om alla dop dels skall eller dels kommer att förläggas till församlingens mitt. Ett förenklat dopritual bör därför utarbetas.

Försöksförsamlingarna har tillfrågats var dopgudstjänsten förlagts. Det visar sig då, att närmare hälften av dopen förlagts till kyrkan. Dopen har dock förrättats vid annan tidpunkt än vid högmässa. Endast 1/4 av dopen har

förlagts till högmässan och 1/10 av dopen har förlagts utanför kyrkan, oftast i prästgården eller hemmet.

Utvärderingsformuläret ger också den intressanta informationen att dopberedelse i form av dopsamtal i hemmet eller i annan lokal har praktiserats i 9 av 10 försöksförsamlingar. Dopsamtalet har prästen nästan undantagslöst svarat för. Däremot praktiseras doptermin med fasta dopdagar bara i 1/5 av försöksförsamlingarna och då oftast på större orter.

I anvisningarna till försöksordningen ges möjlighet att inleda dopakten i sakristian eller annat rum och att sedan vid moment 10, psalm, gå fram till dopfunten.

Knappt 1/3 av försöksförsamlingarna har överhuvudtaget prövat denna ordning. De flesta menar, att ordningen känns konstlad, ogenomförbar. Det är bättre att dopet i sin helhet får äga rum inom gudstjänstens ram. Dopakten blir för lång och det känns dessutom krystat med denna enskilda föräldrabehandling, menar en församling. Det finns dock de församlingar som funnit denna ordning tilltalande, ett sätt att förkorta dopgudstjänsten.

Karlstads Dk sällar sig till kritiken. Visserligen förkortas gudstjänsten på detta sätt, vilket är nödvändigt, men det är tveksamt om dessa moment skall undandras församlingen. Skara Dk menar att inledningen kan förläggas till kyrkorummet före högmässans början.

Språket i försöksordningen är de flesta remissorganen nöjda med. Uppsala Dk är tex mycket tillfredsställt med det språk, som man säger, är väl anpassat till nutid och dagens människor. Detta uttalande kan stå för de flesta försöksförsamlingar.

Svenska kyrkans liturgiska nämnd anser dock, att språket i böner och i ledsagande ord till liturgins olika moment upplevs som ett otydligt symbolspråk. En ökad språklig pregnans önskas. Nämnden påpekar också, att prästen i försöksordningen avkrävs mer vad gäller det liturgiska agerandet jämfört med 1942 års handbok. För att liturgin skall bli levande och agerandet naturligt bör utförliga instruktioner anges i gudstjänstordningens anvisningar och kommentarer.

4.3.4.3 Helhetsintrycket

Helhetsintrycket av försöksordningen med *dopet* är positivt men med en mycket klar reservation. Remissorganen anser inte ritualen vara slututformat. En rad förslag till förändringar har bifogats yttrandena.

Bland de ord som återkommer bland de positiva yttrandena är

- den ökade föräldraaktiviteten eller -engagemanget
- den språkliga förnyelsen
- betoningen av församlingsgemenskapen
- framhävandet av församlings- och föräldraansvaret
- den teologiska grund försöksritualet vilar på
- att dopakten fått karaktär av gudstjänst.

Kritiken mot ritualen kan egentligen sammanfattas med ett ord: 'Koncentration'. Ritualen lider av ord- psalm- och bildriktighet (momentriktighet).

4.3.5 Vigseln

4.3.5.1 Kommentrar till vigselritualet

Vigselritualet inleds med *psalm* och/eller *psaltarpsalm*, moment 1 och 2. Därefter följer moment 3, *lovprisning*. Lovprisningen kan enligt anvisningen för enklare ordning utelämnas och ett mindre antal försöksförsamlingar har använt sig av den möjligheten. Lovprisningen anses av de flesta försöksförsamlingarna vara en god upptakt till vigseln.

Härnösands Dk anser momentet vara välkommet.

Svenska kyrkans liturgiska nämnd menar dock, att lovprisningen kan utgå eller göras fakultativ till förmån för en inledande hälsning.

Äktenskapets mening, moment 4, har två alternativ. Försöksförsamlingarna har nästan uteslutande använt sig av det första alternativet "Äktenskapet är en Guds gåva ...", det alternativ som anknyter till 1942 års handbok. Det andra alternativet "Gud vill gemenskap ..." har fått betyget 'dålig svenska' och 'för teologiskt'.

Göteborgs Dk menar, att inledningsallokutionen bör skrivas om utan tröttande modeord. Särskilt det andra alternativet får kritik. Uppsala Dk menar, att även om det strikt teologiskt skulle kunna hävdas, att kyrkans medverkan vid äktenskapets ingående inskränker sig till att erbjuda "ett omramande ritual kring makarnas löfte" och vara ett "offentligt vittne till handlingens lagliga karaktär" (citat ur handboks-kommitténs anvisningar till vigselritualet), återspeglar ordalydelsen i 1942 års handbok på denna punkt en så allmänt omfattad syn på mannens och kvinnans inbördes relationer, att den också kommit att få normativ influens på andra samlevnadsformer. Med hänsyn till detta finner Dk, att den nu i moment 4 uttryckta synen på äktenskapet är för vagt formulerad och innehåller en otillräcklig markering av äktenskapets trohetskrav och förpliktelser, liksom av aktens karaktär av en kyrkans välsignelsehandling. Härnösands Dk menar likaledes, att moment 4 (i sitt första alternativ) endast ger ett litet stycke av den kristna äktenskapssynen.

Svenska kyrkans liturgiska nämnd, till sist, menar, att alternativ 2 helt bör utgå eftersom det ur såväl språklig som innehållslig synpunkt inte är tillräckligt slitstarkt.

Moment 5, *textläsningar*, innehåller sju alternativa texter. Försöksförsamlingarna har nästan uteslutande använt sig av de föreslagna texterna med särskild förkärlek för det första och tredje alternativet. Alternativ 1: "Redan i begynnelsen gjorde Skaparen människorna till man och kvinna och sade ..." (Mt 19:4-6) och alternativ 3: "I Första Korintierbrevet står skrivet: Kärleken är tålig och mild ...".

Härnösands Dk menar, att texterna ur Höga Visan och 1 Korintierbrevet knappast bör läsas om de ej blir kommenterade i vigseltalet.

Svenska kyrkans liturgiska nämnd ställer sig vidare frågande till läsningen ur 1 Korintierbrevet 13 emedan texten i ett sådant sammanhang kan få en lagisk karaktär och därigenom ge en felaktig syn på det kristna äktenskapet och den kristna kärleken. Texten bör därför utgå.

Textläsningen följs av *frågorna*. Frågorna inleds med orden "Inför Gud den allvetande och i denna församlings (alternativt dessa vittnens) närvaro frågar jag dig, NN:". Därefter finns två alternativ: A) "vill du taga NN till din

äkta hustru/man och älska henne/honom i nöd och lust?" och B) "vill du leva i äktenskap med NN?"

Endast 5 försöksförsamlingar har prövat det senare alternativet och tveksamhet råder överhuvudtaget om formuleringen skall finnas med som alternativ i vigselritualet. Endast 18 % av försöksförsamlingarna tillstyrker detta, dvs 8 församlingar.

Linköpings Dk menar, att en övergång från frågorna till äktenskapsförklaringen saknas. Följande ord föreslås: "Låt nu denna församling höra er äktenskapsförklaring".

Svenska kyrkans liturgiska nämnd förordar det senare alternativet (dvs alternativ B) och önskar att den första formuleringen utgår (dvs alternativ A).

I försöksordningen föreslås *äktenskapsförklaringen*, moment 7, gå så till, att brudgum och brud vänder sig mot varandra och avger densamma, antingen utan prästs medverkan, eller med prästs medverkan.

I ca 3 av 4 försöksförsamlingar har äktenskapsförklaringen avgivits med prästs medverkan. Detta har angetts vara brudparets önskemål. Brudparet har stundom känt sig tafatt och menat att akten känts tryggare om präst medverkat.

En del försöksförsamlingar har passerat på att anmärka på att det s k äktenskapslöftet saknas i försöksliturgin. Är inte det viktigare än äktenskapsens juridiska sida, frågar dessa sig.

Begreppen 'äktenskapsförklaringen' och 'förklarandet för äkta makar' är förvirrande – också för prästen, skriver en försöksförsamling. Äktenskapsförklaringen måste vara ritualbunden och förestavas, menar ytterligare en församling. Annars kan situationer uppstå, då kontrahenternas spontant eller överlagt avvikande formulering ej kan godtas av Svenska kyrkan och/eller av svensk lag, slutar man. Den fasta formuleringen är uttryck för helgd, högtid, ansvar och trygghet, tillägger en församling.

De försöksförsamlingar som använt sig av äktenskapsförklaring utan prästs förestavande menar att denna ordning fungerat väl. Dessa församlingar har i allmänhet använt sig av det första alternativet "NN, jag vill älska dig ...". Ett par brudpar har formulerat orden fritt.

Härnösands Dk menar, att relationen mellan momenten 6-9 är oklar. Egentligen är moment 6, 7 och 9 samma sak, äktenskapsförklaring, medan moment 8 har symbolvärde. Kanske kunde moment 6 utgå eller ges en 'lättare' utformning så att det klart uppfattas som en upptakt till moment 7. Moment 9 har en psykologiskt viktig funktion och kan bestå under rubriken 'Stadfästelse' utan att förta moment 7 dess centrala roll. En möjlighet att lösa hela frågan vore, menar Dk, att hela partiet 6-9 uppfattas som ett och kallas för äktenskapsförklaring och eventuellt förses med lämpliga underrubriker.

Göteborgs Dk undrar också vilken skillnaden mellan moment 7 och 9 är. Är man rädd för att helt enkelt kalla moment 7 för äktenskapslöftena, frågar Dk sig. Det är ju en löftesgivning det är fråga om, fortsätter Dk. Ger kyrkans vigselritual upp löftesavläggandet innebär det en stor försvagning av hela äktenskapssyner.

Uppsala Dk finner inte heller den föreslagna ordningen för äktenskapsförklaringen vara tillfredsställande och Linköpings Dk, till sist, menar, att

äktenskapsförklaringen alltid bör ha samma formulering vare sig den förestavas eller ej. Konsensusförklaringen är ju höjdpunkten i vigselritualet och risken för mångordighet och plattityder finns, om valfrihet erbjuds. Härnösands Dk ansluter sig till synen att formuleringen bör vara fast.

Svenska kyrkans liturgiska nämnd menar i konsekvens med tidigare synpunkter på frågorna, att äktenskapsförklaringens alternativ B bör lyda: "Jag NN, vill leva i äktenskap med dig NN, och älska dig i nöd och lust". I frågorna och i äktenskapsförklaringen vänder sig prästen först till brudgummen. Nämnden föreslår, att bruden tillfrågas respektive tilltals först. Nämnden har uppmärksammat, att handbokskommittén föreslår, att endast tilltalsnamnen skall kunna användas vid äktenskapsförklaringen. Nämnden föreslår, att tilltalsnamnet genomgående åtföljs av släktnamnet i vigselritualet. Rekommendationen i kommentaren till vigselritualet bör alltså utgå.

Efter äktenskapsförklaringen följer *ringväxlingen*. Innan ringen/ringarna placeras på vänstra ringfingret ber prästen en bön. Bönen finns i två alternativ.

Närmare 9 av 10 försöksförsamlingar har valt det första alternativet "Gud, vi ber till dig för dessa makar ...", medan det andra alternativet "Välsigna, Herre, dessa ringar ..." endast fått några få förespråkare. Skälet till detta är, att man ansett det vara oriktigt att be för ringarna. Makarna är viktigare än ringarna, anmärker en församling. En annan församling menar också, att begreppet 'förbund' är värdefullt. Då finns underförstått förpliktelsen i äktenskapet kvar. Ytterligare en försöksförsamling anser att 1942 års handbok trots allt har den bästa formuleringen.

Då ringarna placerats på vänstra ringfingret kan några ord uttalas. I knappt hälften av försöksförsamlingarna har bruden och brudgummen gjort så. De som har uttalat några ord har företrädesvis valt det kortare och till 1942 års handbok anslutande alternativet "till tecken på vårt förbund, ger jag dig denna ring". Ingen har formulerat orden fritt.

Göteborgs Dk är negativt till den dubbla ringväxlingen. Svenska kyrkan kommer därigenom att skilja sig från en allmänkyrklig och mycket gammal praxis, och veterligt föreligger inga vittnesbörd om att bruden hittills skulle känt sig diskriminerad. Skäl mot denna ordning kan också resas ur ekonomisk synvinkel. Dk noterar också, att det inte är ringarna som bör välsignas utan människorna. Skara Dk ansluter sig till tanken på att seden med en ring bör vara huvudalternativ.

Härnösands och Karlstads Dk godtar principen om jämställdhet mellan man och kvinna men ifrågasätter om denna princip behöver leda till användandet av två ringar.

Uppsala Dk bejaktar införandet av två ringar medan vigselljuset och vigselbägaren bedöms förbli främmande element i vår kultur. Dk pekar också på risken att viljan till öppenhet kan medföra inslag av tillfällig modenatur och därmed åsamka ritualet en icke önskvärd instabilitet och brist på stringens.

Svenska kyrkans liturgiska nämnd anser till sist, att de två alternativa bönerna bör bearbetas och få den tyngd som detta moment i vigselritualet ändå har. De två alternativen till ledsagande ord från brud och brudgum bör språkligt bearbetas eller ersättas med andra alternativ som bättre uttrycker ringväxlingens symboliska innebörd.

Då ringväxlingen ägt rum förklarar prästen brud och brudgum för äkta makar, *förklarandet för äkta makar*, moment 9. Då detta skett ger försöksordningen brudparet möjlighet att skriva sina namn i kyrkans vigselbok.

I fyra församlingar har denna ordning prövats. Ett viktigt skäl till att ordningen inte tillämpats är naturligtvis avsaknaden av vigselbok i församlingen. Men ordningen har också ansetts vara främmande för svensk vigseltradition. Detta anser även de som prövat momentet.

Efter förklarandet för äkta makar medger försöksordningen, att en text om äktenskapet skall kunna läsas av någon av brudparets vänner.

I 80 % av försöksförsamlingarna har denna ordning *inte* tillämpats. Man har funnit detta moment som en överlastning av vigselakten. Några församlingar menar, att momentet säkert kan användas, men i så fall efter vigselaktens slut, helst vid den efterföljande samlingen. Förslaget om anhörigas medverkan är välmenande, menar ytterligare en församling, men läsningen bör inskränkas till att gälla bibeltexter.

Göteborgs Dk menar, att tanken i och för sig kan synas sympatisk men är synnerligen riskabel att praktisera. Skara Dk menar likaså, att de i textbilagan föreslagna texterna bör utgå eftersom de knappast har den kristna halt och karaktär som skulle berättiga deras bruk i en kyrklig akt av detta slag. Härnösands, Karlstads och Uppsala Dk avstyrker likaledes införandet av de s k allmängiltiga texterna.

Svenska kyrkans liturgiska nämnd har också samma uppfattning.

Vigselakten avslutas, enligt försöksordningen, med *förbön, Fader vår, välsignelsen och psalm*.

Förbönen skall kunna läsas antingen av prästen eller av brudparets vänner. Förbönen har nästan undantagslöst lästs av prästen i försöksförsamlingarna. Uppenbart har man sett det som en svårighet att engagera vänner och anhöriga som förebedjare.

Förbönen kunde vidare antingen formuleras fritt eller väljas bland de fyra alternativen.

Endast två försöksförsamlingar har utnyttjat möjligheten att formulera förbönen fritt. Av de övriga försöksförsamlingarna har ungefär hälften företrädesvis använt bönen "Gud, vi tackar dig för denna dag ...", dvs det första alternativet. Det andra alternativet "Gud, vi ber för NN och NN ..." har använts av ca 1/4 av försöksförsamlingarna. Det fjärde alternativet "Helige Herre, himmelske Fader, evige Gud ..." har prövats av ungefär 1/10 av försöksförsamlingarna och det tredje alternativet "O Gud, vår Fader, som har skapat oss till man och kvinna ..." har prövats i fyra eller ca 6 % av försöksförsamlingarna.

Den kritik som kommer förbönen till del gäller avsaknaden av barnen i ordalydelsen. Det är en gåta, skriver en försöksförsamling, att tre av fyra alternativ inte ens i fakultativ form nämner något som helst om barnen. Väljer vigselförrättaren det andra alternativet i moment 4, äktenskaps mening, kommer inte ett ord eller en enda tanke att ägnas barnen.

Göteborgs Dk har också anmärkt, att tanken på barnen saknas – detta i barnets år 1979, tillägger man. Linköpings Dk menar, att förbönen är kyrkans förbön för det par som på detta sätt sökt hennes välsignelse och därför ej bör formuleras fritt. Härnösands Dk tror däremot, att möjligheten

att med brudparet formulera fritt eller framför allt välja bland andra skrivna förböner torde bli rikt utnyttjad. Karlstads Dk anser, att det andra bönealternativet bör överarbetas eller utgå.

Svenska kyrkans liturgiska nämnd menar också att bönerna bör ses över rent språkligt. De bör kompletteras med ett alternativ där brud och brudgum ber för varandra och för det äktenskap de nu ingått. Nämnden menar också att överlämnandet av vigselbeviset bör noteras som ett särskilt moment i de liturgiska anvisningarna. Man anser vidare att ordning för kyrklig välsignelse av äktenskap, som ingåtts vid civil juridisk akt, bör utarbetas och fastställas i den nya handboken.

Vigseltal har i allmänhet hållits i försöksförsamlingarna. Ca 70 % av försöksförsamlingarna har låtit vigseltalet komma in på sin traditionella plats, dvs före sista psalmen, då vigselbeviset har överlämnats. Ca 10 % av försöksförsamlingarna har placerat vigseltalet i början av vigseln som en mjuk introduktion eller välkomsthälsning, som man uttrycker det. Vigseltalet har då placerats antingen mellan moment 1 och 4 med utelämnande av moment 2 och 3, eller direkt efter första psalmen. De resterande försöksförsamlingarna har placerat vigseltalet 'någon annanstans' dvs efter förklarandet för äkta makar, efter sista psalmen, före förbönen eller efter textläsningen.

Karlstads Dk finner att den lämpligaste platsen för vigseltalet är efter Fader vår och före välsignelsen. Svenska kyrkans liturgiska nämnd menar, att vigseltalet bör få en angiven plats som ett särskilt moment i liturgin. En lämplig plats vore omedelbart efter den inledande hälsning som nämnden föreslagit skall införas i vigselritualet.

4.3.5.2 Kommentarer till de principiella övervägandena

Under punkt ett i kommentaren till försöksordningen sid 22 ff framhålls, att ritualet bör präglas av livsnärhet. För att nå detta syfte bör ritualet ta tillvara både traditionen och det nytänkande som uppstått utomlands och i Sverige. Närmare 80 % av försöksförsamlingarna bejakar att ritualet bör präglas av livsnärhet. På följdfrågan om försöksordningen tagit tillvara den principiella utgångspunkten har visserligen gott och väl hälften av försöksförsamlingarna svarat ja. Men kritiska synpunkter har framförts, synpunkter som närmast går ut på att vigselordningen tagit tillvara den principiella utgångspunkten väl mycket. Man anför att frågan om livsnärhet är svårtolkad och att ritualet tenderar att bli för allmänreligiöst. Vissa församlingar menar, att traditionens syn på äktenskapet som en gudomlig instiftelse inte framträder i ordningen. Man bör utgå från bibelns äktenskapssyn, som skall konfronteras med vår egen tid. Detta innebär, att äktenskapets substans inte skall vara tidsbunden men väl formuleringarna i ritualet.

Luleå Dk ansluter sig till detta resonemang och menar, att livsnärheten måste få prägla hela kyrkans liv. Utan den blir liturgin knappast meningsfull för människorna. Men talet om livsnärheten har kommit att innebära en uttunning av ritualets bibliska substans till förmån för en del modeideologier, ty även den bibliska äktenskapssynen kan vara livsnära. Härnösands Dk menar också, att livsnärheten i hög grad är önskvärd men den synes för kommittén innebära en frihet ej blott från vissa traditionsmönster utan även

från bibelns äktenskapsuppfattning. Att äktenskapet är en av Gud given form för en mans och en kvinnas gemenskap med därtill givna förpliktelser och målsättningar, också utanför de två individerna själva, kort sagt att äktenskapet är av Gud stiftat, får inte fullödigt uttryck. Karlstads Dk, till sist, finner det riktigt, att vigselordningen skall präglas av livsnärhet. Man anser vidare, att förslaget lyckats genomföra denna avsikt.

Handsbokskommittén har vidare menat, att ritualet bör ha breda variationsmöjligheter. Detta har sin grund i att varje vigsel bör betraktas som något unikt och att ritualet bör anpassas till den situation som uppstår då två människor skall ingå äktenskap.

Försöksförsamlingarna bejaktar i huvudsak den principiella utgångspunkten att vigseln är unik men man är inte lika övertygad om att denna slutsats skall leda till så breda variationsmöjligheter i ritualet som möjligt. Man anser, att variationsrikedomen i ritualet fått för stort utrymme. Men samtidigt torde det största flertalet försöksförsamlingar bejaka en viss variationsmöjlighet.

Luleå Dk påpekar, att variationsmöjligheten i ritualet förutsätter att en kontakt etableras mellan präst och brudpar, något som Dk finner vara värdefullt. Karlstads Dk finner också principen om variationsmöjlighet riktig om den inte drivs för långt. Varje vigsel är visserligen unik, fortsätter man, men alla vigslar skall därför inte vara olika. Det är fråga om en vigsel som kan varieras efter yttre förhållanden, men inte efter hur varje brudpar 'känner det'.

Skall ritualet präglas av jämställdhet mellan man och kvinna? Den frågan svarar de flesta försöksförsamlingar ja på. Vad som däremot diskuteras är om det är nödvändigt att införa två ringar för att ritualet skall få en sådan prägel.

Luleå Dk menar, att tanken på jämställdheten mellan man och kvinna, de dubbla ringarna, avskaffandet av termen brudmässa etc, är uttryck för handbokskommitténs vilja att vara i takt med tiden. Man efterlyser dock ett organismtänkande (genom vigseln blir man och kvinna ett kött) som ett sätt att lösa jämlikhetsproblematiken.

Ritualet bör lägga tyngdpunkten på makarnas handlande/på makarnas gemensamma konsensusförklaring är handbokskommitténs nästa principiella övervägande.

Försöksförsamlingarna bejaktar i stort denna principiella utgångspunkt med reservation från ca 20 % som menar, att en andra tyngdpunkt, nämligen vigseln som Guds gåva, inte kommer fram tillräckligt klart. Några fler, ca 30 %, är osäkra på försöksordningens utformning, inte så mycket beroende på att ordningen inte skulle ta tillvara det principiella övervägandet om konsensusförklaringen, utan snarare på att man ställer sig tveksam till teologin bakom framhävandet av detta moment.

Makarnas handlande är givetvis avgörande för äktenskapets tillkomst och måhända bör detta synas tydligare än vad som brukar ske, skriver Härnösands Dk. På denna punkt kan åtskilligt göras redan genom ett liturgiskt agerande, som gör att vigselparet överhuvudtaget framträder mer som subjekt än som objekt för ett skeende. Uppsala Dk ansluter sig till uppfattningen, att äktenskapet sedan historisk tid tillkommit genom makarnas offentliga konsensusförklaring. Men Dk finner förslaget överarbetat i detta

hänseende. Den fulla jämställdhetens princip däremot, liksom principen om livsnärhet vinner Dk:s gillande. Luleå Dk menar, att handboks-kommitténs andra huvudprincip är myndighetsideologin. Denna princip är dock inte problemfri. I viss mening är människan verkligt myndig såsom skapad till Guds avbild och ansvarig för sina handlingar, men myndigheten har en gräns. Hon är aldrig myndig gentemot Gud. Därför bör brudparet genom äktenskapsförklaringen ge uttryck för en biblisk äktenskapssyn som svarar mot en reflektion över kristen äktenskapssyn, och detta finner Dk vara positivt. Men är inte ritualet profilerat, kan principen få förödande konsekvenser. Denna risk föreligger med kommitténs förslag, menar Dk.

Handboks-kommittén diskuterar också behovet av meningsfulla symboler vid vigseln.

Försöksförsamlingarna anser, att ringarna i hög grad är en värdefull och riktig symbol men ställer sig mycket tveksamma till införandet av ytterligare symboler av typ vigselljus och vigselbägare.

Härnösands Dk menar också, att meningsfulla symboler bör ingå i vigseln. Inskrivning i vigselbok, menar Dk, kan betraktas som en symbolhandling som torde ligga bättre till än införandet av vigselljus och vigselbägare. Denna synpunkt ansluter sig Karlstads Dk till.

Försöksordningen har också önskat medverka till att vigselförsamlingen, särskilt makarnas vänner, aktiveras.

Försöksförsamlingarna ställer sig positiva till församlingens och vännernas medverkan vid vigselakten. Man menar dock, att principen stundom kan vara svår att omsätta i praktiken, men att det är bra, att möjligheten ges då det är praktiskt genomförbart. Den tveksamhet som anförs mot principen har huvudsakligen sin grund i tveksamhet mot läsningen av de sk allmänmänskliga orden.

Luleå Dk finner försöket att aktivera makarnas vänner positivt. Härnösands Dk ansluter sig också till tanken. Främst torde läsning av bibeltexter kunna tillstyrkas.

Till sist har vissa domkapitel framfört synpunkter av mer övergripande art. Linköpings Dk anser sålunda, att det föreliggande ritualet har stora förtjänster främst vad avser språket, livsnärheten och möjligheten till aktivering av släktingar. Dock bör ej brudparets egna formuleringar drivas för långt.

Skara Dk däremot menar, att försöksordningen inte torde helt ha lyckats i sin strävan att ge vigseln ett sådant ritual att den bibliska synen på äktenskapet genomgående kommer till sin rätt. Dk inser svårigheten att skriva en ordning som kan passa alla brudpar i en tid som vår, då kyrkans traditionella äktenskapspraxis är helt genombruten. Man kan dock förmoda, att de brudpar, som just i denna tid väljer kyrklig vigsel, också önskar en klart kyrkligt profilerad akt.

Härnösands Dk menar, att de allmänna principer som berörts i och för sig kan bejakas. Men många av deras konkreta nedslag i ritualet är av sådan art, att försöksordningen, enligt Dks mening, inte utan väsentlig omarbeting kan ingå i en kommande handbok.

Växjö Dk anser, att vigselritualet otvivelaktigt är den försöksordning som försakat de största problemen för försöksförsamlingarna. Kyrkohandboks-kommittén har uppenbarligen drivits av en strävan att möta behovet av

ett adekvat vigselritual för människor med en svag förankring i kristen tro och kyrkans liv, fortsätter Dk. Att samtidigt tillgodose de kyrkokristnas önskan om en lödig gudstjänst vid äktenskapets ingående har visat sig omöjligt.

Västerås Dk menar, att föreliggande vigselritual inte svarar mot den officiella framställning av luthersk äktenskapsuppfattning som skriften "Äktenskap och familj i kristen belysning" har. Det gör däremot 1942 års ordning. Att Jesu namn och person spelar en så undanskymd roll skulle kunna utnyttjas för att ge en sekulariserad opinion hemortsrätt i den kyrkliga liturgin. Frågan är om inte detta då riskerade att leda till andra konsekvenser i praxis och själavård än de avsedda.

4.3.5.3 Helhetsintrycket

Vigselordningen har av remissinstanserna fått mest kritik. Men helhetsintrycket av remissinstansernas syn på vigselritualet innesluter *både* ett bejakande av ordningen, och då främst av den språkliga revision som genomförts, vilket gjort att man upplevt ritualen mer livsnära och engagerande, *och* en tvekan till den, främst på g a, som man menar, den grundsyn på äktenskapet som följt i revisionens spår och som man inte alltid delar, en viss överlastning av s k onödiga moment och alternativrikedomen. Alternativrikedomen och engagerandet av makarnas vänner har man oftast sett positivt på, förutsatt att det försiggått inom rimliga gränser. Att dessa principer varit svåra att få i funktion torde mer bero på tröghet, eftersom det kräver mer av präst och brudpar.

4.3.6 Jordfästningen

4.3.6.1 Kommentar till jordfästningsordningen

Enligt försöksordningen inleds jordfästningsakten med *ingångsmusik*, *ingångspsalm* och/eller *psaltarpsalm*. Därefter kan *inledningsord* läsas. Inledningsorden fram till bönen kan enligt försöksordningen utelämnas *eller* formuleras fritt (varvid orden bör innefatta den dödes namn) *eller* läsas enligt förslaget.

Försöksförsamlingarna har i allmänhet prövat olika alternativ. Två församlingar har t ex utelämnat inledningsorden. Av dessa två har den ena företrädesvis utelämnat momentet men har också prövat att använda inledningsord. Den andra församlingen har automatiskt utelämnat orden eftersom dödskompletoriets form använts. Åtta försöksförsamlingar har företrädesvis formulerat orden fritt. En av dessa menar att orden bör formuleras fritt eftersom det är missvisande att läsa orden 'på hans sista färd' då kremering tillämpas. De andra församlingarna som formulerat orden fritt lägger just betoningen på den fria möjligheten att allt efter omständigheterna uttala några ord på valfri plats.

De fasta alternativen anser försöksförsamlingarna i stort vara likvärdiga. Vissa församlingar förespråkar det första alternativet eftersom detta alternativ har den stringens som är nödvändig. För deltagarna vid en

jordfästning står sorgen, saknaden och tanken på den döde i förgrunden. Till detta måste man knyta an med namns nämnande för att sedan gå över till att ge uttryck åt det som är kyrkans tro, menar man.

Karlstads Dk är positivt till inledningsorden. Linköpings Dk menar, att man gått för långt i aktualitetshänseende i det sista alternativet. I särskilt tragiska fall bränner dessa frågor, men det är inte säkert att just inledningsorden skall konstatera vår hjälplöshet att ge svar. Detta är griftetalets funktion.

Svenska kyrkans liturgiska nämnd är också kritisk till det andra alternativet som man menar bör utgå eftersom dess innehåll snarare har sin plats i griftetalet än i en ingress till en bön.

I 9 av 10 försöksförsamlingar är man positiv till att den bortgångnes namn nämns under inledningen.

Då inledningsorden uttalas kan en bön bedjas. I försöksordningen har två alternativ angetts. Båda alternativen har sina förespråkare men slutintrycket av användningen är, att alternativen i stort använts på ett likvärdigt sätt. Bara en församling har inte använt sig av något alternativ.

Efter inledningsorden följer *griftetalet*. I 8 av 10 försöksförsamlingar har man funnit platsen för griftetal vara lämplig. De tveksamma menar att ordningen textläsning – tal istället borde råda, dvs att ordningen i ritualet bör kastas om så att moment 5, textläsning, kommer före moment 4, griftetal.

I anvisningarna till moment 4 sägs, att den apostoliska trosbekännelsen kan läsas efter griftetalet. Endast en försöksförsamling har konsekvent läst trosbekännelsen och ytterligare 6 församlingar har prövat läsning av trosbekännelsen någon gång. Försöksförsamlingarna tror inte att läsning av trosbekännelsen kan införas som ett fast moment i jordfästningsritualet men möjligen som ett fakultativt.

Västerås Dk anser, att griftetalet bör inleda jordfästningsakten. Uppsala Dk anser, att den apostoliska trosbekännelsen skulle kunna införas som fakultativt moment.

Svenska kyrkans liturgiska nämnd å sin sida menar, att griftetalet borde utmynna i bön. Därför föreslår nämnden, att griftetalet placeras mellan inledningsorden och bönen i moment 3. Nämnden menar också, att trosbekännelsen bör utgå.

Enligt försöksritualet följer *textläsning* efter griftetalet. Närmare 60 % av försöksförsamlingarna finner platsen för textläsning bra. De som är av annan uppfattning menar, att textläsningen dels skulle kunna komma före griftetalet, dels skulle kunna komma efter överlåtelsen (i enlighet med bruket från 1942 års handbok). Det är således fler försöksförsamlingar som är kritiska mot textläsningens placering jämfört med griftetalets. Detta förklaras av att de kritiska församlingar, som anser att ordningen griftetal – textläsning skall omkastas, finns kvar, men att ytterligare en grupp kritiska tillkommit, nämligen de som anser, att textläsningen skall placeras efter överlåtelsen. Båda dessa uppfattningar återfinns också bland domkapitlen.

Härnösands Dk menar t ex, att textläsningen gärna bör äga rum efter överlåtelsen medan Karlstads Dk menar, att det naturliga är att läsa texten före griftetalet. Momentet bör dock inte avslutas med läst psalm. Psalmer,

menar Dk, är till för att sjungas. Men eftersom det blir för mycket med psalm också efter Fader vår, anser Dk, att uppmaningen i anvisningarna bör utgå.

Tre av fyra försöksförsamlingar anser att texturvalet är bra. Kanske, menar en församling, vore det bra med fler grupper att välja bland för de längre kyrkoårstiderna. En annan församling förespråkar en ren kyrkoårs-serie.

De till texturvalet kritiska menar att fler texter behövs, inte minst med en saklig realism om den dubbla utgången. Som en församling uttrycker det: det förefaller som om kommittén medvetet uteslutit 'svårare' texter som antyder den 'dubbla utgången'.

Luleå Dk påpekar, att av de 25 skriftställerna i 1942 års handbok återfinns 21 i försöksordningen. En genomgång av de uteslutna skriftställerna visar, menar Dk, att de som saknas är de som talar om den dubbla utgången och yttersta domen. Dk undrar om dessa tankegångar tillhör 'den kristna synen på döden'.

Moment 6, *överlåtelsen*, innehåller tre alternativ. De traditionella överlåtelseorden "Av jord är du kommen ..." har använts genomgående av försöksförsamlingarna och de övriga överlåtelseorden "Du har givit honom livet ..." och "Av jord har Gud skapat dig ..." har egentligen bara använts vid sidan av de traditionella vid enstaka jordfästningar. De flesta svarande menar, att alternativ två "Av jord är du kommen ..." är alltför välkänt för att kunna ändras.

Västerås Dk finner det vara förvirrande med tre alternativ, särskilt med tanke på att de rymmer något olika teologiskt innehåll. Karlstads Dk å sin sida finner bönen vid överlåtelsen vara för kort. Dk menar vidare att alternativ två bör göras till huvudalternativ och ställas först. Uppsala Dk delar denna uppfattning. De tre skovlarna mull bör alltid användas framhåller Härnösands Dk. Detta blir allt mer angeläget ju vanligare det blir att de sörjande ej deltar vid gravsättningen. Dk påpekar också problemet med olikheter i jordfästningsordningar.

Varje olikhet i ordningen för den ene i förhållande till den andre är en känslig fråga för allmänheten, som lätt uppfattar detta så, att åtskillnad görs mellan människor. Dk menar till sist, att bönen i 1942 års handbok "Herre, Gud Fader i himmelen ..." bör användas före gemensamt Fader vår. Luleå Dk anser det vara bra att överlåtelseorden "Av jord är du kommen ..." finns kvar trots att stilen i dessa ord skiljer sig från ritualet f ö, samtidigt som det är bra att alternativ också införts.

I anvisningarna till momentet sägs, att korstecken skall kunna tecknas i stället för mullpåkastning. Ungefär hälften av försöksförsamlingarna anser inte att ett alternativ till mullpåkastning bör finnas. I den återstående halvan menar de flesta det vara lämpligt att tillåta korstecken som alternativ till mullpåkastningen. Några få försöksförsamlingar menar å andra sidan, att man i stället för mullpåkastning skulle kunna använda sig av det frikyrkliga bruket med blommor. Någon menar också att mullpåkastningen skulle kunna förläggas till graven och ytterligare en församling menar att man i stället för mullpåkastning skulle kunna lysa frid vid graven.

Karlstads Dk menar, att mullpåkastningen är en symbol som inte kan

ersättas med korstecken. Strängnäs Dk anser också att mullpåkastningen skall vara obligatorisk.

Att *Fader vår* följer direkt efter överlåtelsen finner 3/4 av försöksförsamlingarna vara lämpligt, ja till och med mycket lämpligt. Möjligen skulle en introduktion till bönen kunna införas för att ge församlingen en möjlighet att vara med från början.

De som ansett att *Fader vår* är olämpligt placerad anför i huvudsak två skäl till detta. Dels anser de att *Fader vår* skall vara med i böneavdelningen, dels att bönen kommer alldeles för abrupt på överlåtelsen. Några ord bör skjutas in emellan t ex "Gud, vår Fader, vi förlitar oss på dig och ber nu var och en i stillhet ... (tystnad) och tillsammans med varandra ber vi, Fader vår ...". En annan församling har föreslagit att bönen från HB 1942 borde kunna inskjutas, dvs "Herre, Gud Fader i himmelen ...".

Karlstads Dk menar, att *Fader vår* har en lämplig placering. Luleå Dk anser dock, att det är olämpligt att *Fader vår* följer direkt på överlåtelsen. De anhöriga förmår helt enkelt inte be högt här. Däremot finner Dk det vara lämpligt att låta de sörjande ta avsked direkt efter jordkastningen. Skara Dk anser, att *Fader vår* bör kunna placeras som avslutning på avskedstagandet, moment 9, och före slutönskan, moment 10. Också Linköpings Dk finner *Fader vår*s placering tveksam. En fylligare övergång från överlåtelseorden till bönen krävs, menar man.

Svenska kyrkans liturgiska nämnd har noterat, att *Fader vår* i dopliturgin har placerats i böneavdelningen, medan den i jordfästningsliturgin placerats som en del inom momentet 'överlåtelse'. I konsekvens med övriga ritual föreslår man, att *Fader vår* flyttas till moment 8, bön.

Moment 7, *psalm*, har remissorganen funnit välmotiverat och väl placerat. Möjligen kunde man i anvisningarna skriva att psalm må sjungas, har en församling anmärkt. Detta innebär, att musik och sång lika väl skulle kunna läggas in vid moment 7. Några få församlingar önskar utesluta momentet.

Moment 8, *bön*, innehåller sex alternativ. En försöksförsamling har meddelat, att man inte använt något av de sex alternativen, medan en annan församling använt sig av samtliga. En tredje församling menar att det varit svårt att välja bland bönealternativen eftersom ingen av bönerna befunnits vara varken bra eller riktigt dålig. En fjärde församling har använt sig av dödskompletoriets form och därför, som en följd därav, inte använt sig av något bönealternativ.

Generellt sett kan man säga, att samtliga böner har sina förespråkare bland försöksförsamlingarna. Men det sista alternativet "O Herre Gud, du som har skapat oss och låter oss komma hem till dig igen ..." har fått den största användningen. Några församlingar har dock anmärkt på att salutationen saknas.

Det första alternativet "Käre himmelske Fader, vi tackar dig för att du genom Jesus Kristus ..." har närmast kommit till mest användning. Det alternativet är centralt och trösterikt, menar man. Momentet av tacksägelse för den avlidne är värdefullt och kunde kanske t o m ges större utrymme, tillägger dessa församlingar.

Härnösands Dk menar också att salutationen bör föregå bönen, speciellt den sjungna. Skara Dk finner det vara positivt, att jordfästningsordningen förlänats en ljus ton, men skulle önska att tacksägelsemotivet ytterligare

framhäves. Linköpings Dk anser, att en fylligare övergång från bönen till avskedstagandet borde införas.

Svenska kyrkans liturgiska nämnd önskar, att orden i det första alternativet "... när vi mister någon som vi älskar, hjälp oss då att inte sörja som om vi var utan hopp" utgår då formuleringen kan missförstås och hos anhöriga skapa skuld över sorgen. Alternativ 2 bör i sin helhet utgå. Alternativ 5 rad 14 bör lyda "... leva rätt och dö rätt" i stället för "... rätt leva och rätt dö". På rad 18 i samma bön är formuleringen "Låt henne visa ..." oklar. Alternativ 6, den sjungna bönen, har kvar begravningssmässans versiklar. Dessa kan med fördel utgå då de sällan leder till något församlingssvar, slutar nämnden.

Moment 9, *avskedstagandet*, har i försöksliturgin byggts in i själva ritualen. Av försöksförsamlingarna har 2/3 ansett detta vara en lämplig ordning. Det har dock visat sig, att nästan lika många församlingar har prövat att förlägga avskedstagandet till andra platser. Ca 10 % av församlingarna har t ex förlagt avskedstagandet omedelbart efter moment 6. Närmare hälften av församlingarna har placerat avskedstagandet på annan plats än moment 6 eller 9, nämligen före eller efter sista psalmen, vilket är det vanligaste, eller vid graven, på kyrkogården.

En förklaring till diskrepansen hos försöksförsamlingarna mellan att såväl önska att momentet avskedstagandet byggs in i själva ritualen som att förlägga momentet till aktens slut, har sin grund i den svarande församlingens geografiska belägenhet, dvs på landsbygden eller i staden. I mindre församlingar eller landsortsförsamlingar, där jordbegravningar är det vanliga, anser man visserligen, att det kan vara motiverat att låta momentet ingå i jordfästningsakten, men man har inte sett det praktiskt möjligt att genomföra tanken. I stadsförsamlingar, där kremering är det vanligaste, önskar man gärna ha avskedstagandet inbyggt i ritualen. Den förra gruppen som är ganska stor har anmärkt på att anvisningar för den förra ordningen saknas i ritualen.

Avskedstagandet bör, anser Karlstads Dk, inte placeras efter moment 6. Platsen efter böneavdelningen är bättre. Akten avslutas då med slutönskan, välsignelse och slutpsalm. Bönen "Giv honom/henne den eviga friden och låt ditt ansiktes ljus lysa över honom/henne" är bättre, slutar Dk. Uppsala Dk finner placeringen av momentet olämplig. För att tillmötesgå lokala sedvänjor och önskemål bör placeringen av detta moment vara fakultativ. Härnösands Dk menar, att psalmsång eller vokal/instrumentalmusik lämpligen kan föregå avskedstagandet. Momentet bör ej läggas tidigare än här, tillägger man. Skara Dk anser, att avskedstagandet lämpligen kan avslutas med musik som alternativ till psalm om det förlägges efter moment 6. Linköpings Dk anser, att en fast formulerad uppmaning till avskedstagande bör insättas. Placeringen vid kremering har visat sig vara uppskattad. Placeringen efter moment 6 är ej att rekommendera. Göteborgs Dk, avslutningsvis, har funnit, att avskedstagandet ej bör äga rum inne i kyrkan (utom vid kremering) utan ute vid graven på kyrkogården. Det kan överhuvudtaget ifrågasättas om det skall vara nödvändigt att ritualmässigt fixera dess plats.

Svenska kyrkans liturgiska nämnd, till sist, menar, att möjligheten att förlägga avskedstagandet direkt efter moment 6 bör utgå då det av pastoral

skäl kan anses vara olämpligt att sammanföra två i jordfästningsakten så känsliga moment.

Jordfästningsakten avslutas med *slutönskan*, *slutpsalm* och *postludium*. Slutönskan innehåller dels en bön för den döde, dels välsignelsen över församlingen (de efterlevande).

De flesta försöksförsamlingarna har funnit det vara rimligt att be till Gud för den döde dvs att innesluta vederbörande i församlingens förböner. Man anser det vara viktigt för de sörjande att få formulera sin omsorg och kärlek i bön.

De tveksamma anser dock, att jordfästningen är en gudstjänst för de levande. Att be för de döda är fel rent läromässigt, framhåller t ex en församling. Men om detta moment skall betecknas som ett överlämnande åt Guds barmhärtighet, liksom orden vid graven, anser församlingen att orden är fullt acceptabla.

Göteborgs Dk konstaterar, att förbönen för den döde är en kontroversiell fråga. I vår kyrka har vi hittills inte bett för de döda och det finns risk att den föreslagna bönen införs som ett splittrande moment i Svenska kyrkan. Härnösands Dk, å andra sidan, menar, att bönen mycket väl kan införas och t o m göras fylligare.

4.3.6.2 Kommentar till de principiella övervägandena

Under rubriken 'allmänna principer' på sidan 34 ff i försöksordningen påpekas, att jordfästningsritualets kasuella inriktning, dvs en ordning som är direkt inriktad på den föreliggande situationen: att föra en död människa till graven, är värdefull och bör bevaras.

I stort sett alla försöksförsamlingar ansluter sig till den tankegången.

Utöver den kasuellt inriktade jordfästningsordningen (alternativ I) föreslås handboken innehålla dels alternativ II som innebär en ordning i dödskompletoriets form, dels alternativ III som ansluter jordfästningen till högmässa med nattvard.

Endast en försöksförsamling har konsekvent använt sig av dödskompletoriets form och en församling har prövat både alternativ II och III. Ytterligare en församling har prövat kompletoriets form en gång. De alternativa ordningarna har således knappast alls kommit till användning, men de flesta anser trots detta, att de kan få finnas med i en kommande handbok.

Luleå Dk anser alternativ II vara ett intressant nytillskott. Alternativ III medför dock, i enlighet med kommitténs förslag, alltför många dubbleringar. Göteborgs Dk anser, att alternativ II erbjuder en form som kanske synes främmande nu men som möjligen har framtiden för sig, just genom sin saklighet och sin tendens att inte gräva i sorgen utan i stället visa på Kristus. Rekviemmässan kan också möjligen komma att användas mer i framtiden än vad som är fallet nu. Härnösands och Karlstads Dk tillstyrker att de alternativa ordningarna ingår i en kommande handbok medan Uppsala och Västerås Dk ställer sig tveksamma till desamma.

I de allmänna principerna har handboks-kommittén vidare påpekat, att påskens budskap bör vara det dominerande motivet i ritualen. I stort sett alla remissorgan tillstyrker denna tanke. Några försöksförsamlingar anser dock

att motivet kunde vara än mer framhävt i liturgin.

Vidare menar handboks-kommittén, att jordfästningsordningen måste vara så vid, att den kan uppfattas som ett svar på även de vaga religiösa förväntningarna, så mänsklig och varm, att den kan upplevas som en medmänniskas tröst, så ljus, att den inte gör sorgen svartare och tyngre att bära.

Försöksförsamlingarna har i stort bejakat denna principiella utgångspunkt och menar att den fått ett lämpligt nedslag i ritualet. De till principen tveksamma har förmodligen störts av orden om det vaga och det vida i den principiella utgångspunkten.

Göteborgs Dk menar, att ritualet bör ses över. På sina ställen riskerar nämligen ritualet att till den grad känslomässigt söka ge uttryck åt de sörjandes reaktion inför döden och saknaden, att dessa kommer att värja sig mot den sentimentala ton som förekommer. Luleå Dk finner principformuleringen näst intill ogenomförbar. Men man anser trots detta att kommittén kommit ett gott stycke på väg genom det enklare språket. Tyvärr har språkrevisionen stundom lett till en känslomässigt sentimental ton. Tex anser Dk att den sorgbeskrivning som görs inte upplevs som sann. Den kan snarare skuldbelägga dem som inte känner så stor sorg som ritualet talar om. Linköpings Dk däremot menar, att ritualet har språkliga förtjänster och i stort lyckats att förmedla eftersträvansvärd närhet till människors tankar och känslor. Skara Dk tillstyrker också den principiella utgångspunkten. Härnösands Dk konstaterar, att den föreliggande ordningen kommit till relativt stor användning under försöksperioden. Ordningen har uppfattats positivt och har hjälpt till att göra jordfästningen självavårdande, tröstande, varm och ljus. Den ger utrymme åt känslolivet och skuldbelägger inte sorgen. Dk finner det lämpligt att ordningen införs i en kommande handbok. Karlstads Dk finner att ritualet efter en överarbetning av bönerna motsvarar de intentioner som kan ställas på det. Uppsala Dk ansluter sig också till handboks-kommitténs principiella utgångspunkter men påpekar att en anvisning i ritualet måste införas som framhäver vikten av att officierande präst inför den kommande akten samråder med de anhöriga om val av ritual. Också Växjö Dk ansluter sig till de principiella utgångspunkterna men efterlyser en slags minnesgudstjänst till exempel över person som omkommit och gravsatts utomlands, men vars anhöriga behöver en gudstjänst för sorgarbetets skull. Västerås Dk till sist menar, att moment 1-6 bör följa HB 1942 och dess ordning.

Språket i ritualet tillstyrks av samtliga remissinstanser.

Remissinstanserna anser också att möjligheten till liturgisk aktivitet vid jordfästningen är positiv. Men man anser att kraven på sådan aktivitet skall vara måttliga och inskränka sig till moment av typ psalmsång och Fader vår.

Försöksförsamlingarna har också i stort funnit jordfästningsaktens rite de passage-karaktär vara rimlig.

4.3.6.3 Helhetsintrycket

Remissinstansernas helhetsintryck av jordfästningsritualet är positivt. Remissorganen anser, med några få undantag, att ritualet i stort är

användbart. De förändringar man önskar få genomförda är av typen inskott före böner och anvisningar om moments genomförande, t ex avskedstagan- det vid jordbegravning.

4.3.7 *Konfirmationen*

4.3.7.1 Försöksverksamhetens omfattning

Försöksverksamhet med konfirmation i de av domkapitlen utsedda försöks- församlingarna (högst 10 församlingar i varje stift) har bedrivits i tre perioder, dels under mars–december 1972, period 1, dels, efter beslut av handbokskommittén, en fortsatt förlängd försöksperiod, som av praktiska skäl uppdelats i två etapper: februari–december 1973 och januari–augusti 1974. Inför slutbehandlingen av konfirmationsritualet 1980-81 önskade handbokskommittén få kännedom om huruvida bruket av försöksordningen avsatt några erfarenheter efter år 1974. Domkapitlen uppmanades sålunda, att infordra uppgifter om detta från de försöksförsamlingar som fortsatt att bruka försöksordningen. Domkapitlen lämnades frihet att själva välja form för sin redovisning. Domkapitlens svar skulle vara kyrkohandboks- kommittén tillhanda senast den 15 juni 1980.

Försöksliturgin avseende konfirmation fanns tillgänglig från och med mars 1972. Under etapperna 1–3 var försöksmaterialet detsamma med den skillnaden, att det kompletterades med ytterligare en alternativ konfirma- tionsbön inför de senare etapperna.

Redovisningen av utvärderingsarbetet 1972–1974 i försöksförsamlingarna svarade dels en liturgisk arbetsgrupp, dels prästen/präster i församlingen för.

Vid utvärderingen av etapp 1 inkom svar från totalt 63 församlingar (från 48 liturgiska arbetsgrupper och 102 präster). Vid utvärderingen av etapp 2 reagerade 64 församlingar (55 arbetsgrupper och 98 präster) på kommitténs utvärderingsmaterial. För utvärderingen av etapp 3 var motsvarande siffra 68 församlingar (56 arbetsgrupper och 119 präster). Vid den senaste rapportti- dens utgång (juni 1980) hade svar inkommit från 21 enskilda församlingar i Uppsala, Strängnäs, Göteborgs, Karlstads och Härnösands stift. Tre domkapitel (Linköping, Växjö och Skara) redovisade svar i form av skrivelser, som upprättats efter kontakt med berörda försöksförsamlingar. Domkapitlet i Strängnäs hade låtit komplettera församlingssvaren med en skrivelse. Från domkapitlet i Västerås översändes en utvärdering avseende den egna försöksordningen för konfirmation. Från Lunds, Luleå, Stock- holms och Visby stift redovisades vid rapporttidens utgång inga svar.

4.3.7.2 Kommentar till konfirmationsritualet

Konfirmationsritualets *inledningsmoment* består dels av *orgelmusik*, då konfirmanderna m fl personer i procession kan gå in i kyrkan för att därefter inta sina platser, och dels av *hälsningsord*. Enligt anvisningarna till ritualet kan kyrkvärden, en församlingsfadder eller prästen hälsa välkommen.

Under samtliga etapper uttalar sig arbetsgrupperna genomgående positivt inför möjligheten att kyrkvärd och församlingsfadder kan få uttala hälsnings-

orden. Prästernas svar visar dock, att alternativet praktiskt prövats endast i ett fåtal fall.

Under etapp 2–3 visar prästernas svar, att inledningspartiet i flera församlingar kompletterats med växelläsning och bön. Förmodligen har inspirationskällan varit Västeråsordningen.

Linköpings Dk uttalar sitt stöd för möjligheten, att kyrkvärd uttalar hälsningsorden. Härigenom markeras konfirmationens karaktär av församlingens högtid. Härnösands Dk meddelar förslag till växelläst ingångsbön, som praktiskt brukats i en församling.

Vid utvärderingen 1980 kvarstår den positiva inställningen till kyrkvärds medverkan.

Inledningen följs i försöksritualet av *svensk psalm*. Därefter följer *dopbefallningen*.

Psalmen har en naturlig placering och detta är troligen skälet till att den inte kommenterats av någon.

Uppsala Dk önskar i sin utvärdering för etapp 2–3 ett övervägande av möjligheten, att dopbefallningen läses gemensamt av konfirmander och präst.

Vid utvärderingen 1980 framhäver två församlingar det betydelsefulla i att dopbefallningen placerats i aktens inledning. Några församlingar är av den uppfattningen, att övergången från dopbefallningen till samtalet är för abrupt. Dopbefallningen bör därför följas av en kort bön eller av en förklaring i ord av konfirmationens innebörd.

Dopbefallningen följs av det s k *samtalsavsnittet* innehållande momenten *samtal* följt eller föregånget av eventuellt *tal*, *psalm* och *trosbekännelse*.

Prästerskapets reaktioner under etapp 1–3 visar, att ordningen samtal – tal har den klart största användningsfrekvensen. Den uppfattas dessutom övervägande positivt medan de negativa omdömena dominerar om den motsatta ordningen.

Ordningen samtal – psalm – trosbekännelse får genomgående stöd gentemot ordningen samtal – trosbekännelse – psalm. Inställningen motiveras av att praktiska skäl talar för en psalm, under vilken konfirmanderna kan samlas vid altaret för att läsa trosbekännelsen.

Karlstads och Luleå Dk anmärker mot kommentaren till samtalets utformning och menar, att den borde anknyta till dopet.

Vid utvärderingen 1980 framkommer det faktum, att förhållandet att psalmen efter trosbekännelsen är valfri uppenbarligen upplevts positivt av församlingarna. Av de i svaren meddelade psalmvalen framträder särskilt psalm 66 och 216.

I fråga om samtalet betonar Strängnäs Dk, att det i anvisningarna till det bör framgå, att frihet att utforma detta på olika sätt måste råda. Ett par av de svarande församlingarna uppger, att samtalet ersatts med ett kyrkospel.

Trosbekännelsen efterföljs av *svensk psalm*. Därefter följer *välgångsönskan*.

De liturgiska arbetsgrupperna i försöksförsamlingarna under etapp 1–3 ser till övervägande del positivt på välgångsönskan, även om en del negativa röster höjs. De senare visar dock en tendens till minskning genom de olika etapperna.

Linköpings Dk önskar dock en språklig bearbetning av välgångsönskan.

Karlstads Dk förordar, att den utgår och ersätts med "märgfullare och lödigare ord i nära anslutning till 1942 års ritual (med uteslutande av nattvardsadmissionen)". Luleå Dk kritiserar de två sista satserna "Allt hör er till. Ni hör Kristus till" och vill att de skall utgå.

Vid utvärderingen 1980 riktas mer genomgående kritik mot välgångsönskan och önskas en omarbetning av den. Den bör ha "mera substantiellt innehåll", innehålla "något om styrka i sorg och motgång" eller markerat anknyta till dopet.

I ett av svaren lämnas ett konkret förslag till omformulering (Säbrå församling, Härnösands stift): "Kära konfirmander. Er väg skall föra er mot en framtid, som ingen utom Gud känner. Lev öppna för livets ljus och glädje, vaksamma i frestelser och faror, trogna i de uppgifter som läggs framför er. Redan i dopet öppnade Kristus sin famn för er. Ni är alltjämt kallade att höra samman med Honom, det vill vi högtidligen bekräfta. Ni är kallade och välkomna till gemenskapen kring hans ord, till bönen och nattvardsbordet. Där vill Kristus möta er med sin förlåtelse och frid, leda er med sin Ande, fördjupa er tro och göra den verksam i kärlek. Allt hör er till. Ni hör Kristus till."

Efter välgångsönskan följer *välsignelsehandlingen*.

Ett flertal liturgiska arbetsgrupper upplever välsignelsehandlingen som ritualens höjdpunkt. Den positiva inställningen dominerar starkt. Endast en arbetsgrupp uttalar sig negativt. Allmänt förordar man, att handpåläggning skall ingå i välsignelsehandlingen. I de fall detta inte skett, har i stället två eller flera av formuleringarna vid välsignelsehandlingen brukats för att ge akten ökad tyngd.

Strängnäs och Göteborgs Dk uttalar sig särskilt om välsignelsehandlingen och tillstyrker därvid, att den framhävs starkare än tidigare. Strängnäs Dk fastslår dessutom att de åtföljande orden bör innehålla något om Guds Ande. Lunds och Linköpings Dk uttalar sig allmänt positivt om detta ritualparti. Uppsala och Skara Dk vill göra handpåläggningen obligatorisk. Uppsala Dk önskar dessutom, att möjligheten av att konfirmanden nämns vid namn under välsignelsehandlingen övervägs.

Viss kritik riktas mot formuleringen "Var välsignad och bli till välsignelse", som enligt Luelå och Linköpings Dk är för tunn och bör utgå. Luleå Dk vill dessutom ändra lydelsen av tredje formuleringen till "Guds helige Ande lede dig på alla dina vägar". Dk framför vidare, att en viss omstrukturering av ritualen bör ske. Dk önskar flytta Fader vår i direkt anslutning till välsignelsehandlingen. Motiveringen är, att härigenom nås analogi med dop- och vigselritualen, och hela akten vid altaret får en samlande avslutning. Detta vill man ytterligare markera genom att flytta psalmen efter trosbekännelsen till efter välsignelsehandlingen – Fader vår. Mest kritisk till momentet är Göteborgs Dk. Dk finner både handpåläggningen och formuleringarna oklara och menar, att de kan tolkas i sentimentaliserande riktning.

Vid utvärderingen 1980 framkommer positiva omdömen om handpåläggningen. Den markerar väl konfirmationsaktens karaktär av välsignelse på dopets grund och är en fin individuell aktualisering av dopets välsignelse. Ett par församlingar önskar att den kompletteras med nämnande av konfirmandens namn.

Av utvärderingen framgår inte vilka alternativa ord som använts mest.

Strängnäs Dk framhåller emellertid, att de flesta av stiftets försöksförsamlingar använder det gamla ritualets ord "Guds gode Ande lede dig ...".

Efter välsignelsehandlingen följer *bönemomentet*.

Rent allmänt kan sägas, att konfirmationsbönerna är den punkt i ritualet, inför vilken de mest blandade reaktionerna infunnit sig. Reaktionen under etapp 1-3 på det första bönealternativet "Gud, var med oss alla ..." är mycket blandad, även om de positiva bedömningarna överväger något. De negativa prästerna klandrar bönen som ytlig och alltför moralisk och samhällstillvänd. Detta alternativ har lägre frekvens än det andra alternativet "Herre vår Gud ..." vad gäller användningsgrad.

Strängnäs Dk finner bönen för allmän och efterlyser en anknytning till konfirmationsaktens innebörd.

Efter en bearbetning av bönen har i och för sig inte användningsgraden förändrats, men prästernas bedömning av bönen är genomgående mer positiv.

Skara och Luleå Dk ger bönen positiva omdömen och rekommenderar den.

Bönealternativet "Herre vår Gud ..." uppvisar både den högsta användningsgraden och den mest positiva bedömningen. Samtidigt är det den bön, som uppvisar största antalet neutrala reaktioner. Detta faktum plus en genomgående minskning av antalet mycket positiva omdömen under de tre etapperna tyder på att denna mer traditionella bön ändå knappast helt igenom motsvarat prästernas önskemål. Den möter också ibland kritik för att vara "alltför religiös i ton och ordval".

Linköpings Dk förordar visserligen denna bön framför de andra men rekommenderar i stället en bearbetning av förbönen i 1942 års ritual. Karlstads Dk företräder en likartad ståndpunkt. Göteborgs Dk anser alla bönealternativen vara alltför allmänna i formuleringarna.

Vid utvärderingen 1980 är reaktionerna på bönealternativen fortfarande splittrade. Av försöksmaterialets böner rekommenderas i tre fall den andra versionen av "Gud var med oss alla ...", medan den första versionen av denna bön endast förordas i ett av svaren. Den senare möter också viss kritik för att mera vara allmän kyrkobön och därför mindre lämplig i detta sammanhang.

Bönen "Herre vår Gud ..." rekommenderas inte i något av de inkomna svaren. Däremot kritiseras den i två av dessa, dels för att vara avfattad på 'Kanaans tungomål' och därför tydligen obegriplig för konfirmanderna, dels för att sammanblanda förbön för konfirmanderna och bön för alla.

En försöksförsamling saknar ett alternativ med konkret förbön för konfirmanderna, en annan finner det rimligt med två böner i ritualet, en förbön för konfirmanderna och en bön av mer allmän karaktär. Ett tredje förslag går ut på att bönen inleds med förbön för konfirmanderna och avslutas med bön för alla tillsammans.

Växjö Dk anser, att böneämnet bör koncentreras till den aktuella situationen. Om det sprids ut till för många områden, splittras och försvagas gudstjänstens speciella karaktär.

Slutligen kan nämnas, att några av svaren önskar engagera andra än prästen vid läsningen av bönen. Den skulle också kunna läsas av konfirmand-assistent, diakonissa eller kyrkvärd. Också församlingen skulle kunna

aktiveras, t ex genom växelläsning.

Slutpartiet innehåller momenten *Fader vår*, *välsignelsen* och *sändningsord*. Processionen går, enligt anvisningarna, ut ur kyrkan under *orgelmusik*. Processionen kan också gå ut under *psalmen*, som då föregås av sändningsorden.

Strängnäs Dk finner det vara riktigt att avsluta akten med sändningsord. Man efterlyser dock en konkretisering av vad tjänsten kan innebära.

4.3.7.3 Övriga reaktioner på konfirmationsritualet

Vissa liturgiska arbetsgrupper kritiserar, att konfirmationen uttunnats till ren välsignelsehandling. Genomgående är det en minoritet av arbetsgrupperna, som saknar vissa moment i ritualet. Det kan gälla sådana saker som en klarare anknytning till dopet och en mer enhetlig konfirmationsteologi, nattvardsadmission, bekräftande av dopet, frågor och svar, starkare betoning av Andens vägledning och hjälp, bättre uttryck för inlemmandet i församlingsgemenskapen, mer församlingsaktivitet, en klar förbön för de unga, nämnande av konfirmanderna vid namn, gemensam läsning av dopbefallningen av präst och konfirmander, tydligare innehåll i välsignelsehandlingen t ex genom överlämnande av minnesgåva, bekräftande formulering efter trosbekännelsen och svensk psalm 22.

Somliga församlingar förordar en inledning av akten genom växelläsning och bön liksom i Västerås-ordningen. En del vill ha den eventuella kollektupptagningen flyttad till gudstjänstens slut. Många församlingar har låtit konfirmanderna stanna kvar vid altaret till aktens slut. Eventuell bibelutdelning har då lättare kunnat passas in.

Göteborgs Dk saknar konfirmationslöfte och vill ha starkare betoning av Andens ledning och hjälp. Linköpings Dk konstaterar, att avsaknaden av moment som frågor och nattvardsadmission mottagits negativt av en del församlingar. Skara Dk efterlyser direkt nattvardsadmissionen i den mån kommunion under lästiden ej förekommit.

Karlstads och Skara Dk är kritiska mot att bekännelsemomentet försvunnit ur ritualet. Vissa domkapitels reaktioner röjer en omsorg om det högtidliga i akten. Uppsala Dk vill bevara seden med konfirmanddräkter. Skara Dk menar, att det högtidliga i akten understryks, om konfirmanderna blir kvar vid altaret till gudstjänstens slut. Härnösands Dk efterlyser rent allmänt högtidsskapande moment såsom tal, processioner, dräkter, särskilt duklag vid nattvardsgången. Karlstads och Skara Dk önskar härutöver en mer enhetlig konfirmationsteologi.

Prästernas svar visar, att kommunion under lästiden successivt ökat under de tre etapperna.

Västerås Dk noterar, att den särskilda försöksverksamhet som bedrivits i Västerås stift (Västerås-ordningen) lett till ett positivt mottagande. Väsentliga moment, som också mötts av uppskattning från försöksförsamlingarna, är enligt Dk inledningen med dess växelläsning, den markerade anknytningen till dopet, trosfrågan, bönen om Andens ledning och förbönen för de unga.

Vid utvärderingen 1980 återkommer de synpunkter som framkommit under etapp 1-3.

4.3.7.4 Helhetsintrycket

Både de liturgiska arbetsgrupperna i försöksförsamlingarna och prästerna har bedömt konfirmationsritualet positivt. Detta gäller såväl under etapp 1-3 som vid utvärderingen 1980. Endast några få negativa omdömen har redovisats. Möjligen kan en något högre grad av tveksamhet noteras vid utvärderingen 1980.

Positiva omdömen möter från Linköpings, Strängnäs, Växjö och Lunds Dk. Två domkapitel ställer sig tveksamma. Skara Dk förordar 'Annan ordning för ungdomens konfirmation' i 1942 års handbok, dock utan fråga och efter språklig bearbetning. Göteborgs Dk finner ritualet mångordigt och diffust. Konfirmationens karaktär av gudstjänst, där Ande-meddelelsen poängteras önskar man få framhävd. Göteborgs Dk är negativt till ritualet genom alla tre etapperna medan dock Skara Dk under de senare etapperna av utvärderingsarbetet redovisar en positivare inställning till en ordning med förenklat språk och vardagsnära böner.

Uppsala Dk är också positivt till ritualet som Dk finner vardagsnära och enkelt. I huvudsak positivt är Luleå Dk som önskar en starkare betoning av välsignelsemomentet.

Kritiskt är, förutom de ovan nämnda, Västerås Dk som menar att stiftets ordning bättre tillvaratagit de intentioner som handboks-kommittén berört i det inledande kommentaravsnittet. Härnösands Dk, till sist, finner förslaget teologiskt oklart.

Vid utvärderingen 1980 består de positiva omdömena. De kritiska synpunkterna kan sammanfattas till, vad man kallar, en viss substansfattigdom och teologisk oklarhet.

5 Förslag till evangelieböner

Arbetet på en ny evangeliebok för Svenska kyrkan delegerades av oss 1976 till en särskild arbetsgrupp (ovan s 11 f). Denna insände 1979 till oss ett förslag rörande ny evangeliebok som vi anslöt oss till och överlämnade i form av ett delbetänkande (SOU 1979:12). Efter remissbehandling har detta förslag i de delar som rör kollektböner och kyrkoårsindelning reviderats av en mindre arbetsgrupp (huvudsakligen sammansatt av ledamöter i den av oss tillsatta arbetsgruppen för evangelieboken) knuten till kyrkoenheten inom kommundepartementet. Det reviderade förslaget till ny evangeliebok kommer att föreläggas 1982 års kyrkomöte av departementet.

Det 1979 presenterade delbetänkandet var emellertid på en punkt ofullständigt. I 1942 års evangeliebok finns efter dagens texter en bön (här kallad evangeliebön). Denna bön kan enligt HB 1942 bl a läsas efter högmässans predikan som alternativ till bönen "Lovad vare Gud". Något förslag avseende evangeliebönerna fanns inte införd i delbetänkandet från 1979. Arbetsgruppen för evangelieboken förutsatte emellertid, att förslag till sådana böner skulle presenteras i ett senare sammanhang. Den har därför till oss insänt ett förslag rörande nya evangelieböner.

Till grund för vårt i det följande presenterade förslag till evangelieböner, som är avsedda att ingå i en ny evangeliebok, ligger detta arbetsgruppens förslag. Det har ingående diskuterats av oss och vidarebearbetats enligt våra intentioner av vår expert Lars-Gösta Stensson (tillika ledamot av arbetsgruppen för evangelieboken). Också den här presenterade inledningen till böneförslaget bygger till största delen på synpunkter från arbetsgruppen.

5.1 Evangeliebönerna i 1942 års evangeliebok

De böner som i 1942 års evangeliebok är införda efter de olika sön- och helgdagarnas texter har funnits på denna plats i den svenska evangelieboken alltsedan reformationstiden. I evangelieboken av 1562, som är den äldsta i Sverige kända efterreformatiska evangelieboken, är praktiskt taget samtliga dessa böner översatta från en postilla som utgavs 1546 av Luthers medarbetare Veit Dietrich. I bl a den danska kyrkan kom Veit Dietrichs böner att ersätta de medeltida kollektbönerna. I Svenska kyrkan behölls däremot dessa på den gamla kollektbönens plats. Som ytterligare en bön att användas vid gudstjänsten infördes i evangelieboken de av Veit Dietrich författade bönerna. Dessa hade en mycket nära relation till söndagens

evangelium och innehöll inte sällan citat från detta.

Dessa evangelieböner behölls i det närmaste oförändrade fram till evangelieboken 1894. Därefter har de underkastats en fämligen genomgripande revision. Denna har bl a föranletts av det förhållandet att bönerna, som fram till evangelieboken 1894 inte längre var obligatoriska efter predikan, kommit att användas i allt mindre utsträckning.

En orsak till denna minskade användningsfrekvens har man velat finna i evangeliebövernars nära anknytning till söndagens evangelium. När olika årgångar predikotexter infördes 1862, medförde detta, att evangeliebönnen inte alltid lämpade sig att läsas efter en predikan över någon av de nya texterna. Innehållsmässigt har därför den genomförda revisionen främst syftat till att anknyta evangeliebönerna till samtliga söndagens texter. Hänsyn har härvid tagits även till aftonsångstexterna, eftersom evangeliebönerna alltifrån HB 1921 också kunnat brukas som böner vid aftonsången. Samtidigt har revisionen strävat efter en större enkelhet och omedelbarhet i språket.

5.2 Förslaget

Det förslag till nya evangelieböner som arbetsgruppen för evangelieboken överlämnat till oss innehöll dels bearbetningar av motsvarande böner i 1942 års evangeliebok, dels nya böner. De senares antal var förhållandevis stort. Som orsak härtill angav arbetsgruppen, att anpassningen till det nya evangelieboksförslaget många gånger krävt en ny bön med tanke på förändringar i en söndags texter eller ämne. Vidare hade i många fall svårigheter uppstått att omformulera en bön med helt annat stilideal än det som präglade den nya gudstjänstordningen. Av de i förhållande till 1942 års evangeliebok nya bönerna hade flertalet utarbetats inom arbetsgruppen. Bland övriga förslag märktes fr a några böner som hämtats från det danska handboksarbetet och författats av Anna Sophie Seidelin.

Arbetsgruppens förslag till förnyelse av evangeliebönerna avsåg inte att närma bönerna till de medeltida kollektbövernars stil. I stället ville man bevara evangeliebövernars ursprungliga fria och meditativa form med deras starka anknytning till perikoper och predikan. Några liturgiska avslutningsformler fanns i allmänhet inte angivna utan slutet av bönerna lämnades öppet, vilket också skett i bönerna i Att bedja i dag.

Den fortsatta bearbetningen av arbetsgruppens förslag har i inga avseenden förändrat dess huvudinriktning. Merparten av de ändringar som vidtagits har varit av språklig karaktär. Endast sällan har några sakliga förändringar gjorts, och bara i några enstaka fall har helt nya böner införts.

Arbetsgruppens ursprungliga förslag var anknutet till perikoperna och kyrkoårsindelningen i det tidigare betänkandet angående ny evangeliebok (SOU 1979:12). Under den vidare bearbetningen har förslaget anpassats till kyrkoårsindelningen i det reviderade förslag till ny evangeliebok som kommundepartementet avser att förelägga 1982 års kyrkomöte (ovan s 235).

5.3 Evangeliebönens användningsområde

Då det gäller bruket av evangeliebönen vid *högmässan*, kan man konstatera, att den under 1900-talet hittills gjorda bearbetningen inte medfört, att användningsfrekvensen ökat. Den vanligaste bönen efter predikan är den i HB 1942 som andra alternativ angivna "Lovad vare Gud". Inte sällan torde för övrigt en av prästen fritt formulerad bön förekomma på denna plats i gudstjänsten, något som inte förutsätts i HB 1942. 1976 års gudstjänstordning har dragit konsekvenserna av detta genom att lämna valet av bön efter predikan fritt.

Om alltså bruket av evangeliebön vid högmässan minskat, har den dock under 1900-talet fått ett ökat användningsområde vid andra gudstjänster på sön- och helgdagar liksom under veckans vardagar. I enlighet med avvisningar i HB 1942 används sålunda evangeliebönen inte sällan vid *aftonsång* eller motsvarande kvällsgudstjänst. I 1976 års gudstjänstordning finns evangeliebönen i ordningen för dels *veckomässa*, dels *söndagsbön*. Enligt för Svenska kyrkan gällande ordning har alltså evangeliebönen en plats i inte mindre än fyra gudstjänster, även om den är obligatorisk endast vid söndagsbönen. Det finns knappast anledning att föreslå någon ändring i dessa förhållanden. Evangeliebönen bör fortfarande finnas som alternativ bön i vissa gudstjänster. Möjligen kan också övervägas att i den slutliga utformningen av ny högmäsoordning återinföra evangeliebönen som en fakultativ avslutning efter predikan.

Evangeliebönen har slutligen under 1900-talet fått ett stort användningsområde vid olika former av *andaktsstunder under veckan*. I sitt till oss överlämnade förslag till evangelieböner påpekade arbetsgruppen för evangelieboken det stora värdet i att det finns kyrkoårsanknutna böner att användas vid exempelvis morgon- och aftonböner, vid helgmålsböner, vid sällsammankomster, som inledning till kyrkorådssammanträden etc. Inte minst med anledning härav fann man det angeläget, att en ny evangeliebok även fick innehålla till varje sön- och helgdag knutna evangelieböner. Arbetsgruppens förslag hade också utarbetats med sikte på detta vidgade användningsområde.

Vi har vid våra diskussioner funnit arbetsgruppens synpunkter på evangeliebönernas vidgade användningsområde välgrundade och strävat efter att också i den vidare bearbetningen ta hänsyn till dem. De böner som presenteras i detta förslag skall därför uppfattas som böner "för veckan", inte enbart för gudstjänster på resp sön- och helgdag. Förslaget har därmed också anknutits till det användningsområde för evangeliebönen som finns angivet i 1976 års gudstjänstordning.

5.4 Evangelieböner

1. i Advent. Ett nådens år

Herre Jesus Kristus, vi tackar dig för att du under detta nya kyrkoår kommer till din församling i ditt ord och dina sakrament, för att förkunna glädjens budskap för de fattiga och ge frihet åt de fångna och syn åt de blindade. Vi vill möta dig i dag med vårt hjärtas Hosianna.

2. i Advent. Riket som kommer

Herre vår Gud, tack för att du sände din Son i världen för att upprätta ditt rike. Hjälp oss att tjäna honom i villig tro och lydnad under denna tidens oro och bekymmer. Bevara oss i hoppet att ditt rike en gång skall bryta fram med makt och din Son komma åter som segrare och Herre. Ge oss då av din nåd del i den himmelska glädjen med alla dina trogna.

3. i Advent. Vägröjaren

Helige, starke Gud, du som sände din tjänare Johannes Döparen för att röja väg för din Son och kalla syndare till bättring, hjälp oss att på allvar vända oss till dig. Ge oss kraft och kärlek att leva för våra medmänniskor. Så skall dagen gry i vårt mörker, så skall vi frimodigt och glatt hälsa din Son, vår Herre Jesus Kristus, när han kommer.

4. i Advent. Herren är nära

Himmelske Fader, du som på nytt inbjuder oss att fira din Sons ankomst, hjälp oss att bland världens alla röster uppfatta den som bådars hans födelses fest. Bryt ner det motstånd som vår själviskhet reser emot honom. Ge oss nåd att i sann tro ta emot frälsningens gåva. Så skall julens glädje genomströmma oss, och friden bevara våra hjärtan och tankar från allt som vill skilja oss från din kärlek i Jesus Kristus, vår Herre.

Julnattsmässa och tidig juldagsmässa. Den heliga natten

Gud, denna natt har du gjort helig. Du lyfte den ut ur alla årets nätter, du lyfte den ut ur allt mörker. Du lät natten börja lysa, det sanna ljuset lät du tändas. Det flammade och upplyste mörkret denna utvalda natt. Vi ser det sanna ljuset, vi ser dess mysterium i världen. Gud, nu ber vi dig: lät oss en gång få se ljuset i din himmel och bli uppfyllda av dess glädje.

Juldagen. Jesu födelse

Helige Fader, himmelens och jordens Herre, vi tackar dig för att du förbarmade dig över oss syndare och för vår frälsnings skull lät din Son bli människa. Vi ber dig: ge oss nåd att i ödmjuk tro begrunda frälsningens hemlighet. Fyll våra hjärtan med jubel och ge oss kraft att vandra i ljuset, såsom han är i ljuset. Lov och ära vare dig, o Gud, och frid över all jorden. Genom Jesus Kristus, vår saliggörare.

Den helige Stefanus dag eller Annandag Jul. Martyrerna

Herre vår Gud, vi tackar och prisar dig för att vi åter har fått fira din Sons födelse. Vi ber dig: hjälp oss att alltid minnas hur han gav sitt liv för oss och bad för dem som plågade honom. Prägla oss med din kärlek, så att vi förmår älska våra fiender och bedja för dem som står oss emot. Styrk oss genom de heliga martyrernas exempel att i ord och gärning troget vittna om din Son. Honom vare lov och ära i evighet.

Söndagen efter Jul. Guds Son och Guds barn

Evige Gud, käre himmelske Fader, vi tackar dig för att du, när tiden var mogen, lät din Son komma i världen och dela våra villkor. Hjälp oss att med Simeon och Hanna i honom känna igen Israels tröst. Låt oss erfara hur han i sin ringhet har makt att göra oss till dina barn och hjälpa oss att leva trygga och glada mitt i Herodes onda värld. Väck oss med din Ande ur falsk frid. Ge oss öron att höra de oskyldigas rop och mod att stå tyrannerna emot. Gör oss vissa om att du är med oss i kampen och skall segra till sist. I Jesu namn.

Nyårsdagen. I Jesu namn

Evige Fader, lär oss inse att för dig är tusen år såsom den dag som förgick i går. Hjälp oss att betänka hur få våra dagar är, så att vi fattar livets allvar. Ge oss mod att leva i förtröstan på din nåd som är ny var morgon. Och när vi går ur tiden, tag då emot oss i ditt ljus bortom tid och rum. Det ber vi dig i Jesu välsignade namn.

Söndagen efter Nyår. I Faderns hus

Evige Gud, vi tackar dig för att du har öppnat din famn för oss genom Jesus Kristus, vår Frälsare. På årets första söndag gläds vi åt att på nytt få komma i ditt hus, lägga fram våra förhoppningar och bekymmer, lyssna till din röst och ta emot dina gåvor. Du förblir i godhet densamme hur tiderna än skiftar. Som barnet till sin mor flyr vi till dig i Jesu namn.

Trettondedag Jul. Herrens härlighet

O Gud, du som för stjärnorna fram på himmelens fäste och låter ditt ljus gå upp för dem som av hjärtat söker dig, lov och pris vare dig för att du låtit din Sons härlighet bli uppenbar för folken. Vi ber dig att du med evangeliets klara stjärna ville leda oss ända fram till vår Frälsare, så att också vi får ge honom våra gåvor, vår lovsång och tacksägelse. Låt budskapet om din frälsning bli förkunnat och mottaget kring hela jordens rund. Tag också oss i din tjänst för ditt stora verk. Ditt är riket. Låt det en dag fullkomnas i härlighet.

1. efter Trettondedagen. Jesu dop

Herre Jesus, lovad vare du som lät dig döpas i Jordan av Johannes, sade ja till den kallande rösten och öppnade dig för den helige Ande. Lär oss att i dig igenkänna Faderns rätte Son som till vår frälsning stigit ner till vår jord. Hjälp oss att lyda dina bud och lita på dina löften i ordet och dopet, du som förblev trofast i ditt kall ända in i korsets död.

2. efter Trettondedagen. Jesus visar sin härlighet

Herre vår Gud, du som lät Moses se dig på ryggen, vi tackar dig för att du har låtit ljuset från ditt ansikte lysa genom Jesus Kristus. Hjälp oss nu att se detta

ljus i alla hans underfulla gärningar och allra mest däri att han gav sitt liv för oss syndare, när hans stund var kommen. Låt hans ord bli en källa med levande vatten för alla törstiga. Låt brödet och vinet ge gästerna vid hans bord en försmak av den himmelska bröllopsglädjen.

3. efter Trettondedagen. Jesus skapar tro

Helige, starke Gud, du som förmår göra långt mer än vi kan bedja eller tänka, ge oss nåden att tro att för dig är ingenting omöjligt. När vi tvivlar på din närvaro, din godhet och makt, låt då din Son träda fram för vår inre blick. Fyll våra hjärtan med den frid som världen inte kan ge. För Jesu Kristi skull.

4. efter Trettondedagen. Nåd och tjänst

Herre vår Gud och Fader, du som genom ditt ord kallar oss att arbeta i din vingård, vi tackar dig för att du vill använda oss i din tjänst och ge våra liv mening. Sänd oss din helige Ande, så att vi blir medvetna om vad du begär och griper oss an med det utan att fråga efter stort eller smått, lätt eller svårt. Hjälp oss att hålla ut i trohet. När vi misslyckas eller sviker, ge oss då mod att börja om, burna av din förlåtelse och ditt förtroende. Vi begär endast ett: att få förbli hos dig. Hör vår bön i Jesu namn.

5. efter Trettondedagen. Det levande ordet

Herre vår Gud, tack för att du inte tröttnar på att så ditt ord i våra hjärtan, fastän vi så föga har låtit det förvandla oss. Om vi blir likgiltiga för ditt evangelium, hjälp oss då att se det med nya, friska ögon och upptäcka dess rikedomar. Låt ordet prägla vår vardag, så att det kan bli till tröst och glädje för oss och alla som vi möter. För Jesu Kristi skull.

6. efter Trettondedagen. Jesu makt att hjälpa

Jesu Kristus, du som har makt att betvinga stormar, hjälp oss på vår färd genom livet, ty vår båt är så liten och havet så stort. När vår tro vacklar och vi ropar till dig i nöd och förtvivlan, skynda då till vår räddning och slut oss in i din frid. För din barmhärtighets skull.

7. efter Trettondedagen. Ogräset bland vetet

Herre Jesus, bevara oss från att vålla din säd skada genom att i ovist nit rensa din åker och rena din församling. Du ensam skall en dag bärga skörden i dina lador och skilja dugligt och odugligt åt. Med mig själv vill jag var dag gå till rätta inför dig. Om andras hjärtan är det inte min sak att fälla domar. Du låter oss ännu leva tillsammans i nådens tid. Säg oss att vad du väntar av oss är att vi utströr ditt ord.

8. efter Trettondedagen. Gud verkar i dag

Herre vår Gud, vi tackar dig för att du i dopet har tagit oss till dina barn och lärt oss känna den väg som för till liv och frälsning. Vi ber dig: fullborda i oss det goda verk som du har begynt. Hjälp oss att frimodigt gå in i de nya gärningar som du har berett åt oss. Lär oss att rätt bruka de gåvor du har givit under den tid vi har att leva här. Och när vårt verk på jorden är avslutat, låt oss då få lovsjunga och tjäna dig i ditt himmelska rike. Genom Jesus Kristus, vår Herre.

Fastlagssöndagen. Kärlekens väg

Herre vår Gud, du som lät din Son vandra smärtornas väg, vi tackar dig för att du genom honom uppenbarade djupet i din kärlek. Vi ber dig: låt ditt heliga ord tränga in i våra hjärtan och samveten, så att vi lär känna vår synd men också vår Frälsare. Låt hans blod icke vara förspillt på oss utan bli en källa till frälsning, liv och salighet. För Jesu Kristi skull.

Askonsdagen. Bön och fasta

Herre Jesus, du som för oss utblottade dig själv och gav dig helt i korsets död, hjälp oss att följa dig in under bördorna av världens nöd. Driv oss att uthålligt och hoppfullt bedja för alla betungade, alla fattiga och plågade och avstå av vårt eget till att mätta hungriga och kläda nakna. Tag våra gåvor och oss själva in i din kärlek och låt ditt ljus bryta fram som en morgonrodnad, du som segrade i tredje dagens gryning.

1. i Fastan. Prövningens stund

Barmhärtige Gud, vi tänker på hur ofta vi har fallit för frestelser och kan falla på nytt, om du inte stöder och styrker oss. Vi ber dig: gör oss vaksamma och starka i prövningens stund. Bevara oss från att ta lätt på våra egna synder, medan vi fäller hårda domar över andra. Rikta våra hjärtan och blickar mot din Son, vår Frälsare, han som kämpade mot frestaren och vann seger för alltid.

2. i Fastan. Den kämpande tron

Herre Jesus Kristus, du som vet vad det är att vara människa, du som under ditt jordeliv ropade till din Fader i din ångest, till dig ropar vi: ge oss frid, ge oss en tro som bär. När vi lider, påminn oss då om hur du genom lidande måste lära att lyda din Faders vilja och så blev till frälsning för alla som följer dig. Vi tror, hjälp vår otro.

3. i Fastan. Jesus och ondskan

Herre vår Gud, himmelske Fader, vi tackar dig för att du har sänt din Son till att strida mot denna världens furste och rycka oss undan mörkrets väldighet. Vi ber dig: hjälp oss att troget hålla oss till vår Frälsare och hos honom söka

kraft att stå onda tankar och begär emot. Ge oss nåden att kunna trösta och styrka dem som kommer i vår väg. Låt oss snart förlossade från allt ont få för evigt prisat Jesu namn i skaran av hans återlösta.

Midfastosöndagen eller 4. i Fastan. Livets bröd

Herre Jesus Kristus, du levande Guds bröd som kommit ned från himmelen för att ge världen liv, förbarma dig över alla som hungrar. Lär oss att dela det jordiska brödet med varandra, så som vi delar nattvardens bröd och vin. Kom oss till mötes och gör oss alla till ett. För din barmhärtighets skull.

5. i Fastan. En för alla

Herre vår Gud, du som så älskade världen att du utgav din ende Son, låt inte hans blod bli föspillt på oss. Ensam trädde han in för oss alla. Ge oss visshet om våra synders förlåtelse genom honom. Frigör oss ur fruktan för död och dom till att tjäna dig, den levande Guden, och inte dra oss undan om du begär offer av oss. Gör oss fasta i hoppet och låt till sist på oss uppfyllas Frälsarens löfte, att den som tror på honom skall leva om han än dör.

Palmsöndagen. Vägen till korset

Herre Jesus Kristus, dig prisar vi för att du bröt upp från vännerna i Betania och red in i Jerusalem, fast du visste vad det skulle kosta. Träd fram för våra ögon när vi under stilla veckan åter läser vad dina lärjungar har berättat för oss om det sista stycket av din lidandes väg. Möt oss på nytt vid ditt nattvardsbord och säg till var och en av oss: det var för dig jag gick de tunga stegen, det var för dig jag kämpade och vann. Ur djupen stiger din församlings Hosianna: välsignad vare du, vår konung och befriare.

Skärtorsdagen. Det nya förbundet

Herre Jesus Kristus, du som kvällen före ditt lidande på korset samlade dina lärjungar till påskalammsmåltiden, tack för att vi efter ditt ord får samlas för att fira Skärtorsdagens nattvard och sjunga lovsången i natten. Du är med oss vid detta bord och sluter oss in i kretsen av de dina. Vi tackar dig för att du i din outgrundliga kärlek vill ha oss med och ge oss del av din försonings eviga offer för syndare. Låt oss med mun och hjärta ta emot din lekamen och ditt blod, så att du förenas med oss och vi med dig. Så vill vi nu fira nattvard med tacksägelse och glädje, denna gång här – nästa gång i Jerusalem.

Långfredagen. Korset

Herre Jesus, du Guds Lamm som borttager världens synder, vi tackar dig för din stora kärlek till oss arma syndare. Pris vare dig för att du för vår skull ödmjukade dig och blev lydig intill döden, ja, intill korsets död. Du bar våra sjukheter och lade på dig våra smärtor. Du tog skulden på dig för att vi skulle få frid, och genom dina sår blir vi helade. Vi ber dig, Herre: visa oss vår

stora synd och gör oss av hjärtat botfärdiga. Rena oss genom ditt blod och utplåna all vår skuld. Hjälp oss genom din död att dö från synden, ta vårt kors på oss och följ dig efter. Bevara oss i din gemenskap, så att vi en gång får evigt tacka och lova dig tillsammans med alla dem som har övervunnit i kraft av ditt blod.

Påsknattsmässa. Genom död till liv

Du livets Gud, innan påskdagens sol ännu gått upp prisar vi dig för löftet om seger över synd och död. Låt den klara morgonstjärnan lysa in i vårt mörker och båda den nya dagen. Som vi i dopet blivit begravna med Kristus så låt oss växa samman med honom genom en lika uppståndelse till att vandra i ett nytt väsende, i liv. Du som en annan påsk frälste ditt folk Israel ur Faraos hand och förde det ut ur Egypten genom Röda havets vatten, du som genom dopets bad frälste oss ur de onda makternas våld, för oss ända hem till det himmelska Kanaan.

Påskdagen. Uppståndelsen

O store Gud, du som är allt livs ursprung och källa, vi står i påskmorgonens ljus vid den tomma graven, i jubel och häpnad över din makt. Vi prisar dig som har brutit dödens välde och öppnat vägen till livet för förgångelsens trälar. Herre Jesus, du påskens segrare! Du som i dopet lät oss dela din död och uppståndelse, förena oss med dig i tro, så att vi lever i din kraft. Bevara oss i tro intill änden och låt oss i dödens stund möta dig som är livets Herre. Det är underbart att leva efter påsk!

Annandag Påsk. Möte med den uppståndne

Herre Jesus Kristus, vi tackar dig för att du efter din uppståndelse mötte dina uppgivna lärjungar som hade mist sitt hopp. Vi ber dig: möt också oss, som ofta blir trötta och modlösa. Hjälp oss att känna igen dig även när du i oväntad gestalt hinner upp oss på vägen. Led oss in i samtal med dig och lär oss att lyssna efter dina svar på våra frågor. Tänd i oss på nytt trons och kärlekens låga, så att vi vågar bära bud om att du är levande och nära.

1. efter Påsk. Påskens vittnen

Herre vår Gud, du som har uppväckt din Son från de döda och låtit många vittnen betyga att han lever, hjälp oss att sätta tro till deras vittnesbörd. Öppna våra ögon, så att vi ser hur den levande Frälsaren i sitt ord och sina sakrament möter de sina och ger dem frid. Övertvinn våra tvivel, styrk vår tro, så att vi frimodigt kan bekänna att Jesus Kristus är vår Herre och vår Gud.

2. efter Påsk. Herren vår Herde

Herre vår Gud, du som har satt din Son, den uppståndne Frälsaren, till att vara den store herden för fåren, låt den helige Ande öppna våra öron och

hjärtan, så att vi hör rösten från honom som är våra själars rätte herde och vårdare, och följer den. Låt ingenting dra oss bort från honom och hans hjord. Låt de söndrade folken mer och mer förenas i tron på dig och den du har sänt, så att det en gång blir en hjord och en herde.

3. efter Påsk. Vägen till livet

Herre vår Gud, vi tackar dig för löftet att vår bedrövelse en gång skall vändas i glädje. Lär oss att följa Jesus genom livets skiftningar av ljus och mörker, av glädje och sorg. Hjälp oss att inte tappa modet när mörkret hopar sig utan i tro hålla oss till honom som är vägen, sanningen och livet.

4. efter Påsk. Att växa till i tro

Herre Gud, himmelske Fader, tack för att du genom din Ande har öppnat för oss den levande gemenskapen med dig och din Son. Led oss allt längre in i trons fördolda liv, allt djupare in i ditt ords rikedomar. Låt ordet visa den väg vi bör vandra ut i kärlekens lydnad och tjänst. För oss slutligen hem till den utsägliga glädjen i din närhet. Genom Jesus Kristus, vår Herre.

Bönsöndagen eller 5. efter Påsk. Bönen

Herre Gud, vår Fader i himmelen, du som genom din Son har befallt oss att bedja och lovat att den som ber i Jesu namn skall bli bönhörd. Vi ber dig: ge oss nåd att aldrig förtvivla utan i fast tro söka ditt ansikte, du som vet vad vi behöver och ger vida mer än vi kan begära eller tänka. Upphöjt vare ditt heliga namn och prisad din makt och kärlek. Genom Jesus Kristus, vår Herre.

Kristi Himmelfärdsdag. Herre över allting

Herre Jesus Kristus, du som för vår skull bar törnekronan och nu bär ärekronan som den uppståndne och himlafarne Herren, vi lyfter våra hjärtan till dig i lovsång och tillbedjan. Bed för oss, så att vår tro icke blir till intet. Uppfyll ditt löfte att vara med oss alla dagar. Ge oss kraft att vara dina vittnen. Låt oss leva i ditt rike redan här på jorden, så att vi en gång får möta dig när du kommer åter på himmelens skyar. Du som lever och verkar med Fadern och den helige Ande i en gudom från evighet till evighet.

6. efter Påsk. Kristus och Anden

Herre vår Gud, himmelske Fader, tack för att du har kallat oss, svaga och ovärdiga tjänare, att vittna om din Son, vår Herre Jesus Kristus. Vi ber dig: gör våra hjärtan brinnande av längtan efter din helige Ande som kommer vår svaghet till hjälp och ger oss mod som inte sviktar när världen står oss emot. Gör oss uthålliga intill änden och låt oss med alla som bekänner din Son nå fram till den eviga härligheten.

Pingstdagen. Den helige Andes utgjutande

Herre vår Gud, din kyrka prisar och ärar dig för att du sände din helige Ande som för alla folk öppnar vägen till din gemenskap. Såsom du genom honom gav dina första vittnen och bekännare tröst och kraft, så skänk också oss den heliga elden och det himmelska modet. Led alla jordens folk fram till enhet i tro och låt dem på alla språk i en enda, helig och allmänlig kyrka prisas dig för frälsningens under. Genom din Son Jesus Kristus, vår Herre.

Annandag Pingst. Andens vind över världen

Helige Ande, du hjälper oss att förstå Guds ord. Du väcker oss till omvändelse. Utan dig kan vi inte tro att Jesus Kristus är vår Frälsare. Helige Ande, säg oss åter och åter att vi är Guds barn. Bed för oss när vi själva inte förmår bedja. Helige Ande, du som är stormvind och morgonvind, du som är eld och låga, blås över världen, tänd våra hjärtan och gör oss alla till ett i Kristus.

Heliga Trefaldighets dag. Fadern, Sonen och Anden

Helige, treenige Gud, du världsalltets Skapare som har givit oss livet och är en Fader för allt levande. Vi prisar dig för att du har låtit din Son, Jesus Kristus, stiga ned till oss och bli vår broder. Vi tackar dig för att du alltjämt är oss nära och ger oss nytt liv genom den helige Ande. Hjälp oss att förbli i Kristus som grenen i vinträdet och bära mycken frukt. Åra vare Fadern och Sonen och den helige Ande, såsom det var av begynnelsen, nu är och skall vara från evighet till evighet.

1. efter Trefaldighet. Vårt dop

Herre vår Gud, vi tackar dig för att du i dopet har berett oss ett bad till förnyelse. Hjälp oss att ständigt ta till oss dopets löfte om att vi får leva såsom dina barn genom Jesus Kristus. Ge oss mod att lämna vår själviskhet och dagligen dö med honom för att med honom uppstå till det nya livet i ditt rike. Sägg oss ännu när vi åldras att vi kan födas på nytt och börja om i Jesu namn.

2. efter Trefaldighet. Kallelsen till Guds rike

Herre Gud, himmelske Fader, du som vill att alla människor skall bli frälsta och genom ditt ord kallar oss till ditt rike, bevara oss från att låta förgängliga ting hindra oss att svara på din kallelse. Frigör oss från all tvekan att lyda ditt ord, så att vi börjar och fullföljer vandringen till ditt rika hus och av din nåd får rum vid det stora gästabudet i himmelen.

3. efter Trefaldighet. Förlorad och återfunnen

Herre, all nåds Gud, du som sände din Son i världen för att frälsa det förlorade, lär oss att se och lovsjunga din barmhärtighet som saknar gräns,

din nåd som är ny var morgon. Gör vår kyrka öppen mot dem som tvekar utanför. Väck hos oss oro för syskon som inte är här, och driv oss ut att söka dem. Hjälpt oss att ta emot alla som kommer åter, och visa dem hur välkomna de är. Låt änglarnas jubelsång över det återfunna väcka genljud i din församling. För Jesu Kristi skull.

4. efter Trefaldighet. Fria eller fälla

Herre vår Gud, du som är den rättfärdige och barmhärtige domaren, gör oss fria från rättshaveri och småaktighet, och hjälp oss att ha fördrag med varandra i barmhärtighet. Visa oss hur vi skall kunna hjälpa varandra att leva så, att vi frimodigt kan träda fram inför din Sons stora dom.

Apostladagen eller 5. efter Trefaldighet. Lärjungaskapet

Du vår frälsnings Gud, vi tackar dig för att vi alla har fått möjlighet att lära känna din Son genom vad hans första lärjungar har berättat om honom. Lär oss att hålla fast vid det apostoliska vittnesbördet, så att vi i Kristus finner hörnstenen att bygga på i liv och död. Gör oss till levande stenar i din Andes fortsatta tempelbygge. Tag oss i din tjänst. Ge oss de rätta orden och det rätta handlaget, så att vi kan bära fram evangelium till dem som behöver möta din kärlek. Genom Jesus Kristus, vår Herre.

6. efter Trefaldighet. Efterföljelse

Herre Jesus Kristus, du som på korsets hårda och ensamma väg nådde fram till segern och härligheten, låt din lydnad och ditt lidande väcka och styrka vår tro. Hjälpt också oss att frimodigt och uthålligt gå den väg som kärleken visar oss, även om den blir korsets väg i lidande och försakelse.

Kristi Förklarings dag eller 7. efter Trefaldighet. Jesus förhärligad

Herre Jesus Kristus, du som på det heliga berget lät dina lärjungar se himmelen öppen och mötte dem i himmelsk gestalt, öppna våra ögon och hjärtan så att vi ser dig som den Frälsare du är. Möt oss i vår vardag med din himmelska närhet, och låt ditt ord och dina sakrament avslöja alltmer av din fördolda härlighet. Var med oss alla dagar intill tidens ände, och låt oss en dag få skåda dig ansikte mot ansikte.

8. efter Trefaldighet. Andlig klarsyn

Herre vår Gud, vi tackar dig för att du har givit oss ditt rena och klara ord. Vi ber dig: upplys våra hjärtan och samveten med din helige Ande, så att vi inte bedrar oss själva och andra. Bryt ner lögnens välde i hjärtat och i världen. Ge oss en fast tro på Jesus Kristus, han som är vägen, sanningen och livet. Hjälpt dem som förkunnar ditt ord att rätt bära fram dess sanning, så att din församling blir ledd på den väg som för till livet.

9. efter Trefaldighet. Förvaltare

Herre vår Gud, din är jorden och allt vad därpå är. Du har skapat oss, givit oss kropp och själ, ögon, öron och alla lemmar, förnuft och alla sinnen. Vi ber dig: gör oss till trogna förvaltare av vad du kallar oss att vårda. Hjälp oss att bruka våra anlag med iver och noggrannhet också i det minsta, i det som inte syns. Bevara oss från att i missmod gräva ner våra pund och säga: jag kan inte. Ge oss mod att vänta stora ting av dig och våga stora ting för dig, så att vi inte av feighet och bekvämlighet sviker när du kallar oss att ta ansvar.

10. efter Trefaldighet. Förspillda tillfällen

Evige Gud, tack för att du genom din Son, vår Frälsare, har öppnat för oss porten till ditt rike. Förlåt att vi så ofta har bedrivit din kärlek som sökt oss. Vi vet inte hur länge din röst ännu når oss. Vi råder inte över vår stund på jorden. Hjälp oss att lyssna när du i dag sänder oss bud på nytt. Låt oss komma på ditt löfte och våga allt på ditt ord, så att vi en gång med alla de dina får gå in genom portarna till din heliga stad.

11. efter Trefaldighet. Äkta och falsk fromhet

Herre vår Gud, vi behöver alla helas och förnyas. Gör oss ärliga, så att vi inte hindrar din Andes verk genom att söka överskylla våra vardagsbrister med fromma söndagsvanor. Befria oss från vårt andliga högmot som gör att vi tänker stort om oss själva och ser ner på andra. Ur djupen ropar vi till dig, Herre. Hör vår röst, du som har lovat att ta emot de botfärdiga.

12. efter Trefaldighet. Frihet i Kristus

Du vår Fader, vi tackar dig för att du har skapat oss till människor och givit oss det höga kallet att vårda din värld. Förlåt oss att vi ofta har vägrat att leva för andra och stängt in oss i vårt eget. Förnya vår kärlek genom din Sons mäktiga Effata. Lös oss ur allt som binder och hämmar. Gör oss till redskap för medmänniskors frigörelse och din skapelses förlossning ur trældomen som den suckar under. Förbarma dig över oss. Hör vår bön och förbön i Jesu namn.

13. efter Trefaldighet. Medmänniskan

Himmelske Fader, du som låter din godhet flöda som solens ljus över onda och goda, och som i Jesus Kristus har uppenbarat djupet i din kärlek, bevara oss från att göra åtskillnad på människor. Hjälp oss att bli en nästa för var och en som behöver oss. Hindra oss från att gå förbi där vi bör stanna och tjäna din Son i dem som han kallar sina minsta bröder.

14. efter Trefaldighet. Enheten i Kristus

Herre Jesus Kristus, du som i nattvardssalen bad att dina lärjungar skulle bli ett, inför dig bekänner vi att vi ofta stått din vilja emot. Vi har dragit gränser

mellan samfund och samfund. Vi har tävlat om storhet och makt. Säg oss hur nödvändigt det är att vi gör bot, inte endast för kyrkans skull utan också för världens. Splittringen hindrar oss från att trovärdigt bära fram ditt budskap och bli redskap för din kärlek. Driv oss genom din Ande att med ny iver på varje ort vinnlägga oss om gemenskap. För oss närmare ditt kors, där du gav livet för att samla och förena Guds förskingrade barn.

15. efter Trefaldighet. Ett är nödvändigt

Herre Jesus Kristus, du är rädd om våra liv. Du ser hur lätt vi tappar bort meningen och mister glädjen. Orsaken känner du och blottar den för oss. Vi säger om så många ting: detta måste jag ha! och om så många mål: dit måste jag nå! Så hetsar vi oss och blir fångna i vårt eget, i det som är för litet för en människa. Till vår frigörelse säger du oss att det enda nödvändiga är något annat: att söka din Faders rike och tjäna hans rättfärdighet bland människorna. Tänk om det är där meningen finns och glädjen, om det är där vi på nytt skall känna liljedoft och vakna vid fågelsång? Herre, ge oss mod att verkligen pröva ditt sätt att leva.

16. efter Trefaldighet. Döden och livet

Herre Jesus, du vet vad det är att vara människa. Du känner vår fruktan för att mista och för att dö. Just när vi undviker att tänka på döden och tala om den, växer vår hemliga ångest och hotar att störa levnad och samlevnad. Hjälp oss att vara öppna mot varandra och under hastigt flyende dagar tillsammans söka dig som är uppståndelsen och livet. Då får arbete och gemenskap nytt värde. Du ger oss något att sträcka oss efter bortom uppbrott och farväl: i natten en gryning, i avskedet ett nytt möte, i hemlösheten ett hem hos dig.

17. efter Trefaldighet. Gud eller världen

Herre Jesus Kristus, jordiska rikedomar vet vi vad det är, och de lockar och förför oss, medan himmelska skatter alltför lätt blir något overkligt och likgiltigt. Nu frågar du oss: vad hjälper det en människa om hon vinner hela världen men förlorar sin själ? Och vi ber dig: ge oss vilja och kraft att först och främst söka ditt rike och din rättfärdighet.

18. efter Trefaldighet. Trons lydnad

Käre Fader, bevara oss från att vilja vara oss själva nog och gå våra egna vägar. Skärp vår blick, så att vi ser hur du var dag söker och leder oss. Ge oss ny håg och vilja att vandra i trons lydnad utan att fråga efter lätt eller svårt. Hjälp oss att fullborda vårt lopp i förtröstan på din Son, han som var lydig in i korsets död och gav sitt liv till lösen för oss alla.

19. efter Trefaldighet. Trons kraft

Herre Jesus Kristus, du alla Guds löftens ja, du som ensam förmår att frälsa ur kroppens och själens vanmakt, vi har ingen annan att gå till. Så kommer vi till dig och ber: låt din förlåtelses mäktiga ord på nytt nå in i oss, så att vi blir lösta ur vår förlamning. Ge oss den tro som övervinner världen. Styrk oss att bekänna dig både med ord och gärning. Låt oss till sist få prisas dig för frälsningens under.

20. efter Trefaldighet. Våra hem

Gud vår Fader, vi ber till dig för alla hem i vårt land – de hem där ekonomiska bekymmer och oro för morgondagen tar överhanden, där tråtor, hat och misstro gör livet till en plåga, där barn och unga blir försummade eller förtryckta, där man sällan eller aldrig får glädjen att ta emot vänner, där en plats står tom och sorgen råder. Gud vår Fader, vi tackar dig för alla hem där man tjänar dig i kärlek, där barn får växa upp i trygghet, där gamla bemöts med hänsyn och aktning, där man hjälps åt i vardagens möda och tider av prövning och oro. Gud, präglade våra hem med din godhet. Genom Jesus Kristus, vår Herre.

21. efter Trefaldighet. Samhällsansvar

Herre vår Gud, vi tackar dig för ett samhälle som vill vårda sig om de små och svaga, de utslagna och gamla. Oroa våra samveten och hindra oss att leva i sorglöshet, likgiltiga för alla de orättvisor, all den fattigdom som tynger så många människor i dag. Gör oss medvetna om att ingen av oss lever för sig själv, utan att vi i liv och död hör dig till och har ansvar för våra medmänniskor. Hjälp oss så att vår bön äntligen blir till handling och inte stannar vid fromma ord. Genom Jesus Kristus, han som stod på de svagas, sjukas och förtrycktas sida.

22. efter Trefaldighet. Frälsningsfrågan

Himmelske Fader, du som inte vill att någon enda av oss skall gå förlorad, gör oss angelägna om vårt eviga väl, så att vi ställer frälsningsfrågan inte som en fråga om andras öde utan som vår egen fråga ur djupen. Väck oss ur falsk säkerhet, ur den farliga inbillningen att inga faror hotar oss, inga frestelser. Lär oss inse hur svaga vi är i oss själva. Hjälp oss att var dag lyssna efter din röst, förbli under din fostran och ta till oss kraft ur ditt ord. Driv oss i andens fattigdom allt närmare din käre Son som du har utgivit för oss. Förnunna oss en dag att iklädda hans rättfärdighets klädnad få glädjas i den himmelska brölloppsalen.

23. efter Trefaldighet. Förlåtelse utan gräns

Jesus Kristus, du som tar emot, förlåter och frigör oss, hjälp oss att utan förbehåll förlåta dem som har gjort oss illa. Gör oss glömska när det gäller allt som har sårat oss, men minnesgoda i fråga om godhet som vi mött. Gör oss

snara att be andra om förlåtelse. Hjälp oss att riva de murar som missförstånd, hat och avund reser mellan människa och människa. För din barmhärtighets skull.

24. efter Trefaldighet. Vårt eviga hopp

Jesus Kristus, vår Frälsare, du har sagt att den som hör ditt ord och tror på dig har evigt liv. Ge oss nåden att höra dig så tydligt och tro dig så fullt och fast att vi redan här och nu övergår från död till liv, från dom till frikännande. Låt en glimt av din himmel bryta igenom vår jordiska vardag, om så bara för en kort stund. För din barmhärtighets skull.

25. efter Trefaldighet. Den yttersta tiden

Jesus Kristus, du som beredde dina lärjungar på den yttersta tidens vånda och gav dem del i det rike som icke kan vackla, bevara oss från förtvivlan och förflamning när katastrofer drabbar vår värld och ångest överfaller folken. Hjälp oss att ta vår tillflykt till dig och finna kraft att handla efter din vilja. I tro på ditt ord vill vi se fram emot den stora dag då du kommer åter.

Söndagen före Domssöndagen. Vaka och vänta

Herre Jesus Kristus, åter har en vecka gått, och vi har kommit närmare domens dag. Hjälp oss att inse detta och i ödmjuk tro och osjälvisk kärlek vaka, vänta och hoppas på din ankomst. Bevara oss från att jaga efter det som är fåfängligt och förgängligt. Rikta våra blickar mot det enda som består: ditt himmelska rike. För din barmhärtighets skull.

Domssöndagen. Kristi återkomst

Herre Jesus Kristus, inför vars tron alla världens folk en gång skall samlas, hjälp oss att varje dag böja oss för samvetets dom och i tro ta emot din nåd som kan förvandla våra hjärtan och gärningar. Hjälp oss att se fram emot domens dag i förtröstan på att den oförskyllda nåden också då skall vara ny. För din kärleks skull.

Jungfru Marie Kyrkogångsdag eller Kyndelsmässodagen. Uppenbarelsens ljus

Himmelske Fader, vår värld ligger i halvmörker, vi spejar utan att kunna se klart. Någonstans långt framme anar vi ditt hus med alla festljus tända. Vi vet att vi är väntade, men världen ligger i halvmörker, ingenting är tydligt, vägen blir borta för oss. Herre, vi ber dig: öppna din dörr på glänt, låt ljuset från din fest skina ut över världen. För din kärleks skull.

Jungfru Marie Bebdelsedag. Bebdelsen

Fader, du som gav den unga Maria uppdraget att föda Messias, vår Frälsare, till världen, inför dig gläds vi i dag över att hon, den ringa, vågade gå in under sin höga kallelse. När vi ser Maria i hennes väntans dagar, väck då i oss en förväntan att få se mer av Jesu verklighet och härlighet. Ge oss mod att här och nu satsa allt på honom, vissa om att för din kärlek är intet omöjligt.

*Den helige Johannes Döparens dag eller Midsommardagen.
Skapelse och frälsning*

Herre vår Gud, dina skapade verk ser vi med våra ögon: blommorna, gräset, fåglarna, havet. Allt detta gläds vi åt och tar till vårt hjärta. Nu ber vi dig: ge oss blick för det osynliga, det som inte förgår då blommorna dör och vi med dem: frälsningen genom din Son Jesus Kristus. Hjälp oss att ta emot den, också då den kommer till oss med Johannes Döparen, i sträng och kärv gestalt. Herre, tack för allvaret och glädjen som du räcker oss i ditt ord.

Den helige Mikaels dag. Änglarna

Himmelske Fader, om du inte ger oss kraft, hur skall vi då orka kämpa mot allt som förför oskyldiga sinnen och fördärvar dina skapade verk? Om du inte ger oss ödmjukhet, hur skall vi då kunna bli såsom barn? Herre, skynda till vår hjälp, kom till vår räddning. Låt våra namn bli skrivna inte bara på gravstenar utan också i himmelen hos dina barn och änglar. Genom Jesus Kristus, vår Herre.

Tacksägelsedagen. Lovsång

Fader, din kyrka tackar dig av allt hjärta för att du ständigt ger oss goda gåvor och aldrig glömmar oss. Hjälp oss att tacka dig också i de svåra tiderna och låt oss bäras av din kärlek som håller i lust och nöd. Vi tackar dig för årets skörd. Hjälp oss att bruka dina gåvor i din tjänst och till vår nästas glädje. Låt denna dag vara en förövning till den stora lovsången inför din tron.

Alla helgons dag. Helgonen

Herre vår Gud, vi tackar dig för att du har uppenbarat dig i din Son Jesus Kristus och gjort dig känd genom dem som följt honom efter. Vi tackar dig för alla som i mörka tider hållit ljuset brinnande, för alla som i tider av oro och förföljelse har bekänt ditt namn och hållit fast vid evangelium. Vi tackar dig inte bara för de stora helgongestalterna utan också för de enkla, okända kristna som med sin blotta närvaro gjort livet lättare för andra. Vi ber dig: ge oss något av helgonens tro. Säg oss att din nåd är oss nog, att din kraft fullkomnas i vår svaghet. För Jesu Kristi skull.

Kyrkmässa. Guds hus

Herre vår Gud, du har kallat oss till ditt folk och lagt ditt namn på våra läppar, ditt verk i våra händer. Vi tackar dig för den barmhärtighet som du har bevisat din kyrka under de gångna åren. Förnya henne genom din Ande och ge henne mod och uthållighet att leva i lydnad för ditt ord. Gör henne till ett ödmjukt redskap för din nåd. Låt henne vara din utsträckta hand, din öppna famn, ditt evangeliums levande röst i världen.

KUNGL. BIBL.

1981-10-21

STOCKHOLM

Statens offentliga utredningar 1981

Kronologisk förteckning

---

1. HS 90: Hälsorisker. S.
  2. HS 90: Ohälsa och vårdutnyttjande. S.
  3. HS 90: Hälso- och sjukvård i internationellt perspektiv. S.
  4. HS 90: Utgångspunkter och riktlinjer för det fortsatta arbetet. S.
  5. Ny arbetstidslag. A.
  6. Översyn av lagen om församlingsstyrelse. Kn.
  7. Lag om vård av missbrukare i vissa fall. S.
  8. Översyn av sjölagen 1. Ju.
  9. Enhetligt huvudmannaskap för högskolan. U.
  10. Datateknik i verkstadsindustrin. I.
  11. Datateknik i processindustrin. I.
  12. Inrikesflyget under 1980-talet. K.
  13. Närradio. U.
  14. Reformerat kyrkomöte, kyrklig lagstiftning m. m. Kn.
  15. Grundlagsfrågor. Ju.
  16. Film och TV i barnens värld. U.
  17. Industrins datorisering. A.
  18. Minskat tobaksbruk. S.
  19. Översyn av radiolagen. U.
  20. Omprövning av samvetsklausulen. Kn.
  21. Internationellt patentsamarbete III. H.
  22. Sjukersättningsfrågor. S.
  23. Tekniska hjälpmedel för handikappade. U.
  24. Socialförsäkringens datorer. S.
  25. Bra daghem för små barn. S.
  26. Omsorger om vissa handikappade. S.
  27. Omsorger om vissa handikappade. Sammanfattning, lagförslag, specialmotiveringar. S.
  28. Turism och friluftsliv. Det centrala myndighetsansvaret. Ju.
  29. Forskningens framtid. U.
  30. Forskarutbildningens meritvärde. U.
  31. Avtalsvillkor mellan näringsidkare. Ju.
  32. Fluor i kariesförebyggande syfte. S.
  33. Effekter av investeringar utomlands. I.
  34. Fristående skolor för skolpliktiga elever. U.
  35. Sjukresor. S.
  36. Begravningsverksamheten. Kn.
  37. Företags obestånd II. B.
  38. Om hets mot folkgrupp. A.
  39. Svensk krigsmaterielexport. H.
  40. Prisreglering mot inflation? H.
  41. Prisreglering mot inflation? Bilagor 1-6. H.
  42. Prisreglering mot inflation? Bilagor 7-12. H.
  43. De internationella investeringarnas effekter. I.
  44. Löntagarna och kapitaltillväxten. Slutrapport. E.
  45. Nya medier - text-TV, teledata. U.
  46. Ändringar i förvaltningslagen. Ju.
  47. Hyresgästinflytande på målning och tapetsering. Bo.
  48. Telubaffären. Ju.
  49. Den svenska psalmboken. Band 1. Kn.
  50. Den svenska psalmboken. Band 2. Kn.
  51. Den svenska psalmboken. Band 3. Kn.
  52. Den svenska psalmboken. Band 4. Kn.
  53. Stockholms kommunala styrelse. Kn.
  54. Kooperativa företag. I.
  55. Video. U.
  56. Bibeln. Nya testamentet. U.
  57. Djurens hälso- och sjukvård. Jo.
  58. Samverkan vid uppgiftslämnande. B.
  59. Datateknik i industriproduktionen. I.
  60. Kooperationen i samhället. I.
  61. Familjepensionen. S.
  62. Familjepensionen. Sammanfattning. S.
  63. Samhället och samlingslokalerna. Bo.
  64. Våldtäkt. Ju.
  65. Svenska kyrkans gudstjänst. Band 5. Kyrkliga handlingar. Kn.
-

Statens offentliga utredningar 1981

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Översyn av sjölagen 1. [8]
Grundlagsfrågor. [15]
Avtalsvillkor mellan näringsidkare. [31]
Ändringar i förvaltningslagen. [46]
Telubaffären. [48]
Väldtäkt. [64]

Socialdepartementet

Hälsa- och sjukvård inför 90-talet. 1. Hälsorisker. [1] 2. Ohälsa och vårdutnyttjande. [2] 3. Hälsa- och sjukvård i internationellt perspektiv. [3] 4. Utgångspunkter och riktlinjer för det fortsatta arbetet. [4]
Lag om vård av missbrukare i vissa fall. [7]
Minskat tobaksbruk. [18]
Sjukersättningsfrågor. [22]
Socialförsäkringens datorer. [24]
Bra daghem för små barn. [25]
Omsorgskommittén. 1. Omsorger om vissa handikappade. [26] 2. Omsorger om vissa handikappade. Sammanfattning, lagförslag, specialmotiveringar. [27]
Fluor i kariesförebyggande syfte. [32]
Sjukresor. [35]
Pensionskommittén. 1. Familjepensionen. [61] 2. Familjepensionen. Sammanfattning. [62]

Kommunikationsdepartementet

Inrikesflyget under 1980-talet. [12]

Ekonomidepartementet

Löntagarna och kapitaltillväxten. Slutrapport. [44]

Budgetdepartementet

Företags obestånd II. [37]
Samverkan vid uppgiftslämnande. [58]

Utbildningsdepartementet

Enhetligt huvudmannaskap för högskolan. [9]
Närradio. [13]
Film och TV i barnens värld. [16]
Översyn av radiolagen. [19]
Tekniska hjälpmedel för handikappade. [23]
Utredningen om forskningens och forskarutbildningens situation. 1. Forskningens framtid. [29] 2. Forskarutbildningens meritvärde. [30]
Fristående skolor för skolpliktiga elever. [34]
Nya medier – text-TV, teledata. [45]
Video. [55]
Bibeln. Nya testamentet. [56]

Jordbruksdepartementet

Turism och friluftsliv. Det centrala myndighetsansvaret. [28]
Djurens hälso- och sjukvård. [57]

Handelsdepartementet

Internationellt patentsamarbete III. [21]
Svensk krigsmaterielexport. [39]
Prisregleringskommittén. 1. Prisreglering mot inflation? [40] 2. Prisreglering mot inflation? Bilagor 1–6. [41] 3. Prisreglering mot inflation? Bilagor 7–12. [42]

Arbetsmarknadsdepartementet

Ny arbetstidslag. [5]
Industrins datorisering. [17]
Om hets mot folkgrupp. [38]

Bostadsdepartementet

Hyresgästinflytande på målning och tapetsering. [47]
Samhället och samlingslokalerna. [63]

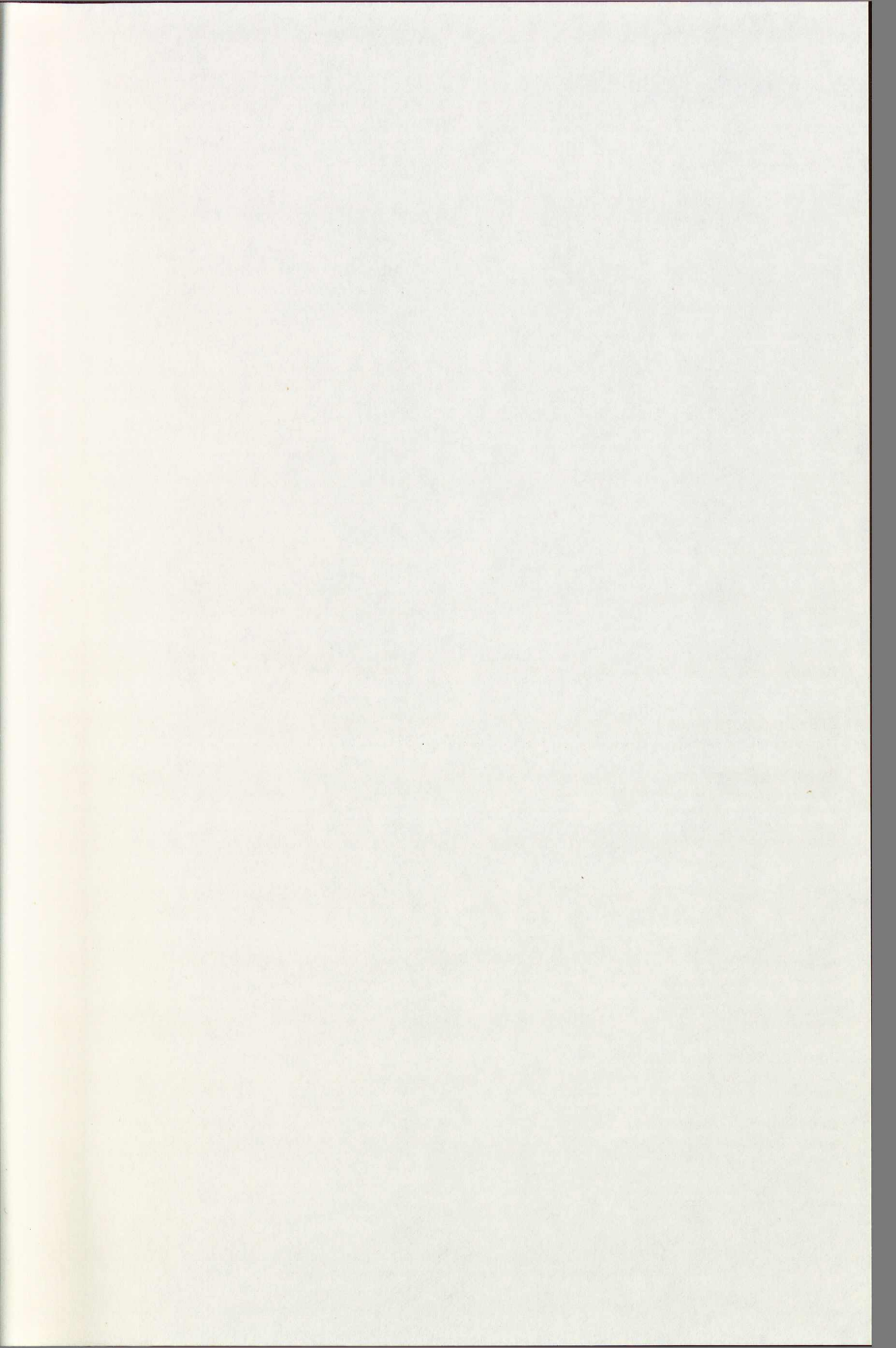
Industridepartementet

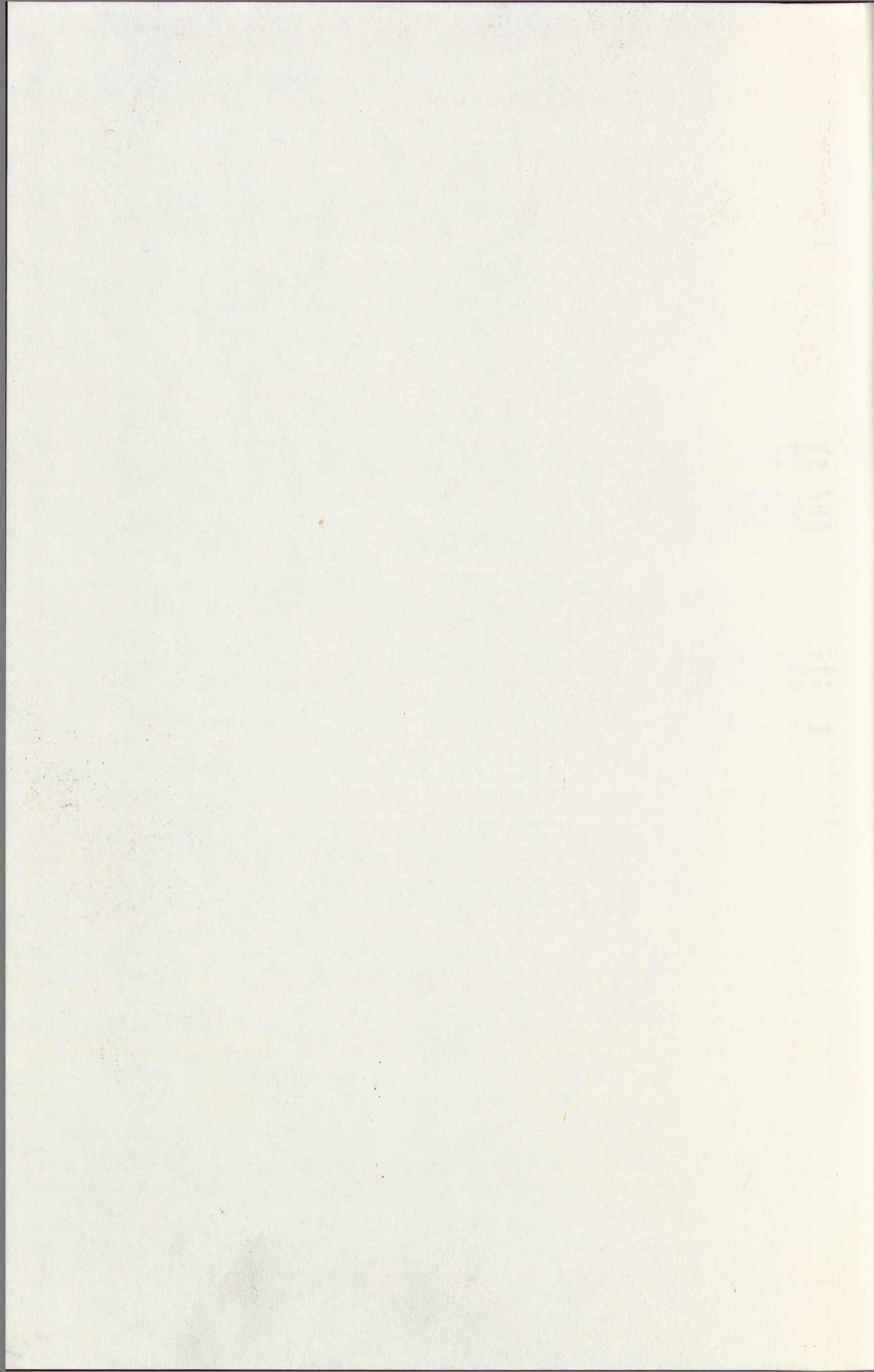
Data- och elektronikkommittén. 1. Datateknik i verkstadsindustrin. [10] 2. Datateknik i processindustrin. [11] 3. Datateknik i industriproduktionen. [59]
Direktinvesteringskommittén. 1. Effekter av investeringar utomlands. [33] 2. De internationella investeringarnas effekter. [43]
Kooperationsutredningen. 1. Kooperativa företag. [54] 2. Kooperationen i samhället. [60]

Kommundepartementet

Översyn av lagen om församlingsstyrelse. [6]
Reformerat kyrkomöte, kyrklig lagstiftning m. m. [14]
Omprövning av samvetsklausulen. [20]
Begravningsverksamheten. [36]
1969 års psalmskommitté. 1. Den svenska psalmboken. Band 1. [49] 2. Den svenska psalmboken. Band 2. [50] 3. Den svenska psalmboken. Band 3. [51] 4. Den svenska psalmboken. Band 4. [52]
Stockholms kommunala styrelse. [53]
1968 års kyrkohandboks-kommitté. 1. Svenska kyrkans handbok. Band 5. Kyrkliga handlingar. [65]

LiberFörlag
Allmänna Förlaget

ISBN 91-38-06348-4

ISSN 0375-250 X